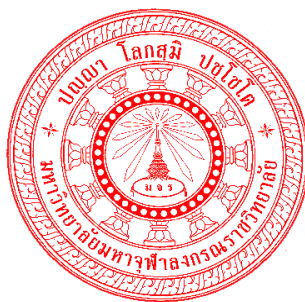

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลัก
พระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

Model and Process to Create the Drug Free Society
Accordance with Principle of Buddhism in Northern of Thailand

ภายใต้แผนงานวิจัย

รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา
Model and Process to Create the Drug Free Society Accordance with
Principle of Buddhism

โดย

ดร.สัททยา วิเศษ

ดร.ธาดา เจริญกุล

ดร.ดำเนิน หมายดี

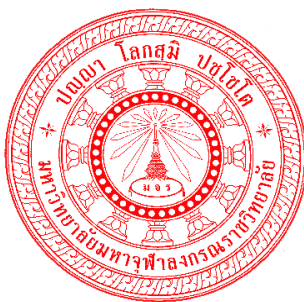
นางสาวนภาพร หงษ์ทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760065

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลัก
พระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

Model and Process to Create the Drug Free Society
Accordance with Principle of Buddhism in Northern of Thailand

ภายใต้แผนงานวิจัย

รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา
Model and Process to Create the Drug Free Society Accordance with
Principle of Buddhism

โดย

ดร. สหทัยา วิเศษ

ดร.ธาดา เจริญกุลศล

ดร.ดำเนิน หมายดี

นางสาวนภาพร หงษ์ทอง

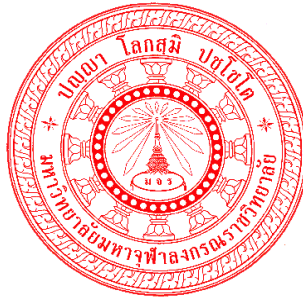
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760065

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub - Research Report 1

Model and Process to Create the Drug Free Society
Accordance with Principle of Buddhism in Northern of Thailand

Under Research plan
Model and Process to Create the Drug Free Society Accordance with
Principle of Buddhism

BY

Dr.Sahathaya Wises

Dr.Thada Jareonkuson

Dr. Damneun Maidee

Napaporn Hongthong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus

B.E. 2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 6107600065

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ
ผู้วิจัย:	ดร.สัทธา วิเศษ ดร.ธาดา เจริญกุล ดร.ดำเนิน หมายดี และนางสาวนภาพร หงษ์ทอง
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๐
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชน สร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด และเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา และจังหวัดแพร่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำกิจกรรมการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด จำนวน ๔๐ รูป/คน โดยใช้แนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก การเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน และการทำแผนที่เดินดิน ผลการวิจัยพบว่า

๑) กระบวนการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย การค้นหาสื่อบุคคลในชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การรับรองครัวเรือน การบูรณาการสู่สถานศึกษา การตั้งเตือน การบำบัด การจับกุมและดำเนินคดี การติดตาม การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง และการใช้มาตรการทางสังคม การดำเนินงานให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมการป้องกัน การปราบปราม การติดตามผู้ติดยาเสพติด การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวผ่านกระบวนการบ่มเพาะของสถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา การบูรณาการแผนงาน โครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการใช้มาตรการทางสังคมในรูปแบบของธรรมนูญชุมชน

๒) รูปแบบและมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดแพร่และจังหวัดพะเยา ประกอบด้วย รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว รูปแบบที่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด รูปแบบที่เป็นกฎกติกาของชุมชน และรูปแบบที่เป็นโครงการกิจกรรม ทั้ง ๔ รูปแบบดำเนินงานโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับหน่วยงานที่เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน

๓) การเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดแพร่ ได้มีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดแพร่ ที่มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ๗ ด้าน โดยเป็นการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ในรูปแบบของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดแพร่ โดยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับภาคประชาชน ผ่านการประสานงานที่เป็นทางการ

จากศูนย์อำนวยการฯ ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน สั่งการไปยังอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้มีการทำกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

การวิเคราะห์หลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา ในภาคเหนือ มีความหลากหลายไปตามบริบทและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ประกอบด้วยหลัก โอวาทปาติโมกข์ หลักศีล ๕ หลักอริยสัจ ๔ หลักอภิธานิยธรรม หลักสามัคคีธรรม หลักทศ ๖ หลัก ประโยชน์ ๓ หลักไตรสิกขา หลักการคบมิตร และหลักปัญญา

คำสำคัญ : กระบวนการ, รูปแบบ,มาตรการ ,ยาเสพติด, หลักพระพุทธศาสนา

Research Title: Model and Process to Create the Drug Free Society
Accordance with Principle of Buddhism in Northern of
Thailand

Researchers: Dr.Sahathaya Wises Dr.Thada Jareonkuson Dr. Damneun Maidee
And Miss Napaporn Hongthong

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus

Fiscal Year: 2560/ 2017

Research Scholarship sponsor : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

This research aimed to study the processes of social drug prevention, to create social pattern and strategies in order to prevent drug in society and Create the Drug Free Society Accordance with Principle of Buddhism in Northern of Thailand. This research was considered to be a qualitative research and also, an action research in Chiang Rai, Phayao and Phrae provinces. The population and the subjects were selected by purposive sampling method. By using this method, the 40 persons who were related to drug prevention activities and drug solving were selected. The questions used in the group discussion were interviewing the key-informants, community activity participation and making walking map. The results were showed as follow.

1) Drug prevention process in Phan district area, Chiang Rai province consisted of society condition searching, the participation of people in society, household assurance, integration to educational organization, warning, treating, arresting and legal proceedings, follow-up, strong community preservation, social measures, and also, placing importance on community participation in doing drug-free activities and build the family strength through religious and educational organizations. Besides, the program and project integration of related organization were considered to be an effective way of drug prevention. The use of social measure in the form of social constitution was also included.

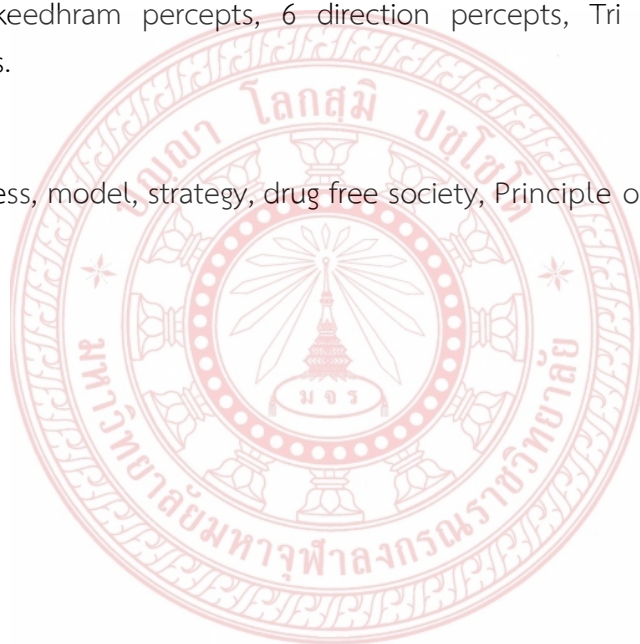
2) Pattern and form of drug prevention and drug solving of Phrae and Phayao communities consisted of the pattern of family relationship creation, the pattern of giving knowledge in drug solving problems through Buddhism, the pattern that was considered to be social rules and the last pattern was the project and activity pattern. The 4 patterns were conducted by placing importance on social

participation with organizations that were considered to be the main factors in moving social drugs solving processes.

3) The social drug prevention and drug solving enhancement of Phrae province was conducted through Phrae drug prevention and drug solving strategies that can lead to 7 government policies. It was considered to be the working integration of government organization in the form of Phrae drug prevention and drug solving cooperated with people in community through official coordination from the office that provincial governor was a president. In addition, the provincial governor commanded drug prevention to the district, sub-district and village in order to have drug prevention and drug solving activities.

The analysis of Buddhism dharmic principle in order to create drug-free society through Buddhism had the verity depending on social context and situation, for example, The principle teaching ,5 percepts, 4 noble truths, Aphihaniyadharm percepts, Samakeedhram percepts, 6 direction percepts, Tri Sika percepts and wisdom percepts.

Key words: process, model, strategy, drug free society, Principle of Buddhism

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากพระครูปริยัติธรรมวงศ์ ผศ. ดร. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ผู้อำนวยการแผนงานวิจัยรูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา และอาจารย์นิภาภัทร อยู่พุ่ม ผู้ประสานงานแผนงานวิจัยฯ ที่ได้จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนนักวิจัยจากภูมิภาคต่างๆ ที่อยู่ภายใต้แผนงานวิจัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ที่ได้โอกาสให้คณะผู้วิจัยดำเนินงานวิจัย ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ชุมชนห้วยทรายแก้ว ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และบ้านปางเจริญ ตำบลแม่คำมี จังหวัดแพร่ ผู้นำชุมชน ตำบลเมืองพาน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดแพร่ ที่สละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูล ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย ซึ่งได้ให้ความร่วมมือและให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

ดร.สัทยา วิเศษ และคณะ
กันยายน ๒๕๖๑

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ เป็นที่มาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ กรอบแนวความคิดของการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุของการเสพติด	๘
๒.๒ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด.....	๑๕
๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๙
๒.๔ บริบทพื้นที่.....	๒๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๔๒
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๔๒
๓.๓ เครื่องมือในการวิจัย	๔๔
๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๕
๓.๕ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	๔๕
๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย.....	๔๗
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๔๘
๔.๑ กระบวนการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา	๔๘
๔.๒ รูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลัก	
พระพุทธศาสนา.....	๘๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๔.๓ การสร้างเครือข่ายชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา	๑๐๙
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๒๘
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๓๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๓๖
๕.๒ อภิปรายผล	๑๔๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๖
บรรณานุกรม	๑๔๗
ภาคผนวก	๑๕๕
ภาคผนวก ก บทควมวิจัย	๑๕๕
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๖๘
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการและผลที่ได้รับของโครงการ	๑๗๐
ภาคผนวก ง เครื่องมือวิจัย	๑๗๓
ภาคผนวก จ แบบสรุปโครงการวิจัย	๑๘๑
ประวัติคณะวิจัย	๑๙๐

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่	หน้า
๑	แผนที่ตำบลเมืองพาน..... ๓๒
๒	แผนที่เขตเทศบาลตำบลเมืองพาน..... ๓๓
๓	แผนที่บ้านห้วยทรายแก้ว ๓๗
๔	แผนที่บ้านปงเจริญ..... ๓๙
๕	แผนที่จังหวัดแพร่..... ๔๑
๖	การสอนของครูแดร์ที่โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า)..... ๖๖
๗	การมอบฉัตรให้แก่ครูแกนนำและนักเรียนแดร์โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า)..... ๖๖
๘	โครงการกีฬาต้านยาเสพติด โรงเรียนบ้านจำไก่อ..... ๘๘
๙	กิจกรรมลูกเสือต่อต้านยาเสพติด โรงเรียนบ้านจำไก่อ-ห้วยทรายเลื่อน..... ๘๙
๑๐	จุดเสี่ยงและขอบเขตการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน..... ๙๓
๑๑	การแข่งขันกีฬาพื้นบ้านเชื่อมความสามัคคี..... ๙๕
๑๒	กิจกรรมสงฆ์พระตามประเพณีสงกรานต์..... ๙๖
๑๓	กิจกรรมผ้าป่าสามัคคีป้องกันยาเสพติดในระดับหมู่บ้าน..... ๙๗
๑๔	กีฬาต้านยาเสพติดเชื่อมความสามัคคี..... ๙๘
๑๕	อบรมคณะกรรมการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด..... ๙๙
๑๖	คณะกรรมการบริหารบ้านปงเจริญ..... ๑๐๐
๑๗	การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของสถานีตำรวจภูธรหนองม่วงไข่..... ๑๐๑
๑๘	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลแม่คำมี ๑๐๒
๑๙	ป้อมยามเฝ้าระวังของชุมชน ๑๐๓
๒๐	แผนที่ด้านตรวจ จุดตรวจสกัดกั้นการลำเลียงยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดแพร่ ๑๑๐
๒๑	กิจกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต้านยาเสพติดในสถานศึกษา..... ๑๑๓
๒๒	กิจกรรม “ค่ายศูนย์ขวัญแผ่นดิน จังหวัดแพร่ รุ่นที่ ๑ /๒๕๖๐” ๑๑๔
๒๓	กิจกรรม “ค่ายศูนย์ขวัญแผ่นดิน จังหวัดแพร่ รุ่นที่ ๒ /๒๕๖๐” ๑๑๕
๒๔	กิจกรรมฝึกและพัฒนาอาชีพผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู..... ๑๑๗
๒๕	การมอบทุนประกอบอาชีพแก่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู..... ๑๑๗
๒๖	การจับกุมผู้ค้ายาเสพติด และของกลาง..... ๑๑๘
๒๗	การจัดระเบียบสังคม..... ๑๑๙
๒๘	ประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด ๑๒๑
๒๙	โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน..... ๑๒๔
๓๐	การประชุมคณะกรรมการ ศอ.ปส.จ.แพร่..... ๑๒๕
๓๑	กิจกรรม “ทำดีเพื่อพ่อ สานต่อแก้ปัญหายาเสพติด” ๑๒๖

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

๑	กรอบแนวความคิดในการศึกษา.....	๖
๒	กระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ.....	๘๑
๓	รูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา ในภาคเหนือ.....	๑๐๘
๔	การสร้างเครือข่ายป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา	๑๒๗
๕	องค์ความรู้การสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ.....	๑๓๕
๖	การสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ.....	๑๔๕

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหายาเสพติดเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งก่อผลกระทบในวงกว้างทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณของชาติจำนวนมาก เพื่อการป้องกันและปราบปรามปัญหาดังกล่าว จากรายงานตัวเลขงบประมาณแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงบูรณาการ โดยสำนักยุทธศาสตร์สำนักงาน ป.ป.ส.^๑ พบว่า ประเทศไทยได้สูญเสียงบประมาณในการปราบปรามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากจำนวน ๑.๒ พันล้านบาทในปี พ.ศ.๒๕๔๖ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๓.๗ พันล้านบาท ในปี พ.ศ.๒๕๕๖ จากการพิจารณางบประมาณด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด พบว่า ตัวเลขเพิ่มขึ้นจาก ๑.๘ พันล้านบาท เป็น ๓.๑ พันล้านบาท ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ความสูญเสียจำนวนมหาศาลยังไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจากการประมาณการต้นทุนเฉลี่ยในการดำเนินคดีอาญา จะตกประมาณ ๗๖,๐๐๐ บาท ต่อคดีที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลชั้นต้น^๒ ปัญหายาเสพติดยังก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการลงทุนในการเข้ามาลงทุนในประเทศไทย รวมไปถึงผู้ติดยาเสพติดอาจกลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เกิดการว่างงาน และนำไปสู่ปัญหาด้านสังคมอื่นๆ นั่นคือเป็นต้นเหตุหรือเกี่ยวพันกับปัญหาอาชญากรรมต่างๆ เช่น การลักทรัพย์ การทำร้ายร่างกายผู้อื่น เพื่อนำเงินมาใช้ในการซื้อขายยาเสพติด ตลอดจนการคลุ้มคลั่งจากการเสพยาเสพติด เป็นต้น

สถานการณ์ความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในประเทศไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น จากสถิติปี พ.ศ.๒๕๔๗ มีผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.๒๕๔๕ จำนวนทั้งสิ้น ๑๗,๙๘๒ คน ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๕๐ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๔๘,๘๙๕ คน และในปี พ.ศ.๒๕๕๕ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึง ๑๗๖,๐๖๖ คน^๓

ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย แบ่งตามการออกฤทธิ์ได้ ๔ กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท ได้แก่ ยาบ้า ไอซ์ กระท่อม โคเคน และยาอี กลุ่มออกฤทธิ์กดประสาท ได้แก่ สารระเหย ผีน และเฮโรอีน กลุ่มออกฤทธิ์หลอนประสาท ได้แก่ ยาเค และกลุ่มออกฤทธิ์ผสมผสาน ได้แก่ กัญชา นอกจากนั้นยังมียาเสพติดอีกหลายชนิด โดยเฉพาะเป็นยาที่ใช้ในวงการแพทย์ ตัวอย่างเช่น เมธา

^๑ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในประเทศไทย ปี ๒๕๕๕ และแนวโน้ม, (กรุงเทพฯ : ส่วนข้อมูลเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด สำนักยุทธศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

^๒ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, “รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องนิติศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย”, รายงานการวิจัย, ๒๕๕๔, หน้า ๔.

^๓ กรมควบคุมความประพฤติ, “สถิติผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕”. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://probation.go.th>. (๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘).

โดน โรฮิบนอล โดมิกูม อัลปราโซแลม ไตอาซีแพม เป็นต้น ซึ่งโดยปกติการใช้ยาเหล่านี้ต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของแพทย์ แต่ปัจจุบันมีการลักลอบขายให้กับผู้ซื้อเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์อื่นๆ เป็นสาเหตุให้มีผู้ติดยาเหล่านี้มากขึ้น จากการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๕๔ พบว่ากลุ่มยาประเภทกระตุ้นประสาท มีแนวโน้มผู้ใช้ยาเพิ่มมากขึ้น กลุ่มยาออกฤทธิ์กดประสาท ซึ่งเคยมีบทบาทในอดีตกลับลดลง กลุ่มออกฤทธิ์ผสมผสานยังคงมีผู้ใช้และแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่องไม่ลดน้อยลง และบางช่วงเวลาก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย^๔

สถานการณ์ความรุนแรงของปัญหายาเสพติดหรือการแพร่ระบาดของยาเสพติด ย่อมมีสาเหตุและปัจจัยที่อาจพิจารณาได้จากองค์ประกอบหลายประการ อาทิ สภาพเศรษฐกิจสังคมของประเทศที่ต้องการการแข่งขันสูง ความต้องการยาเสพติดมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพย่อมเกิดขึ้น แม้กระทั่งกระแสความนิยมจากภายนอกประเทศผลักดันให้มีการไหลเข้ามาของยาเสพติดก็เป็นสาเหตุหนึ่ง รวมไปถึงการปราบปรามอย่างเข้มงวดของรัฐบาล ที่เป็นการสร้างแรงกดดันและทำให้มีการใช้ยาเสพติดชนิดใหม่ทดแทน เป็นต้น

ปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้ไม่สามารถควบคุมได้จากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเท่านั้น สิ่งที่จะบรรเทาปัญหาไม่ให้ความรุนแรงมากเกินไปคือ “การป้องกัน” การดำเนินการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ จึงต้องเกี่ยวข้องกับส่วนราชการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ส่วนกลาง ตั้งแต่ระดับกระทรวง ทบวง กรม และส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัด อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งภาคประชาสังคมในแต่ละหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีส่วนราชการส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในแต่ละจังหวัดรวมถึงอำเภออีกเป็นจำนวนมาก

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกิดแนวความคิดบริหารจัดการกับปัญหาเสพติดแบบบูรณาการตามยุทธศาสตร์ พลังแผ่นดิน โดยกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นเจ้าภาพหลัก และมีการรวมพลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (Coordination) กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งแนวราบและแนวดิ่ง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) เป็นการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาเสพติดแบบบูรณาการที่มีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนและเป็นทิศทางเดียวกัน^๕

จากยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน ได้แปลงเป็นแนวทางดำเนินการโดยการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการใน ๓ ด้าน คือ การป้องกัน การปราบปราม และการบำบัดฟื้นฟู โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดเป้าหมายการดำเนินการที่ชัดเจน โดยเฉพาะใช้ในการประเมินผลสำเร็จของงาน ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

^๔ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, **จำนวนคดีเด็กและเยาวชนในฐานะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดปี ๒๕๔๕ – ๒๕๕๔**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://www2.djop.moj.go.th/stst/statannual>. (๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘).

^๕ ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด, **ระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ภูมิศาสตร์ (GIS) กับ การแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดแบบยั่งยืน**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : http://nctc.oncb.go.th/new/index.php?option=com_content&view=article&id=1168:gis-&catid=48:2009-05-06-07-13-49&Itemid=185. (๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘).

๑. มาตรการป้องกัน โดยการลดอุปสงค์ (Demand Reduction) ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการขยายตัวของยาเสพติด เมื่อมีการขยายตัวกลุ่มผู้เสพมากขึ้น จำนวนยาเสพติดก็จะเพิ่มมากขึ้นเพื่อตอบสนองกลุ่มผู้เสพ ดังนั้นจึงมาตรการในการลดจำนวนผู้เสพ โดยการรณรงค์สร้างจิตสำนึก สร้างภูมิคุ้มกัน จัดโครงการนักเรียนเยี่ยมคุก โครงการโรงเรียนสีขาว และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคมให้เกิดประชาคมหมู่บ้านต้านยาเสพติด นอกจากนี้ยังดำเนินการลดปัจจัยเอื้อที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น มาตรการเข้มงวดเกี่ยวกับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี เข้าไปมั่วสุมในสถานบริการและสถานประกอบการต่างๆ เป็นต้น ตลอดจนมีการทำประชาคมร่วมกันในมาตรการป้องกันยาเสพติดระหว่างหน่วยงานราชการ โรงเรียน และสถานประกอบการต่างๆ และสถานศึกษา

๒. มาตรการปราบปราม โดยใช้มาตรการสกัดกั้นวัตถุดิบสารตั้งต้นและตัวยาสเสพติดที่นำเข้ามาจากต่างประเทศทำลายเครือข่ายวงจรการค้ายาเสพติด การตั้งด่านสกัด การสร้างระบบข่าวโดยมีสมาชิกในการแจ้งข่าว รวมถึงการตั้งอาสาสมัครยาเสพติดในหมู่บ้าน นอกจากนี้ มีการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยมีการลงโทษอย่างเฉียบขาด

๓. การจัดข้อมูลสารสนเทศและประชาคม โดยการ ๑) การจัดระบบฐานข้อมูลเป็นการจัดระบบที่หลากหลายและกระจัดกระจายมาจัดให้เป็นหมวดหมู่ มีการบริหารจัดการข้อมูลแบบบูรณาการร่วมกันจากทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นข้อมูลชุดเดียวกันที่ถูกจัดวางไว้อย่างเป็นระบบ มีความชัดเจน และมีความสะดวกในการเรียกใช้งาน ๒) การจัดทำแผนที่สถานการณ์โดยระบบ GIS (Geographic Information System) เพื่อให้รู้และสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนและรุนแรงของปัญหาในการดำเนินงาน โดยมีการแบ่งพื้นที่เป้าหมายเป็นระดับสี (zoning) ตามระดับความรุนแรงของปัญหาในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งสามารถที่จะระบุหรือบ่งชี้เป้าหมายได้อย่างชัดเจน และ ๓) การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานมีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลร่วมกันในการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

อย่างไรก็ตามการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ใดนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความรุนแรงมากน้อยหรือปานกลางของในแต่ละพื้นที่ แต่สำหรับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชาตินั้นยังเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการแก้ไขร่วมมือกันอย่างจริงจัง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทุกคนในชาติจะต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมถึงสร้างจิตสำนึกร่วมกัน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสังคมแบบยั่งยืน

การสร้างสังคมปลอดยาเสพติด มีองค์ที่สำคัญอีกองค์หนึ่ง ซึ่งถือว่ามีความสำคัญในการสร้างจิตสำนึกหรือภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด คือ คณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เพราะพระสงฆ์สามารถเข้าถึงกลุ่มเยาวชนและคนในชุมชนได้ง่าย สามารถนำหลักธรรมคำสอนเข้าสู่จิตใจอันเป็นการ

สร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่วัยปฐม เหมือนการสร้างเกราะกำบังยาเสพติดด้วยธรรมะ^๖ ด้วยหน้าที่ของพระสงฆ์อย่างหนึ่งคือ การช่วยเหลือแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม ด้วยความใกล้ชิดของพระสงฆ์กับคนในชุมชนจึงเข้าถึงกันได้ง่าย โดยเฉพาะในชุมชนภาคเหนือ เริ่มตั้งแต่มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามาในดินแดนล้านนาแห่งนี้ จากนั้นได้ผสมกลมกลืน แทรกซึมกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนมาช้านาน วัดไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจของสงฆ์ แต่เป็นสถานที่ให้การศึกษา ความรู้ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ วัดบางแห่งยังเป็นสถานที่บำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เป็นศูนย์ด้านภัยยาเสพติด โดยการจัดโครงการหรือกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ การแสดงธรรมโดยสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการป้องกันภัยยาเสพติด ฯลฯ

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการศึกษาว่า การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนานั้นมีกระบวนการอย่างไร มีหลักธรรมหรือกิจกรรมใดที่ใช้ในการป้องกันยาเสพติดและนำมาสร้างรูปแบบและมาตรการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชนอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำมาเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

๑.๒ วัดอุปสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษากระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

๑.๒.๒ เพื่อสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

๑.๒.๓ เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ กระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ มีกระบวนการทำงานอย่างไร มีหน่วยงานอะไรบ้าง มีการบูรณาการการทำงานกันอย่างไร

๑.๓.๒ รูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ มีอะไรบ้าง

๑.๓.๓ เครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ มีการทำงานกันอย่างไร มีการทำงานอย่างไร มีหน่วยงานอะไรบ้าง มีการบูรณาการการทำงานกันอย่างไร มีการพัฒนาหรือไม่ อย่างไร

^๖ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, บทบาทของพระในการป้องกันยาเสพติด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=10018:2015-01-14-13-53-43&catid=170:2014-11-20-15-55-13&Itemid=422. (๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๘).

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านแนวคิดทฤษฎี การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดทฤษฎีดังต่อไปนี้

- ๑) แนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุของการเสพยาเสพติด
- ๒) แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติด
- ๓) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้สนใจศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

- ๑) กระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา
- ๒) รูปแบบและมาตรการของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา

๓) การเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาจำนวน ๔ พื้นที่ แบ่งเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

- ๑) พื้นที่ที่มีความเข้มแข็งด้านกระบวนการป้องกันปัญหาเสพติด ได้แก่ เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
 - ๒) พื้นที่ที่มีความเข้มแข็งด้านรูปแบบและมาตรการป้องกันปัญหาเสพติด ได้แก่ บ้านปงเจริญ หมู่ ๙ ตำบลแม่คำมี อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ และบ้านห้วยทรายแก้ว หมู่ที่ ๙ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
 - ๓) พื้นที่ที่มีความเข้มแข็งด้านการสร้างเครือข่ายชุมชนป้องกันปัญหาเสพติด ได้แก่ เครือข่ายระดับจังหวัด คือ จังหวัดแพร่
- โดยได้คัดเลือกพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งด้านกระบวนการป้องกันปัญหาเสพติด ดำเนินการในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research)

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม ดังนี้

- ๑) ตัวแทนองค์กรภาครัฐ จำนวน ๑๐ คน
- ๒) ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน
- ๓) ตัวแทนภาคประชาสังคม จำนวน ๕ คน
- ๔) ตัวแทนองค์กรในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดิน กลุ่มผู้นำและกรรมการหมู่บ้าน จำนวน ๒๐ คน

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ รูปแบบ หมายถึง ลักษณะของการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ วิธีการทำงาน ตลอดจนจินตนาการของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือ ชุมชนใดชุมชนหนึ่งต่อปรากฏการณ์ หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏด้วยการสื่อสารในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

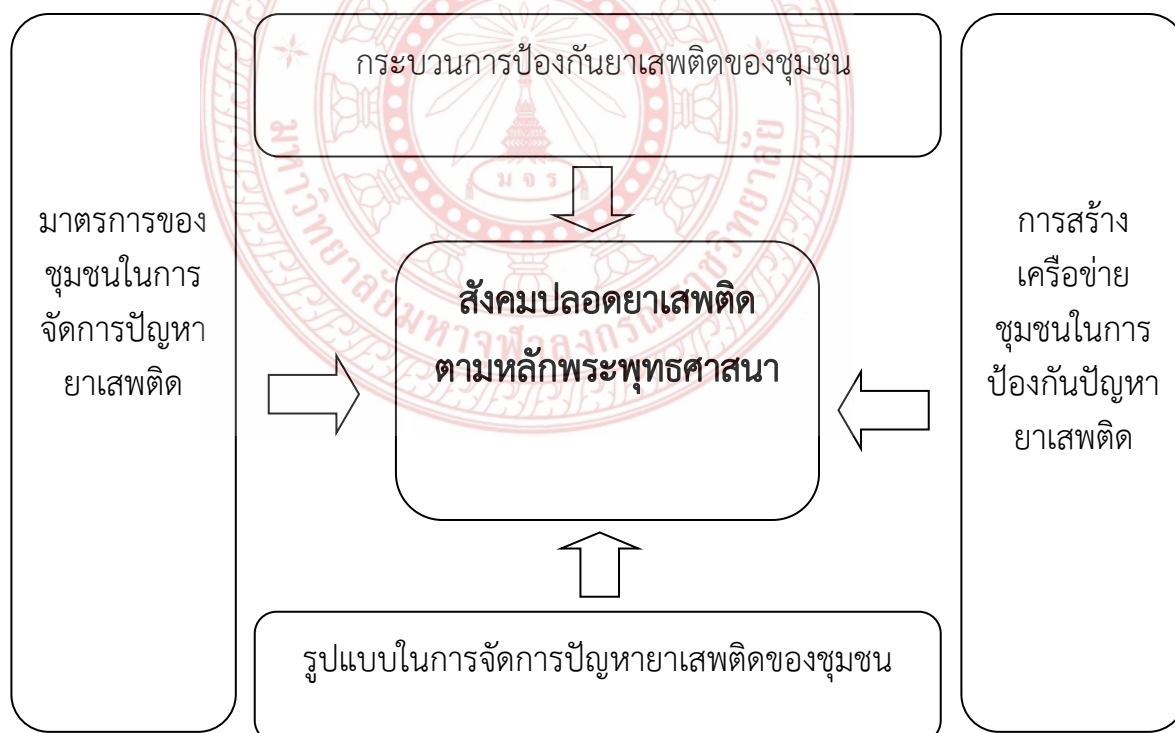
๑.๕.๒ กระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด หมายถึง วิธีและขั้นตอนในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ ๑ : คัดเลือกชุมชนเป้าหมาย ขั้นตอนที่ ๒ : สืบสภาพชุมชน ขั้นตอนที่ ๓ : พบผู้นำชุมชน ขั้นตอนที่ ๔ : เลือกผู้นำธรรมชาติ ขั้นตอนที่ ๕ : รณรงค์ประชาสัมพันธ์ ขั้นตอนที่ ๖ : คัดแยกผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ขั้นตอนที่ ๗ : การรับรองครัวเรือน ขั้นตอนที่ ๘ : ใช้มาตรการทางสังคม และ ขั้นตอนที่ ๙ : รักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง

๑.๕.๓ ยาเสพติด หมายถึง สารใด ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือได้จากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ที่เสพเข้าไปแล้วจะเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อไปโดยไม่สามารถหยุดเสพได้ และจะต้องเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะทำให้เกิดโรควัยไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจขึ้น

๑.๕.๔ หลักพระพุทธศาสนา หมายถึง แนวทาง วิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนา ในการศึกษาค้นคว้าได้ใช้หลักอริยสัจสี่ ไตรสิกขา มัชฌิมาปฏิปทา หลักเบญจศีล หลักกัลยาณมิตร หลักอปริหานิยธรรม ๗ และหลักโอวาทปาติโมกข์

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ ผู้วิจัยได้จัดทำกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแสดงในแผนภาพที่ ๑

แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

๑.๗.๑ ได้ตัวแบบของกระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา

๑.๗.๒ ได้รูปแบบและมาตรการของชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา

๑.๗.๓ เกิดแนวทางในการเสริมสร้างเครือข่ายป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา

๑.๗.๔ องค์ความรู้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชน เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือนำไปปรับและประยุกต์ใช้ในการป้องกันยาเสพติดของชุมชนต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุของการเสพยาเสพติด
๒. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
๓. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๔. บริบทพื้นที่

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุของการเสพยาเสพติด

๒.๑.๑ ที่มาของแนวคิด

การวิจัยจำนวนมากพยายามหาคำตอบว่า “อะไรเป็นสาเหตุให้บุคคลหนึ่งใช้ยาเสพติด” คำอธิบายนั้นแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับงานวิจัยชิ้นนั้นๆ มองปัญหายาเสพติดจากกรอบแนวคิดใด อย่างไรก็ดี นอร์แมนและเทอร์เนอร์^๑ พบว่า แนวทางการป้องกันการใช้ยาเสพติดที่ประสบความสำเร็จในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา มีฐานความคิดมาจาก ๕ ทฤษฎี ดังต่อไปนี้

๑) ทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (Problem Behavior Theory)

ทฤษฎีนี้ถูกพัฒนาโดย เจสซอร์และเจสเซอร์^๒ มีพื้นฐานจากความคิดที่ว่าพฤติกรรมต่อต้านสังคม (antisocial behavior) ในวัยเด็กจะทำนายการใช้ยาเสพติดเมื่อเป็นวัยรุ่นได้ เช่น เด็กที่ก้าวร้าว เด็กที่ขี้อาย เด็กที่ขาดทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนใหม่ ลักษณะเหล่านี้อาจเป็นสัญญาณว่าเด็กจะมีปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคม เมื่อโตขึ้น ความสามารถในการปรับตัวทางสังคมเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในระดับประถม ในขณะที่ตัวชี้วัดในระดับมัธยม คือ ความสามารถทางการเรียน ทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหามีสมมติฐานว่า เด็กที่ไม่สามารถพัฒนาพฤติกรรมที่จำเป็นในแต่ละช่วงวัยได้ มีแนวโน้มจะเสพยาเสพติด เมื่อโตขึ้นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้แก่ พฤติกรรมที่ขัดกับบรรทัดฐานของสังคมต่อต้านผู้ใหญ่ ไม่คำนึงถึงความปลอดภัย เรียนไม่เก่ง ความรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ขาดที่ยึดเหนี่ยวทางศาสนา เป็นต้น

^๑ Norman, E., & Turner, S., “Adolescent substance abuse prevention program: Theories, models and research in the encouraging ๘๐’s”, *The journal of Primary Prevention*. 14 (1), 1993: 4- 8.

^๒ เรื่องเดียวกัน

๒) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีนี้ถูกพัฒนาโดยแบนดูรา (Bandura) มีแนวคิดว่าคุณคนเรียนรู้พฤติกรรมหนึ่งๆ ผ่านการสังเกตจากพฤติกรรมของคนอื่น ซึ่งแบนดูราเรียกว่า ตัวแบบ และเลียนแบบพฤติกรรมนั้นๆ ทฤษฎีนี้สมมติฐานว่า วัยรุ่นใช้ยาเสพติดเพราะเห็นสมาชิกในครอบครัว เพื่อน หรือบุคคลใกล้ชิดใช้ยาเสพติด กล่าวคือ พฤติกรรมใช้ยาเสพติดเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม หลังจากเห็นบ่อยครั้งที่ผู้อื่นทำพฤติกรรมดังกล่าว ในขณะที่เดียวกัน ทฤษฎีนี้มองว่าแต่ละบุคคลมีศักยภาพที่จะคาดการณ์ ผลที่อาจตามมาจากการแสดงพฤติกรรมหนึ่งๆ และไม่ได้ถูกควบคุมโดยสังคมเสมอไป โดยสรุปทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเสนอว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีทั้งที่มาจาก การตัดสินใจของบุคคลเอง และถูกอิทธิพลจากสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๓) ทฤษฎีภูมิคุ้มกันทางสังคม (Cognitive and Social Inoculation Theory)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ว่า เราสามารถฉีดวัคซีนป้องกันการติดยาเสพติดให้กับบุคคลได้ เช่นเดียวกับการที่เราฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคอื่นๆ การให้วัคซีนในทางการแพทย์ หมายถึง การให้เชื้อโรคจำนวนน้อยแก่ร่างกายเพื่อให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาต้านทานโรคนั้นๆ ในทำนองเดียวกันทฤษฎีนี้เสนอว่า หากเราให้บุคคลได้เผชิญกับแรงกดดันน้อยๆ จากเพื่อนและสังคมให้ใช้ยาเสพติด และสอนทักษะการต้านทานแรงกดดันดังกล่าว บุคคลจะสามารถต้านทานกับสิ่งเร้า และการจูงใจให้ใช้ยาเสพติดในสถานการณ์จริงได้

๔) ทฤษฎีพัฒนาการ (Stage Theory)

เนื่องจากวัยรุ่นเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ นอกจากพัฒนาการด้านร่างกายแล้ว ปัญหาที่วัยรุ่นต้องเผชิญ ได้แก่ การสร้างอัตลักษณ์ของตน การแยกตัวจากครอบครัว การได้รับการยอมรับจากเพื่อน เป็นต้น ทฤษฎีพัฒนาการเชื่อว่า วัยรุ่นใช้ยาเสพติดเพื่อจัดการความเครียดจากการประสบกับการเปลี่ยนแปลงตามช่วงวัยดังกล่าว ยาเสพติดสามารถบรรเทาความประหม่าเวลาวัยรุ่นเข้าสู่สังคม บรรเทาความสับสนจากการค้นหาตัวตน ทฤษฎีนี้เสนอว่า โปรแกรมป้องกันควรถูกออกแบบให้สอดคล้องกับพัฒนาการแต่ละช่วงวัยของบุคคล โปรแกรมควรให้ความรู้ และสอนทักษะการแก้ปัญหาที่เด็กวัยนั้นๆ กำลังประสบอยู่ หากเราสามารถช่วยให้วัยรุ่นจัดการกับปัญหาเหล่านั้นได้ วัยรุ่นก็จะไม่ใช้ยาเสพติด

นอกจากยาเสพติดจะถูกใช้เพื่อจัดการกับอารมณ์ทางลบแล้ว นักวิจัยบางกลุ่มเสนอว่า สำหรับวัยรุ่นบางคน การสูบบุหรี่ ดื่มเหล้าและใช้ยาเสพติด หมายถึง การแสดงออกซึ่งความเป็นผู้ใหญ่ สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ และเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เนื่องจากธรรมชาติของวัยรุ่นเป็นวัยที่รักอิสระ แสวงหาสิ่งท้าทายขอความสนุกสนาน และต่อต้านผู้ใหญ่ อาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นเสพยาเพราะยาเสพติดช่วยเติมเต็ม ความต้องการที่มากับพัฒนาการข้างต้น ผู้สร้างโปรแกรมป้องกันจึงควรตระหนักข้อนี้ และการสอนง่ายๆ ให้เด็กปฏิเสธยาเสพติด (Just Say NO) อาจมีความจำเป็น แต่อาจไม่ได้ผลกับการเปลี่ยนพฤติกรรม

๕) ทฤษฎีกาย จิต สังคม (Bio-psychosocial Theory)

ทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปัจจัยภายใน (Internal Environment) และปัจจัยภายนอก (External Environment) ของบุคคล ทฤษฎีนี้มองว่าครอบครัว โรงเรียน และชุมชนที่บุคคลอาศัยอยู่ เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการตัดสินใจใช้ยาเสพติดของบุคคล โดย

พฤติกรรมของวัยรุ่นจะเหมาะสมหรือไม่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่บุคคลเผชิญและผลตอบรับที่วัยรุ่นได้จากการมีพฤติกรรมหนึ่งๆ ตัวอย่างเช่น ถ้าวัยรุ่นมีโอกาสได้ใกล้ชิดกับครอบครัว ก็จะมีโอกาสพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและได้รับการเสริมแรงพฤติกรรมที่เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ บุคคลนั้นจะรู้สึกผูกพันกับครอบครัวและอาจรวมไปถึงชุมชนที่อาศัยอยู่ด้วย^๓

๒.๑.๒ ความหมายของการป้องกันปัญหายาเสพติด

การป้องกันปัญหายาเสพติด หมายถึง กระบวนการที่ดำเนินการล่วงหน้า โดยการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษาข้อมูลข่าวสารและความรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตาม อัยาศัยแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในเรื่องคุณภาพชีวิต ยา และยาเสพติด การป้องกันตนเอง ครอบครัวและชุมชนให้รอดพ้นจากยาเสพติดด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันแก่บุคคลให้มีความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา และอุปสรรคและเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต รวมทั้งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายไปใช้ยาเสพติด^๔

สำนักงานสหประชาชาติเพื่อปัญหาเสพติดและอาชญากรรม อธิบายองค์ประกอบของการป้องกันปัญหาเสพติดไว้ดังนี้

๑. การลดอุปสงค์ (Demand Reduction Strategies) มีจุดประสงค์เพื่อลดความต้องการใช้ยาของบุคคล และเพื่อป้องกัน หรือทำให้มีอายุที่เริ่มเสพยาลดลง อาจรวมไปถึงวิธีการที่มุ่งหมายเพื่อให้เลิกยา (Abstinence –oriented Approach)

๒. การลดอุปทาน (Supply Reduction Strategies) มีจุดประสงค์เพื่อขัดขวางกระบวนการผลิตและขายยาเสพติด และจำกัดการเข้าถึงยาเสพติด

๓. วิธีการลดผลทางลบที่มีต่อสุขภาพและต่อสังคมจากการเสพยา มีจุดประสงค์เพื่อลดผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อบุคคลและชุมชน

โดยนักวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติด ได้กำหนดเป้าหมายของการป้องกันเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมที่ส่งเสริมการเสพยาเสพติด และเสริมแรงพฤติกรรมทางบวกที่นำไปสู่การปฏิเสธยาเสพติด เพื่อให้บุคคลมีจำนวนภูมิคุ้มกันมากกว่าปัจจัยเสี่ยง เพื่อเลื่อนอายุที่บุคคลใช้ยาเสพติดครั้งแรกออกไป เพื่อให้บุคคลเลือกที่จะไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยสมัครใจ และเพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตที่ปลอดยาเสพติด^๕

^๓ Griffin, K. W. & Botvin, G.J., “Evidence – based interventions for preventing substance use disorders in adolescents,” *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*. 19 (3), 2010 : p.4.

^๔ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, *ความรู้และแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๖.

^๕ นาวี สกลวงศ์ธนา, รื่นฤติ สุวรรณมงคล, ลดาพรรณ เจริญรัชต์ภาคย์ และจิตติมา เกษมโกเมศ, *แนวทางการป้องกันปัญหาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน : ภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างโลกสีขาว*, เอกสารวิจัย หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน, ๒๕๕๖. (เอกสารอัดสำเนา).

๒.๑.๓ หลักการของการป้องกันปัญหายาเสพติด

National Institute on Drug Abuse ได้ให้ทุนสนับสนุนงานวิจัย เพื่อสังเคราะห์ตัวแปรที่มีร่วมกันโปรแกรมป้องกันที่มีประสิทธิภาพรูปแบบต่างๆ โดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และ ผู้นำชุมชน สามารถนำหลักการเหล่านี้ไปใช้ในการกำหนดแนวทางการสร้างโปรแกรมป้องกันในพื้นที่ของตนได้ หลักการของการป้องกันที่สังเคราะห์ได้จากงานวิจัย มีดังต่อไปนี้^๖

หลักการที่ ๑ โปรแกรมป้องกันควรเพิ่มภูมิคุ้มกันและลดปัจจัยเสี่ยง

หลักการที่ ๒ โปรแกรมป้องกันควรออกแบบให้ครอบคลุมสิ่งเสพติดหลายๆ ประเภท ตั้งแต่ บุหรี่ เหล้า ไปจนถึงยาเสพติดที่ผิดกฎหมาย เช่น กัญชา เฮโรอีน เป็นต้น

หลักการที่ ๓ โปรแกรมป้องกันควรตอบรับชนิดของยาเสพติดที่แพร่ระบาดในชุมชนนั้นๆ

หลักการที่ ๔ โปรแกรมป้องกันควรมีความเฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มเป้าหมาย เช่น โปรแกรมป้องกันสำหรับเด็กประถมควรมีเนื้อหาต่างจากโปรแกรมป้องกันสำหรับเด็กมัธยม

หลักการที่ ๕ โปรแกรมป้องกันสำหรับครอบครัว (Family-based Prevention Program) ควรเสริมสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัว

หลักการที่ ๖ โปรแกรมป้องกันสำหรับโรงเรียน (School-based Prevention Program) ควรเริ่มกับเด็กอายุน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงที่นำไปสู่พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดในเวลาต่อมา

หลักการที่ ๗ โปรแกรมป้องกันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาควรมุ่งเน้นการสนับสนุนด้านการเรียน การแก้ไขปัญหาคาการเข้าถึง การควบคุมตนเอง การตระหนักรู้ทางอารมณ์ การสื่อสาร

หลักการที่ ๘ โปรแกรมป้องกันสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายควรมุ่งเน้นที่ด้านการเรียน ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพกับเพื่อน การปกป้องสิทธิของตนเอง การปฏิเสธยาเสพติด การเสริมแรงพฤติกรรมที่เหมาะสม

หลักการที่ ๙ โปรแกรมป้องกันควรให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน เช่น การเลื่อนระดับชั้นการศึกษา

หลักการที่ ๑๐ โปรแกรมป้องกันสำหรับชุมชน (Community Prevention Program) ที่นำเนื้อหาจากโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพอื่นๆ มาร่วมด้วย จะได้ผลดีกว่าใช้โปรแกรมเดียว

หลักการที่ ๑๑ โปรแกรมป้องกันสำหรับชุมชนที่จัดขึ้นในหลายสถานที่ เช่น โรงเรียน องค์การศาสนา และสื่อ จะมีประสิทธิภาพมากหากผู้ดำเนินโปรแกรมให้ข้อมูลที่ตรงกันในทุกสถานที่

หลักการที่ ๑๒ เมื่อชุมชนปรับเปลี่ยนเนื้อหาของโปรแกรมป้องกันให้ตรงกับความต้องการของชุมชน ควรคงไว้ซึ่งองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของโปรแกรม ได้แก่ โครงสร้าง เนื้อหา และการดำเนินการ

^๖ Robertson, E.B.; David, S.L.; and Rao, S.A. Preventing Drug Use among Children and Adolescents : A Research - Based Guide for Parents, Educators, and Community Leaders, 2nd ed. NIH Pub. No. 04-4212 (A). (Bethesda, MD: National Institute on Drug Abuse, 2003 : 2-5)

หลักการที่ ๑๓ โปรแกรมป้องกันควรทำในระยะยาว และควรมีการทำซ้ำเพื่อให้ผลของโปรแกรมคงอยู่

หลักการที่ ๑๔ ครูและดำเนินโปรแกรมป้องกันจากหน่วยงานอื่นควรได้รับการฝึกอบรมเรื่องเทคนิคการปรับพฤติกรรม เช่น ให้รางวัลเด็กที่ประพฤติตนเหมาะสม

หลักการที่ ๑๕ โปรแกรมป้องกันจะมีประสิทธิภาพเมื่อให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีส่วนร่วม เช่น การอภิปรายกลุ่ม การแสดงบทบาทสมมติ

๒.๑.๔ ประเภทและรูปแบบของการป้องกันปัญหาเสพติด

National Institute on Drug Abuse ได้จัดประเภทของโปรแกรมป้องกันจำแนกตามกลุ่มเป้าหมายไว้ ๓ ประเภท คือ

๑) โปรแกรมทั่วไป (Universal Program) ใช้กับประชากรทั่วไป เช่น เด็กนักเรียนทุกระดับชั้น

๒) โปรแกรมกลุ่มเสี่ยง (Selective Program) สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด เช่น เด็กที่พ่อแม่เสพยา หรือเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียน

๓) โปรแกรมเฉพาะ (Indicated Program) สำหรับผู้ที่กำลังใช้ยาเสพติดอยู่ และมีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้ติดยาเสพติด

ผู้ออกแบบโปรแกรมป้องกันควรเลือกประเภทของโปรแกรมป้องกันให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพราะแต่ละประเภทจะมีวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้รูปแบบป้องกันปัญหาเสพติดมีวิวัฒนาการของรูปแบบป้องกันปัญหาเสพติด ดังนี้

๑) รูปแบบของ การให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด (Information Only Model) โมเดลนี้มีสมมติฐานว่า เด็กเสพยาเพราะไม่รู้ถึงอันตรายและผลทางลบที่ตามมาของการใช้ยาเสพติดจึงเชื่อว่า การเพิ่มความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดจะนำไปสู่การเปลี่ยนทัศนคติและเปลี่ยนพฤติกรรมในที่สุด เนื้อหาที่สอนประกอบด้วยปฏิกริยาที่ยาเสพติดมีต่อร่างกาย วิธีการเสพยาแบบต่างๆ อันตรายจากยาเสพติดต่อสุขภาพในระยะสั้นและระยะยาว อย่างไรก็ตาม วิธีนี้ไม่ได้ผลในเชิงป้องกัน เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่ไม่ค่อยห่วงสุขภาพตนเอง หรืออาจคิดว่าอันตรายดังกล่าวคงไม่เกิดกับตน นอกจากจะไม่ได้ช่วยป้องกันเด็กจากการใช้ยาเสพติดแล้ว บางงานวิจัยพบว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดกลับเป็นการกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของเด็กซึ่งนำไปสู่การลองใช้ยา

๒) รูปแบบของ การกระตุ้นให้กลัว (Fear – arousal Techniques) โดยให้ข้อมูลที่เกินจริงเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด เน้นนำเสนอแต่ผลกระทบทางลบ เพื่อมุ่งหวังให้กลัวและหลีกเลี่ยงการเสพ แต่การวิจัยพบว่า วิธีดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเช่นกัน เนื่องจากการนำเสนออันตรายที่เกินจริงทำให้เด็กไม่เชื่อถือ จะเห็นได้ว่า ทั้งการให้ความรู้และการทำให้กลัวไม่ได้จัดการกับปัจจัยพัฒนาการและอิทธิพลทางสังคมที่เป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุการเสพยา ประเด็นสำคัญที่ทำให้โมเดลนี้ไม่ได้ผลคือ สมมติฐานที่ว่า การฟังบรรยายเพียงไม่กี่ชั่วโมง จะเปลี่ยนความคิดของเด็กที่มีต่อยาเสพติดที่เรียนรู้จากเพื่อนและสื่อมาหลาย

ปีได้ แม้งานวิจัยจะพบว่า การให้ความรู้เพียงอย่างเดียวไม่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาของเด็ก แต่ก็ใช้เวลาต่อมาถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมป้องกัน

๓) รูปแบบของ **โมเดลทางเลือก (Alternative Model)** ที่มีสมมติฐานว่า การหากิจกรรมที่สร้างสรรค์และสนุกสนานให้วัยรุ่นจะทำให้วัยรุ่นไม่มีเวลาไปใช้ยาเสพติด โมเดลนี้เชื่อว่าการที่วัยรุ่นได้รับความรับผิดชอบต่อในกิจกรรมต่างๆ จะช่วยบรรเทาความเบื่อ เพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง และมีความผูกพันกับชุมชน โดยที่โมเดลนี้จะไม่มีการกล่าวถึงยาเสพติดเลย เพราะเชื่อว่าการที่เด็กใช้เวลาไปกับกิจกรรมที่เป็นประโยชน์จะช่วยลดแนวโน้มที่จะใช้ยาเสพติดได้เอง

จากที่นักวิจัยเคยเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับผลลบจากยาเสพติด ในยุคต่อมารูปแบบการป้องกันยาเสพติดเปลี่ยนแปลงไป มุ่งไปที่ปัจจัยเสี่ยงและภูมิคุ้มกันระดับบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้ยาในวัยรุ่น สิ่งที่ทำให้รูปแบบป้องกันในยุคนี้น่าเชื่อถือ เพราะมีการทดสอบประสิทธิภาพของโปรแกรมด้วยระเบียบวิธีวิจัย รูปแบบป้องกันการใช้ยาเสพติดที่ได้รับการสนับสนุนจากการวิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่ แนวทางจัดการกับอิทธิพลทางสังคม แนวทางที่เพิ่มศักยภาพของบุคคล และแนวทางการจัดการกับปัจจัยเสี่ยง

๒.๑.๕ แนวทางในการป้องกันปัญหาเสพติด

๑) แนวทางจัดการกับอิทธิพลทางสังคม แนวทางนี้ให้ความสำคัญกับตัวแปรทางสังคมและตัวแปรทางจิตวิทยา ว่าเป็นตัวผลักดันให้บุคคลเริ่มใช้ยา การใช้ยาของวัยรุ่นถูกมองว่าเป็นผลมาจากอิทธิพลทางสังคม ผ่านเพื่อนและสื่อโฆษณา แนวทางนี้ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

(๑) ภูมิคุ้มกันทางจิตวิทยา มาจากแนวคิดการป้องกันโรคติดเชื้อด้วยวัคซีน โดยจะจำลองสถานการณ์ให้เพื่อนแกล้งชวนใช้ยาเสพติด หลังจากนั้นเพิ่มความเข้มข้นของการจูงใจ สมมติฐานภายใต้แนวคิดนี้คือ การถูกจูงใจให้ใช้ยาเสพติดจากสังคมในสถานการณ์จำลอง จะช่วยเสริมสร้างให้เด็กมีความต้านทานการเชิญชวนที่รุนแรงมากขึ้นในสถานการณ์จริงที่เด็กอาจจะประสบเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น อย่างไรก็ตามงานวิจัยระบุว่า ภูมิคุ้มกันทางจิตวิทยามีผลลดพฤติกรรมใช้ยาได้น้อยกว่าอีกสององค์ประกอบที่จะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

(๒) ความรู้เกี่ยวกับบรรทัดฐานของสังคม วัยรุ่นมักประเมินการใช้ยาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่นและผู้ใหญ่สูงกว่าความเป็นจริง ซึ่งทำให้เขาคิดว่าพฤติกรรมการเสพยาเป็นสิ่งปกติในสังคม และนำไปสู่การมีค่านิยมที่สนับสนุนการใช้ยาเสพติด การให้ข้อมูลจริงเกี่ยวกับจำนวนผู้เสพยาเสพติดซึ่งต่ำกว่าที่พวกเขาคิดได้ จะช่วยลดการรับรู้ที่ผิดเกี่ยวกับยาเสพติดว่า ได้รับการยอมรับจากสังคม การแก้ไขการรับรู้ดังกล่าวสามารถทำได้ผ่านการให้ข้อมูลการแพร่ระบาดของยาเสพติดจากผลสำรวจระดับชาติ หรือให้เด็กสร้างแบบสอบถามแล้วไปเก็บข้อมูลในห้องเรียน ในโรงเรียน หรือชุมชนของตนเอง กิจกรรมเหล่านี้จะทำให้เด็กมีมุมมองที่เป็นจริงมากขึ้นเกี่ยวกับความมกน้อยของการแพร่ระบาดของยาเสพติด ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดจะทำให้วัยรุ่นเห็นว่า ความเชื่อที่ว่า “ยาเสพติดไม่เป็นอันตราย และใครๆ ก็ใช้กัน” นั้นเป็นความเชื่อที่ผิด นอกจากนี้การให้ข้อเท็จจริงดังกล่าวมีความสำคัญต่อผลสำเร็จของ

โปรแกรมการสอนทักษะการต้านทานยาเสพติด เนื่องจากหากวัยรุ่นเชื่อว่า ยาเสพติดเป็นบรรทัดฐานหนึ่งของสังคม ก็ไม่มีเหตุผลอะไรที่จะปฏิเสธเมื่อเพื่อนเสนอให้ลองใช้ยา

(๓) ทักษะการต้านทาน มาจากสมมติฐานที่ว่า วัยรุ่นใช้ยาเพราะขาดความมั่นใจ หรือขาดทักษะที่จะต้านทานอิทธิพลจากสังคมที่ให้อุปสรรค ต้มเหล้า และเสพยา ดังนั้นแนวทางนี้จะฝึกทักษะให้เด็กสามารถต้านทานการโน้มน้าวจากเพื่อนและสื่อ ซึ่งทำได้ ๓ วิธี ดังนี้

วิธีที่ ๑ สอนให้ตระหนักถึงสถานการณ์ที่มีความเสี่ยง และเทคนิคที่จะหลีกเลี่ยงสถานการณ์ดังกล่าว การไม่ไปอยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการถูกชักชวนให้ใช้ยา ถือเป็นข้อควรทำประการแรกสำหรับวิธีการนี้

วิธีที่ ๒ เพิ่มความตระหนักรู้เกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อ โดยสอนให้วัยรุ่นรู้ทันเทคนิคที่โฆษณาใช้เพื่อจูงใจผู้ซื้อ และเรียนรู้ที่จะมีข้อโต้แย้งกับสารจากโฆษณา

วิธีที่ ๓ สอนทักษะการปฏิเสธเมื่อเพื่อนชักชวนให้ลองเสพยา วัยรุ่นจะถูกสอนว่า ควรจะพูดอะไรในสถานการณ์ดังกล่าว และการปฏิเสธอย่างนุ่มนวลต้องทำอย่างไร นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนให้เกิดการวางแผนว่า ในสถานการณ์ที่ถูกกดดันจากเพื่อน เขาจะมีแผนปฏิเสธอย่างไร

๒) แนวทางเพิ่มศักยภาพของบุคคล มีสมมติฐานว่า เด็กและเยาวชนที่ขาดทักษะส่วนบุคคลและทักษะทางสังคมจะเสี่ยงต่อการถูกชักจูงให้ใช้ยาเสพติดมากกว่า เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้อาจเห็นยาเสพติดเป็นวิธีหนึ่งในการจัดการกับชีวิต โดยทั่วไปแล้วแนวทางเพิ่มศักยภาพของบุคคลจะสอนทักษะต่อไปนี้ ได้แก่ ทักษะการตัดสินใจ การแก้ปัญหา ทักษะที่ช่วยเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองและการควบคุมตนเอง ทักษะเกี่ยวกับการจัดการกับความเครียดและความกังวล การปกป้องสิทธิ์ของตนเอง แนวทางนี้ถูกออกแบบมาเพื่อสอนทักษะต่างๆ ไป ที่เด็กและเยาวชนสามารถประยุกต์ใช้ในด้านอื่นๆ ของชีวิตได้ด้วย ซึ่งแตกต่างกับการสอนทักษะต้านทานยาเสพติดที่มีความเฉพาะเจาะจง อาจกล่าวได้ว่า แนวทางการเพิ่มศักยภาพของบุคคลจะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีทักษะที่จำเป็นที่สามารถนำมาใช้จัดการกับสถานการณ์ท้าทายที่พบเจอในชีวิตประจำวันได้ด้วย อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยรายงานว่า การสอนแต่ทักษะดังกล่าวโดยไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับยาเสพติด พบว่ามีประสิทธิภาพในเชิงป้องกันน้อย ดังนั้นนักออกแบบโปรแกรมป้องกันจึงมักนำบางองค์ประกอบของแนวทางการจัดการกับอิทธิพลทางสังคมมาเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางนี้ด้วย

๓) แนวทางการจัดการกับปัจจัยเสี่ยง เมื่อสามารถระบุได้ว่าอะไรบางอย่างที่เป็นปัจจัยเสี่ยงที่นำไปสู่พฤติกรรมการใช้ยา ก็จะสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาโปรแกรมป้องกันได้ การสร้างรูปแบบป้องกันที่จัดการกับปัจจัยเสี่ยงจะช่วยลดความเสี่ยงก่อนที่จะพฤติกรรมการใช้ยาจะเกิดขึ้น หากปัจจัยเสี่ยงหนึ่งไม่ได้รับการแก้ไขก็อาจนำไปสู่ปัจจัยเสี่ยงอื่นได้ เช่น พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กเล็ก อาจนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น เช่น เพื่อนไม่คบ คุณครูลงโทษ และหากยังไม่ได้รับการแก้ไข ลักษณะดังกล่าวอาจเพิ่มปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ ได้แก่ การหนีเรียน คบหาสมาคมกับเพื่อนที่เสพยา เป็นต้น ดังนั้นการจัดการกับปัจจัยเสี่ยงตั้งแต่ต้น จะมีประสิทธิภาพมากกว่ารอให้เกิดปัญหาแล้วพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก อย่างไรก็ตามเนื่องจากความเสี่ยงมีอยู่ในทุกๆ ช่วงของการเปลี่ยนผ่าน ตั้งแต่เด็ก เป็นวัยรุ่น จนเป็น

ผู้ใหญ่ ดังนั้น ผู้ออกแบบโปรแกรมจำเป็นต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง และดำเนินโปรแกรมที่ส่งเสริมภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการป้องกันยาเสพติดในยุคแรกยังไม่มีทฤษฎีรองรับ แต่มาจากสัญชาตญาณว่าจะไร่น่าจะป้องกันการใช้ยาเสพติดในบุคคลได้ รูปแบบดังกล่าว ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด การกระตุ้นให้กลัว การให้ทางเลือกอื่นที่สร้างสรรค์ ในยุคต่อมาที่การศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุการใช้ยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับความพยายามที่จะทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการป้องกัน ทำให้ได้มาซึ่งรูปแบบการป้องกันที่ได้รับการสนับสนุนจากการวิจัยที่เป็นระบบ ได้แก่ แนวทางจัดการกับอิทธิพลทางสังคม แนวทางที่เพิ่มศักยภาพของบุคคล และแนวทางการจัดการกับปัจจัยเสี่ยง การวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันยังคงต้องดำเนินต่อไป เพื่อหาว่าตัวแปรใดบ้างที่สนับสนุนให้รูปแบบการป้องกันนั้นๆ มีประสิทธิภาพ

๒.๒ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ หลักอริยสัจ ๔ หลักไตรสิกขา หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักเบญจศีล หลักกัลยาณมิตร หลักอปริหานิยธรรม ๗ และหลักโอวาทปาติโมกข์ โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๒.๑ หลักอริยสัจ ๔ (The Four Noble Truths) หรือความจริงอันประเสริฐ, ความจริงของพระอริยะ, ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ^๗ เรียกสั้นๆ ว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

๑) ทุกข์ คือ การมีอยู่ของทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ และตายล้วนเป็นทุกข์ ความเศร้าโศก ความโกรธ ความอิจฉาริษยา ความวิตกกังวล ความกลัวและความผิดหวังล้วนเป็นทุกข์ การพลัดพรากจากของที่รักก็เป็นทุกข์ ความเกลียดก็เป็นทุกข์ ความอยาก ความยึดมั่นถือมั่น ความยึดติดในชั้น ๕ ล้วนเป็นทุกข์

๒) สมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ เพราะอวิชา ผู้คนจึงไม่สามารถเห็นความจริงของชีวิต พวกเขาตกอยู่ในเปลวเพลิงแห่งตัณหา ความโกรธ ความอิจฉาริษยา ความเศร้าโศก ความวิตกกังวล ความกลัว และความผิดหวัง

๓) นิโรธ คือ ความดับทุกข์ การเข้าใจความจริงของชีวิตนำไปสู่การดับความเศร้าโศกทั้งหมด อันยังให้เกิดความสงบและความเบิกบาน

๔) มรรค คือ หนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ อันได้แก่ อริยมรรค ๘ ซึ่งได้รับการหล่อเลี้ยงด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีสติ ความมีสตินำไปสู่สมาธิและปัญญาซึ่งจะปลดปล่อยให้พ้นจากความทุกข์และความโศกเศร้าทั้งหมด อันจะนำไปสู่ความศานติและความเบิกบาน

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๑, (กรุงเทพฯ : ผลิตในเครือ บริษัทสำนักพิมพ์แพรวแอนดริส จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๒๐๔. ; **อภิ.วิ. (บาลี) ๓๕/๑๔๕/๑๒๗.**

๒.๒.๒ มรรค ๘ (the Noble Eightfold Path) หรือ อัฐังคิกมรรค แปลว่าทางมีองค์แปด ประการ อันประเสริฐ^๘ และไตรสิกขา โดยการนำมรรค ๘ มาจัดหมวดหมู่ตามหลักไตรสิกขา^๙ ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา (morality, concentration and wisdom) ดังนี้

๑) พุติกรรมบ่าบัต ได้แก่ สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาวาจา (วาจาชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)

๒) สติสมาธิบ่าบัต ได้แก่ สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และ สัมมาสมาธิ (ตั้งใจมั่นชอบ)

๓) ปัญญาบ่าบัต ได้แก่ สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) และสัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)

๒.๒.๓ หลักมัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง เป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมาย แห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดปัญหา^{๑๐} การดำเนินชีวิตที่พอดี การดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง ทั้ง ถูกต้องต่อชีวิตของตนเองและต่อสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตที่พอดี ประกอบด้วย การแก้ปัญหาเป็น การคิดเป็น พุดเป็น สื่อสารเป็น ทำเป็น การดูเป็น ฟังเป็น ดมเป็น ลิ้มเป็น สัมผัสเป็น คิดเป็น การกินเป็น ใช้เป็น บริโภคเป็น คบหาเป็น

๒.๒.๔ หลักเบญจศีล (the Five Precepts ; rules of morality) หรือความประพฤติชอบ ทางกายและวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้น จากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน^{๑๑} เนื่องจากศีลเป็นข้อปฏิบัติสนับสนุนการ ละ ชั่ว ทำดีดังกล่าว ทำให้เกิดสภาพการเป็นอยู่ที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่างๆ ส่งผลให้สังคมสามารถอยู่ ร่วมกันด้วยดี มีความสงบเรียบร้อย ศีลจึงเป็นคำสอนและหลักปฏิบัติที่สำคัญ เป็นหลักประพฤติสำหรับ ทุกคน ได้แก่ ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือทำลายชีวิต ๒) อทินนาทานา เวรมณี คือ เว้นจากการลักขโมยหรือฉ้อโกง ๓) กาเมสุ มิงฉาจรา เวรมณี คือ เว้นจากการประพฤติดนในกาม ๔) มุสาวาทา เวรมณี คือ เว้นจากการพูดเท็จ ๕) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี คือ เว้นจากการดื่มสุรา เมรัยและยาเสพติด

๒.๒.๕ หลักกัลยาณมิตร (Qualities of a good friend) กัลยาณมิตร คือ มิตรแท้ เพื่อนแท้ เพื่อนตาย เพื่อนที่คอยช่วยเหลือเพื่อนอย่างจริงใจโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน เป็นมิตรที่หวังดี มีสิ่งดีๆ ให้ กัน ด้วยความจริงใจ

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๙๓. ; ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๙๙/๓๔๘ ; ม.ม. (บาลี) ๑๒/๑๔๙/๑๒๓ ; ม.อ. (บาลี) ๑๔/๗๐๔/๔๕๓ ; อภิ.วิ. (บาลี) ๓๕/๕๖๙/๓๐๗.

^๙ ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑ ; อง.ติก. (บาลี) ๒๐/๕๒๑/๒๙๔.

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๙๓. ; ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๙๙/๓๔๘ ; ม.ม. (บาลี) ๑๒/๑๔๙/๑๒๓ ; ม.อ. (บาลี) ๑๔/๗๐๔/๔๕๓ ; อภิ.วิ. (บาลี) ๓๕/๕๖๙/๓๐๗.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๘. ; ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๘๖/๒๔๗ ; อง.ปญจก. (บาลี) ๒๒/๑๗๒/๒๒๗ ; ๒๖๔/ ๓๐๗ ; อภิ.วิ. (บาลี) ๓๕/๗๖๗/๓๘๘.

คุณสมบัติของกัลยาณมิตรธรรม ๗ ประกอบด้วย^{๑๒}

- (๑) ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ไต่ถาม
- (๒) ครุ น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้ความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย
- (๓) ภาวนีโย น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ
- (๔) วตฺตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
- (๕) วจนกฺขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำ วิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว
- (๖) คมภีรญฺจ กล้า กตฺตา แกล้งเรื่องกล้าสู้ได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป
- (๗) โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอธรรม คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

๒.๒.๖ หลักการบริหารนิยธรรม ๗ (conditions of welfare) ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม^{๑๓} ธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม หรือหลักปฏิบัติที่นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะ เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย

- (๑) หมั่นประชุมเป็นเนืองนิตย์
- (๒) พร้อมเพรียงในการประชุม มาประชุม เลิกประชุม และทำภารกิจอื่น ๆ ให้พร้อมกัน
- (๓) ไม่บัญญัติสิ่งใหม่ๆ ตามอำเภอใจ โดยผิดหลักการเดิมที่หมู่คณะวางไว้
- (๔) เคารพนับถือผู้มีอาวุโส และรับฟังคำแนะนำจากท่าน
- (๕) ไม่ข่มเหงหรือล่วงเกินสตรี
- (๖) เคารพสักการะปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ และรูปเคารพต่าง ๆ
- (๗) ให้ความคุ้มครองพระสงฆ์ผู้ทรงศีลและนักบวชอื่นๆ ให้อยู่ในชุมชนอย่างปลอดภัย

๒.๒.๗ หลักโอวาทปาติโมกข์^{๑๔} เป็นแนวทาง วิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาตามหลัก ๓ ประการ ประกอบด้วย

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๗๘. ; อภ.สต. ตก. (บาลี) ๒๓/๓๔/๓๓.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙๐ ; ที.ม. (บาลี) ๑๐/๗๐/๙๐ ; อภ.สต.ตก. (บาลี) ๒๓/๒๑/๒๑.

^{๑๔} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๕๔/๕๗ ; ขุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๒๔/๓๙.

(๑) หลักการ ๓ คือ ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง ไม่ว่าจะด้วยกาย วาจาและใจ ๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง และ ๓) การทำจิตใจให้ผ่องใส ด้วยการละบาปทั้งปวง ถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน

(๒) อุดมการณ์ ๔ คือ ๑) ความอดทน คือการอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา ใจ ๒) ความไม่เบียดเบียน คือ การงดเว้นจากการทำร้าย รบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น ๓) ความสงบ คือ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย วาจา ใจ และ ๔) การดับทุกข์ของชีวิตที่เป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา (นิพพาน)

(๓) วิธีการ ๖ คือ ๑) ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือโจมตีใคร ๒) ไม่ทำร้าย คือ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๓) สำรวมในปาติโมกข์ คือความเคารพระเบียบวินัย กติกา กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงามของสังคม ๔) รู้จักประมาณ คือรู้จักพอดี พอกินพออยู่ ๕) อยู่ในสถานที่สงบสงัด คืออยู่ในสถานที่ที่สงบและมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ๖) การฝึกหัดจิตใจให้สะอาด คือการชำระจิตใจให้ขาวรอบเสมอ

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พบว่า แนวทางการป้องกันการใช้ยาเสพติดที่ผ่านมา มีฐานความคิดมาจาก ๑) ทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา มีสมมติฐานว่า เด็กที่ไม่สามารถพัฒนาพฤติกรรมที่จำเป็นในแต่ละช่วงวัยได้ มีแนวโน้มจะใช้ยาเสพติด เมื่อโตขึ้นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสังคม ๒) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม มีสมมติฐานว่า พฤติกรรมใช้ยาเสพติด เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม หลังจากเห็นบ่อยครั้งที่ผู้อื่นทำพฤติกรรมดังกล่าว ๓) ทฤษฎีภูมิคุ้มกันทางสังคม มีแนวคิดที่เราสามารถสอนทักษะการต้านทานแรงกดดันดังกล่าว บุคคลจะสามารถต้านทานกับสิ่งเร้าและการจูงใจให้ใช้ยาเสพติดในสถานการณ์จริงได้ ๔) ทฤษฎีพัฒนาการ เชื่อว่า วัยรุ่นใช้ยาเสพติดเพื่อจัดการความเครียดจากการเปลี่ยนแปลงตามช่วงวัย ยาเสพติดสามารถบรรเทาความประหม่าเวลาวัยรุ่นเข้าสู่สังคม บรรเทาความสับสนจากการค้นหาตัวตน และ ๕) ทฤษฎีกาย จิต สังคมมองว่าครอบครัว โรงเรียน และชุมชนที่บุคคลอาศัยอยู่ เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการตัดสินใจใช้ยาเสพติดของบุคคล

การป้องกันปัญหายาเสพติด เป็นกระบวนการที่ดำเนินการโดยการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษา ข้อมูลข่าวสารและความรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในเรื่องคุณภาพชีวิต ยา และยาเสพติด การป้องกันตนเอง ครอบครัวและชุมชนให้รอดพ้นจากยาเสพติดด้วยวิธีการต่างๆ

แนวทางในการป้องกันปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย ๑) แนวทางจัดการกับอิทธิพลทางสังคม แนวทางนี้ให้ความสำคัญกับตัวแปรทางสังคมและตัวแปรทางจิตวิทยา ว่าเป็นตัวผลักดันให้บุคคลเริ่มใช้ยา การใช้ยาของวัยรุ่นถูกมองว่าเป็นผลมาจากอิทธิพลทางสังคม ผ่านเพื่อนและสื่อโฆษณา ๒) แนวทางเพิ่มศักยภาพของบุคคล จะสอนทักษะการตัดสินใจ การแก้ปัญหา ทักษะที่ช่วยเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองและการควบคุมตนเอง ทักษะเกี่ยวกับการจัดการกับความเครียดและความกังวล การปกป้องสิทธิของตนเอง และ ๓) แนวทางการจัดการกับปัจจัยเสี่ยง การสร้างรูปแบบป้องกันที่จัดการกับปัจจัยเสี่ยงจะช่วยลดความเสี่ยงก่อนที่พฤติกรรมการใช้ยาจะเกิดขึ้น การจัดการกับปัจจัยเสี่ยงตั้งแต่ต้น จะมีประสิทธิภาพมากกว่ารอให้เกิดปัญหาแล้วพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก

ส่วนหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ หลักอริยสัจ ๔ หลักไตรสิกขา หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักเบญจศีล หลักกัลยาณมิตร หลักอปริหานิยธรรม ๗ และหลักโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นแนวทาง และวิธีการในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขในสังคม ทั้งนี้สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวมาใช้ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดได้

๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิศมัย ทองเที่ยง^{๑๕} บทความเรื่อง การสังเคราะห์หลักการทำงานของเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมเพื่อการสังเคราะห์ ช่วยคำจุน ประสานความสามัคคี เกิดไมตรีอันดีต่อกัน เป็นหลักปฏิบัติสากลอันเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันของคนทุกคน จากอดีตสู่ปัจจุบัน หลักการทำงานของเครือข่ายแบบเกื้อกูลกัน ฉันทะเครือข่ายญาติ ถูกทำลายไป ด้วยการพัฒนาประเทศแบบก้าวกระโดด มีความสัมพันธ์เป็นแบบเชิงโครงสร้างหน่วยงาน องค์กร ผู้คนห่างกันออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว จึงครุ่นคิด “คืนสู่รากเหง้า” ด้วย “จิตวิญญาณ” ในการทำงานเครือข่าย เรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นร่วมกันแบบเป็นองค์กรรวมและยั่งยืน ซึ่งผู้เขียนได้สังเคราะห์หลอมรวมหลักการทำงานดังกล่าว โดยมีข้อมูล ๒ เครือข่ายสนับสนุน หลักการทำงานดังกล่าวเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ในหลักการทำงานของเครือข่ายในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ เริ่มจากแกนนำ สมาชิกเครือข่าย และประชาชนในชุมชน ๑) มีจิตสำนึกช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบบพึ่งพาอาศัยกันด้วยทาน ๒) มีการประสานไมตรี สามัคคี ในการทำงานด้านยาเสพติดด้วยปิยวาจา ๓) มีการเรียนรู้สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดด้วยกิจกรรมอรรถจริยา ๔) มีการบูรณาการทำงานด้านยาเสพติดอย่างต่อเนื่องด้วยสมานัตตตา ซึ่งหลักการทำงานดังกล่าว ช่วยให้กระบวนการทำงานป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดของเครือข่ายนั้นเต็มไปด้วยมิตรไมตรีจิตที่ดีต่อกัน สามัคคี ยึดเหนี่ยวน้ำใจให้ระลึกรู้ถึงกัน เป็นการทำงานด้วยแนวทางสันติวิธี กระทำต่อกันเสมือนเป็น ญาติพี่น้อง กัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน เหมาะกับวิถีชีวิตของคนไทย เป็นหลักสากล อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมากยิ่งขึ้น

กนิษฐา ไทยกล้า และคณะ ^{๑๖} สถานการณ์ปัญหายาเสพติด การแพร่ระบาดและผลกระทบในกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ท่องเที่ยว : ศึกษากรณีเมืองเชียงใหม่ และเมืองลำพูน ผลการวิจัยพบว่าเยาวชนที่ทำการศึกษามีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับกัญชา ยาบ้า ยาไอซ์ ยาอี ยานอนหลับโดยเป็นผู้เสพ

^{๑๕} พิศมัย ทองเที่ยง, "การสังเคราะห์หลักการทำงานของเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔", วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๓๕๖ - ๓๗๒.

^{๑๖} กนิษฐา ไทยกล้า และคณะ, สถานการณ์ปัญหายาเสพติด การแพร่ระบาดและผลกระทบในกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ท่องเที่ยว : ศึกษากรณีเมืองเชียงใหม่ และเมืองลำพูน, รายงานการวิจัย, ศูนย์วิจัยด้านสารเสพติด สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๕๕.

ใหม่-รายเก่า ผู้ค้ารายย่อยถึงกลาง ผู้กระทำความผิดเยาวชนใช้วิธีการเสพติดทั้งการกินสุบควันและฉีด เริ่มจากการอยากลองเสพติดด้วยตนเอง การชักชวนของเพื่อนประกอบกับการรับรู้ข้อมูลจากเพื่อนหรือคนรอบข้างเกี่ยวกับค่านิยม ฤทธิ์ของสารเสพติดในเชิงบวกเช่น เฟลิดเฟลิน มีแรงทำงานได้มากขึ้น มีความสุข ต้มเหล้าได้เยอะเที่ยวเล่นเกมส์ มีเพศสัมพันธ์ได้นานขึ้น เป็นต้น เยาวชนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการเสพติด ซึ่งเยาวชนสามารถสัมผัสถึงอาการต่างๆที่เกิดขึ้นกับตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนหญิงที่เสพติดและตั้งคร่ำก่อนวัยอันควร เช่น กระวนกระวาย นอนไม่หลับ ปวดหัว เสียฟัน ปวดตามข้อ และกระดูก สติไม่อยู่กับเนื้อกับตัว หงุดหงิด หูแว่ว หวาดระแวง คิดว่าจะมี คนมาทำร้าย ใจสั่น ซึ่งทั้งหมดไม่ทราบว่าเป็นตนเองได้รับอันตรายจากการเสพติด

จากผลการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในการป้องกันปัญหา การแพร่ระบาด และลดปัญหาหรือแก้ปัญหาการใช้สารเสพติด และการได้รับอันตรายจากสารเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน การให้ความรู้ การออกฤทธิ์ ผลกระทบต่อสุขภาพและการลดอันตรายจากการใช้ สารเสพติด โดยชี้ให้เยาวชนได้เกิดการรับรู้ ตระหนักถึงผลกระทบและอันตรายที่ตามมาจากการใช้ สารเสพติดแต่ละชนิด อาการต่างๆที่แสดงออกมาในขณะที่เสพติดและหลังจากที่หมดฤทธิ์ยา ในกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในชุมชน ในและนอกสถานศึกษา เยาวชนที่กระทำความผิดต่างๆ ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย จำง่าย พบเห็นได้บ่อย และเข้าถึงในระดับที่เยาวชนอยากจะเล่าให้เพื่อนฟัง จัดเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยลดทอนปัญหาการใช้สารเสพติดในกลุ่มเยาวชนลงได้ เยาวชนมีอาการที่บ่งบอกว่าได้รับอันตรายจากการมีพฤติกรรมเสพติด การให้ภาคประชาชน ชุมชน สถานศึกษา เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เข้าใจกระบวนการออกฤทธิ์ของสารเสพติด ขั้นตอนการดูแล บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอย่างง่ายที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อส่งต่อไปยังหน่วยงานการบำบัดต่อไป

สุรีย์ บุญญานุพงศ์และคณะ^{๑๗} รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ในเขตเมือง กึ่งเมืองกึ่งชนบท และเขตชนบท ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเมืองได้แก่ เทศบาลนครเชียงราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตกึ่งเมืองกึ่งชนบท ได้แก่ เทศบาลตำบลจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตชนบท ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุก อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกีฮ่วน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ผลการศึกษาและถอดบทเรียนโดยการประยุกต์ใช้แนวทางการเขียนวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ผลการวิจัยพบว่า

^{๑๗} สุรีย์ บุญญานุพงศ์และคณะ, รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒, หน้า บทคัดย่อ.

๑) บริบทชุมชนมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ปัญหาเสพติดและ ระดับความสำเร็จใน การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด กล่าวคือ สถานการณ์ปัญหาเสพติดในพื้นที่ชุมชน ที่มี ความเป็นเมืองสูงจะมีขนาดและความซับซ้อนของปัญหาสูงมาก การติดตาม ตรวจสอบและการเข้าถึง กลุ่มประชากรเป้าหมายทำได้ยาก ส่งผลให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ไม่สามารถ ครอบคลุมได้ทั้งพื้นที่ประสิทธิผลหรือความสำเร็จในการดำเนินงานในเขตเมืองจะเกิดขึ้น บางพื้นที่หรือ บางชุมชนที่คนในชุมชนรวมกลุ่มกันได้อย่างเข้มแข็ง ขณะที่ชุมชนที่มีความเป็นเมืองน้อยหรือชุมชนชนบท เช่น เทศบาลตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล แม้ว่าบางพื้นที่สถานการณ์ ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้น จะมีความรุนแรงแต่ความซับซ้อนของปัญหาจะน้อยกว่าที่เกิดขึ้นในเขตชุมชนเมือง นอกจากนี้การติดตาม ตรวจสอบและเข้าถึงกลุ่มประชากรเป้าหมาย สามารถทำได้ง่ายกว่า ในพื้นที่เขตเมือง การดำเนินงาน ป้องกันและ แก้ไขปัญหาเสพติดจึงมีความสำเร็จหรือ เกิดประสิทธิผลครอบคลุม ได้ทั้งชุมชนและมีความ ยั่งยืนในการดำเนินงานมากกว่าชุมชนเขตเมือง ทั้งนี้ เพราะลักษณะสังคมชนบทไม่ค่อยมีความ หลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม คนในชุมชนชนบท มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ใกล้ชิด มีความเป็น เครือญาติสูง มีความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของชุมชน และร่วมเป็นเจ้าของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ เกิดการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามากกว่าในชุมชนเขตเมือง

๒) รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ในชุมชนของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งที่นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงาน คือ การประสานความร่วมมือ กับทุกภาคส่วนในชุมชน (หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ องค์กรอิสระ และเครือข่ายภาคประชาชน) โดยกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญคือ การร่วมกันค้นหาและทำความเข้าใจ สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และยุทธศาสตร์หรือวิธีดำเนินงานที่ส่งผลให้กิจกรรมที่จัดทำประสบ ความสำเร็จ คือ การทำงานเป็นทีมเดียวกันโดยมีการแบ่ง หน้าที่ดำเนินงานโดยไม่แบ่งส่วนงาน และการ ใช้ทุนทางสังคมในชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงาน

๓) กลไกการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การใช้ศักยภาพของทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก และสนับสนุนการปฏิบัติงาน ของทุกภาคส่วน องค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ประสาน สนับสนุนและร่วมการดำเนินงานกับทุกหน่วยงาน และเครือข่าย ภาคประชาชน ภาคประชาชนและองค์กรเครือข่ายทำหน้าที่เฝ้าระวังป้องกันปัญหาในชุมชนและติดตาม ผลการดำเนินงาน โดยกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน คือ การเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยน ข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็น และการเปิดโอกาสให้เยาวชนมีบทบาทในการดำเนินงาน

๔) ความยั่งยืนของการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน จะเกิดขึ้นได้โดย การมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น การสร้างการรับรู้ให้คนในชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหา ยาเสพติด ที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงผลกระทบที่คนในชุมชนจะได้รับทั้งต่อชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว เครือญาติ ชุมชนและสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจ ความสำนึก และความ ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และความสำคัญของการเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไข

ปัญหา ร่วมกัน ในฐานะเจ้าของปัญหา ซึ่งจะส่งผลให้ การขับเคลื่อน การดำเนินงานป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดในชุมชนเกิดขึ้นได้และเกิดผลอย่างยั่งยืน

ศูนย์ศึกษายาเสพติด สถาบันวิชาการ เครือข่ายภาคกลาง ๒ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข^{๑๘} งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในการจัดการปัญหาเสพติด ตามแนวคิดองค์การแห่ง การเรียนรู้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในการจัดการปัญหา ยาเสพติด ตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา และทดลองใช้ใน ชุมชนไทย ที่ยังไม่เคยผ่านกระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตภาคกลาง ๑ ชุมชน โดยมีขั้นตอน ในการวิจัยคือ ขั้นที่ ๑ การศึกษาแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง สถานการณ์ปัญหาเสพติด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษาชุมชนเข้มแข็งในสถานการณ์จริง ๔ ชุมชน ครอบคลุม ๔ ภาค ขั้นที่ ๒ การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้าง ชุมชนเข้มแข็งในการจัดการปัญหาเสพติด ตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ ขั้นที่ ๓ การทดลองใช้รูปแบบในชุมชนเป้าหมาย ขั้นที่ ๔ การปรับปรุง รูปแบบและเผยแพร่ ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในการจัดการปัญหาเสพติด ตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ ๑ การใช้บริบทและทุนเดิมของชุมชนในการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์การในชุมชน คือ บ้าน วัด โรงเรียน สถานีนามัย และองค์การบริหารส่วนตำบล องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ สถานการเรียนรู้ เนื้อหาและองค์ความรู้โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือปัจจัยภายในและ ภายนอกชุมชน ขั้นที่ ๒ การใช้การเรียนรู้สู่การแก้ไขปัญหามี ๖ ขั้นตอนคือ ๑) ชุมชนรับรู้และตระหนักใน ปัญหา ร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมของชุมชน ๒) การเสริมสร้างพลัง แก่แกนนำชุมชนด้วย โปรแกรมการฝึกอบรมด้านเจตคติเรื่องยาเสพติด เจตคติต่อตนเองและผู้อื่น ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ และศึกษาดูงานชุมชนเข้มแข็ง ๓) ชุมชนร่วมกันแสวงหาและเลือกแนว ทางแก้ไข ๔) ชุมชนร่วมกันดำเนินการ ๕) ชุมชนร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ และร่วมกันปรับปรุง หากไม่สำเร็จ ๖) องค์การภายนอกชุมชนเสริมแรง และสนับสนุนทรัพยากร โดยมีการเสริมแรง และ สนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นจากองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่ ๓ ชุมชนเข้มแข็ง ในระดับบุคคลเกิด เจตคติที่ดีในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เจตคติต่อตนเองและผู้อื่น ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิด เป็นระบบในระดับชุมชน เกิดกิจกรรมการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน มีความรัก สามัคคี และ จิตสำนึกร่วม รูปแบบที่พัฒนาขึ้น นอกจากทำให้เกิดกิจกรรมการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน อย่างมี ประสิทธิภาพ ยังพบว่าสมาชิกชุมชนเกิดความรัก ความเอื้ออาทร และการมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ควรมีการประยุกต์ใช้ในการ เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งต่อไป

^{๑๘} ศูนย์ศึกษายาเสพติด สถาบันวิชาการ เครือข่ายภาคกลาง ๒ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีพระพุทธ บาท สถาบันพระบรมราชชนก, การพัฒนารูปแบบการ เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในการจัดการปัญหาเสพติด ตาม แนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้, รายงานการวิจัย. สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๕.

นาวิ สุกุลวงศ์ธนา และคณะ.^{๑๙} งานวิจัยเรื่อง แนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน: ภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างโลกสีขาว ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนไทยเริ่มใช้ยาเสพติดในช่วงอายุน้อยลงและพบในเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี มากขึ้น ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันได้แก่ สัมพันธภาพภายในครอบครัว การมีตัวแบบที่ดี การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน การดำเนินชีวิตด้วยสติตามแนวพุทธศาสนา ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การมีพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมเชิงบวก การได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากชุมชน และชุมชนให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการวิจัยนำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ๔ ข้อ ดังนี้ ๑) รัฐควรกระตุ้นให้ภาคสังคมรับรู้ และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากขึ้น ๒) ให้มีองค์การทางสังคมทำหน้าที่ด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการกับภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๓) การป้องกันควรมุ่งไปที่ช่วงก่อนการเริ่มเสพ และ ๔) ควรมีการพัฒนาเด็กและเยาวชนควบคู่กับสถาบันสังคมหลัก ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

สิทธิธัญ ประพุทธนิตสาร ราไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัย และจันทร์ศิริ วาหงส์^{๒๐} ได้ถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรและยั่งยืน ถือว่าเป็นความพยายามร่วมกันของคณะผู้วิจัยกับวิทยากรกระบวนการจาก สภอ.แม่ริม สถานีอนามัยตำบลห่มง อำเภอสарภี สำนักงาน ปปส.ภาคเหนือ ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านไร่แดง ตำบลไชยสถาน อำเภอสарภี และหมู่บ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยงนอก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นความพยายามที่จะทบทวนเรื่องราวเหตุการณ์ และกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งสอง ตั้งแต่ยาเสพติดได้แพร่ระบาดเข้าไปอย่างรุนแรง จนกระทั่งผู้นำ แกนนำ และสมาชิกในชุมชนได้ลุกขึ้นมาแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ภายใต้การหนุนช่วยจากวิทยากรกระบวนการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนทำให้ปัญหาเสพติดถูกแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมตามลำดับปัจจุบันเรียกได้ว่าทั้งสองชุมชนได้ปลอดยาเสพติด และมีภูมิคุ้มกันสำหรับอนาคตด้วย สิ่งที่ถูกทบทวนมาได้ถูกนำมาวิเคราะห์ที่เป็นบทเรียนแห่งความสำเร็จของชุมชนในการแก้ปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรและยั่งยืน และยิ่งไปกว่านั้นบทเรียนที่ได้จากสองชุมชนได้ถูกนำไปสังเคราะห์ผสมผสานกับประสบการณ์ที่ได้จากที่อื่น จนได้เป็นแนวทางหรือคู่มือที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อทำให้กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญของการแก้ไขปัญหายาเสพติดหรือปัญหาอื่นในชุมชนต่าง ๆ มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

^{๑๙} นาวิ สุกุลวงศ์ธนาและคณะ, แนวทางการป้องกันปัญหาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน: ภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างโลกสีขาว, รายงานการวิจัย. นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๕ – ๒๕๕๖, หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๐} สิทธิธัญ ประพุทธนิตสาร ราไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัย และจันทร์ศิริ วาหงส์, การถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชน ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรและยั่งยืน, ศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๗, หน้า บทคัดย่อ.

จักรกฤษณ์ พิญาพวงษ์ และคณะ ^{๒๑} การวิจัยเรื่อง รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไข ปัจจัยสถานการณ์ของชุมชน ตำบลบ้านเสี้ยว และศึกษารูปแบบในการป้องกัน และเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน จากการร่วมกันคิดของกลุ่มผู้นำชุมชน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ก่อนที่คณะผู้วิจัยจะได้มีการดำเนินโครงการประชาชนเมื่อมีปัญหาจะเป็นลักษณะตัวใครตัวมัน ไม่มีการปรึกษาหารือ โครงการนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนมาพูดคุยปัญหาร่วมกัน โดยได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมการคิดรูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน คือ ๑) ประชุมชี้แจงให้ที่ประชุมประจำเดือนเรื่องการเสพ การขาย การป้องกัน เฝ้าระวังสารเสพติด และติดตามดูถึงที่บ้านทุกครั้ง ๒) เมื่อได้รับข้อมูลการเสพของเยาวชนนำไปบอกบิดามารดา และแกนนำ เน้นการดำเนินงานภายใต้การตัดสินใจ และความต้องการของชุมชนตามศักยภาพของท้องถิ่น ประชาชนสามารถคิดเอง ทำเองได้ มีอิสระ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหาชุมชนร่วมกัน กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เริ่มจากเรื่องที่ชุมชนเกิด และนำไปสู่เรื่องที่ชุมชนไม่มีประสบการณ์ หรือเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนขึ้น โดยเน้นบทบาทกลุ่มคนต่อ การมีส่วนร่วมตามศักยภาพที่แต่ละกลุ่มมีคนอยู่ และให้ความสำคัญกับประชาชน เป็นผู้กำหนดและเลือกแบบแผนในการปฏิบัติของตนเอง รวมถึงการกำหนดกระบวนการให้ได้มาซึ่งแผนปฏิบัติการตั้งแต่เริ่มต้น คือการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ และการวางแผนพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นพลวัตของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชน แต่อย่างไรก็ตามควรมีการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน และองค์กรท้องถิ่นให้เข้มแข็ง รวมถึงการสร้างเครือข่ายองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งต่อไป

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และบรรชกร กล้าหาญ ^{๒๒} การวิจัยเรื่อง กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการค้นหาปัญหา การให้คืนข้อมูลแก่ชุมชน การวางแผนดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงาน การประสานภาคีภาคส่วน และกระบวนการติดตามผลการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑) การสร้างสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยการร่วมคิด ร่วมค้นหาสถานการณ์ สาเหตุของปัญหาและวิธีการป้องกันแก้ไขผ่านกลไกการจัดประชุม ประชาคม ๒) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓) การใช้มาตรการทางสังคม ๔) การปรับใช้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ๕) การให้การศึกษาเรียนรู้ ๖) การสร้าง

^{๒๑} จักรกฤษณ์ พิญาพวงษ์ และคณะ, รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์, รายงานการวิจัย, ๒๕๔๕, หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๒} รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และบรรชกร กล้าหาญ, กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๒, หน้า บทคัดย่อ.

เยาวชนแกนนำรุ่นใหม่ ๗) การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน ๘) การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๙) การฟื้นฟูป่าไม้ ๑๐) ระบบอาสาสมัครชุมชน และ ๑๑) การใช้มาตรการทางกฎหมาย

ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วย ๑) ข้อมูลสถานการณ์และสาเหตุของปัญหายาเสพติด ๒) การมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของปัญหาและร่วมรับผลประโยชน์ ๓) การสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก ๔) ทุนทางสังคมที่มีในชุมชน ได้แก่ ระบบเครือญาติ ระบบอาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และฐานทรัพยากร ๕) การมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยการสร้างโอกาสให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ๖) บริบทชุมชนในวิสัยทัศน์ที่มีการปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิด ๗) ผู้นำและภาวะผู้นำที่มีจิตมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อชุมชนและการเป็นต้นแบบ และ ๘) การทำงานแบบพหุภาคี

ปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วย สถานการณ์ทางการเมืองได้แก่ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ความไม่ชัดเจนด้านนโยบาย สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของปัญหายาเสพติดและสภาพสังคมทำให้ยากต่อการกำหนดรูปแบบโครงการ /กิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย การขาดข้อมูลเพื่อการจัดการเรียนรู้และวางแผน การขาดแคลนงบประมาณ ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องปัญหายาเสพติด ผลจากการดำเนินงาน ทำให้ชุมชนเกิดความหวงใยในปัญหาของคนในชุมชน มีสำนึก ร่วมทางสังคม เกิดพลังความสามัคคี สร้างกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคมร่วมกัน มีความเชื่อมั่นในพลังของชุมชน การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี และความสงบสุขของชุมชน

หลักธรรมที่ชุมชนใช้ป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย ๑) หลักอริยสัจสี่ คือ การเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหายาเสพติด คิดค้นวิธีการ แก้ไข และนำสู่การปฏิบัติรวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา ๒) หลักอปริหานิยธรรม คือ หลักการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ ซึ่งมีการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลแห่งการกระทำ คือ ความเป็นปกติสุขในสังคม ๓) หลักสามัคคีธรรม คือ การสร้างความร่วมมือ ประองตอง เกื้อกูลรัก ใคร่ เมตตาต่อกัน ๔) หลักประโยชน์ ๓ ประการ ซึ่งเป็นฐานคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย หลักประโยชน์ในชาตินี้ (ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์) โดยเน้นให้คนในชุมชน ดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม รู้จักการแสวงหาทรัพย์ การเก็บรักษาทรัพย์อย่างถูกวิธี หลักประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถประโยชน์) คือการปฏิบัติตนเหมาะสมตามหลักศีลธรรม เชื้อกฏแห่งการทำ ดีทำชั่วและหลักประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การดำรงตนอย่างสงบสุขด้วยปัญญาไตร่ตรอง มีสติเท่าทัน ความทุกข์เพราะโลภ โกรธ หรือหลง และ ๕) หลักไตรสิกขา คือ ได้รักษาศีล ได้เจริญสมาธิ และได้เจริญปัญญา

รุ่งทิwa ใจจา^{๒๓} การพัฒนาศักยภาพแกนนำในการให้คำปรึกษาปัญหาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน ด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและการให้คำปรึกษาเบื้องต้นในระดับปานกลาง ทศนคติเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนระดับมาก ทักษะการให้คำปรึกษาปัญหาเสพติดเบื้องต้นในชุมชนระดับมาก และการรับรู้บทบาทของแกนนำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนระดับมาก ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพแกนนำด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและการให้คำปรึกษาเบื้องต้น ประกอบด้วยปัจจัยด้านการศึกษา สถานภาพ และการมีลักษณะผู้ให้คำปรึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพแกนนำด้านทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเพศ ตำแหน่งในชุมชนและการมีลักษณะผู้ให้คำปรึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพแกนนำด้านการให้คำปรึกษาปัญหาเสพติดเบื้องต้น ประกอบด้วยปัจจัยการศึกษา สถานภาพ การเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชน การมีลักษณะผู้ให้คำปรึกษา การได้รับการฝึกอบรมและความคาดหวังในความสามารถของตนเอง ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพแกนนำด้านการรับรู้บทบาทของแกนนำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยการเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชน การมีลักษณะผู้ให้คำปรึกษา และความคาดหวังในความสามารถของตนเอง โดยรูปแบบการให้คำปรึกษาปัญหาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน จากการสนทนากลุ่มพบว่า แกนนำชุมชนต้องอาศัยการมีจิตอาสา มีความเข้าใจในชุมชน และมีความร่วมมือของแกนนำและเครือข่าย ทำให้เกิดพลังเพื่อการบูรณาการให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

พรชัย กิตติชญาธร^{๒๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและกระบวนการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ศึกษากรณีชุมชนธณิคำ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติดมีรูปแบบแนวคิดที่เป็นรูปแบบทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนมาผสมผสานและพัฒนาเป็นรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติดที่เหมาะสมกับชุมชน ส่วนกระบวนการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ได้นำแนวคิด ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย ๑) ขั้นการตระหนักในช่องว่าง (Consciousness Gap) ๒) ขั้นมีความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างมีขอบเขต (Aspiration Frontier) ๓) ขั้นให้เกียรติ ไม่สร้างความรู้สึกละเลย (De-Alienation) ๔) ขั้นการมีส่วนร่วม (Participation) ๕) ขั้นสามารถพึ่งตนเอง (Self - Reliance) ๖) ขั้นคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน (Collective Personality Society) และแนวคิดที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

^{๒๓} รุ่งทิwa ใจจา, "การพัฒนาศักยภาพแกนนำในการให้คำปรึกษาปัญหาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน", วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐) : ๙ - ๒๕.

^{๒๔} พรชัย กิตติชญาธร, "รูปแบบและกระบวนการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ศึกษากรณีชุมชนธณิคำ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร", **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม)** คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕, หน้า บทคัดย่อ.

เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยนำแนวคิด เกี่ยวกับยุทธธรรมชุมชนซึ่งประกอบด้วยหลัก ๓ ประการ คือ ๑) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน ๒) การระงับข้อพิพาทหรือการจัดการกับความขัดแย้งด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ ๓) การป้องกันปัญหาอาชญากรรม โดยใช้หลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สำหรับความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย ๑) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความพอเพียงของงบประมาณ อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ ๒) ด้านสังคม ได้แก่ ความเป็นเครือญาติการรวมกลุ่มและเครือข่าย ๓) ด้านการเมือง ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ๔) ด้านเทคนิค ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดสำหรับการเตรียมความพร้อมในการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์ การเรียนรู้ ได้แก่ ๑) อาคารสถานที่ที่เหมาะสมและเป็นศูนย์รวมของสมาชิกในชุมชน ๒) ปัจจัยการจัดการ เช่น Plan Do Check Action (PDCA) ๓) เนื้อหากรณีศึกษา เช่น การจัดทำสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับพิษภัยและการป้องกันยาเสพติดในชุมชน ๔) ปราชญ์ผู้รู้ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ภายในชุมชนหรือวิทยากรจากภายนอกชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ประจวบ แหลมหลักและคณะ^{๒๕} บทความเรื่อง ปัญหายาเสพติดในสังคมไทยมุมมองทางสังคมวิทยา ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาระดับชาติ แต่ละสถาบันในสังคมต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง เริ่มต้นจากสถาบันทางครอบครัว ถือเป็นสถาบันแรก ที่มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันปัญหายาเสพติดโดยตรง ทั้งทางนิตินัย และพฤตินัย พ่อแม่คือ บุคคลสำคัญในการอบรม เลี้ยงดู สั่งสอนลูก นอกจากนี้ยังจะต้องประพฤติ ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี ที่ถูกต้องให้กับบุตรหลาน สถาบันทางการศึกษา จะต้องทำหน้าที่เชื่อมต่อจากสถาบันครอบครัว โรงเรียนเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนที่กว้างกว่าครอบครัว และเป็นสถาบันที่เด็ก ต้องใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนนานมาก และอยู่ในช่วงวัยของการเรียนรู้ การเลียนแบบ การจดจำ ดังนั้นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ซึ่งได้แก่ ครู จะต้องทำหน้าที่ในการถ่ายทอด การอบรม สั่งสอน รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน สถาบันศาสนา เป็นสถาบันอีกสถาบันหนึ่งที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน คนในชุมชนจะให้ความเกรงใจเป็นพิเศษ และคนในชุมชนยังยึดถือแบบอย่างที่ดีงามของสถาบันศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต สถาบันชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็กถัดจากสถาบันครอบครัว ชุมชนจึงมีส่วนสำคัญในการป้องกันปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะชุมชนที่มีขนาดเล็ก คนในชุมชนจะต้องช่วยกันอบรมสั่งสอน ปลูกฝังค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรมที่ดีงามและเหมาะสม ช่วยกันสอดส่อง ดูแลเด็กและเยาวชนในชุมชนโดยเปรียบเสมือนเป็นลูกหลานของตนเอง ชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชน ย่อมเจริญเติบโต และเรียนรู้แต่สิ่งดี ๆ จากชุมชน สถาบันการเมือง เป็นสถาบันที่ดูแลในเรื่องของการออกกฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินงาน ด้านยาเสพติด

^{๒๕} ประจวบ แหลมหลักและคณะ, ปัญหายาเสพติดในสังคมไทยมุมมองทางสังคมวิทยา, วารสารการพยาบาล การสาธารณสุขและการศึกษา, พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๗, หน้า ๓-๑๓.

รวมถึงการแก้ปัญหาสังคมต่างๆ อันจะนำไปสู่การใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชน รวมถึงคนในกลุ่มชั้นต่างๆ ของประเทศด้วยเช่นกัน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด พบว่ามีประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑) รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน เริ่มจากการประชุมชี้แจงให้ที่ประชุมประจำเดือนเรื่องการเสพ การขาย การป้องกัน เฝ้าระวังสารเสพติด และติดตามดูถึงที่บ้านทุกครั้ง เมื่อได้รับข้อมูลการเสพของเยาวชนนำไปบอกบิดามารดาและแกนนำ เน้นการดำเนินงานภายใต้การตัดสินใจ และความต้องการของชุมชนตามศักยภาพของท้องถิ่น ประชาชนสามารถคิดเอง ทำเองได้ มีอิสระ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหาชุมชนร่วมกัน

๒) ความสำเร็จของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรและยั่งยืน เป็นความพยายามที่จะทบทวนเรื่องราว เหตุการณ์ และกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งสอง ตั้งแต่ยาเสพติดได้แพร่ระบาดเข้าไประุนแรง จนกระทั่งผู้นำ แกนนำ และสมาชิกในชุมชนได้ลุกขึ้นมาแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ภายใต้การหนุนช่วยจากวิทยากรกระบวนการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนทำให้ปัญหายาเสพติดถูกแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม

๓) รูปแบบและกระบวนการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด เป็นรูปแบบทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนมาผสมผสานและพัฒนาเป็นรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติดที่เหมาะสมกับชุมชน

๔) การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในการจัดการปัญหายาเสพติด ตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ ขั้นที่ ๑ การใช้บริบทและทุนเดิมของชุมชนในการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์การในชุมชน คือบ้าน วัด โรงเรียน สถานีนามัย และองค์การบริหารส่วนตำบล ขั้นที่ ๒ การใช้การเรียนรู้สู่การแก้ไขปัญหายา และขั้นที่ ๓ ชุมชนเข้มแข็ง ในระดับบุคคลเกิดเจตคติที่ดีในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิดเป็นระบบในระดับชุมชน เกิดกิจกรรมการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนมีความรัก สามัคคี และจิตสำนึกร่วม รูปแบบที่พัฒนาขึ้น

๕) รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การประสาน ความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในชุมชน โดยการร่วมกันค้นหาและทำความเข้าใจ สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และยุทธศาสตร์หรือวิธีดำเนินงานที่ส่งผลให้กิจกรรมที่จัดทำประสบความสำเร็จ คือ การทำงานเป็นทีมโดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ดำเนินงานโดยไม่แบ่งส่วนงาน และการใช้ทุนทางสังคมในชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงาน

๖) การพัฒนาศักยภาพแกนนำในการให้คำปรึกษาปัญหายาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพแกนนำในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ประกอบด้วย การเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชน การมีลักษณะผู้ให้คำปรึกษา และความคาดหวังในความสามารถของตน โดยรูปแบบการให้คำปรึกษาปัญหายาเสพติด แกนนำชุมชนต้องมีจิตอาสา มีความเข้าใจในชุมชน และมีความร่วมมือของแกนนำและเครือข่าย

๗) แนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน: ภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างโลกสีขาว พบว่าปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันได้แก่ สัมพันธภาพภายในครอบครัว การมีตัวแบบที่ดี การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน การดำเนินชีวิตด้วยสติตามแนวพุทธศาสนา ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การมีพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมเชิงบวก การได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากชุมชน และชุมชนให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๘) กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย การสร้างสำนึกและการมีส่วนร่วมผ่านกลไกการจัดประชุมประชาคม การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การใช้มาตรการทางสังคม การปรับใช้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น การให้การศึกษาเรียนรู้ การสร้างเยาวชนแกนนำรุ่นใหม่ การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน การบูรณาการสู่สถานศึกษา การฟื้นฟูบำบัด ระบบอาสาสมัครชุมชน และการใช้มาตรการทางกฎหมาย

ส่วนหลักธรรมที่ชุมชนใช้ป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้แก่ ๑) หลักอริยสัจสี่ คือ การเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหายาเสพติด คิดค้นวิธีการแก้ไข และนำสู่การปฏิบัติ ๒) หลักอปริหานิยธรรม คือ การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ ๓) หลักสามัคคีธรรม คือ การสร้างความร่วมมือปรองดอง มีเมตตาต่อกัน ๔) หลักประโยชน์ ๓ เป็นฐานคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ ๕) หลักไตรสิกขา คือ ได้รักษาศีล ได้เจริญสมาธิ และได้เจริญปัญญา

๙) การสังเคราะห์หลักการทำงานของเครือข่ายในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนด้วยหลักสังคหัตถ์ ๔ เริ่มจากแกนนำ สมาชิกเครือข่าย และประชาชนในชุมชน ๑) มีจิตสำนึกช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน แบบพึ่งพาอาศัยกันด้วยทาน ๒) มีการประสานไมตรี สามัคคี ในการทำงานด้านยาเสพติดด้วยปิยวาจา ๓) มีการเรียนรู้สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดด้วยกิจกรรมอรรถจริยา ๔) มีการบูรณาการทำงานด้านยาเสพติดอย่างต่อเนื่องด้วยสมานัตตตา

ทั้งนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเพื่อค้นหารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และระดับเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งภาครัฐและภาคประชาชน โดยมีการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นกระบวนการเพื่อเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในการจัดการปัญหายาเสพติด รวมทั้งการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้

๒.๔ บริบทพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการคัดเลือกพื้นที่รูปธรรมที่มีการดำเนินกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนภาคเหนือ ประกอบด้วย

๑. พื้นที่ศึกษากระบวนการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชน จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

๒. พื้นที่ศึกษารูปแบบและมาตรการในการป้องกันยาเสพติดของชุมชน จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ บ้านห้วยทรายแก้ว อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และบ้านปงเจริญ อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่

๓. พื้นที่ศึกษาเครือข่ายการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ เครือข่ายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดแพร่

แต่ละพื้นที่มีบริบท ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

๑) ประวัติศาสตร์ชุมชน

ประวัติความเป็นมาของเมืองพาน ได้กล่าวถึงเจ้าผู้ครองนครลำพูน ไม่ปรากฏนาม และปีใดได้แต่งตั้งให้ “นายจันดาโจน” เป็นหัวหน้าคณะและพร้อมด้วยปู่แก้ว ปู่หนวด ปู่ปุด ได้นำพาคณะมา และใช้พาหนะโดยช้างมาล่าสัตว์ คล้องช้างป่าเพื่อนำไปถวายแด่เจ้าหลวง นครลำพูน ณ ป่าเมืองพาน ครั้งนั้นได้ช้างหลายเชือกเนื้อหลายตัวจึงนำไปถวายเจ้าเมืองลำพูน นายจันดาโจน จึงได้เล่าเรื่องถึงสภาพภูมิศาสตร์ของเมืองพาน ให้เจ้าเมืองลำพูนได้รับทราบว่าเป็นสถานที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้อันมีค่ามหาศาล ที่ราบเชิงเขากว้างใหญ่ น้ำอุดมสมบูรณ์ ถ้าได้สร้างบ้านแปงเมืองอยู่จะได้รับประโยชน์ไม่น้อย เจ้าเมืองลำพูนจึงได้สั่งให้ นายจันดาโจนพร้อมด้วยไพร่ราษฎร ไปตั้งบ้านแปงเมืองอยู่ สร้างเมือง พ.ศ. ๒๓๒๑ สถาปนา นายจันดาโจนเป็นพญาหาญครองเมือง

ผู้เฒ่า ผู้แก่ที่ติดตามมาได้ปรึกษาหารือกันว่าเดิมสถานที่นี้ เป็นที่ล่าสัตว์ของพราณ ควรจะเอานามที่เป็นสัญลักษณ์ จึงตั้งชื่อเมืองว่า “พราณ” ต่อมาคำว่า “พราณ” คนสมัยก่อนคงจะพูดกันสั้น ๆ จึงเหลือแต่ “พาน” ตั้งแต่นั้นมา เจ้าเมืองชื่อพญาหาญ ได้ปกครองเมืองมาตลอด มีชายา ๖ คนที่ได้มาจากเวียงยอง ลำพูน พร้อมไพร่ราษฎร ตั้งเมืองครั้งแรกตั้งอยู่ที่ท่าช้าง (ที่ฝั่งแม่น้ำล้าน) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๑ ได้สร้างบ้านแปงเมืองแล้วเสร็จ จึงนำไพร่ราษฎร สร้างวัดเพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ต่อมา พ.ศ. ๒๓๔๖ เมืองเชียงตุง พม่า ส่งทหารมารบพวกไทยใหญ่ ซึ่งเป็นดินแดนจะอยู่ในบังคับของประเทศไทย เจ้าหลวงเหมพินทุ เจ้าผู้ครองนครลำพูน จึงบัญชาให้เจ้าพญาหาญยกทัพเมืองไปสู้รบขับไล่พม่า แต่การสู้รบยังไม่ถึงขั้นแตกหัก จึงยกทัพกลับ ในปี พ.ศ. ๒๓๔๗ เจ้าพญาหาญได้ถึงแก่อสัญกรรมลง ปี พ.ศ. ๒๓๔๘ ปีวอก เจ้าหลวง เจ้าผู้ครองเมืองลำพูน ได้แต่งตั้งบุตรพญาหาญ ซึ่งเกิดกับนางมีเป็นเจ้าเมืองพาน สืบแทน นามว่า พญาไชยาฯ ได้ปกครองไพร่ราษฎรอยู่ด้วยความเป็นสุข ทำความเจริญให้แก่บ้านเมืองตลอดมา พญาไชย มีชายาคนที่ชื่อ นางเอ๋ย มีบุตรชื่อ นางตุมมาฯ ธิดาของพญาไชย ได้สามคือ หนานอุปละ เกิดบุตรด้วยกันคนหนึ่งเป็นชาย คือ นายอินคำ (พญาไชยชนะสงคราม) ซึ่งเป็นต้นตระกูลเชื้อเมืองพาน เมื่อท่านอายุ ๒๑ ปี ได้อุปสมบทเป็นพระในบวรพุทธศาสนา ฉายาว่า พระอินทจักร เมื่อลาสิกขาบทแล้วได้แต่งงานกับเจ้าแม่คำแพง เมื่ออายุได้ ๒๘ ปี พ.ศ. ๒๔๒๗ เจ้าหลวงดาราทิเดชฯ เจ้าผู้ครองนครลำพูน แต่งตั้งหนานอินทจักร เป็นผู้ใหญ่บ้าน ให้นามใหม่ว่าพญาอินททยศ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๓๘ เจ้าหลวงเหมพินทุ เจ้านครลำพูน แต่งตั้งให้เป็นพ่อเมืองพาน และเลื่อนตำแหน่งให้เป็นพญา

ไชยชนะสงครามฯ ต่อมาได้เลื่อนยศเป็นหลวงพงษ์พลสวัสดิ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ในตำแหน่งกรรมการพิเศษ เมืองเชียงราย ถือศักดินา ๖๐๐ ไร่^{๒๖}

๒) ข้อมูลทั่วไปของตำบลเมืองพาน

ตำบลเมืองพานมีพื้นที่ประมาณ ๒.๓๘๖ ตารางกิโลเมตร มีลักษณะพื้นที่ยาวขนานไปกับถนน พหลโยธิน ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ ๑๒ หมู่ที่ ๑๖ และบางส่วนของหมู่ที่ ๑, หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๘ และหมู่ที่ ๑๗ ซึ่งตำบลเมืองพาน อยู่ห่างจากจังหวัดเชียงราย ประมาณ ๔๕ กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดพะเยา ประมาณ ๔๖ กิโลเมตร จากตำบลเมืองพานถึงกรุงเทพมหานคร ประมาณ ๗๘๒ กิโลเมตร

ตำบลเมืองพานมีอาณาเขต ติดต่อ ทางทิศเหนือ ติดกับบ้านใหม่จอมแว่,บ้านดอยดอนตัน ทิศใต้ ติดกับบ้านปากวาวเหนือ ทิศตะวันออกติดต่อกับบ้านเด่นและบ้านทุ่ง และทิศตะวันตกติดกับบ้านหนองบัว สภาพภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่ม มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ มีลำน้ำแม่ส้านไหลผ่านเข้ามาในเขตเทศบาล ในอดีตเป็นพื้นที่การเกษตรปลูกข้าวและพืชผักผลไม้ แต่ปัจจุบันพื้นที่การเกษตรกรรมได้ลดจำนวนลง เนื่องจากมีถนนพหลโยธินเป็นเส้นทางคมนาคม และขนส่งที่สะดวกทำให้ประชาชนหันมาประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้างมากขึ้น สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้าง สำหรับสภาพสังคมเป็นสังคมชนบททั้งเมือง มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีการประกอบการเกษตรกรรม จากผลผลิตทางการเกษตร มีการประกอบอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เช่น โรงงานทำขนมจีน โรงงานผลิตน้ำแข็ง เป็นต้น

ประชากรในเขตเทศบาลตำบลเมืองพานมีจำนวนทั้งสิ้น ๖,๖๘๒ คน แยกเป็น ชาย ๓,๑๓๓ คน หญิง ๓,๕๔๙ คน จำนวนครัวเรือน ๓,๓๗๗ ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีจำนวนประชากรแฝงในเขตเทศบาลประมาณ ๔,๕๐๐ คน (ณ วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๘) ประชาชนในเขตเทศบาลนับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แต่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีศาสนสถานจำนวน ๖ แห่ง ได้แก่ วัดป่าซาง วัดเทพวัน วัดม่วงชุม วัดเกตุแก้ว โบสถ์คริสต์วัดแม่พระองค์อุปถัมภ์ และศาลเจ้าปู่แม่กวาง โดยมีประเพณี และวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีทอดกฐิน ผ้าป่าสามัคคี ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตักบาตรเบ็ญตูด (ตักบาตรเที่ยงคืน) ประเพณีตักบาตรขึ้นปีใหม่ ตักบาตรเทโว ตานก๋วยสลาก ทำบุญสืบชาติเมือง และประเพณีถวายข้าวหอมต่อ^{๒๗}

๓) บริบทและข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลเมืองพาน

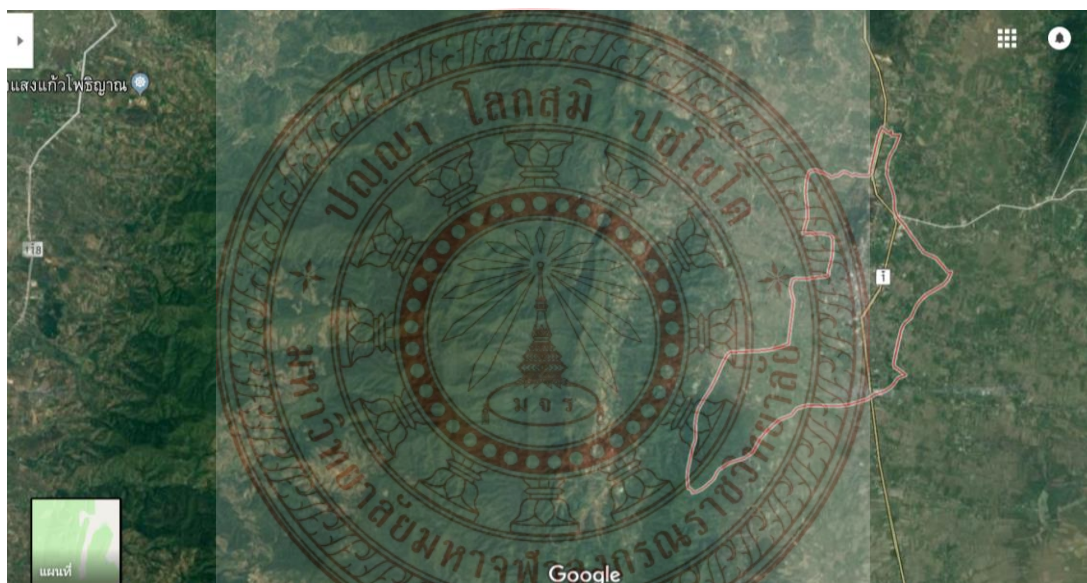
เทศบาลตำบลเมืองพาน ตั้งอยู่เลขที่ ๒๒๒๒ ถนนพหลโยธิน หมู่ ๑ ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เดิมเป็นสุขาภิบาลเมืองพานจัดตั้งตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ ๑๗

^{๒๖} องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองพาน, ประวัติเมืองพาน, <http://www.muangphanlocal.go.th/index.php/detail/menu/1/1>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๐.

^{๒๗} เทศบาลตำบลเมืองพาน, ข้อมูลทั่วไป, <http://www.phan.go.th/index.php?name=page&file=page&op=%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%A5%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B9%84%E0%B8%9B>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๐.

กันยายน ๒๕๔๘ ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลเมืองพานเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒ มีพื้นที่ ๒.๓๘๖ ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันมีนายวชิร ดวงแสงทอง เป็นนายกเทศมนตรี มีชุมชนในพื้นที่จำนวน ๑๐ ชุมชน มีจำนวนประชากร ๖,๖๘๒ คน เป็นชาย ๓,๑๓๓ คน หญิง ๓,๕๔๙ คน จำนวนครัวเรือน ๓,๓๗๗ ครัวเรือน และมีประชากรแฝงในเขตเทศบาลประมาณ ๔,๕๐๐ คน (ข้อมูล ณ วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

ด้านการศึกษา มีโรงเรียนระดับอนุบาลจำนวน ๔ แห่ง ประกอบด้วยศูนย์เด็กเล็กของเทศบาล ๒ แห่ง คือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล ๒ (วัดป่าซาง) โรงเรียนอนุบาลของเอกชน จำนวน ๒ แห่ง คือ อนุบาลสายอรุณ และอนุบาลศิริวัฒนา โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๓ โรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนของรัฐ จำนวน ๒ แห่งคือ โรงเรียนพานพสกสวัสดี และโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) โรงเรียนของเอกชนจำนวน ๑ แห่ง คือ โรงเรียนวัฒนาศึกษา โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วยโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) และโรงเรียนวัฒนาศึกษา^{๒๘}

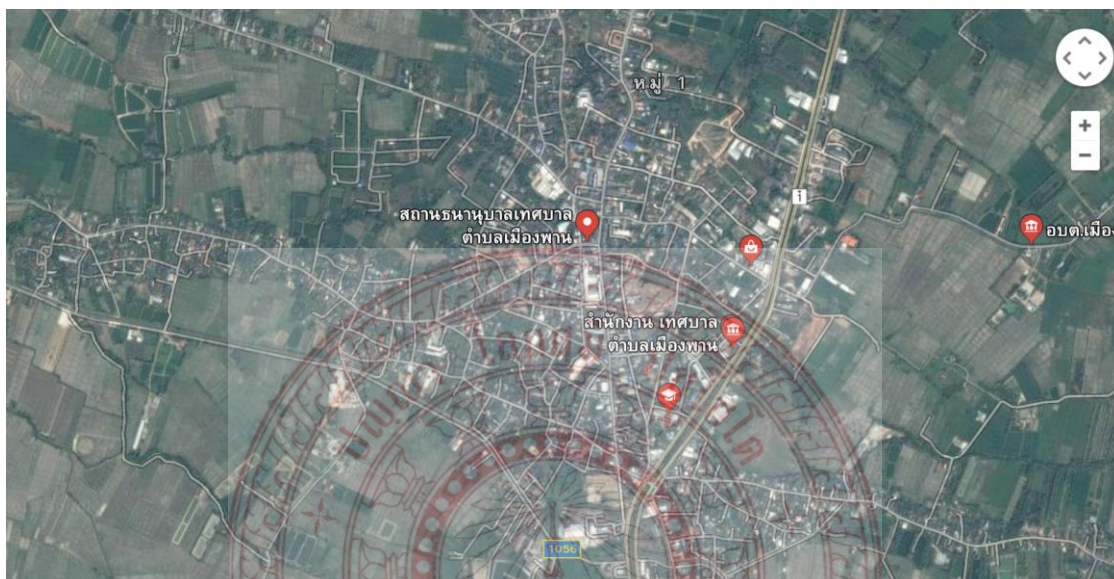

ภาพที่ ๑ แผนที่ตำบลเมืองพาน
(ที่มา: google.co.th/map)

เดิมประชาชนจะดำรงชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลเท่าใดนัก แต่ปัจจุบันประชาชนได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของเทศบาลมากขึ้น มีการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนโดยใช้กิจกรรมต่างๆ เป็นสื่อกลางทำให้เกิดความความร่วมมือ และก่อให้เกิด

^{๒๘} เทศบาลตำบลเมืองพาน, แผนพัฒนาเทศบาล ๓ ปี (พศ.๒๕๕๙- พศ.๒๕๖๑), มปป. (เอกสารอัดสำเนา).

ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน และระหว่างชุมชนมากขึ้น เช่น งานลอยกระทง งานสืบชะตาเมือง กีฬาประชาชน กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ งานกีฬาท้องถิ่นสัมพันธ์ เป็นต้น สำหรับการดำเนินงานของเทศบาล ทั้งในส่วนของสภาและฝ่ายบริหารมีลักษณะร่วมมือและช่วยกันทำงาน ลงพื้นที่ เพื่อเข้าถึงชาวบ้าน ไม่มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย และในส่วนของชุมชน ประชาชนเริ่มสนใจทำงานเพื่อส่วนรวมมากขึ้น ประกอบกับเทศบาลมีการปรับรูปแบบการทำงานเน้นความโปร่งใสและเป็นธรรม โดยยึดแนวคิด “เทศบาลของชุมชน” เป็นหลัก^{๒๙}

ภาพที่ ๒ แผนที่เขตเทศบาลตำบลเมืองพาน
(ที่มา: google.co.th/map)

พื้นที่ในการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลเมืองพาน มีจำนวนทั้งหมด ๑๐ ชุมชน แต่ละชุมชนจะแต่งตั้งประธานชุมชนและคณะกรรมการ เพื่อเป็นกลไกในการประสานงานกับสมาชิกสภาเทศบาลเขต มีรายนามประธานชุมชน ทั้ง ๑๐ ชุมชน มีดังต่อไปนี้^{๓๐}

^{๒๙} วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า “เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย” เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการด้านท้องถิ่น เรื่อง “ฝ่าวิกฤต สร้างโอกาส บทบาทท้องถิ่นไทย” วันพุธที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ห้องสุมนนัยประดิษฐ์ สำนักงาน ก.พ. นนทบุรี, หน้า ๑๓๖-๑๓๗.

^{๓๐} เอกสารประกอบการลงพื้นที่ภาคสนามภายใต้โครงการวิจัยรูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาภาคเหนือ วันศุกร์ที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ สำนักงานเทศบาลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. (เอกสารอัดสำเนา)

๑. ชุมชนแม่สำนมีคุณมยุรี ชัยจำรุณพันธุ์ เป็นประธานชุมชน
๒. ชุมชนบ้านเก่า มีคุณประไพ บุญยืน เป็นประธานชุมชน
๓. ชุมชนฮ่องหลงเหนือ มีคุณฐิติรัตน์ สุวรรณจิตต์ เป็นประธานชุมชน
๔. ชุมชนบ้านเด่น มีคุณวิลาวัลย์ ยุติธรรม เป็นประธานชุมชน
๕. ชุมชนบ้านน้ำจำ มีคุณสุบรรณ วังสมบัติ เป็นประธานชุมชน
๖. ชุมชนเทพวัน มีคุณสุนทร อนันต์ชัยพัฒนา เป็นประธานชุมชน
๗. ชุมชนม่วงชุม มีคุณอำภา วงศ์อารัญ เป็นประธานชุมชน
๘. ชุมชนเกตุแก้ว มีคุณนอม บุตรา เป็นประธานชุมชน
๙. ชุมชนศาลเจ้าใหม่ มีคุณเพิ่มศักดิ์ การค้าพิทักษ์พงศ์ เป็นประธานชุมชน
๑๐. ชุมชนฮ่องหลงใต้ มีคุณวรชยา เวียงนิล เป็นประธานชุมชน

๔) แผนงานโครงการของเทศบาลตำบลเมืองพาน

ในการบริหารจัดการชุมชน เทศบาลตำบลเมืองพาน มีการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองพาน โดยการนำแผนชุมชนเป็นแนวทางการกำหนดวิสัยทัศน์ และจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ได้แก่ โครงการเทศบาลพบประชาชน เข้าไปรับรู้รับฟังปัญหาความต้องการ และข้อเสนอแนะของประชาชนโดยตรง เพื่อมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาให้ตรงความต้องการ โครงการเทศบาลชุมชน หรือศูนย์การพัฒนาเทศบาลขนาดเล็ก ในการพัฒนาชุมชนให้สำนักงานเทศบาลขนาดเล็ก โดยจะเป็นประธานชุมชนทั้ง ๑๐ ชุมชนในแต่ละชุมชนเปรียบเสมือนผู้บริหารในชุมชน และจะมีคณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้บริหารในแต่ละด้าน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับสมาชิกสภาเทศบาลในแต่ละเขต และจะมีการประชุมคณะกรรมการชุมชนอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง

โครงการของเทศบาลตำบลเมืองพานที่โดดเด่นและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้แก่ โครงการเมืองน่าอยู่ ประจำปี ๒๕๕๐ โดยได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายภายในชุมชน และเครือข่ายภายนอกชุมชน เช่น กรมอนามัย สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ในการรณรงค์การประกวดชุมชนน่าอยู่ในเขตพื้นที่ ๑๐ ชุมชน โดยผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ เช่น สื่อบุคคลจากแกนนำชุมชน สื่อประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย รถประชาสัมพันธ์ รวมทั้งวิทยุชุมชนโดยภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และร่วมเป็นคณะกรรมการตัดสินการประกวดโครงการเมืองน่าอยู่ โดยมีรางวัลเป็นงบประมาณเพื่อพัฒนาชุมชนเป็นแรงจูงใจ โดยในปี ๒๕๕๐ เทศบาลเมืองพานได้รับเกียรติบัตรผ่านการประเมินด้านกระบวนการเป็น "เมืองน่าอยู่" ตามโครงการเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ จากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

อีกโครงการที่เป็นจุดเด่นในประเด็นการมีส่วนร่วม คือ โครงการเทศบาลชุมชน หรือศูนย์การพัฒนาเทศบาลขนาดเล็ก โดยเทศบาลเน้นการพัฒนาชุมชนผ่านสำนักงานเทศบาลขนาดเล็ก ซึ่งให้อำนาจประธานชุมชนแต่ละชุมชน ทั้ง ๑๐ ชุมชน เปรียบเสมือนผู้บริหารในชุมชน และจะมีคณะกรรมการ

ชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้บริหารในแต่ละด้าน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับสมาชิกสภาเทศบาลในแต่ละเขต
ทั้งนี้ จะมีการประชุมคณะกรรมการชุมชนอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง ^{๓๑}

๒.๔.๒ บ้านห้วยทรายแก้ว อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

๑) ประวัติชุมชน

บ้านห้วยทรายแก้ว หมู่ที่ ๓ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๔ ปัจจุบันมีอายุ ๙๕ ปี มีนายทูล สุนสดี ซึ่งเป็นคนอพยพมาจากประเทศลาว นายทูลมาก่อตั้ง เริ่มแรกติดกับถนนรถไฟเก่า ต่อมาเมื่อมีคนอพยพมาอยู่แต่ละจุด มาจากอำเภอจาว และเชียงราย เป็นต้น ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายน้อย แสนทอง คนที่ ๒ คือนายหงส์ มานัส คนที่ ๓ คือนายสุข ชันแก้ว คนที่ ๔ คือ นายหล้า มานัสสา คนที่ ๕ คือนายแสง ชันแก้ว และคนที่ ๖ คือ นายพร ศรีวิชัย ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้แยกออกมาเป็นสองหมู่บ้าน ซึ่งมีเรื่องเล่ากันว่า นานมาแล้วได้มีฝนตก พายุพัด น้ำท่วม เมื่อฝนหยุดตกน้ำก็ลดลง ดวงอาทิตย์เริ่มส่องแสง ตามลำห้วยมีแสงระยิบระยับเหมือนแก้ว จึงตั้งชื่อว่าบ้านห้วยทรายแก้ว บ้านห้วยทรายแก้ว แยกจากหมู่บ้านห้วยทรายเลื่อน หมู่ที่ ๓ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ^{๓๒}

๒) ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

“บ้านห้วยทรายแก้ว” เป็นชุมชนหนึ่งในตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา อยู่ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง อยู่ห่างจากอำเภอดอกคำใต้ ประมาณ ๔ กิโลเมตร สามารถเข้าได้ ๒ ทางคือ เส้นทางถนนบ้านจำไ้ ๑ เส้นทาง และเส้นทางถนนทางเข้าบ้านสันโค้งอีก ๑ เส้นทาง ในที่นี้ผู้วิจัยขออธิบายในเส้นทางเข้าหมู่บ้านสันโค้งซึ่งจะสะดวกกว่าเส้นทางเข้าหมู่บ้านจำไ้ เมื่อออกจากตัวอำเภอดอกคำใต้ไปตามถนนหมายเลข ๑๐๒๑ มุ่งหน้าไปสู่อำเภอจุนและอำเภอเชียงคำ ได้ประมาณ ๓ กิโลเมตร ให้สังเกตป้ายชื่อหมู่บ้านสันโค้งและสังเกตวัดร่องชมพูทางด้านซ้ายมือเมื่อผ่านวัดร่องชมพูประมาณ ๕๐ เมตรให้เตรียมตัวเลี้ยวขวาไปตามถนนทางเข้าบ้านห้วยทรายแก้วโดยผ่านสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง ตรงเข้าไปประมาณ ๕๐๐ เมตร ก็จะเข้าสู่หมู่บ้านห้วยทรายเลื่อนและหมู่บ้านห้วยทรายแก้ว สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง รถสามารถวิ่งได้สองช่องทางได้อย่างสะดวกสบาย สภาพสองข้างทางเป็นชุมชนสลับกับทุ่งนา

เมื่อเข้ามาถึง “บ้านห้วยทรายแก้ว” สิ่งที่เกิดขึ้นคือบ้านของคนในชุมชนปลูกสร้างเป็นกลุ่มๆบ้าง กระจัดกระจายบ้าง แต่ไม่ห่างกันมากจนเกินไปตลอดสองฝั่งถนน ซึ่งสภาพบ้านเรือนของคนในชุมชนนั้นมีลักษณะเป็นทั้งบ้านไม้ บ้านปูน บ้านปูนกึ่งไม้ มีทั้งอาคารชั้นเดียวหรือสองชั้นตามฐานะของผู้

^{๓๑} ฐานข้อมูลรางวัลพระปกเกล้า วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี ๒๕๕๑. http://award.kpi.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=152:-2551&catid=87:2010-07-26-15-34-26&Itemid=57. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๐.

^{๓๒} แผนชุมชนหมู่บ้านห้วยทรายแก้ว หมู่ ๙ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. (เอกสารอัดสำเนา)

อยู่อาศัยเมื่อมองไปรอบๆชุมชนจะก็จะเห็นเป็นบ้านคนสลับกับท้องทุ่งนา ทั้งในส่วนของพื้นราบไล่ระดับไปจนถึงพื้นที่สูงที่ติดกับภูเขาด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของ “วัดพระธาตุแสงแก้วมงคล” ซึ่งเป็นวัดของพระสงฆ์สายธรรมยุติ แต่ไม่ได้เป็นวัดประจำหมู่บ้าน

เมื่อเลี้ยวขวาเข้าไปในหมู่บ้านจะเป็นเขตชุมชนที่ประกอบด้วยบ้านของคนในชุมชนซึ่งมีความหนาแน่นพอสมควร เมื่อตรงเข้าไปทางทิศตะวันตกก็จะพบกับโรงเรียนบ้านห้วยทรายเลื่อนเป็นโรงเรียนระดับประถมประจำหมู่บ้าน ซึ่งปัจจุบันถูกทิ้งร้างไม่มีการเรียนการสอนเนื่องจากเด็กเยาวชนส่วนใหญ่ของหมู่บ้านไปเรียนที่โรงเรียนบ้านจำไถซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสประจำตำบลสันโค้ง ส่วนวัดประจำหมู่บ้านชื่อ “วัดห้วยทรายเลื่อน” ตั้งอยู่ในซอยเยื้องกับโรงเรียน

เมื่อเดินออกจากวัดจะพบกับอาคารเอนกประสงค์ของหมู่บ้านเป็นอาคารหลังใหม่ที่เพิ่งก่อสร้างเสร็จ อาคารเอนกประสงค์นี้สร้างไว้เพื่อใช้ในกิจกรรมของหมู่บ้าน เช่น การประชุมประจำเดือน กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน หรือกิจกรรมอื่นๆที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้านในชุมชน เมื่อเดินทะลุขึ้นมาบนถนนสายหลักของหมู่บ้านและเลี้ยวขวาขึ้นไปบนถนนที่จะเข้าไปยังฝั่งภูเขาคือระบบประปาหมู่บ้านอยู่ทางด้านขวามือ เป็นระบบประปาที่ใช้น้ำบาดาลเป็นแหล่งน้ำดิบ กระจายน้ำให้แก่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งหมู่บ้าน มีหนองน้ำสาธารณะเล็กๆติดกับระบบประปาหมู่บ้าน มีระดับน้ำอยู่เต็มหนองน้ำและมีน้ำไหลเต็มอยู่ตลอดเวลา และเมื่อเดินตรงขึ้นไปอีกประมาณ ๕๐ เมตร จะพบกับศาลเจ้าที่ ชาวบ้านเรียกว่า “เสื่อบ้านหรือเสี้ยวบ้าน” ที่ชาวบ้านทุกคนให้ความเคารพนับถือ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในหมู่บ้าน เพราะเมื่อมีกิจกรรมสำคัญๆในหมู่บ้าน ชาวบ้านต้องมาราบไหว้สักการะเพื่อให้กิจกรรมนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี นอกจากนี้ยังมีประเพณีไหว้ผีเจ้าที่ เป็นประจำปีทุกปีในช่วงเดือนพฤษภาคม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อของคนในชุมชน ความเคารพต่อสิ่งที่บรรพบุรุษสืบทอดกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน

เมื่อเดินย้อนกลับออกมาจากซอยระบบประปาหมู่บ้านแล้วเลี้ยวขวา เพื่อไปยังที่ทำการผู้ใหญ่บ้านจะพบกับหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ที่ติดตั้งอยู่บริเวณสามแยกใหญ่ที่จะกลับออกไปทางบ้านสันโค้ง เป็นจุดกึ่งกลางหมู่บ้าน เพื่อใช้สำหรับเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ที่ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านได้รับมาจากหน่วยงานมาแจ้งให้ชาวบ้านในชุมชนได้รับทราบ เมื่อเดินตรงไปทางทิศตะวันออก ประมาณ ๓๐๐ เมตร ก็จะถึงที่ทำการผู้ใหญ่บ้านซึ่งมีป้าย “ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านห้วยทรายแก้ว” และป้าย “ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด” ของหมู่บ้านห้วยทรายแก้วแสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของความร่วมมือ ร่วมใจ ของคนในชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลภายนอก

ในการจัดการกับปัญหาเสพติด “บ้านห้วยทรายแก้ว” ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก เพราะความสำเร็จในการจัดการกับปัญหาเสพติดของชุมชนไม่เป็นแค่เพียงแต่แก้ไขในเรื่องของปัญหาเสพติดเท่านั้น แต่เป็นการก้าวนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆที่เชื่อมโยงกัน ตั้งแต่ปัญหายาในครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และปัญหาสุขภาพ ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนอีกด้วย

บ้านห้วยทรายแก้วมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือติดกับบ้านสันป่าสัก หมู่ที่ ๑๐ ตำบลงสุวรรณ อำเภอดอกคำใต้ ทิศใต้ติดกับบ้านห้วยทรายเลื่อน หมู่ที่ ๓ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ทิศตะวันออกติดกับ ภูเขาเขตอำเภอปง และทิศตะวันตกติดกับบ้านสันป่าตอง ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้

อาชีพหลักของคนในชุมชนบ้านห้วยทรายแก้ว คือ ทำนา ๙๑ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๔๐ ทำไร่ ๓๘ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑๕ อาชีพค้าขาย ๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๖ ทำอาชีพรับราชการ ๒ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑.๔๘ รายได้เฉลี่ยของประชากร(ตามเกณฑ์ จปฐ. ปี ๒๕๕๙) ๖๔,๓๙๖บาท/คน/ปี

ในด้านวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อของคนในชุมชนบ้านห้วยทรายแก้ว มีดังต่อไปนี้

๑. ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า (ช่วงเดือนมีนาคม) โดยนำอาหารคาวหวาน เช่น ลาบ แกงอ่อม ขนมหวาน ผลไม้ รวมทั้งเหล้าขาว บุหรี่ เมี่ยง ดอกไม้ และรูปเทียน มาตั้งโต๊ะบูชาพร้อมจุดธูปอัญเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมารับสิ่งของที่บูชา เมื่อรูปที่จุดไว้หมดแล้ว ชาวบ้านจะนำอาหาร และของที่ถวายเหล่านั้นมากินร่วมกันเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

๒. ประเพณีดำหัวผู้สูงอายุ (ช่วงเดือนเมษายน) เป็นประเพณีที่แสดงถึงความเคารพต่อบิดามารดา ผู้ใหญ่ หรือผู้มีพระคุณ โดยการนำดอกไม้ธูปเทียนมาขอมาลาโทษ และขอพรเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต กิจกรรมที่ทางหมู่บ้านจัดขึ้นคือการดำหัวผู้สูงอายุ โดยชาวบ้านจะดำหัวเพื่อขอมาลาโทษผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน กิจกรรมนี้ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง

๓. ประเพณีสลากภัต หรือประเพณีกินข้าวสลาก (ช่วงเดือนตุลาคม) เป็นการทำบุญไปยังผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว มีการเตรียมข้าวของที่จะทำบุญใส่ชะลอม หรือตะกร้า โดยนำไปทำบุญที่วัด ซึ่งชาวบ้านจะนำข้าวของไปทำบุญที่วัดบ้านห้วยทรายเลื่อน ตามศรัทธาของแต่ละคน

๔. ประเพณีลอยกระทง เป็นประเพณีที่ระลึกถึงบุญคุณพระแม่คงคา โดยมีการทำกระทงประกวดในตำบล กิจกรรมนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณโดยองค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง

๕. ประเพณีตานข้าวใหม่ (ช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม) เมื่อชาวบ้านเก็บเกี่ยวข้าวแล้วเสร็จจะนำข้าวใหม่และอาหารการกินไปทำบุญที่วัด เพื่ออุทิศบุญให้กับบรรพบุรุษหรือญาติที่ล่วงลับไปแล้ว

หมู่บ้านห้วยทรายแก้ว มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ ห้วยท่าชะ ห้วยสีเสียด ห้วยจำหาด ห้วยป่าคำ ห้วยดงน้อย ซึ่งไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำห้วยท่าชะ เพื่อให้ประชาชนในตำบลได้นำน้ำในการเกษตร^{๓๓}

^{๓๓} แผนชุมชนหมู่บ้านห้วยทรายแก้ว หมู่ ๙ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. (เอกสารอัดสำเนา).

๒.๔.๓ บ้านปงเจริญ อำเภอนongม่วงไข่ จังหวัดแพร่

๑) ประวัติชุมชน

บ้านปงเจริญตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๑ ตำบลแม่คำมี อำเภอนongม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ตามตำนานเล่าว่า พ่อหลักเป้ง พุฒดวง ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานโดยไม่ทราบว่ามีมาจากที่ไหน และมีบุตรบุญธรรมคือ นางเผื่อ คนบุญ ต่อมาเมื่อพ่อหลวง กวาวสิบสาม อพยพมาจากบ้านทุ่งกวาว มาตั้งรกรากอยู่ จากนั้นผู้คนอพยพเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงกลายเป็นหมู่บ้าน ชื่อว่าบ้านปงเตา หมู่ที่ ๔ เดิมอยู่ในเขตกิ่งอำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านปงเจริญ หมู่ที่ ๑ ปีพ.ศ. ๒๕๓๓ อยู่ในเขตปกครองกิ่งอำเภอนongม่วงไข่ และเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๓๘ ได้ยกฐานะเป็นอำเภอนongม่วงไข่ จังหวัดแพร่

๒) ลักษณะทางกายภาพเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

บ้านปงเจริญตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๑ ตำบลแม่คำมี อำเภอนongม่วงไข่ จังหวัดแพร่ มีพื้นที่ ๒,๗๙๘ ไร่ หรือ ๔.๔๗ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลแม่ยางตาล อำเภอร้องกวาง ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านศรีภูมิ หมู่ที่ ๖ อำเภอมือง ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลแม่คำมีตำหนักธรรม อำเภอนongม่วงไข่ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านแม่คำมีรัตนปัญญา หมู่ ๓ ตำบลแม่คำมี อำเภอนongม่วงไข่ จังหวัดแพร่

ภาพที่ ๔ แผนที่บ้านปงเจริญ
(ที่มา: google.co.th/map)

ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน ประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ทำนาข้าว ปลูกถั่วเหลือง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชผักสวนครัว สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนที่สำคัญ คือ ปัญหาการขาดแคลนผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ

๒.๔.๔ จังหวัดแพร่

๑) ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดแพร่

จังหวัดแพร่เป็น ๑ ใน ๑๗ จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งเหนือที่ ๑๔.๗๐ ถึง ๑๘.๔๔ องศา กับเส้นแวงที่ ๙๙.๕๘ ถึง ๑๐๐.๓๒ องศา อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๕๕ เมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวงหมายเลข ๑๑ และ ๑๐๑ ประมาณ ๕๕๕ กิโลเมตร และทางรถไฟ ๕๕๐ กิโลเมตร (ถึงสถานีรถไฟเด่นชัย) มีเนื้อที่ประมาณ ๖,๕๓๘.๕๙ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๔,๐๘๖,๖๒๕ ไร่ และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดพะเยาและจังหวัดลำปาง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดน่าน
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดอุตรดิตถ์และจังหวัดสุโขทัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดลำปางและจังหวัดสุโขทัย

๒) สภาพทางภูมิศาสตร์

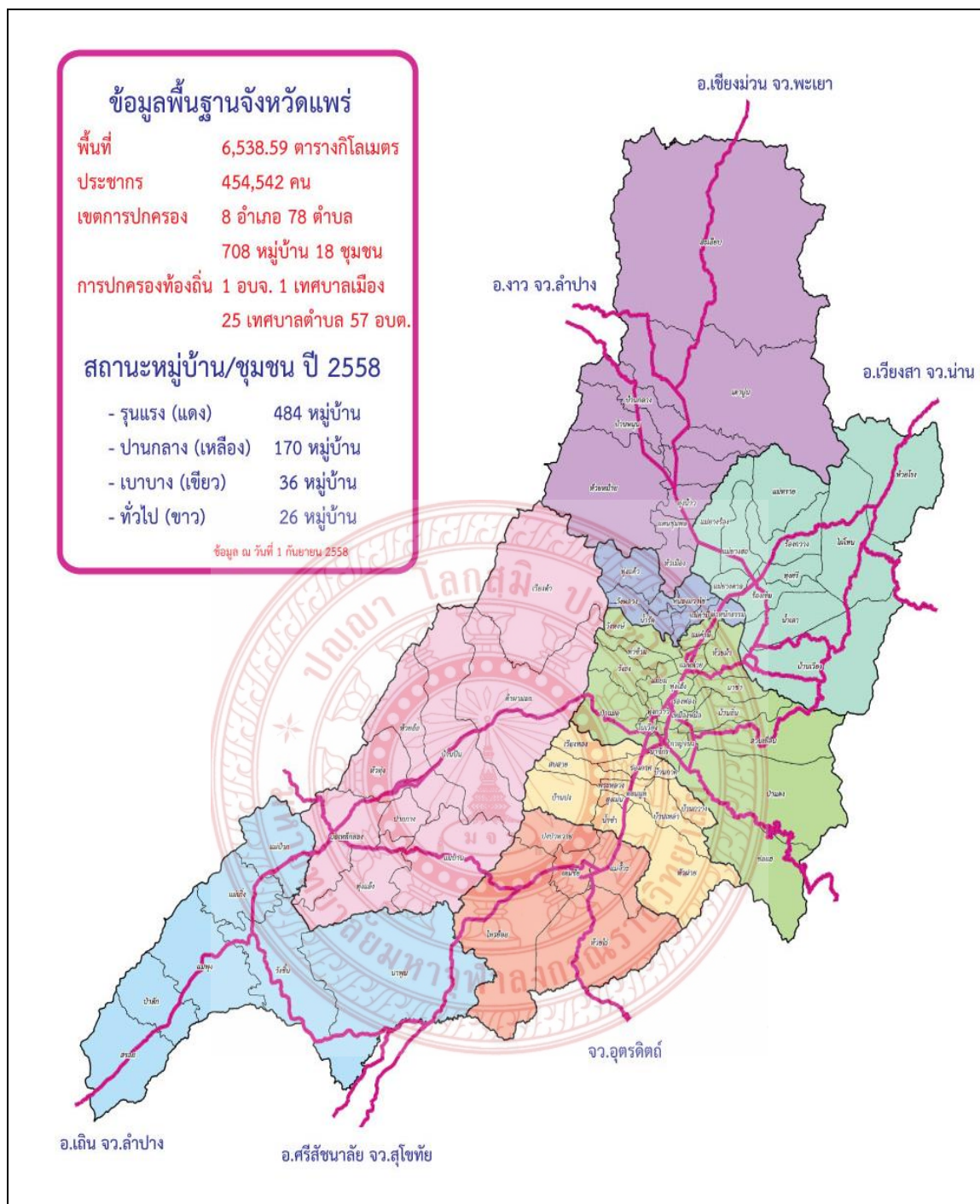
พื้นที่จังหวัดแพร่ล้อมรอบด้วยภูเขาทั้ง ๔ ทิศ พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๘๐ เป็นภูเขา มีพื้นที่ราบเพียงร้อยละ ๒๐ โดยลาดเอียงไปทางทิศใต้ตามแนวไหลของแม่น้ำยม คล้ายกันกระทะ พื้นที่ราบของจังหวัดจะอยู่ระหว่างหุบเขา มี ๒ แปลงใหญ่ คือ ที่ราบบริเวณพื้นที่อำเภอร้องกวาง อำเภอเมือง อำเภอสูงเม่น และอำเภอเด่นชัย ซึ่งเป็นที่ราบแปลงใหญ่ และอีกหนึ่งแปลง คือ บริเวณที่ตั้งอำเภอลอง และอำเภอวังชิ้น ซึ่งที่ราบดังกล่าว ใช้เป็นที่อยู่อาศัย และทำการเกษตร

๓) ประชากร

จังหวัดแพร่ มีประชากรทั้งหมด ๔๖๒,๖๕๔ คน แบ่งเป็นชายจำนวน ๒๒๕,๙๕๖ คน และเป็นหญิงจำนวน ๒๓๖,๖๙๘ คน มีจำนวนบ้าน ๑๕๘,๐๑๐ หลังคาเรือน

๔) การปกครอง

จังหวัดแพร่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๘ อำเภอ ๗๘ ตำบล ๗๐๘ หมู่บ้าน ๑ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ เทศบาลเมือง ๒๓ เทศบาลตำบล และ ๕๙ องค์การบริหารส่วนตำบล

ภาพที่ ๕ แผนที่จังหวัดแพร่

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการป้องกันปัญหาอาชญากรรมของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ เพื่อสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ และเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันปัญหาอาชญากรรมของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

๓.๒ พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการคัดเลือกพื้นที่รูปธรรมที่มีการดำเนินกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนภาคเหนือ ประกอบด้วย

๑. พื้นที่ศึกษากระบวนการป้องกันปัญหาอาชญากรรมของชุมชน จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
๒. พื้นที่ศึกษารูปแบบและมาตรการในการป้องกันยาเสพติดของชุมชน จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ บ้านห้วยทรายแก้ว อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และบ้านปงเจริญ อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่
๓. พื้นที่ศึกษาเครือข่ายการป้องกันปัญหาอาชญากรรมของชุมชน จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ เครือข่ายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดแพร่

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ได้จากทั้ง ๔ พื้นที่ๆ ละ ๑๐ คน รวม ๔๐ คน โดยคำนึงถึงความหลากหลายของประชากรกลุ่มตัวอย่าง และประสบการณ์ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชนของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑. ตัวแทนองค์กรภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สำนักงานปกครองจังหวัด สถานีตำรวจภูธรอำเภอ สถานีตำรวจภูธรจังหวัด ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล เป็นต้น
๒. ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ฝ่ายบริหาร เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุข เป็นต้น

๓. ตัวแทนภาคประชาสังคม ได้แก่ ศูนย์ป้องกันยาเสพติดภาคประชาสังคมจังหวัด (ศปส.จ.) และศูนย์ป้องกันยาเสพติดภาคประชาสังคมอำเภอ (ศปส.อ.) มูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย ภาคเหนือ องค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ เป็นต้น

๔. ตัวแทนกลุ่ม และองค์กรในชุมชน ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดิน กลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และประชุมกลุ่มย่อยตัวแทนของชุมชน กลุ่ม และองค์กรที่ดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จำนวน ๔๐ คน โดยมีรายชื่อต่อไปนี้

เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

๑. กมลพันธ์ พัวพันพัฒนา. ปลัดเทศบาลตำบลเมืองพาน
๒. เพิ่มศักดิ์ การค้าพิทักษ์พงศ์ ประธานชุมชนศาลเจ้าใหม่ ตำบลเมืองพาน
๓. ไพโรจน์ ต้นประเสริฐ หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลเมืองพาน
๔. วชิร ดวงแสงทอง นายกเทศบาลตำบลเมืองพาน
๕. สยาม วงศ์ธิดาธร รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ตำบลเมืองพาน
๖. วีรธร เนตรบุตร รองผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรพาน
๗. สมบัติ โลหะกิจ ท้องถิ่นอำเภอพาน
๘. จิตติรัตน์ สุวรรณจิตต์ ประธานชุมชนฮ้องหลงเหนือ ตำบลเมืองพาน
๙. ดอน ธวัชค์ รองสารวัตรราชการ สถานีตำรวจภูธรพาน
๑๐. ตรีชัย อุดอ้าย อาจารย์โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ตำบลเมืองพาน
๑๑. บุญลือ พุทธวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านฮ้องหลงเหนือ ตำบลเมืองพาน
๑๒. เบญจกร ร่องสุวรรณ รองปลัดเทศบาลตำบลเมืองพาน
๑๓. ประไพ บุญเย็น ประธานชุมชนบ้านเก่า ตำบลเมืองพาน
๑๔. ปุณณัตถ์ ไชยคำ อาจารย์โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ตำบลเมืองพาน
๑๕. เปรมจิต ยะมงคล ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลตำบลเมืองพาน
๑๖. มยุรี ชัยจำรูญพันธุ์ ประธานชุมชนแม่ส้าน ตำบลเมืองพาน
๑๗. ยุพดี สุทนต์ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลพาน
๑๘. พระครูธีรกิจโสภณ เจ้าอาวาสวัดป่าซาง และผู้จัดการโรงเรียนชยาภินันท์วิทยา ตำบลเมืองพาน
๑๙. อรอนงค์ พูลสวัสดิ์ รองผู้อำนวยการโรงพยาบาลพาน
๒๐. อธิคม อุประ สารวัตรอำนาจการสถานีตำรวจภูธรพาน

บ้านห้วยทรายแก้ว ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

๑. วีรพันธ์ คำดี ผู้ใหญ่บ้านห้วยทรายแก้ว
๒. สุพรรณ พักแก้ว สารวัตรกำนันตำบลสันโค้ง

๓. พระครูโสภิต บุญญาพร เจ้าอาวาสวัดบุญงาม ตำบลสันโค้ง
๔. พระสมิทร จันทราโก เจ้าอาวาสวัดบ้านห้วยทรายเลื่อน ตำบลสันโค้ง
๕. สุริพร วงศ์ประสิทธิ์ ครูชำนาญการพิเศษ ๓ โรงเรียนชุมชนบ้านจำไก่ ตำบลสันโค้ง
๖. ชูเกียรติ เรือนกุล ครูชำนาญการพิเศษ ๓ โรงเรียนชุมชนบ้านจำไก่ ตำบลสันโค้ง
๗. ธนวัฒน์ จันทรขมภู สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง
๘. กาลเมษ กาละ เจ้าพนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง

บ้านปางเจริญ ตำบลแม่คำมี อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่

๑. กฤตนัน อุดขันจริง ผู้ใหญ่บ้านปางเจริญ
๒. ชัยโย ทะนันชัย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านปางเจริญ
๓. จารุณี สิริพัฒนา นักพัฒนาชุมชนอำเภอหนองม่วงไข่
๔. วัชร อินทร์สงค์ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประจำอำเภอหนองม่วงไข่
๕. น้ำอ้อย มังกิตะ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านปางเจริญ
๖. นวพร บุญทอง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลสูงเม่น จังหวัดแพร่
๗. ไกรลาศ ใจเกษม เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประจำอำเภอหนองม่วงไข่

เครือข่ายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดแพร่

๑. พตท.อนุรักษ์ ไชยวงศ์ สารวัตรสืบสวน สถานีตำรวจภูธรจังหวัดแพร่
๒. กฤษณา มหิตธิบุรินทร์ ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดแพร่
๓. กิ่งกาญจน์ บึงกาฬ นักวิชาการศึกษาชำนาญการ สพป.แพร่ เขต ๑
๔. จิรพร เพิ่มพูล ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดแพร่
๕. ชูเกียรติ สารดี นักวิชาการแรงงานชำนาญการ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จังหวัดแพร่
๖. ธนาณัติ ผายาว นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดแพร่
๗. ทองพูน เทียมแสน นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำจังหวัดแพร่
๘. ปกรณ์ อธิรกุล นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่

๓.๓ เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

๓.๓.๑ แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม

๓.๓.๒ แนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่ม บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม

๓.๓.๓ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม โดยเข้าร่วมในการทำกิจกรรมการป้องกันปัญหาอาเสพติดของชุมชน และใช้เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อสังเกตการบทบาทหน้าที่ และรูปแบบของกิจกรรมในการป้องกันปัญหาอาเสพติดของชุมชน

๓.๓.๔ การทำแผนที่ชุมชน/แผนที่หมู่บ้าน ซึ่งเป็นแผนที่เดินดินเพื่อให้เห็นสถานที่สำคัญของชุมชน และจุดเสี่ยงในชุมชนที่เด็กเยาวชนอาจจะมารวมกลุ่มกันเพื่อเสพยาเสพติด

๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยได้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ การศึกษาเอกสาร

๑) การศึกษาเอกสารปฐมภูมิเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย และฉบับภาษาบาลี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๒) การศึกษาข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิเกี่ยวกับข้อมูลชุมชน ข้อมูลการป้องกันปัญหาอาเสพติดขององค์กรต่างๆ รวมทั้งเครือข่ายในการจัดการปัญหาอาเสพติดในชุมชน

๓.๔.๒ การเก็บข้อมูลภาคสนาม

๑) การทำแผนที่เดินดิน โดยมีคนในชุมชนร่วมทำแผนที่ชุมชนและแผนที่จุดเสี่ยงร่วมกับคณะนักวิจัย

๒) การสนทนากลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม

๓) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม

๔) จัดประชุมในกลุ่มภาคีเครือข่าย เพื่อระดมแนวทางในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพุทธศาสนาทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล และหลังจากการเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล ซึ่งใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล เริ่มจาก

๓.๕.๑ การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลที่ทำการเก็บรวบรวมมาได้ ใน ๓ ประเด็นได้แก่ การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยพิจารณาว่ายังมีข้อมูลส่วนใดขาด หรือตกหล่นบ้าง เพื่อจะได้ติดตามเก็บข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยพิจารณาจากความเป็นได้ของข้อมูล และความเป็นเอกภาพของการได้มาซึ่งข้อมูล

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสาร และข้อมูลจากการลงสนามโดยการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก มาจำแนกและจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ แล้วทำการวิเคราะห์สาเหตุและผล การวิเคราะห์ส่วนประกอบ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มา และเพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีระบบ มีหมวดหมู่ที่ชัดเจนง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

ทั้งนี้ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยใช้หลักการตรวจสอบแบบสามเส้าใน ๔ ประเด็น ดังต่อไปนี้^๑

(๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบของข้อมูลนั้น จะต้องตรวจสอบแหล่งที่มา ๓ แหล่ง ได้แก่ การตรวจแหล่งเวลา หมายถึง การตรวจสอบว่าตัวแปรอยู่ในช่วงเวลาต่างกัน หรือเหมือนกัน ถ้าเหมือนกัน ควรตรวจสอบในช่วงเวลาที่ต่างกันด้วย การตรวจสอบสถานที่ หมายถึง การตรวจสอบตัวแปรในสถานที่เดียวกันหรือไม่ หากมาจากสถานที่เดียวกันมีผลออกมาเหมือนกัน ผู้วิจัยควรตรวจสอบในแหล่งสถานที่ที่แตกต่างกันด้วย และการตรวจสอบบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

(๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือการตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไร โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนการใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันทั้งหมด ซึ่งจะสร้างความแน่ใจได้ดีกว่าผู้วิจัยเพียงคนเดียวมาก

(๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าผู้วิจัยสามารถใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมตีความข้อมูลแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใด ซึ่งอาจทำได้ง่ายกว่าใน ระดับสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) และแนวคิดขณะลงมือตีความสร้างข้อสรุปเหตุการณ์ และแต่ละอย่าง ซึ่งโดยปกติแล้ว การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีนั้นทำได้ยาก

(๔) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเก่า เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันโดยใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันก็ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อความแน่นอนว่าเหมาะสมหรือไม่

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุของการเสพยาเสพติด แนวคิดการป้องกันปัญหาเสพติด และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ หลักอริยสัจ ๔ หลักไตรสิกขา

^๑ สุภากร์ จันทวนิช, **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักเบญจศีล หลักกัลยาณมิตร หลักอปริหานิยธรรม ๗ และหลักโอวาทปาติโมกข์ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

๓.๕.๓ การหาข้อสรุปข้อมูลและการแปลความหมายข้อมูล เพื่ออธิบายหรือให้ความหมายของผลการวิเคราะห์ เป็นการสรุปเชื่อมโยงผลการวิเคราะห์ที่ได้กับประเด็นในการศึกษาวิจัย และสรุปผลแห่งความสัมพันธ์นั้น รวมทั้งอธิบายผลของการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลการวิจัย เป็นการนำเสนอในลักษณะของการพรรณนา (Descriptive) เพื่ออธิบายกระบวนการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน อธิบายการสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดตาม และการสร้างเครือข่ายการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ รวมทั้งการวิเคราะห์ให้เห็นถึงรูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ โดยคำนึงถึงบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ศึกษามาเป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

๑. กระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ
 ๒. รูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสถียร ตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ
 ๓. เครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ
 ๔. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย
- รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

๔.๑ กระบวนการป้องกันปัญหาเสถียรของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

การศึกษากระบวนการป้องกันปัญหาเสถียรของชุมชน ผู้วิจัยได้ศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เป็นกรณีศึกษาด้านกระบวนการป้องกันปัญหาเสถียรของชุมชน รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ สภาพปัญหาเสถียรที่เกิดขึ้นในตำบลเมืองพาน

ปัญหาเสถียรนับเป็นปัญหาอันดับต้นๆ ของอำเภอพาน เนื่องจากอยู่ในจังหวัดเชียงรายซึ่งมีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นแหล่งผลิตยาเสพติด เป็นสาเหตุให้สถานการณ์ด้านยาเสพติดมีความรุนแรง เนื่องจากเป็นเส้นทางผ่านและตลาดค้ายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรงมีแนวโน้มสูงขึ้นตามสภาพปัญหายาเสพติดดังกล่าว สถานการณ์กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจและข้าราชการในพื้นที่ได้ร่วมกันดำเนินงานต่อสู้กับขบวนการค้ายาเสพติดได้ผลดีในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอต่อการควบคุมสถานการณ์ภายในเขตพื้นที่อำเภอพานได้อย่างเบ็ดเสร็จ เนื่องจากมีกำลังเจ้าหน้าที่อยู่จำนวนจำกัด กล่าวคือมีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจประมาณ ๒๐๐ นาย ขณะที่ประชากรในพื้นที่อำเภอพานประมาณ ๑๔๐,๐๐๐ คน และมีพื้นที่รับผิดชอบกว้างขวางถึง ๑๕ ตำบล ๒๓๔ หมู่บ้าน^๑

ปัญหาการติดยาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน เริ่มต้นจากปัญหาครอบครัว พ่อแม่หย่าร้าง เด็กไม่ได้เรียนหนังสือ เรียนไม่เก่งจึงไม่ได้เรียนต่อ จึงออกไปคบเพื่อนต่างพื้นที่ พร้อมกับก็นำยาเสพติดเข้ามาในชุมชน นอกจากนั้นยังมีคนนอกพื้นที่หรือต่างถิ่นเข้ามาทำงานรับจ้าง ใช้แรงงาน และพักอาศัย จึงเกิดการพบปะรวมกลุ่มกันในตอนเย็นหลังเลิกงานตามร้านค้าของหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะเป็นจุดเสี่ยง

^๑ สถานีตำรวจภูธรพาน, สายตรวจอาสา, http://phanpolice.blogspot.com/2008/02/blog-post_7498.html

จุดหนึ่งที่ต้องเฝ้าระวัง จากสภาพปัญหาของกลุ่มที่ติดยาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน สามารถแบ่งกลุ่มผู้ติดยาเสพติด ๓ กลุ่ม ได้แก่

(๑) กลุ่มวัยรุ่น มีอายุช่วงประมาณ ๑๕ - ๒๐ ปี วัยรุ่นกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ เมื่อไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่ได้ทำงานเป็นหลักแหล่ง แต่จะซ่องจรรย์ยานยนต์ซึ่งไปมาบริเวณชุมชน คบหากับเพื่อนนอกชุมชน และนำยาเสพติดเข้ามาเสพในชุมชน โดยเฉพาะยาบ้า

(๒) กลุ่มวัยทำงาน เป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานอยู่ตามบริษัท ห้างร้าน และใช้แรงงาน กลุ่มนี้จะไปคบกับกลุ่มคนข้างนอก นำยามาเสพและค้ายาเสพติดในชุมชนด้วย

(๓) กลุ่มผู้สูงอายุ มีอายุในช่วงประมาณ ๖๐-๗๐ ปี กลุ่มนี้มักจะดื่มสุรามากกว่าเสพยาเสพติด กล่าวได้ว่า สภาพปัญหาของการติดยาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา พบว่ามีกลุ่มผู้ติดยาเสพติดจำนวน ๓ กลุ่มได้แก่ ๑) กลุ่มวัยรุ่น มีอายุช่วงประมาณ ๑๕-๒๐ ปี วัยรุ่นกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ เมื่อไม่ได้เรียนหนังสือได้ฝังตัวอยู่บริเวณชุมชน ไม่ได้ทำงานเป็นหลักแหล่ง แต่จะซ่องจรรย์ยานยนต์ซึ่งไปมา คบหากับเพื่อนนอกชุมชน และนำยาเสพติดเข้ามาเสพในชุมชน โดยเฉพาะยาบ้า ๒) กลุ่มวัยทำงาน เป็นกลุ่มวัยแรงงานอยู่ตามบริษัท ห้างร้าน และใช้แรงงาน กลุ่มนี้จะไปคบกับกลุ่มคนข้างนอก นำยามาเสพและค้ายาเสพติดในชุมชนด้วย และ ๓) กลุ่มผู้สูงอายุ มีอายุในช่วงประมาณ ๖๐-๗๐ ปี กลุ่มนี้มักจะดื่มสุรามากกว่าเสพยา ทั้งนี้กลุ่มที่เสพยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้าจะอยู่ในกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มวัยทำงาน แต่ว่ากลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะดื่มสุรามากกว่า

๔.๑.๒ การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเทศบาลตำบลเมืองพาน

จากนโยบายในการป้องกันปัญหายาเสพติด เทศบาลตำบลเมืองพาน ที่มีนายวิชระ ดวงแสงทอง นายกเทศมนตรีได้ให้นโยบายว่า “เราจะเป็นคนดี” ดังนั้นกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดของเทศบาลจะเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมทั้งในระดับผู้รับนโยบายจากภาครัฐลงมา ส่งต่อไปยังโรงเรียนหรือผู้ปฏิบัติ เมื่อผู้บริหารรับนโยบายจากเทศบาลไปแล้ว จะมีการประชุมหารือกันเพื่อพูดคุยกันเรื่องข้อดีข้อเสียของการที่จะน่านโยบายไปปฏิบัติ เช่น ถ้านำไปปฏิบัติในโรงเรียนว่าจะมีความเป็นไปได้หรือดีอย่างไร และจะมีผลกระทบอะไรบ้าง จะเปิดโอกาสให้ทุกคนที่เป็นสมาชิกได้มีส่วนร่วมในกระบวนการที่ถือว่าเป็นหลักธรรมาภิบาล ซึ่งจุดเด่นของการน่านโยบายไปปฏิบัติ คือมีรูปธรรมที่ชัดเจน และมีความต่อเนื่อง โดยมีการประชุมพูดคุยกันบ่อยครั้ง และมีการประเมินผลการดำเนินงาน

ในแผนพัฒนาเทศบาล ๓ ปี (พศ.๒๕๕๙- พศ.๒๕๖๑) ด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองพาน ที่ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการปัญหาการว่างงานของคนในชุมชน และการมีประชากรแฝงซึ่งเป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แผนพัฒนาเทศบาล ๓ ปีของเทศบาลตำบลเมืองพานได้กำหนดให้มีส่งเสริมและสนับสนุนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นระบบ ภายใต้การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ และมีประสิทธิภาพ ในยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิต แนวทางส่งเสริมสนับสนุนการรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินและป้องกันยาเสพติด โดยมีเป้าหมายคือ ราษฎร - รัฐ ร่วมใจต้านภัยยา

เสพติด โดยผนึกกำลังประชาชน องค์กรเอกชนหน่วยงาน ราชการต่อต้านยาเสพติดอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเฝ้าระวังด้วยระบบบริหารและจัดการที่ชัดเจน เข้มแข็งและมีเอกภาพ

การดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาล ตำบลเมืองพาน พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐ ด้านการรณรงค์ปราบปรามยาเสพติด ได้กำหนดตัวชี้วัดไว้ว่า ๑) สมาชิกในครอบครัวแต่ละครัวเรือนมีความรู้เกี่ยวกับพิษภัยยาเสพติด และ ๒) จำนวนผู้เสพ/ผู้ค้ายาเสพติด ภายในชุมชนมีจำนวนลดลง ในยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้กำหนดแนวทางการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นระบบ ภายใต้การบริหารจัดการ อย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ โดยมีโครงการ/กิจกรรมดังต่อไปนี้

- ๑) โครงการอุดหนุนศูนย์ ศ.ป.ส.อำเภอพานและจังหวัดเชียงราย
- ๒) โครงการแข่งขันกีฬานักเรียน เยาวชน ประชาชนเทศบาลตำบลเมืองพาน ด้านยาเสพติด
- ๓) โครงการแข่งขันกีฬาเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเมืองพาน ด้านยาเสพติด
- ๔) โครงการแข่งขันฟุตบอลเทศบาลตำบลเมืองพานคัพ ด้านยาเสพติด
- ๕) โครงการแข่งขันเปตองเทศบาลตำบลเมืองพาน ด้านยาเสพติด
- ๖) โครงการแข่งขันเซปักตะกร้อเทศบาลตำบลเมืองพาน ด้านยาเสพติด
- ๗) โครงการตั้งจุดตรวจและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดภายในชุมชน ๑๐ ชุมชน
- ๘) โครงการภูมิพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด
- ๙) โครงการรณรงค์แก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา^๒

การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา (โรงเรียนเทศบาล ๑ บ้านเก่า)

นโยบายของนายกเทศมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาได้มอบหมาย ให้ครูที่รับผิดชอบด้านยาเสพติดในโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่การควบคุมของ เทศบาลตำบลเมืองพาน ได้ส่งครูแกนนำไปอบรมกับทางกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ทำกิจกรรม การเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด โครงการการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดจากภูมิคุ้มกันใจกายด้วยพลัง ธรรมที่ยั่งยืน (PHAN ๘S POLICE ๓P) กิจกรรมที่ทำให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น ปลูกต้นไม้ ระบายสี ในด้านของหลักสูตร โรงเรียนได้จัดบูรณาการในวิชาศิลปะ การบูรณาการเข้ากับกิจกรรมพัฒนา ของผู้เรียน เช่น คาบลดเวลาเรียนนักเรียนก็จะมีมีความสุขในการเรียน และบูรณาการเข้ากับนโยบายของ กรมด้วยคือ ลดเวลาเรียน ส่วนการประเมินจะประเมินผ่านโครงการในสถานศึกษา ในด้านส่งเสริมการ ป้องกันปราบปรามในสถานศึกษา จะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาช่วยแกนนำหลักในการดำเนินงานร่วมกับ ทางโรงเรียน นอกจากนี้ยังโรงเรียนยังมีโครงการปฏิบัติธรรม เพื่อให้นักเรียนได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดย ใช้ธรรมะเข้ามาขัดเกลาจิตใจ

^๒ เทศบาลตำบลเมืองพาน, แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลเมืองพาน พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐. มปป. (เอกสารอัดสำเนา).

“กิจกรรมเกี่ยวกับลดละเลิกยาเสพติด ที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา คือ โรงเรียนจะมีโครงการค่ายคุณธรรมเป็นประจำทุกปี โดยจะพานักเรียนไปปฏิบัติธรรมที่ศูนย์ปฏิบัติธรรม ล่าสุดไปปฏิบัติธรรมที่วัดห้วยประสิทธิ์มีแกนนำเยาวชนของโรงเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ตอนนี้มีแกนนำจำนวน ๒๕ คน” ^๓

จากการดำเนินงานโครงการการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องของโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ทำให้ทางโรงเรียนได้รับรางวัลสถานศึกษาที่ดำเนินการป้องกันยาเสพติดดีเด่นของจังหวัดเชียงราย จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ในปีพ.ศ.๒๕๕๘

“ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทางเทศบาลได้จัดการดำเนินการร่วมกับครูทั้งโรงเรียนคืออย่างปีที่แล้วเราได้รับรางวัลสถานศึกษาที่ดำเนินการป้องกันยาเสพติดดีเด่นของจังหวัดเชียงราย ซึ่งตรงนี้อบจ.เชียงราย เป็นแชมป์มาแล้วปีที่แล้ว เราส่งกิจกรรมทุกอย่างที่เราไปปริ้นต์ แล้วเราก็ได้รับรางวัลชนะเลิศของจังหวัดเชียงราย ได้เงินรางวัลมา ๑๐๐,๐๐๐ บาท”^๔

การดำเนินกิจกรรมในการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน

การทำกิจกรรมการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพานทั้ง ๑๐ ชุมชน คณะกรรมการชุมชนร่วมกับประชาชนได้มีส่วนร่วมในการทำโครงการ และกิจกรรมโดยการหนุนเสริมด้านงบประมาณ และบุคลากรจากเทศบาลตำบลเมืองพานเป็นหลัก นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำกิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปรามปัญหาเสพติดในชุมชน ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรพาน โรงพยาบาลพาน วัดป่าซาง และโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) รวมทั้งคณะกรรมการชุมชนและประชาชนที่ได้เข้ามาเป็นสายตรวจอาสาหรือตำรวจบ้าน

ลักษณะของกิจกรรมการป้องกันปัญหาเสพติด ได้แก่

- การจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด โดยตำรวจและพระสงฆ์ได้มาให้ความรู้แก่คนในชุมชน ๖ เดือน/ครั้ง หากพบเด็กที่เกี่ยวข้องหรือคาดว่าจะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะส่งไปปฏิบัติธรรมที่วัด
- การอบรมปฏิบัติธรรม การรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา งดเหล้าในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

^๓ สัมภาษณ์, ตรัยวัช อดุ้ย อาจารย์โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์, ปุณณต์ ไซคำ อาจารย์โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

- การจัดเวรยาม และการเดินลาดตระเวนของอปพร.ในจุดที่มีกลุ่มเสี่ยง นอกเหนือจากการตรวจประจำวันของสายตรวจตู้แดง
- การตั้งกลุ่มไลน์หมู่บ้านสีขาว โดยมีชุมชนนาร่อง ๕ ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนเกตุแก้ว ชุมชนบ้านเก่า ชุมชนศาลเจ้าใหม่ ชุมชนเทพวัลย์ และชุมชนบ้านเด่น และจะขยายให้ครบทั้ง ๑๐ ชุมชน
- การทำป้ายบ้านสีขาว โดยมอบให้กับบ้านที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นโครงการของตำรวจภาค ๕ หากบ้านไหนมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะถูกปลดป้ายออก
- การจัดกีฬาต้านยาเสพติด อาทิ “ลานกีฬาเปตอง” ในชุมชนเขตเทศบาลทั้ง ๑๐ ชุมชน
- การประชุมเดือนละ ๒ ครั้ง มีการจัดเวรยามมีการลาดตระเวนของอปพร.กับตำรวจ
- การติดตามสอดส่องพฤติกรรมของผู้ที่สุ่มเสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด และผู้ที่พ้นโทษจากคดียาเสพติด แล้วกลับมาอยู่ในชุมชน

“ถ้ามีคนที่พ้นโทษออกมาจากเรือนจำในกรณียาเสพติด ก็ต้องไปดูแลเขา คอยสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่หรือไปสอดส่องว่าเขาเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีกไหม คอยให้ความรู้เขา และเกี่ยวกับอาชีพการงานก็จะมีการแนะนำอาชีพเสริม”^๕

นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมกับชุมชน จะมีการตั้งคณะกรรมการชุมชน ในการประชุมประจำเดือนจะมีเรื่องยาเสพติดเข้าทุกเดือน ในการสื่อสารจะใช้วิธีสื่อสารโดยตรงหรือใช้วิธีกระซิบ ทางตำรวจจะส่งรายชื่อหมู่บ้านที่ต้องระวัง ในส่วนการให้ความช่วยเหลือในชุมชน ใช้วิธีเข้าถึงโดยเข้าไปหรือคุยกับผู้ปกครองก่อนเหมือนทางตำรวจ การร่วมมือกันสำคัญที่สุด คือเข้าถึงชุมชนแล้ว จะต้องมีการทำกิจกรรม ร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยการประชุม การอบรมที่ไม่เป็นเพียงเรื่องยาเสพติดอย่างเดียว แต่มีด้านอื่นด้วย เช่น อบรมวิชาชีพ เป็นต้น^๖

กล่าวได้ว่า ในการจัดกิจกรรมป้องกันปัญหาการติดยาเสพติดของ ๑๐ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองพาน ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเทศบาลเมืองพาน และสถานีตำรวจภูธรพานเป็นอย่างดีมาตลอด เป็นการป้องกันปัญหายาเสพติดอย่างมีส่วนร่วมระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียน เรียกได้ว่า เป็นชุมชนที่มีการป้องกันปัญหาที่เชื่อมประสานกันในทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์นายวิชระดวงแสงทอง นายกเทศบาลตำบลเมืองพาน กล่าวว่า

“เทศบาลเมืองพานถือเป็นองค์กรส่วนหนึ่งของภาครัฐ มีนโยบายเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ โดยการประสานงานกับศตพส. (ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด)

^๕ สัมภาษณ์, ประไพ บุญยืน ประธานชุมชนบ้านเก่า ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^๖ สัมภาษณ์, กมลพันธ์ พัวพันพัฒนา ปลัดเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ติด) ทำการสำรวจชุมชนเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การสร้างความร่วมมือกับชาวบ้าน การเข้าไปให้ความรู้ในชุมชน โดยวิธีอบรม ประชุม ชี้แจง เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ แล้วติดตามโดยอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จะเช็คข้อมูลของแต่ละครอบครัวจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง เมื่อมีความร่วมมือ การมีส่วนร่วมก็จะตามมา”^๗

อย่างไรก็ตาม ด้วยอำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองพานที่จำกัด เพราะฉะนั้นนโยบายของรัฐ เรื่องการรณรงค์ป้องกัน การปราบปราม รวมทั้งการให้ความรู้ จะเป็นหน้าที่ของตำรวจ หน่วยงานอีกส่วนคือ ทหาร เพราะปัจจุบันทุกอำเภอจะมีทหารมาประจำ แต่ของตำรวจปกติจะทำงานด้านการป้องกันปราบปราม แต่ว่าต้องอ้างอิงคำสั่งของรัฐบาลเพิ่มเติมมาเป็นผู้บังคับกฎหมาย ทั้งนี้ในการลงพื้นที่ได้มีการบูรณาการ และประสานงานทั้ง ๓ ฝ่ายคือ ตำรวจ ปลัดอำเภอฝ่ายปกครอง และทหาร ถ้าเข้าชุมชนทั้ง ๓ ฝ่าย จะยึดคำสั่งศสช.เป็นหลักตามมาตรา ๔๔ มาเป็นแนวในการแก้ไขปัญหาเสพติด

ธรรมนูญชุมชนฮ้องหลงเหนือ : แนวปฏิบัติที่ดีในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ชุมชนฮ้องหลงเหนือ หมู่ที่ ๑๖ ตำบลเมืองพาน เป็นชุมชนหนึ่งที่มีความโดดเด่นในการป้องกันปัญหายาเสพติด โดยได้ริเริ่มจัดทำ “ธรรมนูญหมู่บ้าน” ซึ่งถือเป็นกฎเหล็กของชุมชน ที่พัฒนามาจากกติกาของชุมชนที่ยึดถือร่วมกันว่า หากใครเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะถูกตัดสิทธิ์หรือความช่วยเหลือต่างๆ จากชุมชน โดยเริ่มจากการตักเตือนก่อนเบื้องต้น ด้วยคนในชุมชนส่วนใหญ่ต่างกลัวลูกหลาน จะยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จึงมีการทำกิจกรรมในการป้องกัน และสร้างเสริมสังคมให้ปลอดยาเสพติด โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่หลักในการประสานงานทำกิจกรรมกับหน่วยงานต่างๆ และคนในชุมชน

ความเป็นมาของการทำธรรมนูญหมู่บ้าน สืบเนื่องจากประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๐ สมัยที่นายทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายว่าคนที่เสพติดว่าเป็นผู้ป่วย ให้ผู้ดูแลเอามาบำบัด ในชุมชนฮ้องหลงเหนือได้มีการประชุมประชาคมชาวบ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน ใครที่เสพยาเสพติดช่วงนี้ ขอให้เข้ามารวมโครงการเพราะถือว่าเป็นผู้ป่วย หลังจากนั้น ได้เข้าสู่กระบวนการบำบัดสำหรับผู้ที่เคยเสพตอนนี้ก็เสียชีวิตหมดแล้ว ตอนนี้ในหมู่บ้านของเราถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางด้านการรณรงค์เกี่ยวกับยาเสพติด มีพระสงฆ์เข้ามาอบรมให้กับเยาวชนและชาวบ้าน ส่วนชาวบ้านก็จะนำข้อมูลกลับไปสอนให้กับลูกหลานต่อ

หลังจากนั้น ชาวบ้านทุกคนรู้เรื่อง ได้ร่วมกันประชุมประชาคมเกี่ยวกับกฎระเบียบในหมู่บ้าน เพื่อให้ความคิดเห็นเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกคนชุมชน มติในที่ประชุมได้เห็นด้วยกับกฎระเบียบที่เป็น

^๗ สัมภาษณ์, วชิร ดวงแสงทอง นายกเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ธรรมนูญของหมู่บ้าน หากใครค้าหรือใครเสพ หรือเข้าไปเกี่ยวข้องก็จะตัดออกจากกลุ่มสวัสดิการทุกอย่างในชุมชน

“ในระหว่าง ๒ ปี ตั้งแต่ประกาศใช้ธรรมนูญหมู่บ้าน เหตุยังไม่เคยเกิดขึ้นยังไม่มีใครทำการค้าหรือการเสพ เพราะทุกครั้งที่ประชาคมหรือประกาศเสียงตามสายในชุมชน ผมก็จะกระตุ้น และสอดแทรกเรื่องของการป้องกันยาเสพติดเป็นประจำและจะพูดถึงกฎระเบียบที่ตั้งในชุมชนและรวมไปถึงธรรมนูญที่ได้ตั้งกันไว้” ^๘

คณะกรรมการหมู่บ้านฮ่องหลงเหนือ จำนวน ๙ คน มีรายชื่อดังต่อไปนี้

๑. นางสาวฐิติรัตน์ สุวรรณจิตต์ ประธานชุมชน
๒. นายถวิล ป้อมลอม รองประธาน
๓. นายสมทรง หมั่นเกียง กรรมการ
๔. นางอ้อยทิพย์ แสงผล กรรมการ
๕. นายทูลหยื่น แสงทองตระกูล กรรมการ
๖. นายเหรียญ กุณณา กรรมการ
๗. นางดาริพร อารยธรรม กรรมการ
๘. นายบุญเลิศ แก้วศรี กรรมการ
๙. นางนฤมล แก้วกล้า กรรมการ

ธรรมนูญชุมชนฮ่องหลงเหนือถือเป็นกฎระเบียบของหมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสงบสุขของคนในชุมชน การจัดทำธรรมนูญชุมชนเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการร่วมกำหนดกติกาในการอยู่ร่วมกันในชุมชนมีทั้งหมด ๓ ด้านดังต่อไปนี้

๑. ด้านการป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติด ประกอบด้วย

- ๑.๑ ผู้ค้า ถ้าถูกจับได้กรรมการหมู่บ้านจะมีกลอุบายเฉพาะผู้กระทำผิด ดังนี้
 - ๑) ตัดออกจากกองทุนต่างๆ ในหมู่บ้าน และถ้ามีหนี้สินผูกพันกันอยู่จะต้องยินยอมให้หักหนี้สินจากเงินส่วนอื่นที่พึงได้รับ โดยทำเป็นหนังสือยินยอมไว้เป็นหลักฐาน
 - ๒) ตัดออกจากการเป็นสมาชิกสมาคมฌาปนกิจของหมู่บ้าน
 - ๓) ไม่ให้ยืมของใช้ในหมู่บ้าน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เต้นท์ และถ้วยชามต่างๆ
 - ๔) ตัดความช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากหมู่บ้าน
 - ๕) ผู้ใหญ่บ้านและข้าราชการในหมู่บ้านจะไม่เซ็นรับรองให้ในเรื่องต่างๆ

^๘ สัมภาษณ์, บุญลือ พุทธวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านฮ่องหลงเหนือ ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

๑.๒ ผู้เสพ ทางการให้ถือว่าเป็นผู้ป่วย เมื่อผ่านการบำบัดแล้ว แต่กลับไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติดอีกต้องใช้มาตรการเดียวกันกับผู้ค้า

๒. ด้านการรักษาความสงบ ประกอบด้วย

๒.๑ ให้สายตรวจอาสา อปพร. และกรรมการหมู่บ้านจัดชุดเวรยามออกตรวจตราเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน เดือนละ ๔ ครั้งเป็นอย่างน้อย และอาจเพิ่มตามคำสั่งของทางราชการในสถานการณ์ต่างๆ

๒.๒ การทะเลาะวิวาทกันในงานของส่วนรวม ถ้าจับได้ว่าเป็นผู้ก่อเหตุจะต้องชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่มีข้อแม้ใดๆ และถ้าทำร้ายร่างกายผู้อื่นจะถูกปรับเป็นเงิน จำนวน ๒,๐๐๐ บาท นอกเหนือจากการรับโทษทางกฎหมาย

๒.๓ ห้ามยิงปืนในหมู่บ้านโดยไม่มีเหตุจำเป็น หรือเหตุอันควร ฝ่าฝืนถูกปรับเป็นเงิน นิตละ ๕๐๐ บาท

๒.๔ การลักทรัพย์ในหมู่บ้านจะถูกปรับเพิ่มเท่าตัวของราคาทรัพย์นั้นๆ และรับโทษตามกฎหมาย

๒.๕ ถ้าเมาสุราอาละวาด สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย จะถูกปรับเป็นเงินจำนวน ๕๐๐ บาท และชดใช้ค่าเสียหายด้วย

๒.๖ ถ้าสัตว์เลี้ยงในความรับผิดชอบของตนไปทำร้ายผู้อื่น หรือไปทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น เจ้าของจะต้องรับผิดชอบ และรักษาพยาบาลในกรณีที่ทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนกว่าจะหาย

๒.๗ ในการประชุมหมู่บ้านทุกครั้ง สมาชิกในครอบครัวอย่างน้อย ๑ คน จะต้องเข้าร่วมประชุม ถ้าขาดจะต้องแจ้งเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถเข้าร่วมได้ ถ้าไม่แจ้งถือว่าไม่ให้ความร่วมมือ จะไม่มีสิทธิมาได้แย่ง และไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหมู่บ้าน

๓. ด้านการป้องกันอุบัติเหตุ ประกอบด้วย

๓.๑ ห้ามขับรถยนต์ รถจักรยานยนต์ หรือรถอื่นใดในขณะเมาสุรา

๓.๒ ห้ามขับรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ด้วยความเร็วเกินกำหนด

๓.๓ ในการขับรถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถจักรยานต้องปฏิบัติตามกฎจราจร

๓.๔ ห้ามนำรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ที่แต่งซิ่ง และมีเสียงดังเกินกำหนดจนเป็นที่รบกวนผู้อื่นมาวิ่งในหมู่บ้าน หากฝ่าฝืนจะต้องถูกปรับเข้ากองกลางหมู่บ้าน เป็นเงินจำนวน ๕๐๐ บาท ต่อครั้งและให้บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน

ด้านการป้องกันอุบัติเหตุ จะกำหนดบังคับในห้วงเวลา ดังนี้

๑. ห้วงเทศกาลปีใหม่ ตั้งแต่วันที่ ๒๙ ธันวาคมถึงวันที่ ๔ มกราคมของปีถัดไป

๒. ห้วงเทศกาลสงกรานต์ ตั้งแต่วันที่ ๑๑ เมษายน ถึงวันที่ ๑๗ เมษายนของปีถัดไป

๓. ห้วงเทศกาลหรือประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน/ชุมชน หรือของอำเภอ/จังหวัด

ทั้งนี้ในการออกกฎข้อบังคับเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย^๙

กล่าวได้ว่า ชุมชนฮองหลงเหนือ เป็นชุมชนที่มีหลังคาเรือนจำนวนน้อย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลักษณะเครือญาติ ทำให้การพูดคุยหรือการกำหนดธรรมเนียมที่เป็นมาตรฐานของสังคมค่อนข้างจะง่าย ได้รับความร่วมมือจากทางวัด การตั้งเด็กเยาวชนมาทำกิจกรรม เพื่อให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมเอื้อเฟื้อกัน โดยใช้มาตรการทางสังคมเป็นตัวกำกับ ถ้าบ้านนี้มีคนที่ติดยาเสพติด จะใช้มาตรการสังคมกดดัน เช่น ไม่ให้เข้ากลุ่มในชุมชน ไม่ให้มีสิทธิด้านต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น ทำให้เป็นชุมชนที่ปลอดยาเสพติด และมีความเข้มแข็ง

๔.๑.๓ การบูรณาการการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในตำบลเมืองพาน

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในอำเภอนั้น ได้ดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้กำหนดให้แต่ละจังหวัด ได้ดำเนินงานโครงการที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน เช่น ในปีงบประมาณ ๒๕๕๘ จังหวัดเชียงรายได้ดำเนินโครงการเสริมสร้างศักยภาพและประสิทธิภาพ ในการรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงในพื้นที่ปกติ โดยมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการป้องกันปัญหายาเสพติดคือ การฝึกอบรมและทบทวนชุดรักษาปลอดภัยหมู่บ้าน การเฝ้าตรวจ ป้องกันและสกัดกั้นยาเสพติด การสร้างความสมานฉันท์ ส่วนในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ ได้ดำเนินโครงการหมู่บ้านเข้มแข็งสกัดกั้นยาเสพติดในพื้นที่ตอนใน โครงการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ตอนใน โครงการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสนับสนุนงานด้านสายตรวจ ด้านการสืบสวน สอบสวน ด้านการจราจร โครงการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนในการรักษาความสงบ โครงการเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านสำหรับผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ (พรส.) และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง

ทั้งนี้ในระดับปฏิบัติแต่ละอำเภอได้มีการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ในกรณีของตำบลเมืองพาน หน่วยงานต่างๆ ได้มีการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ดังต่อไปนี้

๑) โรงพยาบาลพาน

การทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น ๔ มิติ คือ การส่งเสริม ป้องกัน รักษาฟื้นฟู โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ กลุ่มวัยรุ่นในโรงเรียน โรงพยาบาลพานนอกจากจะมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ในเรื่องยาเสพติดร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในชุมชนแล้ว ในส่วนงานด้านการส่งเสริมป้องกันนั้นมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพส่วนตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดทำหน้าที่ดูแลอีกต่อหนึ่ง ส่วนบทบาทโดยตรงของโรงพยาบาลพาน จะอยู่ในส่วนของการบำบัดรักษาโดยพยาบาลจิตเวช ยิ่งไปกว่านั้นทางโรงพยาบาลยังมีแนวคิดในด้านการส่งเสริมป้องกัน โดยการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เป็นภูมิคุ้มกันของครอบครัว โดยมีการทำกิจกรรมดังต่อไปนี้

^๙ แผนชุมชนหมู่บ้านฮองหลงเหนือ ประจำปี ๒๕๕๙, ธรรมนูญชุมชนฮองหลงเหนือ, มปป. (เอกสารอัดสำเนา).

(๑) การตั้ง “ศูนย์ส่งเสริมสุขร่มไพร” มีลักษณะเป็นศูนย์สามวัย เป็นการส่งเสริมการสร้างสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนในอำเภอบ้านไผ่ ไม่ว่าจะอยู่ในวัยใด สามารถมาทำกิจกรรมร่วมกันได้ที่โรงพยาบาลแห่งนี้ มีการสร้างห้องฟิตเนส สระว่ายน้ำ ห้องอาหาร ห้องนวด เป็นต้น เพื่อใช้ให้เป็นสถานที่สร้างความสุขสำหรับคนทุกวัยในครอบครัวให้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน

“ทางโรงพยาบาลก็มองเห็นในเรื่องของความสุขของประชาชนในอำเภอบ้านไผ่แล้วก็จะเห็นว่า เราเป็นผู้บริการโดยที่เราไม่เน้นที่จะรอรับการรักษา แต่เรามุ่งเน้นเรื่องของการดูแลสุขภาพ เราสร้างสิ่งแวดล้อมด้วย ...แนวคิดของนโยบายผู้อำนวยการ สามารถสร้างสุขเป็นที่รองรับของการมีกิจกรรมครอบครัวอบอุ่น”^{๑๐}

อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างเสริมสุขภาพ คือมีร่างกายที่แข็งแรง ไปพร้อมกันกับการสร้างสิ่งแวดล้อมหรือสังคม อันเป็นภูมิคุ้มกันที่แข็งแรงของครอบครัว และเป็นกุญแจนโยบายหนึ่งที่สามารถดึงดูดใจ ไม่ถึงการบำบัดและฟื้นฟู อันจะก่อเกิดผลสูงสุดคือ ความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชน

๒) โครงการกินนมชมบอล หรือ “โครงการเมาติบ” การดูกีฬาเมื่อดูเป็นแล้วก็จะสร้างความสนุก ความเพลิดเพลิน และจะทำให้จิตใจแจ่มใส^{๑๑} ปัจจุบันคนนิยมไปดูบอลกันตามร้านอาหารซึ่งเป็นอีกมิติหนึ่งที่ทำให้เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือสารเสพติด โครงการกินนมชมบอลเป็นการรณรงค์เปลี่ยนพฤติกรรมการดูบอลแล้วหันมาดื่มเครื่องดื่มสุขภาพ นม หรืออย่างอื่นแทน โครงการนี้เน้นกลุ่มเป้าหมายที่นักศึกษาให้หันมาสนใจในด้านการกีฬา เป็นโครงการที่กลุ่มอำเภอบ้านไผ่ได้รับความคิดจากสมาชิกในเชียงรายที่เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือตอนบน ซึ่งมีสมาชิกเครือข่ายใน ๘ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง เชียงราย แพร่ น่าน ลำพูน พะเยา และแม่ฮ่องสอน อีระวัชรปราชญ์ ผู้จัดการสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) กล่าวว่า “สคล.เรายังคงทำหน้าที่ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ หรือพื้นที่สีขาวในการเชียร์บอล ปลอดภัยจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ด้วยกิจกรรมรณรงค์ในโครงการ Loh Is Not The Answer ตอน ‘ดื่มนม-ชมบอล’ ด้วยเหตุผลที่ว่า การรุกรานของธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เพิ่มกลยุทธ์ส่งเสริมการขายไปยังกลุ่มเยาวชน และอีกหลายปัจจัยที่ยังไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ด้วยนโยบายของรัฐ”^{๑๒}

รศ.ดร.ธนารักษ์ สุวรรณประพิศ รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาคณาจารย์ นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวว่า โครงการดังกล่าวเป็นการ “...เน้นย้ำ

^{๑๐} สัมภาษณ์, ยุพดี สุทธิณ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลบ้านไผ่ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} ศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือตอนบน, สกู๊ปพิเศษ “ดื่มนม ชมบอล”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.lannastopdrink.com/3403.html>. (๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐).

^{๑๒} อีระวัชร คหะวงศ์, คุณภาพชีวิต : “รักชีวิต รักสิ่งแวดล้อม : Loh Is Not The Answer ‘ดื่มนม ชมบอล’ กิจกรรมสร้างสรรค์ เพิ่มพื้นที่สีขาวให้ครอบครัวปลอดภัย”, คมชัดลึก, (๒๗ กันยายน ๒๕๕๘).

ในการที่จะให้นักศึกษามีสติในการที่จะรู้คิดในเรื่องของการดื่มว่าให้โทษอย่างไรบ้างแทนที่จะไปปองปรามหรือตรวจจับภายนอกเรามาส่งเสริมให้นักศึกษาเล่นกีฬาและออกกำลังกายก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาในเรื่องของยาเสพติดได้ด้วย”^{๑๓}

๓) โครงการทูป็นัมเบอร์วัน หนึ่งในโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับประเทศที่จังหวัดเชียงรายได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งมีกิจกรรมต่างๆ อาทิ การจัดค่ายพัฒนาศักยภาพเป็นผู้นำเยาวชน (Training for leader) การแข่งขัน TO BE NUMBER ONE การ “สืบศิลป์แผ่นดินล้าน” การประกวดนาฏศิลป์ล้านนาสร้างสรรค์ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๐ ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า เชียงราย^{๑๔} เป็นต้น

“เด็กที่เข้ามาอยู่ในโครงการทูป็นัมเบอร์วันอันนี้ก็คือเด็กที่ทำกิจกรรมจริงๆ ไม่ใช่เป็นสมาชิกเพื่อมาลงเฉยๆ ... เด็กพวกนี้บอกได้เลย ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ปฏิเสธไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเลย เด็กเค้าจะมีกระบวนการการปฏิเสธการเข้ากลุ่ม ถ้าเล่นเหล้าบุหรี่ยาเสพติดจะไม่ให้เข้ากลุ่ม อันนี้ คือมาจากคำพูดของเด็ก”^{๑๕}

นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่นๆ ที่ได้รับนโยบายมาจากภาครัฐ หรือกระทรวงสาธารณสุขโดยตรง อาทิ การรณรงค์เรื่องการงดเหล้าและบุหรี่ อาทิ โครงการ “๓ ล้าน ๓ ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน” เป็นแผนระดับจังหวัด โดยมีการขับเคลื่อนโครงการฯ ร่วมกันดังนี้^{๑๖}

๑. การพัฒนาศักยภาพคณะดำเนินงานกิจกรรมโครงการ รพศ./รพช. (คลินิกบำบัดบุหรีคุณภาพ), รพ.สต. (คลินิกบำบัดบุหรี), อสม. (เทคนิคการให้ความรู้ ชักชวน โน้มน้าว การกระตุ้นให้กำลังใจ)

๒. การสร้างภาคีเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ เอกชนในพื้นที่ ในการบูรณาการงานเข้ากับกิจกรรม โครงการฯ

๓. สร้างกระแสการทำชวนคนที่รักเลิกบุหรี ในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันวาเลนไทน์ “รักกันจริงให้ทั้งบุหรี” ในวัยรุ่น นักเรียน ฯลฯ

๔. การสร้างบุคคลต้นแบบเลิกบุหรี การเชิดชูเกียรติคนทำความดี

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน

^{๑๔} งานยาเสพติด, ระเบียบวาระการประชุมคณะกรรมการวางแผนและประเมินผลจังหวัดเชียงราย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๗/๒๕๖๐ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๐ ณ ห้องประชุมกาสะลองคำ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย. (เอกสารอัดสำเนา).

^{๑๕} เปรมจิต ยะมงคล ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพาน, รายงานการประชุมคณะกรรมการวางแผนและประเมินผล จังหวัดเชียงราย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๒/๒๕๖๐ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมกาสะลองคำ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย. (เอกสารอัดสำเนา).

๕. การสร้างผลงานวิชาการจากการดำเนินกิจกรรมโครงการฯ การร่วมสร้างผลงานวิชาการกับ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ในการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการฯ (ก่อน และ หลัง) “เลิกบุหรี่”

๓) สถานีตำรวจภูธรพาน

สถานีตำรวจภูธรพาน เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีการดำเนินงานเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการร่วมกันกับเทศบาลตำบลเมืองพาน โดยมีการทำกิจกรรมทั้งเชิงรับ ได้แก่ โครงการการศึกษาเพื่อต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน หรือโครงการครูแดร์ โครงการหมู่บ้านสีขาว การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด การตั้งกลุ่มไลน์แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาเสพติด การตั้งด่านตรวจค้นยาเสพติดทั้งที่เป็นด้านถาวร และด้านชั่วคราว เป็นต้น ส่วนกิจกรรมเชิงรุก เช่น การปราบปราม การซื้อขายยาเสพติด การจับกุมผู้เสพยาเสพติด สายตรวจอาสา หรือตำรวจบ้าน เป็นต้น โดยการทำกิจกรรมเหล่านี้เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างวัด บ้าน ชุมชน โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ทั้งนี้กิจกรรมเด่นของสถานีตำรวจภูธรพาน ได้แก่ โครงการการศึกษาเพื่อต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน (โครงการครูแดร์หรือครูตำรวจ) โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรพาน มาให้ความรู้เรื่องยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาในเขตเทศบาล ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) อีกกิจกรรมได้แก่ สายตรวจอาสาหรือตำรวจบ้าน รายละเอียด มีดังต่อไปนี้

(๑) โครงการการศึกษาเพื่อต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน

ความเป็นมาของโครงการ ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๕๔/๒๕๕๔ ลงวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๔ เรื่อง ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด และคำสั่งศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ ที่ ๑ /๒๕๕๔ ลงวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๔ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยใช้ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดเป็นยุทธศาสตร์หลัก กำหนดกลยุทธ์สำคัญที่จะดำเนินการ คือ ๗ แผน ๔ ปรับ ๓ หลัก ๖ เร่ง เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยึดเป็นหลักในการขับเคลื่อนงานยาเสพติด โดยแผนการที่ ๓ การสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด (Potential Demand) เป็นแผนที่มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงเยาวชนทั่วไป รวมถึงประชาชนทั่วประเทศ เป็นการจัดการเพิ่มขึ้นของผู้เสพยาใหม่ โดยให้ความสำคัญเรื่องการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาทุกแห่ง รวมทั้งขจัดปัจจัยเสี่ยงที่เอื้อต่อปัญหาเสพติดให้หมดไป สร้างคุณภาพชีวิตและทัศนคติให้กับเยาวชนที่จะเป็นอนาคตของชาติไม่ให้อยู่เกี่ยวกับยาเสพติด โดยกำหนดให้เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ประมาณ ๓๐% จากทั่วประเทศเป็นกลุ่มเป้าหมายเยาวชนก่อนวัยเสี่ยงอันดับแรกที่จะเพิ่มภูมิคุ้มกันป้องกันยาเสพติด โดยเน้นหนักในพื้นที่อำเภอที่มีสภาพปัญหาเสพติดในเกณฑ์สูงและปานกลาง และให้มีการจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินงานโครงการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาทั่วประเทศ โดยใช้ครูตำรวจ D.A.R.E เป็นกลไกหนึ่งเพื่อร่วมดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในชั้นเรียน

ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติมีหนังสือสั่งการ ศพส.ที่ ยธ. ๑๑๒๕/๙๔๖๗ ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ เรื่อง Action Plan ขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์พลัง

แผ่นดินอาชญาเสพติด เดือน มิถุนายน – กันยายน ๒๕๕๕ กำหนดให้มีการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา โดยจัดครูตำรวจ D.A.R.E ครูพระ เข้าไปสร้างภูมิคุ้มกันในสถานศึกษา พร้อมปรับเพิ่มเป้าหมายของการดำเนินงาน คือเด็กนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ทั่วประเทศ จำนวน ๕๐% เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องเร่งดำเนินการ และเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน ศพส. จึงกำหนดมาตรการส่งเสริมสนับสนุนครูตำรวจ D.A.R.E เข้าสอนในสถานศึกษา มอบหมายให้คณะกรรมการด้านการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด ศพส. กระทรวง/หน่วยงานเจ้าภาพหลักรับผิดชอบบูรณาการแผนเพื่อขับเคลื่อนมาตรการส่งเสริมสนับสนุนครูตำรวจ D.A.R.E เข้าสอนในสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมาย

โครงการการศึกษาเพื่อต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน (D.A.R.E. ประเทศไทย) หรือเรียกว่า ครูแดร์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่อยู่ภายใต้โครงการ D.A.R.E ประเทศไทย ความเป็นมาของโครงการมีที่มาจากการที่รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พลตรี สนั่น ขจรประศาสน์) พร้อมด้วย ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (พลตำรวจเอก ประชา พรหมนอก) ในขณะนั้น และคณะ ได้เดินทางไปเยือนประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาเสพติดตามคำเชิญของหน่วยงานปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา (DEA) ระหว่างวันที่ ๑๑ – ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๑ และรายงานสรุปผลการเยือนสหรัฐอเมริกาให้นายกรัฐมนตรีเพื่อทราบและพิจารณา โดยในประเด็นหนึ่งได้รายงานว่าสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินโครงการ D.A.R.E (Drug Abuse Resistance Education) โดยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งผ่านการฝึกอบรมไปให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยของยาเสพติดแก่เยาวชนในสถานศึกษา ให้รู้จักแนวทางในการปฏิเสธยาเสพติดอย่างเด็ดขาด และเห็นว่าโครงการลักษณะนี้ฝ่ายไทยน่าจะนำมาปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมได้โดย DEA พร้อมทั้งจะจัดผู้เชี่ยวชาญมาฝึกอบรมให้แก่ข้าราชการตำรวจไทยในโอกาสแรก

สำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ความสำคัญกับการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาลมาโดยตลอด โดยเฉพาะการป้องกันกลุ่มเสี่ยงไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ได้มอบหมายให้กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดดำเนินงานโครงการการศึกษาเพื่อต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน (D.A.R.E. ประเทศไทย) หรือโครงการแดร์ประเทศไทย มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ โครงการแดร์ถือได้ว่าเป็นโครงการด้านการป้องกันยาเสพติดที่สอดคล้องกับนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของทุกรัฐบาลที่ผ่านมา และยังเป็นโครงการที่มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างตำรวจ โรงเรียน ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง และชุมชนอย่างใกล้ชิด ในการร่วมกันป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดในกลุ่มเสี่ยงที่เป็นเด็กนักเรียนอีกด้วย

ปัจจุบัน กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดได้ผลิตครูตำรวจ D.A.R.E. ให้แก่หน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำนวน ๓,๙๙๕ คน ครูตำรวจ D.A.R.E. จะสอนเด็กนักเรียนเพื่อฝึกทักษะการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้ทดลองใช้ยาหรือสิ่งเสพติด และการหลีกเลี่ยงความรุนแรงให้กับกลุ่มเป้าหมาย คือเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ครูตำรวจ D.A.R.E. จะสอนเด็กนักเรียนครั้งละ ๑ ห้องเรียน สอนบทเรียนละ ๑ ชั่วโมง หลักสูตรของโครงการ D.A.R.E.ประเทศไทย มีทั้งหมด ๑๐ บทเรียน

ใช้เวลาการสอนทั้งสิ้น ๑๐ สัปดาห์ ต่อ ๑ ภาคการศึกษา กำหนดให้ครูตำรวจ D.A.R.E. ๑ คน สอนเด็กนักเรียนอย่างน้อย ๒ ห้องเรียน ต่อ ๑ ภาคการศึกษา ขณะนี้มีเด็กนักเรียนจากทั่วประเทศเข้าร่วมโครงการ ฯ แล้ว ประมาณ ๗๓๐,๐๐๐ คน

เป้าหมายของโครงการ เป้าหมายของหลักสูตร D.A.R.E. คือ การให้เด็กนักเรียนเกิดการต่อต้านการดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ และการใช้ยาเสพติดอื่น ๆ รวมถึงพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในเด็กวัยรุ่น บทเรียนหลักสูตร D.A.R.E. จะเป็นลักษณะของการฝึกให้เด็กนักเรียนได้คิดถึงประเด็นปัญหาในสถานการณ์จำลอง การประเมินทางเลือกปฏิบัติ ผลที่อาจเกิดขึ้นเมื่อตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามทางเลือกต่าง ๆ ของตน การตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับสถานการณ์จำลอง การประเมินผลการปฏิบัติว่ามีความเหมาะสมและถูกต้องมากน้อยเพียงใด ดังนั้นวิธีการสอนของหลักสูตร D.A.R.E. จึงถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุผลตามที่ตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. ครูตำรวจ D.A.R.E. สอนเด็กนักเรียนครั้งละ ๑ ห้องเรียน สอนบทเรียนละ ๑ ชั่วโมง ตามเนื้อหาหลักสูตร ๑๓ บทเรียน ใช้ระยะเวลาการสอนทั้งสิ้น ๑๓ สัปดาห์ ต่อ ๑ ภาคการศึกษา กำหนดให้ครูตำรวจ D.A.R.E. ๑ คน สอนอย่างน้อย ๒ ห้องเรียน ต่อ ๑ ภาคการศึกษา

๒. ครูตำรวจ D.A.R.E. แต่งเครื่องแบบทุกครั้งเมื่อเข้าทำการสอน

๓. การกำหนดกฎของ D.A.R.E. ร่วมกัน ถือเป็นข้อตกลงระหว่างครูตำรวจ D.A.R.E. กับเด็กนักเรียนในชั้นเรียนทุกคน

๔. ทบทวนการเรียนรู้การสอนของสัปดาห์ที่ผ่านมา และทบทวนเมื่อจบบทเรียนในแต่ละครั้ง

๕. การติดต่อสื่อสารกับครูตำรวจ D.A.R.E. ด้วยกล่อง D.A.R.E. เด็กนักเรียนสามารถใส่คำถามใด ๆ ซึ่งอาจเกี่ยวกับยาเสพติดหรือไม่ก็ได้ โดยไม่ต้องระบุชื่อ และครูตำรวจ D.A.R.E. จะตอบคำถามก่อนเริ่มทำการสอนทุกครั้ง และจะนำคำถามที่น่าสนใจที่ยังไม่ได้ตอบในชั้นเรียนมาตอบในการสอนครั้งต่อไป

๖. การจัดกิจกรรมมอบใบประกาศนียบัตรให้เด็กนักเรียนที่ผ่านการเรียนหลักสูตร D.A.R.E. เพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ มีพันธะสัญญาที่จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ว่ากรณีใด ๆ อันเป็นกิจกรรมในบทเรียนสุดท้ายของหลักสูตร D.A.R.E.

วัตถุประสงค์ของโครงการ เป้าหมายของหลักสูตร D.A.R.E. ทั้งหลักสูตร คือ การลด/ขจัดการเสพติด บุหรี่ และยาเสพติดอื่น ๆ รวมทั้งการใช้พฤติกรรมที่รุนแรงของวัยรุ่น หลักสูตร D.A.R.E. สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ และ ๖ เป็นชุดแรกในองค์ประกอบสามส่วน (อีกสองส่วน ได้แก่ หลักสูตรสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และปีที่ ๓ โดยหลักสูตรสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จะเกี่ยวข้องกับหลักสูตรของชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ และ ๖ หลักสูตรสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เป็นหลักสูตรเสริม หลักสูตรสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕,๖ และมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาความสามารถที่จำเป็นสำหรับนักเรียนในการดูแลรับผิดชอบชีวิตของตนเอง โดยเน้นไปที่การใช้ยาเสพติดเป็นพิเศษ วัตถุประสงค์ดังกล่าวประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

๑. นักเรียนจะเข้าใจถึงความเสี่ยงทางด้านร่างกาย ความรู้สึก สังคม และกฎหมายและผลกระทบของการเสพยา บุหรี่ ภัยคุกคาม และสารระเหยที่มีต่อสมองและร่างกายที่กำลังพัฒนาของเขา

๒. นักเรียนจะเปรียบเทียบความเหมือน และความแตกต่างของความเชื่อโดยทั่วไปของเพื่อนในชั้นเรียนกับข้อมูลจากสถาบันแห่งชาติเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดประเภทต่าง ๆ และแก้ไขความเข้าใจ/ความเชื่อที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับจำนวนของเพื่อนที่ไม่ใช้ยาเสพติด

๓. นักเรียนจะมีความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ดีต่าง ๆ ที่พวกเขาสามารถทำได้ในโรงเรียนและชุมชน (พฤติกรรมที่ดีต่อสังคม) ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติด และนักเรียนจะเลือกทำกิจกรรมที่ดีเหล่านั้นแทนการใช้ยาเสพติด

๔. นักเรียนจะเข้าใจว่า กลยุทธ์ในการปฏิเสธ ทักษะในการสื่อสารที่ดี รวมทั้งทักษะในการแสดงออกอย่างมั่นใจและการโต้ตอบเป็นอย่างไร และสามารถประยุกต์ใช้ทักษะเหล่านั้นในลักษณะที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงต่าง ๆ ได้

รูปแบบการดำเนินงานของโครงการ การดำเนินงานตามโครงการ D.A.R.E. ประเทศไทย คือการให้ครูตำรวจ D.A.R.E. เข้าไปสอนเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ดังนั้นรูปแบบการดำเนินงานของโครงการ D.A.R.E. ประเทศไทย จึงเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติรับผิดชอบการผลิตครูตำรวจ D.A.R.E. กระทรวงศึกษาธิการให้การสนับสนุนห้องเรียน โดยมีรูปแบบการดำเนินงานดังนี้

๑. การผลิตครูตำรวจ D.A.R.E. วิทยากรต้นแบบ D.A.R.E. และนักเรียนศึกษา ครูตำรวจ

D.A.R.E. (D.A.R.E. OFFICER) คือ ข้าราชการตำรวจทำหน้าที่สอนหลักสูตร D.A.R.E. ให้แก่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ต้องเป็นผู้สำเร็จการฝึกอบรมหลักสูตรครูตำรวจ D.A.R.E. (หลักสูตร ๙ วัน) โดยกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดเป็นหน่วยงานรับผิดชอบบริหารจัดการการฝึกอบรมหลักสูตรครูตำรวจ D.A.R.E. ให้แก่หน่วยงานหลักของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้แก่ กองบัญชาการตำรวจนครบาล ตำรวจภูธรภาค ๑ – ๙ ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ และกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ตามมาตรฐานที่องค์กร D.A.R.E. International กำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรครูตำรวจ D.A.R.E. มีดังนี้

- เป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร หรือชั้นประทวน
- มีวุฒิการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงขึ้นไป
- มีอายุระหว่าง ๓๕ – ๕๐ ปี
- รับผิดชอบหรือมีประสบการณ์ในงานชุมชนมวลชนสัมพันธ์
- มีทัศนคติที่ดีและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู
- มีความประพฤติเรียบร้อยและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กนักเรียน
- สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาของหลักสูตร
- เมื่อสำเร็จการฝึกอบรมแล้ว สามารถสอนเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ

วิทยากรต้นแบบ D.A.R.E. MO. (MENTOR OFFICER) คือ ครูตำรวจ D.A.R.E. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรฝึกอบรมหลักสูตรครูตำรวจ D.A.R.E. ให้แก่ข้าราชการตำรวจ ซึ่งจะต้องสำเร็จการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรต้นแบบ D.A.R.E. (หลักสูตร ๕ วัน)

นักการศึกษา (EDUCATOR) คือ คุณครูในสถานศึกษาที่ให้ความรู้เรื่องบริบทสำหรับการเรียนรู้ ทักษะการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่มาจากความร่วมมือ การพัฒนาการของเด็ก การบริหารจัดการชั้นเรียน ให้กับผู้ฝึกอบรมหลักสูตรครูตำรวจ D.A.R.E. และหลักสูตรวิทยากรต้นแบบ D.A.R.E. ย่อมาจาก Drug (ยาเสพติด) Abuse (การใช้ในทางที่ผิด) Resistance (การต่อต้าน) และ Education (การศึกษา การเรียนรู้)

ประเทศไทย นำโครงการ D.A.R.E. มาใช้ในปี พ.ศ.๒๕๔๒ โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มอบหมายให้กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการศึกษา และนำมาปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับสังคม และวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากองค์กร D.A.R.E. International สำนักงานงบประมาณป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (Narcotics Affairs Section) สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ประจำประเทศไทย และศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

โครงการ D.A.R.E. เป็นโครงการที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้หลักการป้องกันนำหน้าการปราบปราม มุ่งเน้นกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปใช้ยาเสพติด ให้มีภูมิคุ้มกันยาเสพติด และใช้ปรัชญาของการศึกษาแผนใหม่ที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ตลอดจนจัดให้มีกิจกรรมที่ผู้ปกครอง ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็ก

หลักการสำคัญของ D.A.R.E. คือการให้ข้อมูล และทักษะที่จำเป็นแก่เด็กนักเรียนเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้โดยไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หรือการใช้ความรุนแรงสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างตำรวจ เด็กนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และสมาชิกในชุมชน

เนื้อหาหลักสูตร เนื้อหาหลักสูตร D.A.R.E. มีความโดดเด่นในรูปแบบของการนำเสนอข้อมูลให้แก่เด็กนักเรียน โดยมีการศึกษาวิจัยค้นคว้าอย่างเป็นระบบ รวมทั้งกิจกรรมในหลักสูตรนี้ได้รับการออกแบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถของเด็กนักเรียนในการแก้ไขปัญหาส่วนตัว ปัญหาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติด เด็กนักเรียนสามารถตัดสินใจโดยใช้รูปแบบการตัดสินใจแบบ D.A.R.E. นั่นคือ การเลือกวิธีดำเนินการโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบและผลที่อาจเกิดตามมา การนำเสนอบทเรียนมีรูปแบบที่น่าสนใจและเกิดผลสัมฤทธิ์ในเชิงประจักษ์แก่เด็กนักเรียน โดยมีสถานการณ์จำลองและแสดงบทบาทสมมติให้เด็กนักเรียนได้ทำการฝึกปฏิบัติค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันกับเพื่อน และตัดสินใจเลือกทำอย่างมีความรับผิดชอบในการตัดสินใจนั้นๆ นอกจากนี้ยังมีการฝึกทักษะ วิธีการต่อต้านแรงกดดันจากเพื่อนและความรู้สึกภายในของตนเองอันเป็นการพัฒนาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการออกแบบหลักสูตร หลักการ และสมมุติฐานที่ได้มาจากการค้นคว้าวิจัย เด็กนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์อื่นที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

เนื้อหาหลักสูตร D.A.R.E. ที่ได้รับการพัฒนาสำหรับประเทศไทย จำนวน ๑๓ บทเรียน ดังนี้

บทที่ ๑ วัตถุประสงค์และภาพรวมของหลักสูตร D.A.R.E. เป็นการแนะนำโครงการ D.A.R.E. ประเทศไทย ให้กับเด็กนักเรียนในช่วงแรก อธิบายถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร D.A.R.E. เมื่อจบชั่วโมงการสอนนักเรียนสามารถเข้าใจสาระสำคัญของหลักสูตร D.A.R.E. และอธิบายขั้นตอนรูปแบบการตัดสินใจแบบ D.A.R.E. ได้

บทที่ ๒ บุหรี่กับนักเรียน เป็นการเปลี่ยนความเชื่อของเด็กนักเรียนให้รู้ความจริงว่า เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ เพื่อช่วยเด็กนักเรียนให้สามารถพัฒนาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับบุหรี่และผลร้ายของมัน เมื่อผ่านการเรียนบทนี้แล้ว เด็กนักเรียนสามารถระบุผลร้ายของบุหรี่ที่มีต่อร่างกาย และสามารถใช้อุปแบบการตัดสินใจแบบ D.A.R.E. เมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ได้

บทที่ ๓ ม่านควัน เพื่อให้เด็กนักเรียนเรียนรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผลร้ายของกัญชา ซึ่งเป็นการสูบอีกชนิดหนึ่งรวมทั้งความแตกต่างของพิษภัยในบุหรี่และกัญชาที่ส่งผลร้ายต่อร่างกายอีกด้วย

บทที่ ๔ เหล้ากับนักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ข้อเท็จจริงและผลกระทบของการดื่มเหล้าที่มีต่อสมองและร่างกาย สามารถใช้อุปแบบการตัดสินใจแบบ D.A.R.E. เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์การถูกชวนให้ดื่มเหล้า

บทที่ ๕ ความจริง เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ความจริงและผลกระทบที่เกิดจากโฆษณาเหล้า นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสารระเหย เหล้า บุหรี่ และยาเสพติดอื่นๆ บทเรียนนี้เด็กนักเรียนจะได้ทำกิจกรรมแข่งขันผลัดกันตอบ โดยระบุผลร้ายจากยาเสพติดประเภทต่างๆ และระบุกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

บทที่ ๖ รากฐานของมิตรภาพ นักเรียนได้เรียนรู้คุณสมบัติของเพื่อนที่ดีและเพื่อนที่ไม่ดี ความหมายของแรงกดดันจากเพื่อนและการแสดงบทบาทสมมติ โดยใช้อุปแบบการตัดสินใจแบบ D.A.R.E. เพื่อโต้ตอบแรงกดดันจากเพื่อนประเภทต่าง ๆ

บทที่ ๗ การรวมทุกอย่างเข้าด้วยกัน การฝึกทักษะการปฏิเสธยาเสพติด หลีกเลี่ยงความรุนแรง/สถานการณ์เสี่ยง เพื่อดูแลรับผิดชอบชีวิตตนเอง โดยใช้อุปแบบการโต้ตอบแบบมั่นใจ และแสดงความสามารถในการประยุกต์ใช้ขั้นตอนการตัดสินใจได้

บทที่ ๘ การกระทำของแต่ละคน การอธิบายถึงแรงกดดันจากภายในที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด ทบทวนบทเรียนหลักสูตร D.A.R.E. เพื่อนำข้อมูลมาเขียนเรียงความ D.A.R.E.

บทที่ ๙ ฝึก ฝึก และฝึก เป็นการประยุกต์ใช้อุปแบบการตัดสินใจแบบ D.A.R.E. วิธีการดูแลรับผิดชอบตนเอง และการโต้ตอบอย่างมั่นใจในสถานการณ์เสี่ยงสำหรับการใช้ชีวิตประจำวันของเด็กนักเรียน

บทที่ ๑๐ กิจกรรมพิเศษการจัดกิจกรรมวันปิดโครงการ D.A.R.E. ประเทศไทย เป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับนักเรียน D.A.R.E. โดยเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ มาเป็นเกียรติในงาน เช่น ผู้บริหารโรงเรียน คุณครูประจำชั้น ผู้ปกครองของเด็กนักเรียน ผู้บังคับบัญชาของครูตำรวจ D.A.R.E. และ

หน่วยงานที่สนับสนุนโครงการ D.A.R.E. ประเทศไทย ในพิธีปิดจะมีการอ่านคำปฏิญาณของนักเรียน D.A.R.E. การแสดงของนักเรียน D.A.R.E. และการมอบประกาศนียบัตรให้แก่นักเรียน D.A.R.E. ทั้งนี้ครูตำรวจ D.A.R.E. อาจสอนเสริมหลักสูตรวิชาเพิ่มเติมได้นอกจากหลักสูตร ๑๐ ชั่วโมง เป็น ๑๓ ชั่วโมง ได้แก่

๑. การป้องกันอาชญากรรมด้วยตนเอง นักเรียนสามารถหลีกเลี่ยงภัยจากการก่ออาชญากรรม สาเหตุของการเกิดอาชญากรรม รู้วิธีหลีกเลี่ยงอาชญากรรม สถานการณ์การก่ออาชญากรรมในปัจจุบัน

๒. ความรู้เกี่ยวกับการจราจร ความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน รู้กฎจราจรที่เกี่ยวข้อง รู้เรื่องเกี่ยวกับเครื่องหมายจราจรที่สำคัญ รู้มาตรการการขับอย่างปลอดภัย การแก้ปัญหาเบื้องต้นเมื่อประสบอุบัติเหตุ

๓. โรงพักของเรา เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ระบบการทำงานของตำรวจ วิธีติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมถึงระบบงานยุติธรรมเบื้องต้น ^{๑๗}

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรอำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เรื่องยาเสพติดเริ่มเป็นงานหลักของตำรวจ เพราะปัญหายาเสพติดในปัจจุบัน ได้แทรกซึมเข้าไปทุกที่ตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน โดยสถานีตำรวจภูธรอำเภอกาฬสินธุ์ ได้ดำเนินงานโครงการครูแดร์ อำเภอกาฬสินธุ์ จะให้ความรู้เรื่องยาเสพติดแก่นักเรียนในโรงเรียนโดยในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน ได้เข้าไปสอนในโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ในระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ หลังจากจบหลักสูตรผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรพาน และครูแดร์ทุกท่าน ได้ให้เกียรติมอบวุฒิบัตร นักเรียนแดร์ ตามกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในสถานศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๖๑ คน ของ โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า)

“ครูแดร์หรือครูตำรวจจะแบ่งชั่วโมงสอนของอาจารย์ ซึ่งเป็นงบบของตำรวจเอง โดยส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจไปอบรมครูแดร์ ที่สำนักงานตำรวจภาค ๕ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้กลับมาสอนเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดโดยเฉพาะ โดยแต่ก่อนจะสอนเด็กก่อนที่จะขึ้นชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ตอนนี้ขยายกลุ่มเป้าหมายในกลุ่มชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะเห็นได้ว่าในอดีตตำรวจจะเข้าไปปราบปราม ปัจจุบันจะเข้าไปใกล้ชิดกับเด็กก่อนว่ามันเป็นปัญหาอย่างไร เพราะเรื่องของยาเสพติดได้แทรกซึมเข้าไปทุกสถาบัน” ^{๑๘}

^{๑๗} ฝ่ายป้องกันอาชญากรรม กองบังคับการอำนวยการ กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด, โครงการการศึกษาเพื่อต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน (D.A.R.E. ประเทศไทย), สืบค้นจาก <http://www.darethailand.com/index.php>.

^{๑๘} สัมภาษณ์ วีรธร เนตรบุตร รองผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรพาน อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ภาพที่ ๖ การสอนของครูแดร์ที่โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า)

ภาพที่ ๗ การมอบวุฒิบัตรให้แก่ครูแกนนำและนักเรียนแดร์โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า)

๒) โครงการสายตรวจอาสา (ตำรวจบ้าน)

สายตรวจอาสา คือประชาชนทั่วไปที่อาสาหรือสมัครใจเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่กับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกัน แก้ไข ระวังเหตุและการกระทำผิดต่างๆ ในเขตรับผิดชอบของตนเองด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์หลักร่วมกันคือ ความสงบสุขของพี่น้องประชาชน รวมทั้งให้พี่น้องประชาชนมีความมั่นใจต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การปฏิบัติหน้าที่ของสายตรวจอาสานั้น นอกจากจะมีลักษณะเช่นเดียวกับพี่น้องประชาชนทั่วไปในการแจ้งข้อมูลข่าวสาร หรือเบาะแสการกระทำผิดต่างๆ ให้เจ้าหน้าที่ได้รับทราบแล้ว ยังทำหน้าที่อีกบางประการที่คล้ายกับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาทิเช่น การตั้งจุดตรวจในเขตพื้นที่ตามห้วงเวลาที่เหมาะสม การระวังเหตุร้ายที่พบไม่ว่าจะเป็นเหตุเฉพาะหน้าหรือต่อเนื่องจากการกระทำผิดเหล่านั้น การเฝ้าระวังมิให้เหตุร้ายเกิดขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังให้บริการหรืออำนวยความสะดวกด้านการจราจรตามจุดต่างๆ ที่มีประชาชนและยานพาหนะพลุกพล่านอีกด้วย

การปฏิบัติหน้าที่ของสายตรวจอาสา นั้นไม่มีค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น แต่เป็นไปด้วยความเต็มใจและสมัครใจของบุคคลเหล่านั้นเท่านั้น

“สายตรวจอาสา” นี้เป็นคำที่ใช้เรียกกันเป็นการภายใน ซึ่งรู้จักกันดีในเขตพื้นที่ทุกหมู่บ้าน และตำบลของอำเภอพาน คำอย่างเป็นทางการที่ตำรวจภูธรภาค ๕ กำหนดขึ้นก็คือ “สมาชิกอาสาสมัครตำรวจบ้าน” หรือ สทบ. โดยการเรียกชื่อนั้นบางท้องที่ก็อาจจะแตกต่างกันไปบ้างเช่น บางแห่งเรียกว่า “ชรบ.” หรือชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน หรือ “ตำรวจบ้าน” เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งเครื่องแต่งกาย เครื่องหมาย สัญลักษณ์ระดับเครื่องแบบหรือการเรียกชื่อขณะนี้ตำรวจภูธรภาค ๕ ได้กำหนดให้ใช้คำว่า “สมาชิกอาสาสมัครตำรวจบ้าน” เหมือนกันทั้งหมดในเขตพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน ในเขตอำเภอพานนั้นก็ยังคงเรียกโดยใช้คำว่า “สายตรวจอาสา” ตลอดเรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ แต่ก็มีบางแห่งใช้คำว่า “ตำรวจอาสา” สำหรับคำขวัญของสายตรวจอาสาอำเภอพานนั้นคือ “ชื่อสัตย์ สามัคคี มีคุณธรรม น้อมนำ เสียสละ เพื่อประชา”

สายตรวจอาสาจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๔ โดย พ.ต.ท.ชวลิต ธนาคำ รองผู้กำกับการฝ่ายป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรอำเภอพานในขณะนั้น เพื่อต่อสู้กับขบวนการค้ายาเสพติด ภายใต้นโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเสพติดมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยการประกาศสงครามกับขบวนการค้ายาเสพติด และให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการป้องกันและปราบปรามตามหลักยุทธศาสตร์รวมพลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด ซึ่งตามยุทธศาสตร์นี้ต้องดำเนินการยึดพื้นที่และนำผู้เกี่ยวข้องมาดำเนินการตามกฎหมาย โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

๑. การแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อเป็นแนวร่วมในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

๒. จัดทำเวทีประชาคมเพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อปัญหาเสพติด โดยปลูกสำนึกให้ตระหนักถึงปัญหา ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมปฏิบัติในการป้องกันชุมชนให้ปลอดภัยจากยาเสพติด

๓. เสริมสร้างความมั่นใจด้วยการปฏิบัติการจิตวิทยา จัดกิจกรรมป้องกันและรณรงค์ รวมทั้งการกดดันปราบปรามทุกรูปแบบ จัดตั้งมาตรการทางสังคมและจัดตั้งชุดตำรวจหมู่บ้าน

๔. จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับผู้ค้ายาเสพติดทั้งผู้ค้ารายใหญ่ รายกลาง รายย่อยและผู้เสพยาเสพติด

๕. จัดทำค่ายบำบัด

๖. ชุมชนดูแลและพัฒนาอาชีพ ติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดช่วยส่งเสริมพัฒนาอาชีพและส่งเสริมให้ประชาชนดูแลช่วยเหลือกัน

๗. เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการทำประชาคมร่วมกันทุกฝ่าย มีการระดมทุนทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อสร้างพลังแผ่นดิน พัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้และยั่งยืนตลอดไป

จากหลักยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้จึงตั้งตำรวจหมู่บ้านหรือสายตรวจอาสาสมัครขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่ทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล เพื่อให้เป็นไปตามหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยและเป็นการป้องกันปัญหาอาชญากรรม รวมทั้งปัญหาอาชญากรรมในเชิงรุก

ต่อมา ตำรวจภูธรจังหวัดเชียงรายได้จัดทำโครงการฝึกอบรมสมาชิกอาสาสมัครตำรวจบ้าน ตำรวจภูธรจังหวัดเชียงราย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๐ ให้สถานีตำรวจทุกแห่งดำเนินการ โดยกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอาสาสมัครตำรวจบ้านไว้ดังนี้

๑. เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ตำรวจดูแลรักษาความสงบในหมู่บ้าน/ชุมชนของตนเองหรือพื้นที่ใกล้เคียง กรณีมีงานมหรสพและงานประเพณีต่างๆ
๒. เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันอาชญากรรมและยาเสพติด
๓. ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจทำการตั้งจุดตรวจ จุดสกัดในพื้นที่โดยเฉพาะในเขตหมู่บ้านชุมชน
๔. แจ้งข้อมูลข่าวสาร ข่าวความเคลื่อนไหว เบาะแสของผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและยาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ
๕. บริการและอำนวยความสะดวกในด้านการจราจรให้กับประชาชน
๖. ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับผู้นำชุมชนในหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นเครือข่ายของฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครองในพื้นที่

ขั้นตอนการดำเนินการโครงการสายตรวจอาสา

การที่จะจัดตั้งสายตรวจอาสาเพื่อทำหน้าที่ตำรวจบ้านช่วยเหลือภารกิจในการป้องกันยาเสพติดและปัญหาอาชญากรรมให้บรรลุผลสำเร็จได้นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ประกอบด้วย

๑. หัวหน้าสถานีตำรวจซึ่งเป็นผู้ดำเนินการและรับผิดชอบโครงการ
๒. นายอำเภอในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวกป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับอำเภอ (ศอ.ปป.) และเป็นผู้อนุมัติโครงการ
๓. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีส่วนสำคัญในการคัดเลือกประชาชนเข้ามารับการฝึกอบรมตามโครงการสายตรวจอาสารวมทั้งกำกับดูแลการปฏิบัติงานของสายตรวจอาสา
๔. องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นฝ่ายให้การสนับสนุนงบประมาณในการฝึกอบรมแต่ละตำบล โดยจัดสรรจากงบอุดหนุนที่รัฐบาลจัดให้
๕. นายตำรวจรับผิดชอบตำบล ตำรวจประจำหมู่บ้านและตุ้ยามสายตรวจตำบลต่างๆ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงสำหรับสายตรวจอาสาในแต่ละหมู่บ้าน หรือแต่ละตำบล
๖. ปลัดอำเภอฝ่ายป้องกันสามารถให้การสนับสนุนในเรื่องการจัดหาอาวุธปืนยาว โดยจัดสรรอาวุธปืนจากโครงการ ทส.ปช. เพื่อให้สายตรวจอาสาเบิกยืมไปใช้ในการออกตรวจ นอกจากนี้ยังมีส่วนราชการอื่นๆ ที่สามารถให้การสนับสนุนได้ เช่น เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลหรือสำนักงานสาธารณสุข เพื่อให้ความรู้แก่ผู้เข้ารับการอบรมในเรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

ขั้นตอนการดำเนินการโครงการสายตรวจอาสา

การดำเนินงานสายตรวจอาสาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่าย จะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกฝ่ายมองเห็นสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมียายตรวจอาสา โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

๑. ร่างโครงการสายตรวจอาสาเพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเพื่อขอความเห็นชอบและขอความร่วมมือ

๒. ขอความเห็นชอบในหลักการจากองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นหน่วยอนุมัติงบประมาณ

๓. เสนอโครงการต่อนายอำเภอในฐานะผู้อำนวยการศูนย์ คอ.ปป. เพื่อขออนุมัติโครงการ เมื่อนายอำเภออนุมัติโครงการแล้วจะได้สั่งการให้ทุกอบต. อดทนงบประมาณให้กับสถานีตำรวจเพื่อดำเนินการต่อไป

๔. แสวงหาผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้คัดเลือก

๕. เปิดการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่กำหนด

๖. ติดตามกำกับดูแลการปฏิบัติของสายตรวจอาสาเป็นประจำอย่างน้อย ควรมีการประชุมเดือนละ ๑ เดือน เพื่อเพิ่มเติมความรู้แก่สายตรวจอาสาและแนะนำเทคนิควิธีการปฏิบัติต่างๆ โดยจัดให้สายตรวจดูยามประจำตำบลเป็นศูนย์ประสานงานและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สายตรวจอาสา

ภารกิจของสายตรวจอาสา สายตรวจอาสามีภารกิจดังนี้

๑. การป้องกันภัยจากยาเสพติด โดยให้สายตรวจอาสาทำหน้าที่ในการสอดส่องดูแลหมู่บ้านของตนเองให้มีผู้ค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ค้ารายกลางและรายย่อย เพราะประชาชนด้วยกันเองจะรู้ข้อมูลภายในหมู่บ้านของตนได้ดี จึงสามารถกดดันผู้ค้าให้เลิกค้าอย่างได้ผล สำหรับผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่นั้น สายตรวจอาสาจะทำหน้าที่ให้ข้อมูลที่เ็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อดำเนินการต่อไป ในส่วนของผู้เสพยาเสพติดจะให้สายตรวจอาสานำเข้ารับการบำบัดรักษา ณ ศูนย์บำบัดประจำอำเภอ นอกจากนี้สายตรวจอาสายังทำหน้าที่ติดตามดูแลผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษามีให้หวนกลับไปเสพยาอีก

๒. การป้องกันอาชญากรรม สายตรวจอาสาทำหน้าที่นี้โดยการออกตรวจตราหมู่บ้านของตนเพื่อป้องกันเหตุต่างๆ ซึ่งอาจเป็นอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและมีหน้าที่ในการสืบสวนข้อมูลก่อนเกิดเหตุในแต่ละชุมชน

๓. การรักษาความสงบเรียบร้อย สายตรวจอาสาทำหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านของตนเองตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

๔. การให้บริการแก่ชุมชน เช่น การดูแลด้านการจราจร การบรรเทาสาธารณภัย การช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ เป็นต้น

ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งสายตรวจอาสาเป็นต้นมา เจ้าหน้าที่สายตรวจอาสาทุกคนต่างตั้งใจ มุ่งมั่นและเข้มแข็งต่อการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี ช่วยเหลืองานต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ส่งผลให้เหตุร้ายหรือการกระทำผิดต่างๆ ที่เคยเกิดขึ้นในอัตราสูงลดลงในระดับที่น่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง เพื่อความสงบร่มเย็นเป็นสุขของพี่น้องประชาชนในพื้นที่

ปัจจุบันสายตรวจอาสาอำเภอฟานมีจำนวนประมาณ ๓,๐๐๐ คน กระจายอยู่ทุกพื้นที่ (จำนวน ๑๕ ตำบล ๒๓๔ หมู่บ้าน) มีทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ การดำเนินของสายตรวจอาสาผู้บังคับบัญชาทุกระดับต่างๆ ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการจัดตั้งองค์กรสายตรวจอาสานั้นจะมีประธานสายตรวจอาสาประจำตำบล, ประธานสายตรวจอาสาประจำหมู่บ้าน และชุดสายตรวจอาสา โดยแต่ละหมู่บ้านมีสายตรวจอาสา จำนวน ๑๐ คน ทำหน้าที่ตั้งจุดตรวจในเขตหมู่บ้านที่รับผิดชอบ อำนวยความสะดวกด้านการจราจรช่วงเวลาที่มีคนและยานพาหนะพลุกพล่าน การแจ้งข้อมูลข่าวสาร แจ้งเบาะแสการกระทำผิดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และร่วมปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในด้านต่างๆ ^{๑๙}

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ เช่น โครงการหมู่บ้านสีขาว ของอำเภอฟานมีทั้งหมด ๔ หมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ เป็นผลงานของหน่วยงานปราบปรามยาเสพติดโดยเฉพาะ ป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดเข้าสู่ประเทศ โครงการหมู่บ้านสีขาว ทำกิจกรรมตั้งแต่การแจ้งข่าว จนกระทั่งถึงการบำบัดผู้ที่ติดยา ใน ๔ หมู่บ้านที่คัดเลือกเป็นหมู่บ้านเสี่ยงที่มีสถิติการจับผู้ยาเสพติด และตำรวจได้เข้าไปทำข้อตกลงร่วม (MOU) กับ ๔ หมู่บ้าน เน้นการใช้กระบวนการปราบปราม โดยการบอกแบบปากต่อปาก ถ้ารู้ว่าคนนี้ติดยาจะให้เขาสมัครใจไปบำบัด ตามโครงการของรัฐบาลตามมาตรา ๑๐๘ คือ จะไม่มีคดีให้สมัครใจไปบำบัด แต่ถ้าคนที่ไม่ยอม จะให้ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนันเข้าไปพูดคุย แต่ถ้าไม่ยอมไปบำบัด จะมีการดำเนินคดีตามกฎหมาย กระบวนการบำบัดของคนที่มีสมัครใจ จะส่งทางฝ่ายปกครองอำเภอ ซึ่งจะส่งไปบำบัดที่โรงพยาบาล ทุกกิจกรรมของอำเภอ ตำรวจจะเข้าถึงในชุมชนทุกงาน ปัจจุบันมีจำนวนผู้ติดยาเสพติดในอำเภอฟานลดลงเป็นจำนวนมาก

ส่วนกิจกรรมสัมพันธ์ ที่ทำร่วมกับสถานีตำรวจ จะเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนและเทศบาลตำบลเมืองพาน เช่น ฝึกอบรมให้กับตำรวจบ้าน อาสาสมัครอปพร. เป็นมวลชนของตำรวจ แทรกเรื่องปัญหาเสพติด โดยการลงพื้นที่ชุมชนจะเข้าไปร่วมกับชุมชนสัมพันธ์ จะเข้าไปให้ความรู้เรื่องยาเสพติด และเรื่องจราจร แต่ส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องปัญหาเสพติด

๓) วัดป่าซาง

พระครูธีรกิจโสภณ เจ้าอาวาสวัดป่าซาง และดำรงตำแหน่งผู้จัดการโรงเรียนชยาภินันท์วิทยา ตำบลเมืองพาน อำเภอฟาน ซึ่งเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินงานด้านศาสนศึกษาตามแนวนโยบายของมหาเถรสมาคมจากภาคมาสู่จังหวัด จังหวัดสู่อำเภอ ภายใต้กรอบงานของทางด้านศาสนา หรือพันธกิจของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม ๖ ด้าน ได้แก่ การ

^{๑๙} สถานีตำรวจภูธรพาน, สายตรวจอาสา, http://phanpolice.blogspot.com/2008/02/blog-post_7498.html.

ปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

ทางวัดได้มีการทำกิจกรรมทั้ง ๖ ด้านร่วมกับทางเทศบาลตำบลเมืองพาน ในส่วนการแก้ไข และป้องกันปัญหายาเสพติด ท่านได้กล่าวว่า เทศบาลเมืองพานซึ่งเป็นตัวแทนของอาณาจักรจะมีการบริหารจัดการชุมชนที่ให้ความสำคัญที่เราถือว่าเป็นแนวปฏิบัติที่ดี ชุมชนมีการบริหารด้วยการตั้งตัวแทนของชุมชนขึ้นมา โดยเทศบาลจัดหาที่ทำการ และจัดตั้งคณะกรรมการบริหารชุมชน รวมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวัด ทำให้วัดและชุมชนได้อาศัยซึ่งกันและกัน มีความสมัครสมานสามัคคี ปัญหาทุกเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกัน จะมีผู้ใหญ่บ้านหรือประธานชุมชนในฐานะที่เป็นผู้นำชุมชน เข้ามาช่วยแก้ปัญหา ช่วยติดตามสอดส่อง เช่น ใครจะมาบวชต้องถามก่อนว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติด อบายมุข ผู้ใหญ่บ้านจะแนะนำ และตัดสินใจให้เจ้าอาวาสว่าจะรับคนนั้นมาบวชหรือไม่

ในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ผู้นำชุมชนได้ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง โดยให้การดูแลช่วยเหลือบ้านที่มีปัญหาหรือเป็นกลุ่มเสี่ยงเป็นพิเศษ อาทิ การให้เสื้อผ้ากันหนาว การแจกทุนการศึกษาในวันสำคัญหรือวันเด็ก และเน้นให้มีการปลูกฝังให้มีความรักความสามัคคีอันดีในครอบครัว และการมีส่วนร่วมในชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน กล่าวว่า

“ในชุมชนจะมีการช่วยเหลือเพื่อนบ้านที่ยากจนร่วมกันกับวัด เช่น หากวัดได้รับสังฆทาน มากก็จะนำสิ่งของไปช่วยเหลือ มีการ ‘ลงแขก’ รวบรวมเงินช่วยเหลือกัน และ การ ‘दानตอต’ ช่วยเหลือรวบรวมสิ่งของไปให้ที่บ้าน โดยเจ้าของบ้านไม่รู้ ตรงนี้เด็กเห็นแล้ว ซึมซับต้นแบบที่ดีของชุมชน และหากเป็นวันพระหรือวันสำคัญทางพุทธศาสนา คนในชุมชนจะพากันเข้าวัดด้วย”^{๒๐}

นอกจากการบริหารชุมชน ที่มีคณะกรรมการบริหารแล้ว ทางผู้บริหารของชุมชนให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ ซึ่งถือว่าผู้สูงอายุเป็นตัวแทนของศาสนจักร การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเป็นการให้ความสำคัญกับทางด้านจิตใจ เทศบาลเมืองพานจะมีโรงเรียนอนุบาลวิทยาลัย ซึ่งเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ตำบลห้วยมีธนาคารความดีซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ว่าอำเภอพานโดยมีเทศบาลเมืองพาน เป็นตัวแทนหรือเป็นพื้นที่ในการมีความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน ที่มีความเอาใจใส่ในเรื่องของพระพุทธศาสนา จึงทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ทั้งนี้ผู้นำในทุกระดับของอำเภอเมืองพาน จะรับฟังผู้นำทางด้านศาสนา คือพูดเป็นเสียงเดียวกัน ที่ยึดโยงกับเรื่องของศาสนาธรรมคือ ความสมัครสมานสามัคคี และความสงบของชุมชนเป็นหลัก

^{๒๐} สัมภาษณ์, มยุรี ชัยจำรูญพันธุ์ ประธานชุมชนแม่ส้าน ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

แนวปฏิบัติที่ดีของวัด คือ การที่ชุมชนให้ความสำคัญกับวัด และวัดก็ให้ความสำคัญกับชุมชน โดยทางชุมชนเชิญวัดมาร่วมกิจกรรม และวัดเชิญชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมด้วย เพื่อเป็นการรักษาความสามัคคีซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ดีเป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การจัดการศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรม ตั้งขึ้นเพื่อรองรับที่พึ่งของเยาวชนในชุมชนที่ขาดที่พึ่ง ไม่มีพ่อแม่ไม่มีแม่ หรือมีปัญหาในการเรียน เข้ามาบวชเรียน ทางวัดได้บ่มเพาะขัดเกลาด้วยการให้การศึกษา และการพัฒนาจิตใจตามหลักพุทธศาสนา ทำให้เยาวชนเหล่านั้นเป็นคนดีขึ้นมาแล้วคืนคนดีให้กับสังคม เป็นหนึ่งกระบวนการในการสร้างสังคมเข้มแข็ง และปลอดภัยเสถียร นอกจากยังสร้างให้เกิดชุมชนเข้มแข็งด้วยการพัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นพื้นที่สีขาว โดยทำกิจกรรมร่วมกับผู้นำชุมชนอีกด้วย

“ทางศาสนาก็ได้รับความเชื่อถือ จากผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการบริหารชุมชน หมายความว่า เจ้าอาวาส ผู้นำทางด้านศาสนา ผู้นำชุมชน จะเชื่อฟัง ผู้นำทางด้านศาสนา และผู้นำทางด้านศาสนาเองก็จะให้การยอมรับผู้นำชุมชน หรือคณะกรรมการบริหารชุมชนฟังพาอาศัยกันไปมาหาสู่กัน ให้ความเคารพให้เกียรติกัน” ^{๒๑}

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานด้านอื่นๆ ที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้แก่ สำนักงานท้องถิ่นอำเภอพาน มีหน้าที่ประสานงาน ส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง ในเขตพื้นที่ บทบาทของท้องถิ่นเกี่ยวกับเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นการทำตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ที่ให้อำนาจหน้าที่ในการป้องกัน การแก้ไขปัญหายาเสพติดขอบเขตอำนาจตามกฎหมาย คือมีหน้าที่ป้องกันและสนับสนุน หน่วยงานที่มีหน้าที่ปราบปราม โดยสนับสนุนงบประมาณ และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ นอกจากนั้นเป็นการปฏิบัติตามนโยบายของจังหวัดที่มาจากการสั่งการ และประสานงาน ระดับในพื้นที่ จะมีนายอำเภอกำกับดูแลในเรื่องการป้องกันปราบปรามยาเสพติด อีกประการหนึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นคือ ที่มีความตระหนักถึงปัญหาพิษภัยยาเสพติดในพื้นที่ หรือว่าบริบทของพื้นที่ที่มีปัญหาหรือมีผลกระทบเรื่องยาเสพติด

การสนับสนุนงบประมาณของท้องถิ่นอำเภอพานมี ๓ ลักษณะได้แก่

ลักษณะแรกคือ การดำเนินการเองในเรื่องของการป้องกัน การรณรงค์ในเรื่องของยาเสพติดสามารถที่จะดำเนินการเองได้ โดยจัดทำโครงการขึ้นมาเพื่อรณรงค์ให้ความรู้ เกี่ยวกับยาเสพติด ในกลุ่มเยาวชนเด็กนักเรียน กลุ่มเสี่ยงหรือประชาชนทั่วไป

ลักษณะที่สองคือ การประชาสัมพันธ์ รณรงค์ทางสื่อต่าง ๆ การทำใบปลิว โปสเตอร์ ป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ เสียงตามสาย เป็นต้น รวมทั้งการช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติดในทางอ้อมคือ ตั้ง

^{๒๑} สัมภาษณ์, พระครูธีรกิจโสภณ เจ้าอาวาสวัดป่าซาง และผู้จัดการโรงเรียนชยาภิวัฒน์วิทยา ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

งบประมาณสนับสนุนด้านอาชีพเพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น การร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เช่น ตำรวจ โรงพยาบาล สาธารณสุขประจำตำบล โรงเรียนต่าง ๆ ในพื้นที่ ในลักษณะการจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานอื่น เช่น การจัดกีฬาต่อต้านยาเสพติด กลุ่มเด็กเยาวชน ผู้สูงอายุ พ่อบ้านแม่บ้าน เป็นต้น นอกจากนี้แล้วการบำบัดยาเสพติด สามารถตั้งงบประมาณสนับสนุนหน่วยงานที่บำบัดได้เช่นกัน

ลักษณะที่สามคือ การสนับสนุนงบประมาณให้กับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้หน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันปราบปรามไปดำเนินการแทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การสนับสนุนงบประมาณในการตั้งด่านตรวจ สามารถซื้อวัสดุอุปกรณ์ตรวจปัสสาวะ การสนับสนุนให้อำเภอ คณะกรรมการหมู่บ้าน อสม. หรือให้โรงเรียนในพื้นที่

“บทบาทของท้องถิ่นอำเภอ เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้สนับสนุนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ในเรื่องของการพูดคุย ให้คำปรึกษา แนะนำข้อระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และบทบาทสำคัญอีกประการคือ การตรวจสอบงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือเราจะเห็นรูปแบบว่าเขาได้ตั้งงบประมาณในเรื่องของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากน้อย ทำให้ทราบได้ว่าพื้นที่มีความรุนแรงของปัญหาเรื่องยาเสพติด เราไม่ได้ไปคุมงบประมาณของเขาโดยตรง ท้องถิ่นอำเภอเป็นตัวเชื่อมระหว่างนโยบายของจังหวัดและอำเภอ”^{๒๒}

กล่าวโดยสรุป หน่วยงานในอำเภอพานที่มีบทบาทในการป้องกันปัญหายาเสพติด แต่ละแห่งต่างมีกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงต้นสังกัด รวมทั้งมีการบูรณาการกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ดังต่อไปนี้

๑) หน่วยงานสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลพาน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ มีโมเดลเรื่องสร้างความสุข จัดตั้งเป้าหมายให้เกิดศูนย์สามวัย โดยการนำคนรุ่นปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ และลูกหลาน มาทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการดำเนินงานที่เรียกว่า ศูนย์สร้างสุขร่มไพรในโรงพยาบาลอำเภอพาน ที่มีห้องออกกำลังกาย สระว่ายน้ำ ห้องนวด มีห้องประชุมที่จะให้หน่วยงานต่าง ๆ มาใช้ทำกิจกรรม นอกจากนี้ยังมีโครงการทูปี้นมเบอร์วัน กิจกรรมกินนมชมบอล จากแต่ก่อนเยาวชนไปชมบอลจะมีการดื่มเบียร์ จึงได้เปลี่ยนจากเบียร์เป็นดื่มนมแทน โครงการเหล่านี้เด็กเยาวชนจะเสนอความต้องการ และขอคำแนะนำจากทางโรงพยาบาลพาน

๒) หน่วยงานฝ่ายป้องกัน และปราบปราม ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรพาน ที่มีการทำกิจกรรมทั้งเชิงรับ ได้แก่ โครงการการศึกษาเพื่อต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน หรือโครงการครูแดร์ โครงการหมู่บ้านสีขาว การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด โครงการสายตรวจอาสา (ตำรวจบ้าน) การตั้งกลุ่มไลน์แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด การตั้งด่านตรวจค้นยาเสพติดทั้งที่เป็นด่านถาวร

^{๒๒} สัมภาษณ์, สมบัติ โลหะกิจ. ท้องถิ่นอำเภอพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

และด้านชั่วคราว เป็นต้น ส่วนกิจกรรมเชิงรุก เช่น การปราบปรามการซื้อขายยาเสพติด การจับกุมผู้เสพยาเสพติด เป็นต้น โดยการทำกิจกรรมเหล่านี้เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างวัด บ้าน ชุมชน โรงเรียน และเทศบาลตำบลเมืองพาน

๓) สถาบันศาสนา โดยมีพระครูธีรกิจโสภณ เจ้าอาวาสวัดป่าซาง ได้ทำกิจกรรมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดให้แก่คนในชุมชน ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรพาน โดยหากพบเด็กที่เกี่ยวข้องหรือคาดว่าจะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะส่งไปปฏิบัติธรรมที่วัดป่าซาง การอบรมปฏิบัติธรรม กิจกรรมการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา งดเหล้าในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น บทบาทสำคัญในด้านของพระพุทธศาสนาที่ใช้ขับเคลื่อนในการสร้างชุมชนถือว่าเป็นหนึ่งในรูปแบบการสร้างชุมชนปลอดยาเสพติดของเทศบาลตำบลเมืองพาน โดยเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน

๔) เทศบาลตำบลเมืองพาน ได้ดำเนินการตามนโยบาย “เราจะเป็นคนดี” ของนายกเทศมนตรี โดยการสร้างคนให้เป็นคนดีควบคู่ไปกับคนเก่ง มีการสำรวจผู้ติดยาเสพติดในชุมชน การประชุมประจำเดือนร่วมกับชุมชน การอบรมให้ความรู้เรื่องยาเสพติด การอบรมด้านอาชีพ รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกีฬาต้านยาเสพติด การสนับสนุนการตั้งด่านตรวจค้นสารเสพติด เป็นต้น

๔.๑.๔ ผลการดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในตำบลเมืองพาน

ผลการดำเนินงานในการป้องกันปัญหายาเสพติดในเทศบาลเมืองพาน ซึ่งเป็นการทำงานแบบบูรณาการของหน่วยงานทุกภาคส่วนที่อยู่ในอำเภอพาน สามารถสรุปผลการดำเนินงานออกเป็น ๓ ด้านดังต่อไปนี้

๑) ด้านการปราบปรามปัญหายาเสพติด

หน่วยงานหลักที่ดำเนินงานด้านการปราบปราม ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรพาน มีการดำเนินกิจกรรมเชิงรุกได้แก่ การตั้งด่านตรวจค้นยาเสพติด การคัดกรองผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเข้ามาสู่กระบวนการบำบัด การรักษา และการเยี่ยมบ้าน กิจกรรมที่สำคัญในป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน ได้แก่ ครูแดร์หรือครูตำรวจ ซึ่งโครงการจะอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อให้นำความรู้ไปสอนนักเรียนในโรงเรียน โดยจัดเป็นหลักสูตร รายวิชาที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด พิษภัยของยาเสพติด ตั้งแต่โรงเรียนประถมและโรงเรียนมัธยม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ อีกเช่น โครงการสายตรวจอาสา โครงการบ้านสีขาว เป็นต้น

๒) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ

หน่วยงานหลักที่ดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ โรงพยาบาลพาน โดยมีกลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพเป็นฝ่ายรับผิดชอบ เน้นเตรียมกายให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ เน้นการสร้างสังคมและการนำครอบครัว ตั้งแต่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายเข้ามาร่วมกับกลุ่มเด็กเปิดพื้นที่ เป็นพื้นที่สีขาวในการศึกษาเข้าไปใช้แหล่งประโยชน์ในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีกิจกรรมเด่นได้แก่ การกินนมชมบอล ซึ่งประยุกต์มาจากการกินเบียร์ชมบอล เป็นการเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส ให้เด็กได้สัมผัสในสิ่งที่เขาอยากจะทำในสังคมของวัยรุ่น แต่ใช้อาหารเพื่อสุขภาพแทนที่การดื่มเบียร์ ซึ่งทำลายสุขภาพ

๓) ด้านการสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

หน่วยงานหลักที่ดำเนินงานด้านการสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะด้านงบประมาณ ได้แก่ เทศบาลตำบลเมืองพาน โดยมีท้องถิ่นอำเภอพานเป็นองค์กรพี่เลี้ยง ให้คำปรึกษาในด้านการดำเนินงาน ซึ่งมีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในชุมชน และมอบบทบาทหน้าที่ให้เยาวชนหรือคนที่มีความเสี่ยงจากการเสพยาเสพติดเข้ามาเป็นคณะทำงาน ผลจากการดำเนินงานทำให้ปัญหายาเสพติดในชุมชนลดลงมาก แทบจะไม่มีใครยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนกล่าวว่า

“การจัดกีฬาต้านยาเสพติด ได้รับสนับสนุนจากเทศบาลแล้วก็จัดมาต่อเนื่องหลายปี ผลของการจัดทำให้วัยรุ่นก็ดี วัยทำงานก็ดี ที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดก็เลิกไป บางชุมชน คนในชุมชนของตัวเองติดยาเสพติด ก็จะไปทำความเข้าใจด้วยการเชิญเขามาทำงาน พอได้ทำงานเรื่องของยาเสพติดก็หายไป”^{๒๓}

ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดของเทศบาลเมืองพาน โดยภาพรวมพบว่าในพื้นที่ชุมชนส่วนมากมีแต่ผู้สูงอายุ ไม่ค่อยมีเด็กวัยรุ่นที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง ส่วนใหญ่เข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ส่วนคนวัยทำงานจะมาจากพื้นที่อื่น ปัจจุบันพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองพานจึงแทบจะไม่พบปัญหาการติดยาเสพติด จากการสัมภาษณ์แกนนำได้ให้ความมั่นใจ และกล่าวยืนยันว่า

“จริงๆ คนในพื้นที่ ไม่มีปัญหาเรื่องยาเสพติดหรือถูกจับในพื้นที่เลย ที่ติดตามอยู่เป็นคนในพื้นที่แต่ไปทำงานที่อื่น และอีกคนเป็นคนนอกพื้นที่ที่ถูกจับแล้วย้ายมาอยู่ในพื้นที่ อย่างไรก็ตามหากพบเด็กหรือผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะแจ้งให้ทางครอบครัวและผู้นำชุมชนทราบ เพื่อนำไปบำบัดรักษาต่อไป”^{๒๔}

“ตอนนี้ไม่มีผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่ จะพบเพียงเด็กคนเดียวที่ออกนอกพื้นที่ไปแล้วตรวจฉี่เจอ ตอนนี้เลิกแล้ว และได้นำมาบำบัดดูแลแล้ว”^{๒๕}

^{๒๓} สัมภาษณ์, เพิ่มศักดิ์ การค้าพิทักษ์พงศ์ ประธานชุมชนศาลเจ้าใหม่ ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์, วชิร ดวงแสงทอง นายกเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์, ฐิติรัตน์ สุวรรณจิตต์ ประธานชุมชนฮ้องหลงเหนือ ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

๔.๑.๕ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในตำบลเมืองพาน

จากการประมวลปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดในตำบลเมืองพานของหน่วยงานต่างๆ พบว่าประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑) การได้รับจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐส่วนกลางและเทศบาลตำบลในจำนวนที่น้อย ทำให้การดำเนินงานบางกิจกรรมไม่มีความต่อเนื่อง ในกรณีของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะต้องใช้อุปกรณ์ในการตรวจปัสสาวะ ซึ่งงบประมาณที่ได้รับสนับสนุนไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน

“เกี่ยวกับอุปกรณ์ที่ใช้ในการตรวจปัสสาวะ เพราะต้องมีการเปลี่ยนอยู่บ่อย ๆ ของใหม่เราต้องใช้จำนวนมาก อยากได้งบประมาณที่มากช่วยเรื่องอุปกรณ์และสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ กับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ” ^{๒๖}

๒) บุคลากรที่อยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง พนักงานข้าราชการไม่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ในเรื่องของยาเสพติด จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้ารับการฝึกอบรม บางท้องถิ่นยังไม่มีเจ้าพนักงานป้องกัน บางท้องถิ่นไม่มีพยาบาลวิชาชีพ

๓) การสร้างความร่วมมือของเครือข่าย การให้ความร่วมมือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถที่จะร่วมพลังของเครือข่ายในรูปแบบของบ้าน วัด โรงเรียน ในการขับเคลื่อนนโยบายจะลำบาก

“โดยส่วนตัวผมเห็นด้วยกับการรื้อฟื้นเอานโยบายแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองมาใช้ใหม่ ที่จริงนโยบายนี้ก็ไม่ได้ออกเลิกละ เพียงแต่ความเข้มข้นในการปฏิบัติมันเจือจาง ถ้าเขาจริงจังมันดีมาก สามารถแก้ไขปัญหาก็เกือบทุกอย่าง” ^{๒๗}

๔) ด้านกำลังคนที่มีจำนวนน้อย โดยเฉพาะกำลังพลของตำรวจจะมีอายุค่อนข้างมาก คือมีอายุเฉลี่ยที่ ๕๐ ปีขึ้นไป

๕) ด้านเยาวชนที่ว่างงานแล้วออกไปหางานทำต่างหมู่บ้าน จะพบปะเพื่อนฝูงบางกลุ่มที่ชักจูงไปในทิศทางที่ไม่ดี บางคนมีลักษณะงานที่เสี่ยงต่อการใช้ยา เช่น ทำงานเป็นกะกลางคืน หรืออยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ใชยาด้วยกัน

^{๒๖} สัมภาษณ์, อธิคม อุประ สารวัตรอำนวยการสถานีตำรวจภูธรพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย.วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์, เบญจกร ร่องสุวรรณ รองปลัดเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

“ตอนนี้หมู่บ้านเราก็อายุปัญหาขึ้นมาไม่กี่เดือน เราไปเจอกันที่อำเภอเทิง ตรวจปัสสาวะพบว่าปัสสาวะเป็นสีม่วง ตอนนี้อยู่ในระหว่างบำบัดอยู่ ซึ่งเด็กอายุประมาณ ๑๐ กว่าปี”^{๒๘}

๖) ประชาชนไม่ค่อยให้ความสนใจ หรือใส่ใจที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหา เพราะคิดว่าไม่ใช่เรื่องของเขา อีกประการคือ ปัญหายาเสพติดเป็นประเด็นที่เสี่ยง จึงไม่ค่อยจะมีใครอยากที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยว เพราะเกรงว่าจะได้รับผลกระทบต่อตนเอง และครอบครัวภายหลัง

“มีกรณีครอบครัวหนึ่งลูกติดยา พ่อแม่ยังไม่ทราบว่าลูกเสพยาเสพติด แต่ข้างบ้านรู้ เราใช้โครงการบ้านสีขาว โดยการบอกปากต่อปาก ให้ช่วยกัน บางทีลูกติดยา พ่อแม่ไม่รู้ ก็บอกกัน บางทีไม่กล้าบอกพ่อแม่ ก็บอกญาติ ให้เขาช่วยกันในหมู่บ้าน คือช่วยกระจายข่าว ให้รับทราบโดยทั่วกัน มันเป็นปัญหาใหญ่ ต้องช่วยกัน ถ้าเราไม่ช่วย ต่างคนต่างปิด มันก็จะเกิดผลกระทบทั้งหมด”^{๒๙}

๔.๑.๖ วิเคราะห์กระบวนการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา

จากการศึกษากระบวนการป้องกันปัญหาเสพติดของเทศบาลตำบลเมืองพาน ผู้วิจัยได้กำหนดค่านิยมของกระบวนการ คือ ขั้นตอนและวิธีการในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยในการแก้ไขปัญหายาเสพติด จะมีมาตรการแก้ไขปัญหายาจากเบาไปหาหนัก ดังต่อไปนี้

๑) กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน

ขั้นตอนที่ ๑ การค้นหาสื่อบุคคลชุมชน การลงพื้นที่ด้วยกันทั้งสามฝ่าย คือ ตำรวจ ทหาร และผู้นำท้องถิ่น ลงเข้าไปถึงประชาชน เมื่อทราบว่าบ้านที่มีลูกหลานติดยาเสพติด เจ้าหน้าที่เข้าไปคัดกรองคนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการติดตามโดยใช้มาตรการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยสายตรวจอาสา ตำรวจชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข ร่วมกับผู้นำชุมชนที่จะเข้าไปร่วมในการประสานงานเพื่อสอดส่องคนที่สุ่มเสี่ยงจะติดยาเสพติด

ขั้นตอนที่ ๓ การรับรองครัวเรือน โดยการใช้กิจกรรมบ้านสีขาว ซึ่งเป็นการมอบป้ายให้กับครัวเรือนที่ไม่มีคนในครอบครัวที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อนำไปติดในบริเวณหน้าบ้านที่เห็นได้ชัดเจน

^{๒๘} สัมภาษณ์, ประไพ บุญยืน ประธานชุมชนบ้านเก่า ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์, อธิคม อุประ สารวัตรอำนวยการสถานีตำรวจภูธรพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ขั้นตอนที่ ๔ การบูรณาการสู่สถานศึกษา โดยผ่านโครงการครูแดร์หรือครูตำรวจ โครงการครูแดร์ มาตรการเชิงรุกของตำรวจ ซึ่งเป็นนโยบายของผู้บัญชาการตำรวจภาค ๕ ซึ่งครูแดร์ เขาจะเข้าไปสอนในโรงเรียนอาทิตย์ละครั้ง ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อให้เยาวชน ในโรงเรียน เกิดความรู้ความเข้าใจถึงอันตรายของยาเสพติด และเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย

ขั้นตอนที่ ๕ การตักเตือน กรณีเมื่อพบผู้เสพยาเสพติดในครอบครัว ผู้เฒ่า ผู้แก่หรือผู้อาวุโสในชุมชน รวมทั้งผู้นำชุมชน จะช่วยตักเตือนลูกหลานของตนเอง เพื่อไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

ขั้นตอนที่ ๖ การบำบัด ถ้ายังไม่ปรับปรุงตนเอง โดยการเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ตำรวจก็จะลงพื้นที่นำมาสู่ มาตรการบำบัดโดยคนในชุมชน

ขั้นตอนที่ ๗ การจับกุมและดำเนินคดี เมื่อบำบัดแล้วยังกลับเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก จะต้องใช้มาตรการจับกุมและดำเนินคดี คือ ต้องจับกันอย่างจริงจัง

ขั้นตอนที่ ๘ การติดตาม ถ้าเข้าสู่การลงโทษแล้วกลับเข้ามาอาศัยในชุมชน จะมีมาตรการติดตาม เพื่อไม่ให้กลับเข้าไปสู่วังวนของการเสพยาเสพติด การออกลาดตระเวนในชุมชนโดย อพพร. ในตอนเย็น หรือเวลาที่มียานพาหนะในชุมชน การที่จะเข้าไปใกล้ยาเสพติด หากไม่ได้ระมัดระวังก็จะหายไปเรื่อย ๆ แต่มีข้อสังเกตว่าคนในชุมชนที่ผ่านศาลหรือกระบวนการยุติธรรมจะออกไปอยู่นอกพื้นที่ ทางครอบครัวบอกว่าไปทำงาน ทำให้ตำรวจก็ไม่สามารถตามข้อมูลได้ว่าไปอยู่ที่ไหน ซึ่งจะสุ่มเสี่ยงว่าอาจกลับไปอยู่กระบวนการเสพยาเสพติดอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ ๙ การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง ในระดับชุมชนและการหนุนเสริมทางนโยบาย การที่ชุมชนจะมีความเข้มแข็งและเป็นชุมชนที่ปลอดยาเสพติด ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน เทศบาล และหน่วยงานภาครัฐ จะต้องเข้ามาช่วยให้ความรู้และทำกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง ให้แทรกในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ในระดับครัวเรือน การใช้ชีวิตให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ซึ่งจะเป็นเกราะป้องกันไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาหาลูกหลาน หรือการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่คนในครอบครัวด้วยหลักไตรสิกขา เป็นทั้งข้อห้าม และข้อปฏิบัติ ให้คนรู้จักยับยั้งชั่งใจ โดยใช้ศีลธรรม คือ การปฏิบัติธรรมในวัด โดยกำหนดระยะเวลา ถ้าใครมีความเสี่ยงต่อการเข้าไปสู่การเสพยา จะให้ปฏิบัติธรรมในระยะเวลาที่นานขึ้น บางคนจะให้บวช เพื่อให้หลีกเลี่ยงจากยาเสพติดให้ได้ ส่วนของสมาธิ และปัญญาจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบมาให้คนเข้าไปทำกิจกรรมใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีสมาธิจดจ่อ แล้วยังมีกิจกรรมให้ความรู้ การบ่มเพาะให้เห็นโทษของการเสพยาเสพติด

ปัจจัยสำคัญคือ การมีประธานชุมชนที่ค่อนข้างจะเข้มแข็ง มีการขับเคลื่อนกันอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการประชุมประจำเดือน นำไปสู่การจัดกิจกรรม กิจกรรมที่จัดเพื่อเป็นการต่อต้านกับยาเสพติดในชุมชนคือ กิจกรรมกีฬา ที่เน้นคือกีฬาเปตองที่ลงทุนไม่มาก แต่มีการสะท้อนผลลัพธ์ให้กับชุมชน ได้รับสนับสนุนจากเทศบาลตำบลเมืองพาน และจัดอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ ๑๐ การใช้มาตรการทางสังคม โดยการกำหนดเป็นกฎกติกาที่เป็นที่ยอมรับจากคนในชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการกำหนด เรียกว่า ธรรมนูญชุมชนหรือธรรมนูญหมู่บ้าน ที่ประกอบด้วยข้อปฏิบัติ ข้อห้าม และบทลงโทษ ถ้าฝ่าฝืนธรรมนูญของชุมชน นอกจากจะต้องเสียค่าปรับ

เป็นเงินแล้ว ยังถูกตัดออกจากการได้รับสวัสดิการของชุมชน ซึ่งเป็นมาตรการทางสังคมที่กำหนดขึ้นโดยคนในชุมชนเอง เพื่อควบคุมกันเอง ซึ่งการถูกปฏิเสธจากกลุ่มคนในชุมชน การไม่ได้ยอมรับจากคนในชุมชน การถูกคนในชุมชนติฉินนินทา และการถูกตัดออกจากระบบสวัสดิการสังคมของชุมชน ถือเป็นรูปแบบของการควบคุมทางสังคม (social control) ในกรณีที่มาชิกละเมิดหรือฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมที่ได้กำหนดขึ้น

๒) การวิเคราะห์กระบวนการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา

การวิเคราะห์กระบวนการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนเข้าในหลักโอวาทปาติโมกข์ โดยมองว่า พระพุทธศาสนามีส่วนช่วยในกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด ที่เป็นชุมชนเข้มแข็งได้ ประกอบด้วย หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ วิธีการ ๖

(๑) หลักการ ๓ ประกอบด้วยหลักการทั้ง ๓ ข้อ โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชาวพุทธเราไม่ทำบาปทั้งปวง หมายความว่า ทุกคนดเว้นที่จะไม่ทำความชั่วอยู่แล้ว ลูกเชื่อฟังคุณพ่อคุณแม่ ลูกศิษย์เชื่อฟังครูบาอาจารย์ พุทธศาสนิกชนเชื่อฟังพระสงฆ์ ข้อที่ ๓ ทำจิตใจตัวเองให้บริสุทธิ์ขาวอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้ที่ไถ่ถอนง่ายหายเร็ว

(๒) อุดมการณ์ ๔ ประกอบด้วย

ข้อที่ ๑ คือความอดทนอดกลั้น ชั้นดีธรรมเป็นเรื่องสำคัญ

ข้อที่ ๒ ความสงบสัจ เป็นเรื่องสำคัญที่เป็นเกณฑ์ชี้วัด ทุกคนมีความเชื่อร่วมกันว่าความสงบในชุมชนจะนำพาซึ่งความสุข ความสงบสุขในชุมชนเป็นเรื่องที่ทุกคนปรารถนา

ข้อที่ ๓ คือการที่บุคคลที่เบียดเบียนคนอื่นอยู่ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต หรือเป็นมนุษย์ หรือเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นครู เป็นอาจารย์ แล้วแต่เราจะสังเคราะห์เข้าไปสถานหรือบทบาทแล้วแต่

ข้อที่ ๔ คือ อุดมการณ์ผู้ที่ขึ้นว่าตัวเองสงบสุขยังเบียดเบียนคนอื่นอยู่ ไม่เชื่อว่าเป็นผู้สงบ เราสังเคราะห์อุดมการณ์นี้เข้ามาสู่ในชุมชน

อุดมการณ์ทั้งสี่ข้อ แต่เป็นเรื่องของโอวาทปาติโมกข์ในด้านของพระพุทธศาสนา ซึ่งเรื่องความอดทนต่อกันในชุมชน เรื่องความเชื่อร่วมกันในสังคม ถ้าสังคมจะสงบสุขเข้มแข็ง จะต้องมีความสงบสุขและต้องไม่มีการเบียดเบียนกัน เป็นพ่อเป็นแม่ก็ดำรงตนในฐานะของตนเอง ให้มีบทบาทที่สมจริง และผู้ที่มีสถานะเป็นผู้นำเป็นปราชญ์ เป็นสมณะ จะต้องมีความรับผิดชอบอย่างนั้นจริง ๆ จึงจะสามารถเป็นต้นแบบของชุมชนได้

(๓) วิธีการ ๖ หลักการสำคัญที่เป็นวิธีการ ๖ ข้อไม่ว่าจะเป็นเรื่องไม่เข้าไปกล่าวร้าย ไม่เข้าไปว่าร้าย สำรวมจะมีความพอดีในการบริโภคในชุมชน การไม่พูดให้ใครเจ็บช้ำ ไม่ทำให้ใครชุ่นเคือง จะสำรวมเรื่องปาติโมกข์ จะบริโภคแต่พอดี จะอยู่ในที่สงบสัจ และจะขจัดปัดเป่าจิตใจให้ใสสะอาด

กล่าวโดยสรุป หลักพุทธธรรมที่เป็นโอวาทปาติโมกข์ ประกอบด้วย อุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ วิธีการ ๖ ชุมชนใดก็ตามที่เป็นชุมชนเข้มแข็ง เราจะสังเคราะห์เข้าโอวาทปาติโมกข์ตามรูปแบบและเจตนารมณ์ในการสร้างชุมชนปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา การเรียนผู้ผลสำเร็จของชุมชนที่

เป็นชุมชนเข้มแข็ง มีรูปแบบหรือมีวิธีการในการสร้างให้ชุมชนเขาให้ความเข้มแข็งตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนำมาบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรมตามหลักพุทธศาสนา จะได้เป็นองค์ความรู้ใหม่

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการวิเคราะห์กระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของเทศบาลตำบลเมืองพาน ตามหลักโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งเป็นแนวทาง วิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาตามหลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ และ วิธีการ ๖ ประการ ประกอบด้วย **หลักการ ๓** ประการ คือ ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง ไม่ว่าจะด้วยกาย วาจาและใจ ๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง และ ๓) การทำจิตใจให้ผ่องใส ด้วยการละบาปทั้งปวง ถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน **อุดมการณ์ ๔** ประการ คือ ๑) ความอดทน คือการอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา ใจ ๒) ความไม่เบียดเบียน คือ การงดเว้นจากการทำร้าย รบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น ๓) ความสงบ คือ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย วาจาและใจ ๔. การดับทุกข์ของชีวิต ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา (นิพพาน) และ **วิธีการ ๖** ประการ คือ ๑) ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือโจมตีใคร ๒) ไม่ทำร้าย คือไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๓) สำรวมในปาติโมกข์ คือ ความเคารพพระเบญจวินัย กติกา กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งามของสังคม ๔) รู้จักประมาณ คือ รู้จักพอดี พอกินพออยู่ ๕) อยู่ในสถานที่สงบสงัด คืออยู่ในสถานที่ที่สงบและมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ๖) การฝึกหัดจิตใจให้สะอาด คือการชำระจิตใจให้ขาวรอบเสมอ

กล่าวโดยสรุป กระบวนการป้องกันปัญหาอาชญากรรมของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ๑๐ ขั้นตอน ประกอบด้วย ๑) การค้นหาสปีสภาพชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ๓) การรับรองครัวเรือน ๔) การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๕) การตักเตือน ๖) การบำบัด ๗) การจับกุมและดำเนินคดี ๘) การติดตาม ๙) การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง และ ๑๐) การใช้มาตรการทางสังคม เป็นการดำเนินงานภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และแนวคิดการบูรณาการแผนงานและกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ สถานศึกษา สถาบันศาสนา ร่วมกับแกนนำทั้ง ๑๐ ชุมชน ลักษณะของกิจกรรมจะเป็นทั้งมาตรการการป้องกัน การปราบปราม การส่งเสริมสุขภาพ การอบรมให้ความรู้ ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปราม เช่น การสืบค้นข้อมูล การทำแผนที่จุดเสี่ยง จัดตั้งทีมงาน การตั้งด่านเฝ้าระวัง การประสานการจับกุม โรงเรียนสีขาว กิจกรรมตาข่ายประรด ครูตำรวจ รวมทั้งโครงการกิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่น เช่น วันสงกรานต์ ทอดผ้าป่าต้านยาเสพติด กีฬาพื้นบ้าน เป็นต้น

ทั้งนี้ วัดและครอบครัวจะมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชน โดยพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการทำกิจกรรมด้านจิตใจ การสั่งสอนอบรมให้ความรู้แก่เด็กเยาวชน บุคคลที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติดในชุมชน มีการอบรม การบรรยายธรรมะ การเข้าค่ายคุณธรรมทั้งที่เป็นทางการ และที่ไม่เป็นทางการคือ การเทศนาสั่งสอนธรรมะให้แก่ญาติโยมที่มาทำบุญใส่บาตร ให้เห็นความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เพื่อให้ผู้ปกครองทำบทบาทในการอบรมสั่งสอนลูกหลาน การสอดส่องพฤติกรรม การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรหลาน ส่วนการใช้มาตรการทางสังคม

บทบาทหลักจะอยู่ที่แกนนำชุมชน โดยการสร้างกติการ่วมกันภายในชุมชน ในรูปแบบของกฎระเบียบ หมู่บ้าน ธรรมนูญชุมชน หรือการตัดสินใจประเด็นด้านสวัสดิการต่างๆ ในชุมชน

กระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของเทศบาลตำบลเมืองพาน ได้วิเคราะห์ตามหลัก โอวาทปาติโมกข์ ซึ่งเป็นแนวทาง และวิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และ ปัญญาตามหลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ และ วิธีการ ๖ ประการ

จากกระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปเป็น โมเดลกระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ ตามแผนภูมิที่ ๒

แผนภูมิที่ ๒

กระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

๔.๒ รูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

การศึกษารูปแบบ และมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนจำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ บ้านห้วยทรายแก้ว หมู่ที่ ๙ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และบ้านปงเจริญ หมู่ ๙ ตำบลแม่คำมี อำเภอนองม่วงโขง จังหวัดแพร่ เป็นกรณีศึกษาเพื่อวิเคราะห์การสร้างรูปแบบ และมาตรการของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดรายละเอียดมีดังนี้

๔.๒.๑ รูปแบบและมาตรการของบ้านห้วยทรายแก้ว ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

๑) สถานการณ์ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน

การศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้มองเห็นพัฒนาการของสถานการณ์ และการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน “บ้านห้วยทรายแก้ว” ก่อนที่ผู้ใหญ่บ้านวีระพันธ์ คำดี ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันจะเข้ารับตำแหน่งในปีพ.ศ.๒๕๕๓ โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นายวีระพันธ์ คำดี หรือผู้ใหญ่ดี ที่มีบทบาทในการกระตุ้นให้คนในชุมชนลุกขึ้นมาจัดการกับปัญหายาเสพติดด้วยตนเอง และการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเช่น หน่วยงานฝ่ายปกครองในอำเภอดอกคำใต้ โรงเรียนชุมชนบ้านจำไก่อองค์การบริหารงานส่วนตำบลสันโค้ง วัดห้วยทรายเลื่อน และวัดบุญงามที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการแก้ไขปัญหายาเสพติดมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

ช่วงก่อนปีพ.ศ.๒๕๕๓ ชุมชนบ้านห้วยทรายแก้วประสบกับปัญหายาเสพติดอยู่บ้าง แต่ไม่ถือว่าอยู่ในขั้นรุนแรง โดยส่วนใหญ่พบในชุมชนมีการเสพยาเสพติดประเภท “ยาบ้า” หรือ “ยาม้า” กลุ่มผู้เสพส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงวัยทำงาน ที่ประกอบอาชีพใช้แรงงาน เช่น เกษตรกร รับจ้างทั่วไป และลูกจ้างในห้างร้านต่างๆ โดยมีความเชื่อที่ว่าเมื่อเสพยาเสพติดแล้วจะช่วยให้ทำงานได้มากขึ้น มีเรี่ยวแรงในการทำงาน และทำให้มีรายได้เพิ่ม ซึ่งเป็นความคิดที่ผิด อย่างไรก็ตามการดำเนินการด้านงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในช่วงก่อนปีพ.ศ.๒๕๕๓ ในสมัยของผู้ใหญ่บ้านคนเดิมยังไม่ได้ทำจริงจังมากนัก เพราะไม่ได้ตระหนักถึงปัญหาที่จะตามมาภายหลัง จากการสัมภาษณ์นายวีระพันธ์ คำดี กล่าวว่า

“ผมก็ยอมรับว่าในช่วงนั้นมีคนในหมู่บ้านของเราเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่หลายคน แต่ในช่วงนั้นผมไม่มีอำนาจหน้าที่จะเข้าไปดำเนินการจัดการเพราะยังไม่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านผมคิดว่าในช่วงนั้นผู้ใหญ่บ้านคนเดิมเขาคงคิดว่ามันเป็นเรื่องส่วนตัวของชาวบ้าน อีกทั้งในช่วงนั้นรัฐยังไม่ได้เริ่มมาตรการปราบปรามอย่างจริงจังก็เลยปล่อยให้ เป็นเรื่องของชาวบ้าน ใครเสพเดี๋ยวก็โดนตำรวจจับไปเอง”^{๓๐}

^{๓๐} สัมภาษณ์, วีระพันธ์ คำดี ผู้ใหญ่บ้านห้วยทรายแก้ว หมู่ที่ ๙ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

เมื่อนายวีรพันธ์ คำดีได้เข้ามารับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้ตระหนักถึงปัญหา ยาเสพติดเพราะสถานการณ์ปัญหายาเสพติด เริ่มมีการระบาดเข้าสู่ชุมชนเพิ่มมากขึ้น และชุมชนที่อยู่รอบข้างใกล้เคียงก็เริ่มได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติดแล้ว อันที่จริงปัญหามีแนวโน้มที่จะรุนแรงขึ้นตั้งแต่ช่วงก่อนที่จะเข้ารับตำแหน่ง แต่ตอนนั้นผู้ใหญ่ดีเป็นเพียงแค่ชาวบ้านที่ไม่อาจจะสามารถที่จะดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ แต่หลังจากที่เข้ารับตำแหน่งแล้วผู้ใหญ่ดีก็เริ่มมีความคิดที่จะเอาใจจริงเอาใจกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบกับเป็นนโยบายของจังหวัดพะเยาที่ประสานงานมายังอำเภอดอกคำใต้ เพื่อให้แต่ละหมู่บ้านดำเนินงานเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด จากการสัมภาษณ์นายวีรพันธ์ คำดี กล่าวว่า

“ตอนที่ผมเข้ารับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านใหม่ก็ยังไม่ค่อยจะรู้เรื่องเท่าไรเกี่ยวกับงานพวกนี้เท่าไรว่าจะต้องเริ่มต้นอะไรยังไง แต่ก็มีความคิดที่อยากจะทำเกี่ยวกับเรื่องการแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่เหมือนกัน อีกอย่างมันมีชุมใกล้เคียงกับพื้นที่ของเราเป็นผู้ค้า ผมก็เลยอยากดำเนินการอย่างจริงจัง อีกทั้งในส่วนของนายอำเภอดอกคำใต้ในช่วงนั้น ก็เน้นให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านทำเรื่องการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม”^{๓๑}

จากที่ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำในชุมชนได้เข้าร่วมอบรมกับทางหน่วยงานของอำเภอ ได้รับรู้รับทราบเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดที่จะบานปลาย และเข้าไปมีผลกระทบกับคนในครอบครัว เกิดปัญหาภายในครอบครัวและปัญหาในชุมชนที่จะเกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติด จึงได้เริ่มคิดรูปแบบและมาตรการในการจัดการเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดขึ้น โดยเริ่มจากสิ่งที่สามารถทำได้ง่ายๆในครอบครัวก่อน แล้วค่อยออกไปยังระดับชุมชน

“ผมก็เริ่มจากในครอบครัวของผมก่อน คอยสังเกตพฤติกรรมของลูก แต่ลูกผมเป็นผู้หญิงทั้งคู่ ก็เลยไม่ค่อยเป็นห่วงเท่าไร แต่ก็คุยกับลูกประจำ คุ้ยบ่อยๆเพื่อปลูกฝังความคิดให้ลูก เพื่อเป็นการปรามไม่ให้เข้าไปยุ่งกับยาเสพติด ให้ออกนอกบ้านในช่วงเวลากลางคืนบอกตรงๆว่าเป็นห่วง ไม่ใช่แค่เรื่องปัญหายาเสพติด ห่วงเรื่องความปลอดภัยด้วย เพราะสังคมเดี๋ยวนี้มันอันตราย ยังมีเรื่องเกี่ยวกับยา ก็ยังเป็นห่วง”^{๓๒}

ในการจัดการกับปัญหายาเสพติดของบ้านห้วยทรายแก้ว ได้มีการแต่งตั้งทีมงาน ประกอบด้วยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ และสารวัตรกำนัน ได้เข้าร่วมประชุมกันแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน ได้ทราบว่ามีลูกบ้านหลายคนที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จึงได้ปรึกษาหารือกันเพื่อหามาตรการและ

^{๓๑} สัมภาษณ์, วีระพันธ์ คำดี ผู้ใหญ่บ้านห้วยทรายแก้ว, อ่างแล้ว.

^{๓๒} สัมภาษณ์, วีระพันธ์ คำดี ผู้ใหญ่บ้านห้วยทรายแก้ว, อ่างแล้ว.

แนวทางที่จะเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดกันอย่างจริงจัง เพราะเกรงว่าหากปล่อยให้เกิดปัญหานานไปจะทำให้การดำเนินงานนั้นยากยิ่งขึ้น จึงเรียกทีมงานมาประชุม และจัดทำข้อมูลผู้ติดยาเสพติดโดยมีการเตรียมข้อมูลรายละเอียดยาเสพติดไปพูดคุยกับชาวบ้านในการประชุมประจำเดือน

ผลการศึกษาสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในชุมชนก่อนที่จะมีการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหายาเสพติดของสังคมในขณะนั้นที่เริ่มส่งผลกระทบต่อชุมชน “บ้านห้วยทรายแก้ว” โดยพบว่าแม้ทุกฝ่ายในสังคมไทยจะเริ่มตระหนักถึงความรุนแรงของสถานการณ์ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นและต่างก็พยายามในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการกับปัญหายาเสพติดโดยตรง จากข้อเท็จจริงจะเห็นได้ว่า นโยบายยุทธศาสตร์และแนวทางที่รัฐได้พยายามใช้เพื่อแก้ปัญหายาเสพติดมักจะได้ผลในช่วงเริ่มต้น แต่เมื่อมีการผ่อนคลายความเข้มข้นของการปฏิบัติตามนโยบายปัญหายาเสพติดก็จะหวนกลับคืนมา โดยมีการเปลี่ยนรูปแบบ ทั้งในแง่ของตัวยา กระบวนการผลิต การลำเลียง การค้า และการกระจายไปสู่เป้าหมายในรูปแบบใหม่ตลอดเวลา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาครัฐไม่สามารถทำงานเพียงลำพังได้ แต่จำเป็นต้องอาศัยประชาชน คนในชุมชนร่วมดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งอันนำไปสู่การเกิดปัญหายาเสพติดนั้นคือ ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัวและชุมชน ดังนั้น การจัดการปัญหายาเสพติดให้สำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยพลังชุมชนที่เกิดจากการตระหนักถึงปัญหาร่วมกันและพร้อมใจจะดำเนินงานต่างๆ ให้ชุมชนของตนพ้นจากปัญหา ซึ่งก่อนที่ชุมชน “บ้านห้วยทรายแก้ว” จะสามารถจัดการกับปัญหายาเสพติดในชุมชนของตนเองได้ ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เริ่มจากการมียาเสพติดแพร่ระบาดจากภายนอกเข้ามาในชุมชนของตน และกลุ่มผู้เสพยาเสพติดได้ขยายจากวัยผู้ใหญ่ใช้แรงงานกลายเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน และลุกลามไปจนถึงมีผู้ค้ารายย่อยเกิดขึ้น ประกอบกับขณะนั้น สถานการณ์ปัญหายาเสพติดภายนอกชุมชนมีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จากปรากฏการณ์ดังกล่าว จึงทำให้คนในชุมชนหันมาให้ความสนใจว่าปัญหายาเสพติดเป็นเรื่องใกล้ตัวมากขึ้นที่ทุกฝ่ายจะต้องหันมาร่วมมือกันในการจัดการปัญหา

๒) รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้านห้วยทรายแก้ว

จากการศึกษารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้านห้วยทรายแก้ว ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ๓ ส่วน ประกอบด้วย ชุมชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงเรียนบ้านจำไก่อ และองค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้งและองค์การพระพุทธศาสนา ได้แก่ วัดห้วยทรายเลื่อน และวัดบุญงามซึ่งเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหายาและป้องกันยาเสพติดของเยาวชน รูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้านห้วยทรายแก้วมีรายละเอียดดังนี้

(๑) การดำเนินงานของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้มีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

(๑.๑) การทำความเข้าใจและให้ความรู้เรื่องยาเสพติด โทษของยาเสพติด และผลกระทบของปัญหายาเสพติด การวางมาตรการของหมู่บ้าน โดยมีมาตรการจากเบาไปหาหนัก คือ ว่ากล่าว

ตกเดือน หากไม่เชื่อฟังก็แจ้งรายชื่อมายังกลุ่มผู้นำ เพื่อประสานไปยังฝ่ายปกครองของอำเภอเข้ามาดำเนินการตรวจหาสารเสพติด หากพบว่ามีการเสพยาเสพติดจะเข้าสู่กระบวนการจับกุมเพื่อดำเนินคดี

(๑.๒) การตั้งกฎกติกาของชุมชนที่จะจัดการกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในกฎของหมู่บ้าน โดยมีมาตรการ คือ การตัดสิทธิออกจากกองทุนหมู่บ้านและผลประโยชน์อื่นๆ ของหมู่บ้าน แต่เมื่อสิ้นสุดคดีแล้วจะกลับเข้ามาสิทธิประโยชน์ต่างๆของหมู่บ้าน ก็ต้องผ่านการลงประชามติของชาวบ้านก่อนว่าจะยินยอมให้กลับเข้ามาได้หรือไม่ เป็นการให้ชาวบ้านเป็นคนตรวจสอบพฤติกรรมของคนนั้นว่ายังมีพฤติกรรมที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่หรือไม่

“ตอนที่เริ่มการดำเนินงานใหม่ๆ ผมก็เรียกทีมงานมาประชุมเพื่อกำหนดวิธีการดำเนินงานก่อนว่าจะเริ่มต้นยังไง ก็สรุปกันได้ว่าเราต้องมีกฎของหมู่บ้านเสียก่อน จึงได้ช่วยกันคิดว่ากฎของหมู่บ้านให้ครอบคลุมถึงเรื่องไหนบ้าง เช่น เรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การลักขโมย การสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้แก่คนในชุมชน เรื่องการจัดการขยะ และเรื่องของปัญหาเสพยาเสพติด ก็สรุปกันได้ตั้งกฎของชุมชนไว้ ๑๒ ข้อ เพื่อเป็นกรอบในการบริหารจัดการภายในชุมชน”^{๓๓}

“ในส่วนของปัญหาเรื่องเสพยาเสพติดเราจะเน้นหนักหน่อย เพราะเป็นปัญหาระดับชาติ จึงได้กำหนดบทลงโทษของหมู่บ้านหนักกว่าโทษอื่น คือเราจะตัดออกจากการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและผลประโยชน์อย่างอื่น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความเกรงกลัวเพราะเรื่องของผลประโยชน์นั้นชาวบ้านจะให้ความสำคัญมาก หากถูกตัดออกจากสมาชิกถ้าคิดจะกลับเข้ามาอีกคุณก็ต้องเลิกยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเสพยาเสพติดจริงๆและให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยว่าจะให้เข้าหรือไม่ให้เข้า”^{๓๔}

(๑.๓) การดำเนิน“โครงการตาสัปปะรด” ซึ่งเป็นโครงการที่ต่อยอดจากการตั้งกฎระเบียบชุมชนในการดูแลเรื่องปัญหาเสพยาเสพติด โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติด มีวิธีการดำเนินงานคือ การสร้างเครือข่ายในการสอดส่องดูแลสมาชิกภายในชุมชนไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเริ่มจากคนในครอบครัวก่อนให้หัวหน้าครอบครัว ดูแลสมาชิกในครอบครัวแล้วเพิ่มระดับเป็นคุ้ม ตามที่ชุมชนได้แบ่งเอาไว้มีทั้งหมด ๖ คุ้ม ให้หัวหน้าคุ้มเป็นคนรับผิดชอบและตัวแทนของกลุ่มเยาวชนอีก ๖ คน ส่วนกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นระดับที่ดูแลในภาพรวม และเป็นผู้ดำเนินการตามมาตรการจากเขาไปหาหนัก เริ่มจากการว่ากล่าวตักเตือนไปจนถึงการประสานจับกุม นอกจากคนใน

^{๓๓} สัมภาษณ์, วีระพันธ์ คำดี ผู้ใหญ่บ้านห้วยทรายแก้ว, อ่างแล้ว.

^{๓๔} สัมภาษณ์, สุพรรณ พักแก้ว สารวัตรกำนันตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ชุมชนแล้วก็ยังมียุทธศาสตร์อื่นที่ร่วมกันดำเนินงานคือ โรงเรียนบ้านจำเริญ องค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง
ที่จะมีโครงการเกี่ยวกับยาเสพติดสำหรับกลุ่มเยาวชน

“ผมและทีมงานก็ปรึกษากันเรื่องการดูแลสอดส่องสถานการณ์ยาเสพติดในหมู่บ้าน เพราะลำพังแค่ผมและทีมงานเองอาจจะดูแลได้ไม่ทั่วถึง จึงตกลงกันได้ทำโครงการตาม
สัปดาห์ซึ่งมันเป็นโครงการที่หลายๆพื้นที่เขาทำกัน ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม เริ่มจาก
สังคมเล็กๆในครอบครัวแล้วเพิ่มระดับเป็นคุ้มที่ได้แบ่งพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ มา
ตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้านรุ่นก่อนๆเราก็เสริมกิจกรรมนี้เข้าไปอีกทีและจะมีตัวแทนของกลุ่ม
เยาวชนอีก ๖ คน ที่เข้าร่วมดำเนินงานกับเราด้วย ส่วนผมและทีมงานก็จะดูในภาพรวม
และคอยดำเนินงานหากพบว่ามีลูกบ้านเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ผมก็จะแจ้งรายชื่อไป
ยังฝ่ายปกครองซึ่งเป็นต้นสังกัดของผมให้เขาประสานไปสู่ขั้นตอนการจับกุม”^{๓๕}

(๑.๔) การสำรวจพื้นที่เสี่ยงที่เป็นที่มั่วสุมของเยาวชนในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้
แหล่งมั่วสุมของผู้เสพยาเสพติด เช่น ศาลาที่พักริมทางต่างๆ จะถูกรื้อถอนหรือเคลื่อนย้ายไปเก็บไว้ยัง
พื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าออกได้อย่างสะดวก เช่น ศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน หรือศาลาบริเวณวัดห้วย
ทรายเลื่อน เพราะแต่เดิมสถานที่เหล่านี้มักจะเป็นแหล่งมั่วสุมของเยาวชนในหมู่บ้าน ในช่วงหัวค่ำเยาวชน
มักจะมารวมตัวกันจนถึงดึก สร้างความเดือดร้อนรำคาญให้แก่ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง

“ช่วงนั้นก็เห็นกันประจำครับว่ามีพวกเด็กวัยรุ่นมารวมตัวกันหลายคน บริเวณศาลาสาม
แยกหมู่บ้านเพราะตรงนั้นสว่างและมีศาลาให้นั่งคุยกันได้ เราก็ไม่รู้ว่าจะเด็กมันคุยกันเรื่อง
อะไร บางคนก็สูบบุหรี่ คุยกันเสียงดังแล้วแฉนั้นมันมีบ้านของชาวบ้านอยู่ใกล้ๆ
ชาวบ้านก็มาฟ้อง ก็เลยคุยกันว่าจะเอาอย่างไรสรุปกันว่าย้ายศาลาไปเก็บไว้ที่อาคาร
เอนกประสงค์น่าจะดีกว่าเพราะเราปิดประตูล็อกได้ ถ้าที่ไม่พอเก็บก็เอาไปเก็บไว้ที่วัด
ป้องกันไว้ก่อนกลัวเด็กมันจะมั่วยากัน แล้วค่อยไปดูว่าเป็นลูกใครหลานใครก็ไปแจ้งให้
ผู้ปกครองเขาช่วยดูแลอย่าให้ออกมารวมกลุ่มสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้ชาวบ้าน”^{๓๖}

(๑.๕) การตั้งด่านตรวจปัสสาวะ ตรวจค้นยาเสพติด และตรวจค้นสิ่งผิดกฎหมายอื่นๆ เป็นอีก
มาตรการหนึ่งที่ชุมชนได้ร่วมกับหน่วยงานฝ่ายปกครองของอำเภอดอกคำใต้ มาตรการนี้เริ่มทำในช่วงที่

^{๓๕} สัมภาษณ์, วีระพันธ์ คำดี ผู้ใหญ่บ้านห้วยทรายแก้ว , อ่างแล้ว..

^{๓๖} สัมภาษณ์, ธนวัฒน์ จันทร์ชมภู สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัด
พะเยา. วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันเข้ารับตำแหน่งในปี พ.ศ.๒๕๕๓ จะมีการตั้งด่านตรวจคันเดือนละ ๓-๔ ครั้ง และเปลี่ยนจุดตั้งด่านไปเรื่อยๆ โดยไม่มีการกำหนดจุดตั้งด่านที่แน่นอน

“สมัยนั้นตั้งด่านกันบ่อยครับ เดือนหนึ่งก็ประมาณ ๓-๔ ครั้ง ทางอำเภอเขาจะนัดมาว่า จะตั้งด่านกันวันไหน ที่ไหน เวลาที่ตั้งแต่หัวค่ำ ประมาณ ๑ ทุ่ม (๑๙.๐๐น.) เลิกด่านก็เที่ยงคืนหนึ่งคืบ ทางอำเภอเขาจะเตรียมพวกอุปกรณ์ตรวจปัสสาวะมาให้ด้วย ทางเราก็ไปพร้อมกับเขา ก็มีเจอบ้างนะช่วงแรกๆแต่ไม่ใช่คนในหมู่บ้านของเรา เป็นคนต่างพื้นที่ ทางอำเภอเขาก็ดำเนินการไป แต่ระยะหลังพอสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ของเราเริ่มเบาบางจนไม่มีปัญหาเสพติดก็ไม่ค่อยได้ตั้งด่านกันแล้วครับ จะทำก็เฉพาะช่วงเทศกาลสงกรานต์ ปีใหม่”^{๓๗}

(๒) การดำเนินงานของโรงเรียนบ้านจำไ้และองค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง

จากการสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการ และผู้อำนวยการกองสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง วิธีการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกับชุมชนรายละเอียดดังนี้

(๒.๑) โรงเรียนบ้านจำไ้ ได้มีการดำเนินงานด้านยาเสพติด โดยการดูแลสอดส่องพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียนโดยมีสมาชิกสถานักเรียนเป็นผู้คอยดูแลพฤติกรรมโดยทั่วไปของนักเรียน เช่น การลักลอบสูบบุหรี่ในโรงเรียนตลอดไปจนถึงยาเสพติดประเภทอื่นๆ และมีครูฝ่ายปกครองเป็นผู้กำกับดูแล นอกจากนี้ยังมีการดำเนินงานโครงการเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดนั้นมีหลายโครงการ แต่ละโครงการก็มีลักษณะที่แตกต่างกันไป เช่น “โครงการวัยใสพ้นภัยโรคเอดส์ เพศสัมพันธ์และยาเสพติด” เป็นโครงการที่ทางโรงเรียนจะดำเนินงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง ซึ่งจะมีการดำเนินงานกันทุกปีในช่วงภาคเรียนที่ ๒ ของปีการศึกษา ประมาณเดือน มีนาคม ลักษณะของโครงการเป็นการนำเด็กนักเรียนในตำบลเข้าค่ายอบรม ณ วัดป่าฝาง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูเกายาว จังหวัดพะเยา เป็นเวลา ๑ คืน ๒ วัน วัตถุประสงค์เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงด้านเพศสัมพันธ์ การตั้งครกไม่พร้อม เพื่อป้องกันโรคเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เพื่อป้องกันโรควัยรุ่น ยาสูบ เข้าถึงบุหรี่ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และสารเสพติด ภายในโครงการมีกิจกรรมภาคสนาม การเข้าฐานเพื่อให้ความรู้ต่างๆ และบรรยายธรรมะที่เกี่ยวกับปัญหายาเสพติด

“โครงการนี้จัดทำขึ้นทุกปีครับเพื่อความต่อเนื่อง เพราะโรงเรียนบ้านจำไ้ของเราเป็นโรงเรียนขยายโอกาสกิจกรรมในโครงการนี้ เราจะเน้นเด็กนักเรียนในระดับมัธยมต้น ม. ๑-ม.๓ เพราะเป็นวัยที่มีความเสี่ยงเกี่ยวกับเรื่องพวกนี้ เด็กแต่ละคนก็จะมีโอกาสได้ไป

^{๓๗} สัมภาษณ์, วีระพันธ์ คำดี ผู้ใหญ่บ้านห้วยทรายแก้ว, อ่างแล้ว..

ร่วมกิจกรรมอย่างน้อยก็คนละ ๓ ครั้งกว่าจะจบหลักสูตรมัธยมต้น อย่างน้อยก็จะเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เด็กกับเด็กคิดว่าโครงการนี้ให้ประโยชน์กับเด็กมาก”^{๓๘}

นอกจาก “โครงการวัยใสพ้นภัยโรคเอดส์ เพศสัมพันธ์และยาเสพติด” แล้วทางโรงเรียนก็ยังมี “โครงการกีฬาต้านยาเสพติด” ซึ่งจะจัดขึ้นทุกปีประมาณช่วงเดือน ธันวาคม ในโครงการก็จะเป็นการจัดการแข่งขันกีฬาประเภทต่างๆ เพื่อให้เด็กนักเรียนมีใจรักในการเล่นกีฬา ไม่หมกมุ่นในเรื่องยาเสพติด

ภาพที่ ๘ โครงการกีฬาต้านยาเสพติด โรงเรียนบ้านจำไก่

อีกโครงการได้แก่ “โครงการลูกเสือต้านยาเสพติด” ลักษณะโครงการจะเป็นการเข้าค่ายของลูกเสือและมีกิจกรรมร่วมกับชุมชน คือ กิจกรรมเดินรณรงค์ต่อต้านปัญหายาเสพติดภายในชุมชนวัดอุประสงค์เพื่อให้เด็กนักเรียนและชาวบ้านได้เข้าใจ และรับรู้ถึงผลกระทบจากปัญหายาเสพติด จากการสัมภาษณ์นางสุรีพร วงศ์ประสิทธิ์ ครูชำนาญการพิเศษ ๓ โรงเรียนจำไก่ กล่าวว่า

“ทั้งสองโครงการนี้ให้ประโยชน์มากค่ะ เพราะวัดอุประสงค์เราต้องการให้เด็กห่างไกลจากยาเสพติดโดยอาศัยกิจกรรมด้านกีฬาเป็นแรงจูงใจ เพราะเด็กวัยนี้มีความอ่อนไหว

^{๓๘} สัมภาษณ์, ชูเกียรติ เรือนกุล ครูชำนาญการพิเศษ ๓ โรงเรียนจำไก่ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

ชักจูงง่าย ปัญหายาเสพติดก็อยู่รอบๆตัวเขา ทางโรงเรียนจึงเน้นให้มีโครงการเกี่ยวกับยาเสพติดหลายโครงการ เพื่อความต่อเนื่องและตอกย้ำทางความคิดให้เด็กๆได้ตระหนักรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด นอกจากเด็กๆแล้วผู้ปกครองในชุมชนก็ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เมื่อผู้ปกครองมีความรู้เรื่องพวกนี้เขาก็สามารถดูแลเด็กๆต่อจากเราได้เมื่อเขาอยู่ที่บ้าน ดิฉันจึงมีความคิดว่าหากเด็กซึมซับเรื่องพวกนี้อยู่ตลอดเวลา ก็จะช่วยป้องกันตัวเขาไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดได้เป็นอย่างดี”^{๓๙}

ภาพที่ ๙ กิจกรรมลูกเสือต่อต้านยาเสพติด โรงเรียนบ้านจำไก่-ห้วยทรายเลื่อน

^{๓๙} สัมภาษณ์, สุรีพร วงศ์ประสิทธิ์ ครูชำนาญการพิเศษ ๓ โรงเรียนจำไก่ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

(๓) การดำเนินงานในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของวัด

ในการดำเนินกิจกรรมด้านศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดของวัด ได้แก่ วัดห้วยทรายเลื่อนซึ่งเป็นวัดประจำชุมชนบ้านห้วยทรายแก้ว และอีกแห่งหนึ่งคือวัดบุญงามเป็นวัดประจำชุมชนบ้านจำไ้ ซึ่งมีส่วนร่วมกับโรงเรียนบ้านจำไ้ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดจากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสทั้งสองวัดได้มีการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหายาเสพติดดังต่อไปนี้

(๓.๑) วัดห้วยทรายเลื่อน การสอดแทรกคำสอนเกี่ยวกับเรื่องปัญหาของยาเสพติดในกิจกรรมทำบุญประจำวันพระและวันสำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนาในช่วงก่อนที่มีการระบาดของยาเสพติดในชุมชนนั้นเจ้าอาวาสก็จะมีการเทศน์หลังจากการทำพิธีทางศาสนาเสร็จสิ้น โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้สั่งสอนคนในชุมชน เช่น หลักศีล ๕ หลักพละ ๕ หลักอบายมุข ๖ ฯลฯ เพื่อให้คนในชุมชนได้ตระหนักรู้ถึงปัญหายาเสพติด และผลกระทบของปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะหลักศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่คนในชุมชนทั่วไปนั้นสัมผัสได้ง่ายในชีวิตประจำวัน จึงง่ายต่อการนำมาปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้ไม่ยาก จากการสัมภาษณ์พระสุมิตร จันทราโก เจ้าอาวาสวัดห้วยทรายเลื่อน กล่าวว่า

“อาตมาก็เห็นถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติดเช่นกัน ในช่วงที่ปัญหายาเสพติดมีความรุนแรงอาตมาในฐานะเป็นตัวแทนของศาสนาก็ได้นำหลักธรรมขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้ามาใช้ช่วยสั่งสอนชาวบ้านในหมู่บ้าน เพื่อให้เขาได้นำไปคิดนำไปปฏิบัติ นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของเขาหลักธรรมที่อาตมานั้นก็จะเน้นเรื่องศีล ๕ เพราะชาวบ้านเขาสัมผัสอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะข้อ ๕ สุราเมรัยมีพิษเมาทำกุศลนา เว้นจากดื่มสุรา เมรัยหรือสิ่งเสพติดต่างๆ เพราะละเมิดศีลข้อนี้แล้วมันเป็นต้นเหตุของการละเมิดศีลข้ออื่นด้วย” ๔๐

(๓.๒) วัดบุญงามมีกิจกรรมร่วมกับทางโรงเรียนบ้านจำไ้มาโดยตลอด เนื่องจากเจ้าอาวาสเป็นพระวิทยากรที่จะเข้าไปให้ความรู้ทางพุทธศาสนาแก่นักเรียนโรงเรียนบ้านจำไ้ทุกวันพฤหัสบดีช่วงบ่ายลักษณะของกิจกรรมก็จะเป็นเรื่องการนำหลักธรรมคำสอน เข้าไปสอนเด็กๆ การเข้าไปแต่ละครั้งก็จะสลับสับเปลี่ยนหลักธรรมคำสอนไปเรื่อยๆ แทรกด้วยกิจกรรมการฝึกนั่งสมาธิ เดินจงกรมบ้าง ส่วนหลักศีล ๕ ท่านเจ้าอาวาสท่านจะเน้นศีล ข้อ ๒ อทินนาทานาเวรมณี หมายถึง การเว้นจากการลักทรัพย์ หรือทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ และศีลข้อที่ ๔ มุสาวาทาเวรมณี หมายถึง การละเว้นจากการพูดปด พูดจาโกหก พูดไม่อยู่กับร่องกับรอย

นอกจากนี้วัดบุญงามยังมีการทำกิจกรรมที่ทำเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ “กิจกรรมเข้าวัดวันอาทิตย์” ลักษณะของกิจกรรมจะเป็นการเข้าวัดปฏิบัติธรรมในช่วงเย็น มีการทำวัตรเย็น นั่งสมาธิ และ

๔๐ สัมภาษณ์, พระสุมิตร จันทราโก เจ้าอาวาสวัดห้วยทรายเลื่อนตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

เดินจงกรม หลังจากเสร็จกิจกรรมเจ้าอาวาสจะนำหลักธรรมคำสอนมาเทศน์ให้ญาติโยมฟัง โดยหัวข้อธรรมได้เลือกมาให้ตรงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ณ เวลานั้นๆ โดยเฉพาะหลักศีล ๕ ท่านจะเน้นศีลข้อที่ ๕ เพราะกลุ่มคนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใหญ่ ท่านมองว่าศีลข้อที่ ๕ นี้สำคัญสำหรับคนกลุ่มนี้เพราะมีการละเมิดก็จะทำให้มีโอกาสที่จะไปละเมิดศีลข้ออื่นได้ง่าย จากการทำเนิรกิจกรรมของวัดบุญงามซึ่งเป็นวัดที่มีความโดดเด่น ทำให้วัดได้รับการเสนอชื่อเข้าประกวด “หมู่บ้านศีล ๕” ระดับอำเภอ จากการสัมภาษณ์ พระครูโสภิต บุญญาพร เจ้าอาวาสวัดบุญงาม กล่าวว่า

“สำหรับอาตมาเองเป็นวิทยากรประจำของโรงเรียนบ้านจำไก่ จะเข้าไปบรรยายธรรมะทุกวันพฤหัสบดีในช่วงเวลาบ่ายๆ จะสอดแทรกหลักธรรมต่างๆ สลับสับเปลี่ยนกันไป ส่วนกิจกรรมที่วัดของอาตมาก็จะมีทุกวันอาทิตย์ให้ชาวบ้านเขามาทำวัตรเย็น ฟังสมาธิ และเดินจงกรม ก็จะมีการเทศน์ธรรมบ้าง และกิจกรรมที่อาตมานั้นจะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับศีล ๕ และล่าสุดนี้ หมู่บ้านของอาตมาได้รับเลือกให้เข้าประกวด “หมู่บ้านศีล ๕” ระดับอำเภอ ซึ่งจะเริ่มกิจกรรมการประกวดในเร็วนี้” ^{๔๑}

๔) ผลจากการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดของชุมชน “บ้านห้วยทรายแก้ว”

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน “บ้านห้วยทรายแก้ว” ที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๕๓ ถึงปัจจุบันนี้มีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นชาวบ้านในชุมชนเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือ ร่วมใจกันเป็นอย่างดี ทำให้ปัญหายาเสพติดในชุมชนลดลงตามลำดับ และไม่มีปัญหายาเสพติดเกิดขึ้นในชุมชนเลย

“ตั้งแต่ผมเริ่มทำโครงการนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๓ ชาวบ้านในชุมชนก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี กลุ่มคนที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในช่วงนั้นก็กลับตัวและเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เห็นได้จากสถิติการจับกุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในหมู่บ้านของผมจะไม่มีเลยผมขอรับประกันด้วยตัวเอง” ^{๔๒}

ในส่วนของการจัดการบริหารส่วนตำบลสันโค้ง จากการสัมภาษณ์ข้อมูลของผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัด นายกาลเมฆ กาละ เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน ซึ่งเป็นผู้จัดเก็บข้อมูลของผู้บำบัดยาเสพติดของอำเภอดอกคำใต้ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เข้าบำบัดยาเสพติดว่า ในภาพรวมของอำเภอดอกคำใต้ ตามแบบจำหน่ายสรุปผลการบำบัด ในปี พ.ศ.๒๕๕๙ ที่ผ่านมามีสถิติของผู้เข้ารับการบำบัดยา

^{๔๑} สัมภาษณ์, พระครูโสภิต บุญญาพร เจ้าอาวาสวัดบุญงาม ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์, วีระพันธ์ คำดีผู้ใหญ่บ้านห้วยทรายแก้ว, อ่างแล้ว.

เสพติด จำนวน ๗๕ ราย โดยมีผู้เข้าบำบัดยาเสพติดในเขตตำบลสันโค้ง จำนวน ๔ ราย คิดเป็นร้อยละ ๕.๓๓

“จากการที่ผมได้ทำงานเกี่ยวกับยาเสพติดมาและจากการเก็บข้อมูลของผู้บำบัดยาเสพติดของอำเภอดอกคำใต้มา ก็เห็นว่าสถิติของคนในเขตตำบลบ้านสันโค้งมีสถิติที่ลดลงจากปีก่อนๆ ถือว่ามีแนวโน้มที่ดีขึ้น”^{๔๓}

๔.๒.๒ รูปแบบและมาตรการของบ้านปงเจริญ ตำบลแม่คำมี อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่

๑) สถานการณ์ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน

ปัญหาเสพติดในชุมชน ส่วนใหญ่เกิดจากเยาวชนในหมู่บ้านได้ติดยาเสพติดจากภายนอกหมู่บ้าน สาเหตุมาจากการที่เยาวชนในชุมชนออกไปเรียนหนังสือ และคบเพื่อนต่างหมู่บ้านและต่างอำเภอจากการที่หมู่บ้านใกล้เคียงไม่มีการดำเนินงานเกี่ยวกับยาเสพติดของหมู่บ้าน อีกทั้งมีผู้จำหน่ายยาเสพติดรายย่อย ทำให้การเฝ้าระวังมีความยากลำบาก เพราะวัยรุ่นที่อาศัยในพื้นที่ติดกันหรือใกล้เคียงกัน จะมาพบปะ และมั่วสุมกันจึงมีความเสี่ยงเรื่องยาเสพติดจะกลับมาแพร่ระบาดในหมู่บ้านอีก

ในการแก้ไขปัญหาได้มีการจัดกิจกรรมที่ให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี รวมทั้งจัดอบรม แกนนำ ชุมชนเกี่ยวกับพิษภัยและโทษของยาเสพติด เน้นการมีส่วนร่วม และมีการทำงานอย่างจริงจังต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ

๒) รูปแบบและมาตรการในการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน

(๑) การดำเนินงานของชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด ได้มีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

(๑.๑) การกำหนดจุดเสี่ยง และเฝ้าระวังปัญหาเสพติดในชุมชน

ในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของชุมชน ทางหมู่บ้านได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเฝ้าระวังในหมู่บ้าน ได้ทำการเฝ้าระวังเป็นจุดตรวจทางเข้าหมู่บ้าน โดยการทำงานเฝ้าระวังจะใช้คนในพื้นที่เป็นคนคอยสอดส่อง ที่เรียกว่า “ตาสับปรด” คือช่วยกันเฝ้าระวังสอดส่องเยาวชนที่มีพฤติกรรมน่าสงสัย เมื่อพบจะได้แจ้งให้กับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาต่อไป โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง และสอดส่องเด็กเยาวชนที่มีพฤติกรรมน่าสงสัยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และมีการประชุมชมด้วยวิธีการยกมือสนับสนุนการป้องกัน และเสาะหากลุ่มเสี่ยงโดยทำงานร่วมกับทางอำเภอหนองม่วงไข่ สถานีตำรวจภูธรหนองม่วงไข่ และโรงพยาบาลประจำตำบลแม่คำมี ทั้งนี้จะไม่ปกป้องบุตรหลานที่มีพฤติกรรมติดยาเสพติด การให้ข้อมูลที่แท้จริงต่อเจ้าหน้าที่

^{๔๓} สัมภาษณ์, กาลเมฆ กาละ เจ้าพนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

การมีมาตรการที่เข้มแข็ง โดยผู้นำในหมู่บ้านในการป้องปรามและเฝ้าระวังผู้เสพยาเสพติด รวมทั้งการทำแผนที่กำหนดจุดเสี่ยง และจุดที่ต้องเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดในชุมชน

“ประชาชนตระหนักถึงเรื่องของยาเสพติดให้โทษทุกชนิด ประชาชนในพื้นที่ช่วยกันสอดส่องดูแลบุตรหลานของตนเอง และผู้อื่น เป็นการช่วยกันเฝ้าระวังเกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชนในหมู่บ้าน และประชาชนในพื้นที่เมื่อได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเสพยาเสพติด ก็จะมีการแจ้งให้กับผู้นำชุมชนทราบทันที”^{๔๔}

กล่าวได้ว่า การเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดของหมู่บ้านเป็นสิ่งสำคัญของหมู่บ้านที่ชาวบ้านทุกคนต้องให้ความสนใจในการสอดส่องลูกหลานของตนที่เคยติดยาเสพติดอยู่เสมอ ผู้นำชุมชนก็ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ทำให้ชุมชนนี้ปลอดยาเสพติดในระดับหนึ่งของจังหวัดแพร่

ขอบเขตพื้นที่ในการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาเสพติดบ้านปงเจริญ

ภาพที่ ๑๐ จุดเสี่ยงและขอบเขตการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน

(๒) การกำหนดกฎระเบียบของชุมชน

บ้านปงเจริญ หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่คำมี อำเภอนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ได้กำหนดมาตรการและกฎระเบียบของชุมชนซึ่งเป็นกฎระเบียบในภาพรวม โดยมีข้อ ๑๑ กล่าวถึง มาตรการที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด รายละเอียดดังนี้

^{๔๔} สัมภาษณ์, กฤตนัน อุดขันจริง, ผู้ใหญ่บ้านปงเจริญ ตำบลแม่คำมี อำเภอนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่, วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

๑. ห้ามบุคคลใดในหมู่บ้านประพาศติดศีลธรรมอันดีงาม อันอาจนำความเสื่อมเสียหรืออื้อฉาว มาสู่หมู่บ้าน

๒. ห้ามใช้กิริยาจาไม่สุภาพหรือถ้อยคำที่อาจทำให้ผู้อื่นได้รับความอับอาย เสียหาย ไม่กล่าววาจาส่อเสียด ยุยงส่งเสริมหรือแพร่ข่าวอื้อฉาวให้ร้ายผู้อื่น อาจก่อให้เกิดความแตกแยกสามัคคีระหว่างพวกเราตนเองหรือต่างหมู่บ้าน

๓. ห้ามก่อการทะเลาะวิวาทหรือใช้กำลังทำลายซึ่งกันและกันเด็ดขาดถ้ามีจะว่ากล่าวตักเตือน เชิญมารับฟังข้อตักเตือนและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวอีกจะดำเนินการขั้นต่อไป (ถ้าเหตุรุนแรงเกินความสามารถของคณะกรรมการแกนนำจะส่งเรื่องตามลำดับขั้นต่อไป)

๔. ห้ามนำหรือพกพาอาวุธหรือสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาในหมู่บ้านและในกรณีที่มีการยิงปืนขึ้นในหมู่บ้านและที่สาธารณะประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นกลางวัน- กลางคืนโดยไม่มีเหตุอันควร จะถูกปรับครั้งละ ๑,๐๐๐ บาท เว้นแต่มีเหตุจำเป็น เช่น งานพิธีต่างๆ ขโมยขึ้นบ้าน งานส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ถือว่ายกเว้น(ต้องสมเหตุผล)

๕. ห้ามทำลายสิ่งของสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน ถ้ามีจะทำการลงโทษโดยการให้ซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลงให้คงอยู่ในสภาพเดิมหรือปรับจำนวน ๒ เท่า ของความเสียหายที่เกิดขึ้น

๖. ประชาชนในหมู่บ้านต้องรายงานเรื่องต่างๆที่อาจส่งผลทำให้หมู่บ้านได้รับความเสียหาย โดยรายงานต่อผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการให้รับทราบเพื่อจะได้ดำเนินการแก้ไขหรือรับมือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้ทันการณ์และสมเหตุผลในแต่ละกรณีไป

๗. ห้ามบุคคลใดในหมู่บ้านนำความลับที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของหมู่บ้านไปเปิดเผยและไม่กระทำการใดๆอันอาจทำให้หมู่บ้านได้รับความเสื่อมเสียชื่อเสียง ตลอดจนไม่แสวงหาผลประโยชน์เป็นการส่วนตัวโดยอาศัยหน้าที่การงานที่ทำอยู่กับหมู่บ้าน

๘. ห้ามเล่นการพนันทุกชนิดในหมู่บ้าน

๙. ประชาชนทุกท่านในหมู่บ้านต้องสนับสนุน และ ให้ความร่วมมือร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ ด้วยสุจริตใจ ขยันขันแข็งและเต็มใจ

๑๐. ห้ามขีตฆ่า ขูดลบ ต่อดึง แก้ไข เคลื่อนย้ายหรือทำลายประกาศของส่วนราชการ และหมู่บ้านโดยเด็ดขาด

๑๑. ห้ามทุกคนในชุมชนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษทุกชนิด โดยห้ามค้า ห้ามครอบครอง และห้ามเสพถ้ามีจะถูกดำเนินคดีถึงที่สุดตามขั้นตอนกฎหมายและกฎระเบียบหมู่บ้าน

(๓) การทำกิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติด

บ้านปงเจริญ มีกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้คนในชุมชนห่างไกลจากยาเสพติดเป็นกิจกรรมที่เน้นความสามัคคีในการป้องกันยาเสพติดในหมู่บ้านดังนี้

ก. **แข่งขันกีฬาพื้นบ้านเชื่อมความสามัคคีในหมู่คณะ** เป็นการแข่งขันกีฬาของตำบลแม่คำมี ที่เน้นหลักของความสามัคคีในหมู่บ้านเพื่อส่งเสริมให้หมู่บ้านมีความรักความสามัคคีกันในการต่อต้านยาเสพติดที่เป็นสิ่งทำให้เยาวชนตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดการที่จะเอาชนะยาเสพติดได้ต้องมีความสามัคคีกันในการให้ความร่วมมือกันทุกภาคส่วนของตำบล กิจกรรมการแข่งขันกีฬาจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนและประชาชนในตำบลแม่คำมี บ้านปงเจริญห่างไกลจากยาเสพติด

“การแข่งขันกีฬาเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมทางด้านจิตใจและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับเยาวชนและประชาชนในพื้นที่นี้ให้มีความตระหนักถึงภัยของยาเสพติดให้โทษ”^{๔๕}

ภาพที่ ๑๑ การแข่งขันกีฬาพื้นบ้านเชื่อมความสามัคคี

กล่าวได้ว่า การแข่งขันกีฬาเป็นสิ่งที่ดีมากสำหรับการสร้างความสามัคคีกันในหมู่คณะที่อาศัยพึ่งพากันในตำบลให้มีความเข้มแข็งทางด้านร่างกายและจิตใจสามารถต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคได้ และยังสามารถส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้ตระหนักถึงภัยของยาเสพติดด้วย

^{๔๕} สัมภาษณ์, จารุณี สิทธิพัฒนา, นักพัฒนาชุมชนอำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ , วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ข. การทำกิจกรรมตามประเพณีของชุมชน

ภาพที่ ๑๒ กิจกรรมสงฆ์พระตามประเพณีสงกรานต์

กิจกรรมประจำตำบลแม่คำมีในเทศกาลต่างก็จะเน้นให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อให้ได้รับรู้ถึงประเพณีต่างๆ ของหมู่บ้าน ตำบลที่ตนอาศัยอยู่เพื่อให้เกิดความรักในบ้านเกิดของตนในแต่ละปีการสงฆ์พระก็จะมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในเทศกาลสงกรานต์ในวันที่ ๑๕ เมษายน ของทุกปี และมีชาวบ้านได้ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมนี้เป็นอย่างมาก

“กิจกรรมการสงฆ์พระเป็นกิจกรรมที่ส่งผลถึงจิตใจของประชาชนในชุมชนเป็นอย่างมากเพราะศาสนาเป็นศูนย์กลางจิตใจของชุมชนในตำบลนี้ ผู้ที่นับถือก็จะมีจิตใจที่โอบอ้อมอารีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”^{๔๖}

กล่าวได้ว่า ประเพณีพื้นบ้านที่มีการจัดขึ้นตามเทศกาลวันสำคัญต่างๆ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้มีส่วนร่วมในการทำความดีให้กับชุมชนและจะส่งผลสะท้อนทางจิตใจให้มีการรักในชุมชนของตนเอง ซึ่งเป็นผลทางจิตใจของชาวบ้านที่จะช่วยกันดูแลรักษาหมู่บ้านของตนให้พ้นจากอบายมุข เช่น ยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น

^{๔๖} สัมภาษณ์, น้ำอ้อย มังกิตะ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านปงเจริญ ตำบลแม่คำมี อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์, วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ค. ทำผ้าป่าสามัคคีป้องกันยาเสพติดในระดับหมู่บ้าน

ภาพที่ ๑๓ กิจกรรมผ้าป่าสามัคคีป้องกันยาเสพติดในระดับหมู่บ้าน

การจัดตั้งกองผ้าป่าของหมู่บ้านเพื่อป้องกันยาเสพติดเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงภัยของยาเสพติด เงินหรือปัจจัยที่ได้จากการตั้งกองผ้าป่าก็จะเอามาทำประโยชน์ให้กับชุมชน เช่น การสร้างป้อมเวรยามเพื่อเฝ้าระวังเยาวชนที่อยู่ภายในหมู่บ้านและเยาวชนที่สัญจรไปมาหาสู่เยาวชนในหมู่บ้านอย่างใกล้ชิด เป็นต้น ผ้าป่าเป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้ร่วมใจกันตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนเองโดยการร่วมแรงร่วมใจกัน

“การตั้งกองผ้าป่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดที่อาจจะก่อให้เกิดผลอันร้ายแรงต่อบุตรหลานของประชาชนในชุมชนเอง ให้มีความตระหนักมากขึ้นในการเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมคิดร่วมทำกับหมู่คณะ”^{๔๗}

กล่าวได้ว่า การร่วมมือกันเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่ผู้นำต้องหาวิธีการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วย เพื่อให้เกิดความสามัคคีกันในการทำงานและส่งผลถึงการป้องกันยาเสพติดในกลุ่มชาวบ้านและเยาวชนได้

^{๔๗} สัมภาษณ์, กฤตนัน อุดขันจริง, ผู้ใหญ่บ้านปงเจริญ, วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ง. กีฬาด้านยาเสพติดเชื่อมความสามัคคีในระดับตำบลแม่คำมี

ภาพที่ ๑๔ กีฬาด้านยาเสพติดเชื่อมความสามัคคี

การจัดกีฬาด้านยาเสพติดเชื่อมความสามัคคีระดับตำบลแม่คำมีเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อในการต้านยาเสพติดให้เป็นตำบลที่ปลอดจากสิ่งเสพติดหรืออบายมุขทั้งหลาย เป็นการร่วมมือขอผู้นำในการจัดกีฬาสัมพันธ์ด้านยาเสพติดเพื่อให้เยาวชนและประชาชนในชุมชนห่างไกลยาเสพติด

“การจัดกีฬาของตำบลแม่คำมีเป็นการสนับสนุนให้คนในตำบลได้ออกกำลังกายและให้เห็นถึงความสำคัญของการออกกำลังกายทำให้ร่างกายแข็งแรงดีกว่าไปเสพย์สิ่งเสพติดที่ให้โทษต่อร่างกายซึ่งทางตำบลแม่คำมีได้จัดการแข่งกีฬาชุมชนบ้านปงเจริญก็ได้เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาด้วยเสมอ”^{๔๘}

กล่าวได้ว่า กีฬาเป็นยาวิเศษสำหรับทุกคนที่ให้ความสำคัญต่อการออกกำลังกาย ถ้าทุกคนให้ความสำคัญจะช่วยให้ปัญหาเสพติดของหมู่บ้านลดน้อยลงได้และยังเสริมสร้างให้ร่างกายแข็งแรงมีภูมิคุ้มกันโรคต่างๆ ได้ และยังเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งอีกด้วย

^{๔๘} สัมภาษณ์, กฤตนัน อุดชันจริง, ผู้ใหญ่บ้านปงเจริญ, วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

จ. อบรมคณะกรรมการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด

ภาพที่ ๑๕ อบรมคณะกรรมการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด

การเข้าร่วมประชุมเสริมสร้างพัฒนาบทบาทผู้ประสานพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกัน ป้องปราม และการเฝ้าระวัง ผู้ติดยาเสพติดหรือหลังจากการได้รับการบำบัดแล้วต้องมีการเฝ้าระวัง จากการเข้าร่วมประชุมทำให้ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งในการป้องกัน ป้องปราม และเฝ้าระวัง ยาเสพติดมากขึ้น

“ผมได้เข้าร่วมการประชุมเมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕ ได้รับความรู้จากการประชุมเสริมสร้างบทบาทของผู้ประสานงานเกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องจากว่าผมได้เป็นผู้นำชุมชนได้มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกัน ป้องปราม และการเฝ้าระวังยาเสพติดในชุมชน จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถและให้ความสำคัญต่อบุคคลในชุมชนเป็นอย่างมากในการสอดส่องผู้เสพยาเสพติดและให้การบำบัดรักษา ผมได้ปฏิบัติหน้าที่จนถึงปัจจุบันนี้”^{๔๔}

กล่าวได้ว่า การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกัน ป้องปราม และการเฝ้าระวัง ยาเสพติดเป็นการให้ความรู้ที่ดีมาก ถ้านำความรู้นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน การให้ความสำคัญต่อหน้าที่ของตนเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจเป็นอย่างมากในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อความสุขของชุมชนที่ปลอดจากยาเสพติดให้โทษ

^{๔๔} สัมภาษณ์, กฤตนัน อุดขันจริง, ผู้ใหญ่บ้านปงเจริญ, วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ในการทำกิจกรรมได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คำมี รวมทั้งได้รับความร่วมมือกับทุกส่วนในพื้นที่ เช่น สถานีตำรวจภูธรหนองม่วงไข่ โรงพยาบาลประจำตำบลแม่คำมี

ในการบริหารจัดการ ได้ดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยคณะกรรมการจะมาจากทุกภาคส่วนทั้งองค์กรภาครัฐ และประชาชน มีกระบวนการทำงานที่ชัดเจน ทั้งผู้รับผิดชอบหลักและบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมเด่น (best practice) ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติดร่วมกันโดยมีกระบวนการทำงานที่ชัดเจนในรูปแบบของคณะกรรมการ ดังนี้

ภาพที่ ๑๖ คณะกรรมการบริหารบ้านปงเจริญ

คณะบริหารบ้านปงเจริญ ประกอบด้วย

๑. นายกตนัน อุดชันจริง	ผู้ใหญ่บ้านปงเจริญ
๒. นายนทล ทะนันชัย	ผู้รักษาความสงบประจำหมู่บ้านปงเจริญ
๓. นางสาวดารณี อุดชันจริง	รองนายก อบต และประธานกลุ่มสตรี
๔. นายชัยโย ทะนันชัย	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
๕. นางน้าอ้อย มังกิตะ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
๖. นายสมพงษ์ สุนันติะ	ส.อบต แม่คำมี

ในหมู่บ้านได้มีการกำหนดกฎระเบียบหมู่บ้านร่วมกันและมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ทำให้ปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านลดลงอย่างเห็นได้ชัด โดยการประเมินจากจำนวนผู้เสพยาใหม่ลดลงและผู้ที่มีพฤติกรรมเสพได้สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาในโรงพยาบาลจนครบ และหลังบำบัด จะมีการเฝ้าระวังติดตามเป็นระยะๆ โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน

๕) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่ละองค์กรมีหน้าที่รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดังนี้

(๑) สถานีตำรวจภูธรหนองม่วงไข่ มีหน้าที่ในการป้องกันปราบปราม เฝ้าระวังการเสพยาเสพติดภายในชุมชนและภายนอกชุมชน

ภาพที่ ๑๗ การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของสถานีตำรวจภูธรหนองม่วงไข่

ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทางสถานีตำรวจภูธรหนองม่วงไข่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้ลดลงและเป็นการร่วมมือกับผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนที่เล็งเห็นถึงภัยของยาเสพติดจึงได้ร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังจนได้รับผลตอบแทนที่เป็นไปในทางที่ดีมาก คือ ทำให้ชุมชนปลอดยาเสพติด ครอบครัวยุติ เป็นต้น

“จากการที่สถานีตำรวจภูธรหนองม่วงไข่ได้ร่วมมือกับผู้นำชุมชนเพื่อป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดเป็นที่น่าสนใจในการปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจหาสารเสพติด เมื่อพบว่าปัสสาวะของเยาวชนคนใดผิดปกติเข้าข่ายของการเสพยาเสพติด ก็จะมีการส่งไปบำบัดและมีการเฝ้าระวังเป็นลำดับต่อไป จนแน่ใจว่าเขาได้เลิกเสพยาแล้ว”^{๕๐}

^{๕๐} สัมภาษณ์, ชัยโย ทะนันชัย, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านปงเจริญ ตำบลแม่คำมี อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่, วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

กล่าวได้ว่า การทำงานที่ได้รับการร่วมมือจากเจ้าหน้าที่และคนในชุมชนร่วมมือกันในการป้องกัน ปรามปรามยาเสพติดก็จะส่งผลให้หมู่บ้านนั้นปลอดยาเสพติด และจะเป็นชุมชนที่เข้มแข็งในการต่อต้านยาเสพติดให้โทษ ผลก็จะทำให้ครอบครัวของประชาชนมีความอบอุ่นมากขึ้น

(๒) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลแม่คำมี มีหน้าที่ในการรักษา และบำบัดผู้ติดยาเสพติด

ภาพที่ ๑๘ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลแม่คำมี

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลแม่คำมีเป็นสถานที่ให้การดูแลรักษาเบื้องต้นต่อผู้ที่ติดยาเสพติดและถ้ามีอาการหนักเกินที่ทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลจะรักษาหรือบำบัดได้ก็จะส่งต่อไปกับทางโรงพยาบาลประจำอำเภอหนองม่วงไข่ในการรักษาและบำบัดต่อไปจนกว่าผู้เสพยาเสพติดจะหายจากพฤติกรรมเสพยาเสพติด

“การดูแลรักษาและการบำบัดผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่ก็จะส่งมาบำบัดที่โรงพยาบาลประจำอำเภอหนองม่วงไข่ เนื่องจากว่าทางโรงพยาบาลมีความพร้อมทางด้านสถานที่และผู้ให้ความรู้มากกว่าและเป็นศูนย์กลางของแต่ละหมู่บ้านที่จะส่งผู้ติดยาเสพติดมาบำบัดรักษาและมีการเฝ้าระวังตลอดที่มีการบำบัดรักษา”^{๕๑}

กล่าวได้ว่า โรงพยาบาลประจำตำบลก็ให้ความสำคัญต่อการป้องกันและปรามปรามยาเสพติดและมองเห็นอนาคตของผู้เสพยาเสพติด ถ้าไม่มีการบำบัดรักษาให้หายขาดก็จะกลับมาเสพยาอีก ทางโรงพยาบาลจึงมีความตระหนักถึงภัยที่เกิดจากการเสพลิงเสพติดนี้เป็นอย่างมาก

^{๕๑} สัมภาษณ์, วชิร อินทร์สงค์, เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประจำอำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่, วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

(๓) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คำมี ได้จัดสรรงบประมาณในการจัดอบรมผู้ติดยาเสพติด

ภาพที่ ๑๙ ป้อมยามเฝ้าระวังของชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดสรรงบประมาณในการสร้างป้อมยามเฝ้าระวังของชุมชน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของชุมชนมีการเฝ้าระวังและสอดส่องพฤติกรรมของเยาวชน และประชาชนทั่วไปที่เป็นกลุ่มเสี่ยงหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในชุมชนและบุคคลที่ไม่ใช่คนในชุมชน

“การที่หมู่บ้านมีป้อมยามเฝ้าระวังทำให้ชุมชนมีความอุ่นใจในการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน และยังคอยสอดส่องบุตรหลานของประชาชนที่เที่ยวตอนกลางคืนหรืออาจมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้อยู่ในสายตาของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของหมู่บ้านส่วนใหญ่ก็มีจะเจ้าหน้าที่ อปพร.ที่มีความเสียสละเวลา เสียสละกำลังที่จะช่วยเหลือสอดส่องอย่างเต็มความสามารถ”^{๕๒}

กล่าวได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คำมีได้เล็งเห็นภัยของยาเสพติดและความปลอดภัยของคนในชุมชนไม่น้อยไปกว่าบุคคลที่อยู่ในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การอบรมต่อผู้นำชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการเฝ้าระวัง และจัดสรรงบประมาณในการอบรมผู้ติดยาเสพติดให้ได้รู้ถึงโทษของยาเสพติดที่ส่งผลต่อการตนเอง ครอบครัว และสังคมเป็นอย่างมาก

^{๕๒} สัมภาษณ์, ชัยโย ทะนันชัย, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านปงเจริญ, วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

๓) ผลจากการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดของชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน พบว่า ปัญหายาเสพติดลดลง โดยประเมินจากไม่มีผู้เสียชีวิตใหม่และรายเก่าได้รับการบำบัดรักษา และหลังจากผ่านการบำบัดได้ประกอบอาชีพตามความเหมาะสม จากผลการ สรุปรายการตรวจหาผู้เสพ / ผู้ติดยาเสพติด ๕ คน ในปี ๒๕๕๙ และในปี ๒๕๖๐ มีจำนวนผู้เสพยา จำนวน ๔ คน

“ผู้ติดยาเสพติดในปัจจุบันมีจำนวนน้อยลงจากปีที่ผ่านมา เหลือผู้ที่ติดยาเสพติดจำนวน ๔ คน ในปี ๒๕๖๐ และได้รับการบำบัดรักษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่ยังมีการเฝ้าระวังอยู่เกรงว่าจะหันมาเสพยาเสพติดอีก”^{๕๓}

กล่าวได้ว่า ในการป้องกันและการแก้ไขยาเสพติดของชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ดีและมีแนวโน้มที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดไปจากชุมชนได้จากการร่วมมือของทุกภาคส่วนในอำเภอนองม่วงไขในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

๔.๒.๓ วิเคราะห์การสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักพุทธศาสนา

จากการศึกษารูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยทรายแก้ว หมู่ที่ ๙ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และหมู่บ้านปงเจริญ หมู่ ๙ ตำบลแม่คำมี อำเภอนองม่วงไข จังหวัดแพร่ สามารถวิเคราะห์การสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ ๔ รูปแบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) การสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว

สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันแรก ที่มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันปัญหายาเสพติดโดยตรง ทั้งทางนิตินัย และพฤตินัย โดยพ่อแม่ คือ บุคคลสำคัญในการอบรม เลี้ยงดู สั่งสอนลูก นอกจากนี้ยังจะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ที่ถูกต้องให้กับบุตรหลานครอบครัวถือว่ามี ความสำคัญ และเป็นพื้นฐานของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับลูกหลานในด้านต่างๆ คนในครอบครัวมีบทบาท ในการสร้างสังคมปลอดภัยให้ลูกหลาน และญาติพี่น้อง ดังต่อไปนี้

(๑) การสอดส่องพฤติกรรม และการแสดงออกของลูกหลาน ว่ามีพฤติกรรมที่จะเป็นการนำไปสู่การติดยาเสพติดหรือไม่ เช่น ชอบเก็บตัวอยู่คนเดียวในห้อง เทียวกลางคืนบ่อยครั้ง หรือคบเพื่อน ดื่มสุรา หรือสูบบุหรี่ ไม่สนใจการเรียน การบ้าน เป็นต้น

(๒) การสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว โดยการอบรมสั่งสอน การพูดคุยกับ ลูกหลานรวมทั้งการทำกิจกรรมในครอบครัวร่วมกัน เช่น ทำสวน ทำอาหาร ทำความสะอาดบ้านเรือน

^{๕๓} สัมภาษณ์, ไกรลาศ ใจเกษม, เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประจำอำเภอนองม่วงไข จังหวัดแพร่, วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

เดินทางไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ การออกไปพักผ่อนหย่อนใจนอกบ้าน การออกกำลังกาย ไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ การไปวัด ทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น

(๓) พ่อแม่ผู้ปกครอง จะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แบบอย่างที่ถูกต้องให้กับลูกหลานในด้านต่างๆ ทั้งในด้านการครองตน การครองเรือน การประกอบอาชีพที่สุจริต การประพฤติในทางที่ถูกที่ควร เพื่อสร้างให้เป็นตัวแบบที่ดีในการดำเนินชีวิตแก่ลูกหลาน

๒) การนำหลักธรรมเพื่อสร้างสังคมปลอดภัย

สถาบันศาสนา พุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวของคนในชุมชน มายาวนานตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน สถาบันศาสนาเป็นแหล่งที่สร้างและคำจูนคุณธรรมความดีงาม สอนให้สอนให้คนเป็นคนดี ไม่ประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่เสื่อมเสียศีลธรรมอันดีงาม ทั้งตัวแทนที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดศาสนายังเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน โดยวัดถือเป็นสถาบันอีกสถาบันหนึ่งที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน คนในชุมชนจะให้ความเกรงใจเป็นพิเศษ และคนในชุมชนยังยึดถือแบบอย่างที่ดีงามของสถาบันศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

การสร้างสังคมปลอดภัยในระดับชุมชนนั้น พระสงฆ์มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการแก้ไขปัญหาเสพติด โดยหลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างสังคมปลอดภัย ได้แก่ ศีล ๕ ที่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะถ้อยยึดหลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติของตนเอง ครอบครัว และการอยู่ร่วมกับคนในชุมชน การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีนั้นทำให้ชีวิตของคนในชุมชน มีความสุข และสมหวังหรือหากต้องเจอกับปัญหาหรืออุปสรรคที่หนักหนาในชีวิต มีสติและรอบคอบในการแก้ปัญหาเหล่านั้นให้ผ่านพ้นไป การใช้สติปัญญาในการทำงานและสร้างความก้าวหน้าให้กับชีวิตและครอบครัวได้อย่างเต็มที่ และเต็มกำลังความสามารถ

๓) การกำหนดกฎกติกาและมาตรการทางสังคมของชุมชน

ชุมชนถือเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก นอกเหนือจากสถาบันครอบครัว ชุมชนจึงมีส่วนสำคัญในการป้องกันปัญหาเสพติด โดยเฉพาะชุมชนที่มีขนาดเล็ก คนในชุมชนจะต้องช่วยกันอบรมสั่งสอนปลูกฝังค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรมที่ดีงามและเหมาะสม ช่วยกันสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนในชุมชน โดยเปรียบเสมือนเป็นลูกหลานของตนเอง ชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนย่อมเจริญเติบโต และเรียนรู้แต่สิ่งดีๆ จากชุมชน เช่น กฎระเบียบหมู่บ้านปงเจริญ หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่คำมี อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ที่กำหนดมาตรการในการที่จะควบคุมดูแลคนในชุมชนที่มีความครอบคลุมทุกด้าน ได้แก่

๑. ห้ามบุคคลใดในหมู่บ้านประพฤติดีศีลธรรมอันดีงาม อันอาจนำความเสื่อมเสียหรืออื้อฉาวมาสู่หมู่บ้าน

๒. ห้ามใช้กิริยาจาไม่สุภาพหรือถ้อยคำที่อาจทำให้ผู้อื่นได้รับความอับอาย เสียหาย ไม่กล่าววาจาส่อเสียด ยุยงส่งเสริมหรือแพร่ข่าวอื้อฉาวให้ร้ายผู้อื่น อาจก่อให้เกิดความแตกแยกสามัคคีระหว่างพวกเราตนเองหรือต่างหมู่บ้าน

๓. ห้ามก่อการทะเลาะวิวาทหรือใช้กำลังทำลายซึ่งกันและกันเด็ดขาดและถ้าจะมีการว่ากล่าวตักเตือน เชิญมารับฟังข้อตักเตือนและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวอีกจะดำเนินการขั้นต่อไป (ถ้าเหตุรุนแรงเกินความสามารถของคณะแกนนำ จะส่งเรื่องตามลำดับขั้นตอนต่อไป)

๔. ห้ามนำหรือพกพาอาวุธหรือสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาในหมู่บ้านและในกรณีที่มีการยิงปืนขึ้นในหมู่บ้านและที่สาธารณะประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นกลางวัน - กลางคืนโดยไม่มีเหตุอันควร จะถูกปรับครั้งละ ๑,๐๐๐ บาท เว้นแต่มีเหตุจำเป็น เช่น งานพิธีต่างๆ ขโมยขึ้นบ้าน งานส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ถือว่ายกเว้น (ต้องสมเหตุสมผล)

๕. ห้ามทำลายสิ่งของสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน ถ้ามีจะทำการลงโทษโดยการให้ซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลงให้คงอยู่ในสภาพเดิมหรือปรับจำนวน ๒ เท่า ของความเสียหายที่เกิดขึ้น

๖. ประชาชนในหมู่บ้านต้องรายงานเรื่องต่างๆที่อาจส่งผลทำให้หมู่บ้านได้รับความเสียหาย โดยรายงานต่อผู้ใหญ่บ้านและคณะบริหารให้รับทราบเพื่อจะได้ดำเนินการแก้ไขหรือรับมือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้ทันการณ์และสมเหตุสมผลในแต่ละกรณีไป

๗. ห้ามบุคคลใดในหมู่บ้านนำความลับที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของหมู่บ้านไปเปิดเผยและไม่กระทำการใดๆอันอาจทำให้หมู่บ้านได้รับความเสื่อมเสียชื่อเสียง ตลอดจนไม่แสวงหาผลประโยชน์เป็นการส่วนตัวโดยอาศัยหน้าที่การทำงานที่ทำอยู่กับหมู่บ้าน

๘. ห้ามเล่นการพนันทุกชนิดในหมู่บ้าน

๙. ประชาชนทุกท่านในหมู่บ้านต้องสนับสนุน และ ให้ความร่วมมือร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ ด้วยสุจริตใจ ขยันขันแข็ง และเต็มใจ

๑๐. ห้ามขีตฆ่า ขูดลบ ต่อเติม แก้ไข เคลื่อนย้ายหรือทำลายประกาศของส่วนราชการและหมู่บ้านโดยเด็ดขาด

๑๑. ห้ามทุกคนในชุมชนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษทุกชนิด โดยห้ามค้า ห้ามครอบครอง และ ห้ามเสพ ถ้ามีจะถูกดำเนินคดีถึงที่สุดตามขั้นตอนกฎหมาย และ กฎระเบียบหมู่บ้าน

๔) การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

(๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลของผู้เสพยาเสพติด ข้อมูลผู้ค้ายาเสพติด ข้อมูลผู้บำบัดยาเสพติดของหมู่บ้าน การทำแผนที่จุดเสี่ยงในชุมชน เป็นต้น ข้อมูลที่ได้มาจะนำมาใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดต่อไป

(๒) การดำเนินโครงการและกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน วัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานีตำรวจภูธร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และฝ่ายท้องที่ (กำนันผู้ใหญ่บ้าน) ต่างก็มีการทำกิจกรรมตามภารกิจของหน่วยงาน นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการการแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกันอีกด้วย เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยรูปแบบของกิจกรรมจะเป็นกิจกรรมทั้งเชิงของการป้องกันและการแก้ไขปัญหายา เช่น การตั้งด่านตรวจ การลาดตระเวนของตำรวจบ้าน กิจกรรมตาสับปะรด กิจกรรมกีฬาต้านยาเสพติด การ

เดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน การอบรมให้ความรู้เรื่องพิษภัยของยาเสพติด การปฏิบัติธรรม หรือ การสนับสนุนงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำกิจกรรม เป็นต้น

ยกตัวอย่างเช่น โครงการโรงเรียนสีขาว เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งที่จะต้องทำหน้าที่เชื่อมต่อจากสถาบันครอบครัว โรงเรียนเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนที่กว้างกว่าครอบครัว และเป็นสถาบันที่เด็กต้องใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนนานมาก และอยู่ในช่วงวัยของการเรียนรู้ การเลียนแบบ การจดจำ เป็นต้น ดังนั้นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ซึ่งได้แก่ ครู จะต้องทำหน้าที่ในการถ่ายทอด การอบรม สั่งสอน รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก ชีวิตส่วนใหญ่ของเด็กในปัจจุบันจะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนนานกว่าในอดีต เด็กมีโอกาที่จะได้เรียนรู้สิ่งที่ดีและไม่ดีจากโรงเรียนมากมาย ดังนั้นสถาบันโรงเรียนจึงจะต้องมีบทบาทและหน้าที่มากกว่าในอดีต นอกจากจะทำหน้าที่ถ่ายทอดให้ความรู้แล้ว สถาบันโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่เหมือนสถาบันครอบครัวแห่งที่ ๒ ซึ่งจะต้องคอยทำหน้าที่ปลูกฝังค่านิยมที่ดี ให้ความอบอุ่น ให้คำปรึกษาที่ถูกต้องแก่เด็กและเยาวชนของชาติ

กล่าวได้ว่า รูปแบบและมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน พบว่ามี ๔ รูปแบบได้แก่ รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว รูปแบบที่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด รูปแบบที่เป็นกฎกติกาของชุมชน และรูปแบบที่เป็นโครงการกิจกรรม ทั้ง ๔ รูปแบบเป็นการดำเนินงานโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และวัดที่อาศัยการทำงานที่เกื้อกูลกัน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย และทุกสาขาอาชีพ ที่เข้ามาเป็นกำลังช่วยกันจัดปัญหาและป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนห้วยทรายแก้วซึ่งถือได้ว่าชุมชน และหน่วยงานเหล่านี้เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน จนทำให้ปัญหายาเสพติดหมดสิ้นไปจากชุมชน

จากรูปแบบและมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ในจังหวัดแพร่ และจังหวัดพะเยา สามารถสรุปเป็นโมเดลรูปแบบและมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนตามหลักพุทธศาสนาในภาคเหนือ ตามแผนภาพที่ ๓

แผนภูมิที่ ๓

รูปแบบและมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน
ตามหลักพุทธศาสนา ในภาคเหนือ

๔.๓ การสร้างเครือข่ายการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

การศึกษาการสร้างเครือข่ายการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ศึกษาเครือข่ายจังหวัดแพร่ เป็นกรณีศึกษาด้านเครือข่ายการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในภาคเหนือ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ สถานการณ์ปัญหายาเสพติดของจังหวัดแพร่

จังหวัดแพร่ เป็นพื้นที่จังหวัดตอนใน มีเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบน สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขาร้อยละ ๘๐ และมีเส้นทางคมนาคมหลักผ่าน จึงเป็นปัจจัยที่นักค้าใช้เป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติด เพื่อนำเข้าพื้นที่ตอนใน

สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด

พื้นที่แพร่ระบาดของยาเสพติด พบว่า ในพื้นที่ยังคงมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ทุกอำเภอ โดยเฉพาะยาบ้า ส่วนใหญ่เป็นผู้เสพ และผู้ค้ารายย่อย โดยปรากฏข่าวสารมีแหล่งพักยาเสพติดในหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ส่วนผู้ค้ารายสำคัญยังไม่ปรากฏข้อมูลข่าวสารผู้ค้ารายสำคัญ พบเพียงการลักลอบลำเลียงผ่านจังหวัดแพร่ ซึ่งโดยสภาพพื้นที่จังหวัดแพร่เป็นเส้นทางผ่าน และผู้ค้าจะใช้เส้นทางลำเลียงในเส้นทางที่ไม่มีการตั้งด่าน จุดตรวจ/จุดสกัด และนำเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาใช้ในการลักลอบลำเลียง และพบว่า มีการแพร่ระบาดของกัญชาในพื้นที่เพิ่มขึ้น รวมไปถึงยาแก้ปวดทรามาดอลซึ่งจะพบว่าเป็นผู้เสพ และมีการสั่งซื้อผ่านระบบโซเชียล โดยส่งยาเสพติดทางไปรษณีย์ และขนส่งเอกชนคือ เคอร์รี่

ด้านการบำบัดรักษาพบว่าผู้เสพในพื้นที่อยู่ในระดับคงที่ สถานการณ์การป้องกันสามารถดำเนินการได้ตามแผนงาน และเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด การแพร่ระบาดในกลุ่มเด็กและเยาวชน สิ่งที่ต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษ คือ กลุ่มเยาวชนที่มีการไปใช้สารเสพติดในรูปแบบอื่นๆ และการป้องกันไม่ให้ผู้ค้าและผู้เสพรายใหม่เพิ่มขึ้น

ด้านสถานการณ์การผลิตยาบ้า การลักลอบปลูกฝิ่น ไม่ปรากฏข่าวสารการผลิตในพื้นที่ แต่มีการลักลอบเพาะปลูกกัญชาในเขตพื้นที่ อำเภอลอง และ อำเภอเมืองแพร่

ด้านสถานการณ์การนำเข้า จังหวัดแพร่ ไม่มีพื้นที่ติดกับแนวชายแดนของประเทศเพื่อนบ้าน จึงไม่มีการลักลอบนำเข้ายาเสพติด

ประเภทยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาด ได้แก่ ยาบ้า, กัญชา, ไอซ์ และทรามาดอล (Tramadol)

เส้นทางลำเลียงยาเสพติดมายังจังหวัดแพร่ พบใน ๔ เส้นทาง ได้แก่

๑) เส้นทางจังหวัดเชียงราย – พะเยา – อ่างว – อ.สอง – จ.แพร่ (ทางหลวงหมายเลข ๑๐๓)

๒) เส้นทาง อ.เชียงแสน จังหวัดเชียงราย - พะเยา - อ.สอง จ.แพร่ (ทางหลวงหมายเลข

๑๑๕๔)

๓) เส้นทางจังหวัดน่าน – อ.ร้องกวาง จ.แพร่ – อ.เด่นชัย จ.แพร่ (ทางหลวงหมายเลข ๑๐๑)

๔) เส้นทางจังหวัดเชียงใหม่ – ลำปาง – จ.แพร่ (ทางหลวงหมายเลข ๑๑)

ภาพที่ ๒๐ แผนที่ด้านตรวจ จุดตรวจสกัดกั้นการลำเลียงยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดแพร่

ด้านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัดการลำเลียงยาเสพติดในพื้นที่ ได้แก่

- ๑) ด้านตรวจ/จุดตรวจ ๒๔ ชั่วโมง จำนวน ๔ จุด
- ๒) จุดตรวจ ๓ ชั่วโมง ตามแผนการตั้งจุดตรวจของตำรวจภูธรภาค ๕ จำนวน ๔ จุด
- ๓) จุดตรวจเส้นทางรอง จำนวน ๑๐ จุด (จุดตรวจ ๓ ชั่วโมง/วัน)

เส้นทางหลบหลีกในการลำเลียงยาเสพติดมี ๓ เส้นทางได้แก่

- ๑) ทางหลวงชนบทหมายเลข ๑๐๒๒ (พระธาตุช่อแฮ – ภูพานาพ้อ - อ.น้ำปาด จ.อุตรดิตถ์)
- ๒) ถนนเลียบบคลองชลประทานฝั่งตะวันตก อ.สอง – อ.เมืองแพร่
- ๓) ทางหลวงชนบท ๓๐๐๕ ต.บ้านหนุน – บ้านทุ่งน้าว (แยกจาก ทางหลวงหมายเลข ๑๑๕๔ – บ้านทุ่งน้าว ผ่านหน้าวิทยาลัยการอาชีพสอง อ.สอง จ.แพร่)

๔.๓.๒ ยุทธศาสตร์การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดแพร่

จังหวัดแพร่ ได้ดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงบูรณาการ ประจำปี ๒๕๖๐

ในรูปแบบของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดแพร่ (ศอ.ปส.จ.แพร่) ซึ่งเป็นการบูรณาการหน่วยงานหลายภาคส่วนมาร่วมกัน โดยมีองค์กรประสานงานหลัก ได้แก่ กลุ่มงานความมั่นคง ที่ทำการปกครองจังหวัดแพร่ และหน่วยงานอื่น ประกอบด้วย

๑. สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดแพร่
๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพป.แพร่ เขต ๑, ๒ และ สพม. เขต ๓๗)
๓. สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาเอกชน
๔. สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา
๕. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.จังหวัดแพร่)
๖. สำนักงานแรงงานจังหวัดแพร่
๗. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดแพร่
๘. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่
๙. สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดแพร่
๑๐. เรือนจำจังหวัดแพร่
๑๑. สถานีตำรวจภูธร จังหวัดแพร่
๑๒. สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดแพร่
๑๓. สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดแพร่
๑๔. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาเขตแพร่

ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น จังหวัดแพร่ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จำนวน ๗ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ได้มีการดำเนินการดังนี้

๑) โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการ กิจกรรมป้องกันเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต ๒ ได้มีการอบรมนักเรียนแกนนำต้านภัยยาเสพติดในโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัด ๓๗ โรงเรียน จำนวน ๘๐ คน ในระหว่างวันที่ ๒๗ - ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๐ ณ โรงแรมแพร่ครา อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ และการอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาที่รับผิดชอบงานด้านยาเสพติด ในสถานศึกษาในสังกัดจำนวน ๑๒๐ คน ในระหว่างวันที่ ๓๐ - ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๐ ณ โรงแรมแพร่ครา อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ผลการดำเนินงาน พบว่า นักเรียนสามารถจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายที่รณรงค์การต่อต้านยาเสพติดในสถานศึกษา นักเรียนแกนนำสามารถผู้นำเยาวชนในการต่อต้านและป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษาและชุมชน ครูแกนนำด้านยาเสพติดได้รับการพัฒนาที่รับผิดชอบงานป้องกันเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาตามยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดได้ ครูแกนนำมีเครือข่ายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งในและนอกสถานศึกษา และโรงเรียนมีข้อมูลสารสนเทศด้านยาเสพติดในสถานศึกษา

“ทำความเข้าใจกับปัญหายาเสพติดในโรงเรียน หมู่บ้าน ชุมชน เริ่มด้วยการจำแนกกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อจะได้หาวิธีแก้ไขได้เหมาะสม เช่น กลุ่มดี ก็เสริมสร้างความดี ยกย่อง ชมเชย มอบวุฒิบัตร กลุ่มเสี่ยง ใช้การป้องกัน ให้ความรู้ ปรับนิสัยความคิด และแยกออกจากปัจจัยเสี่ยง กลุ่มเสพ ให้การช่วยเหลือให้หยุด ลด ละ เลิก สิ่งเสพติด และกลุ่มผู้ค้าให้โอกาสหยุดพฤติกรรม ถ้าไม่เลิก จะให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย” ^{๕๔}

๒) กิจกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดในสถานศึกษา จัดอบรมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ จำนวน ๑๖ กลุ่มโรงเรียนละ ๑๒๐ คน ใช้เวลาอบรมกลุ่มโรงเรียนละ ๑ วัน ดำเนินการในวันที่ ๓ มิถุนายน - ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ผลการดำเนินงานพบว่า นักเรียนได้รับการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้นักเรียนก่อนวัยเสี่ยง ได้รับรู้รับทราบถึงปัญหาและพิษภัยของยาเสพติด นักเรียนได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียน และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

^{๕๔} สัมภาษณ์, นวพร บุญทอง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลสูงเม่น, วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ภาพที่ ๒๑ กิจกรรมเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต้านยาเสพติดในสถานศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การแก้ไขปัญหาผู้เสพยาเสพติด

ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ ๒ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบประกอบด้วย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดแพร่ และเรือนจำจังหวัดแพร่ โดยได้มีการกำหนดเป้าหมายในการนำผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาในทุกกระบวนการ และให้การติดตาม ช่วยเหลือดูแลผู้ผ่านการบำบัดรักษาเพื่อให้การดำเนินงานกับผู้เสพยาเสพติดมีความต่อเนื่อง และเกิดผลที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

๑) จัดให้มีกลไกรองรับการดำเนินงานแก้ไขปัญหาผู้เสพยาเสพติด โดยการจัดตั้งศูนย์จำแนกคัดกรองทุกอำเภอ ศูนย์ฟื้นฟูฯ แบบสมัครใจทุกจังหวัด และศูนย์ข้อมูล ติดตาม ประสานความช่วยเหลือด้าน Demand จังหวัดและทุกอำเภอ

๒) กำหนดแนวทางและเร่งรัดการปฏิบัติตั้งแต่การค้นหา การจำแนกคัดกรอง การบำบัดฟื้นฟู และการติดตาม ช่วยเหลืออย่างครบวงจร

๓) จัดบริการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดในทุกกระบวนการ ได้แก่ (๑) ระบบสมัครใจ ได้แก่ การบำบัดแบบผู้ป่วยนอกในสถานบริการสาธารณสุข การบำบัดในรูปแบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม “ค่ายศูนย์ขวัญแผ่นดิน” (๒) ระบบบังคับบำบัด ได้แก่ การบำบัดตามโปรแกรมคุมประพฤติ การบำบัดแบบควบคุมตัวเข้มงวด และแบบควบคุมตัวไม่เข้มงวด และ (๓) ระบบต้องโทษ ได้แก่ การบำบัดในรูปแบบชุมชนบำบัด การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามแนวทางกรมราชทัณฑ์

๔) การพัฒนาศักยภาพ องค์ความรู้การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดของ บุคลากร และเครือข่ายสหวิชาชีพ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวว่า

“ผู้นำชุมชนมีส่วนที่จะผลักดันให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการป้องกันมิให้ยาเสพติดแพร่ระบาดเข้ามาในชุมชน และร่วมมือกันในการส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ไม่มีใครรู้ดีไปกว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ดังนั้นปัญหาและการแก้ไขปัญหาควรมีการร่วมมือของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน” ^{๕๕}

“ภัยยาเสพติดเป็นวิกฤตที่จะต้องร่วมกันแก้ไขโดยใช้สติ และความร่วมมือนำใจจากทุกๆ ฝ่าย ช่วยกันคิดและร่วมใจแก้ไข โดยการยึดหลักสันติในการแก้ปัญหา ให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหา และมีมาตรการทางสังคมและกฎหมายที่เป็นธรรมให้โอกาสกับผู้กระทำความผิดได้กลับตัว” ^{๕๖}

ภาพที่ ๒๒ กิจกรรม “ค่ายศูนย์ขวัญแผ่นดิน จังหวัดแพร่ รุ่นที่ ๑ /๒๕๖๐”

^{๕๕} สัมภาษณ์, นวพร บุญทอง,พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ,โรงพยาบาลสูงเม่น, วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๕๖} สัมภาษณ์, ทองพูน เทียมแสน, นักทัศนวิทยาชำนาญการ เรือนจำจังหวัดแพร่, วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ภาพที่ ๒๓ กิจกรรม “ค่ายศูนย์ขวัญแผ่นดิน จังหวัดแพร่ รุ่นที่ ๒ /๒๕๖๐”

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม

การดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม ได้จัดให้มีระบบการดำเนินการดูแล ช่วยเหลือ ภายหลังการบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่อง ในด้านการประกอบอาชีพ การศึกษา การมีรายได้และการมีงานทำ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างความเข้าใจและการยอมรับจากชุมชน โดยส่งต่อข้อมูล และบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างและให้โอกาสผู้ผ่านการบำบัดรักษาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการยอมรับจากชุมชน

การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม ได้มีการดำเนินงานดังนี้

๑) จัดตั้งศูนย์ประสานงานติดตามและให้ความช่วยเหลือด้าน Demand ในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เพื่อทำหน้าที่ในการบูรณาการการปฏิบัติงานติดตาม ดูแล ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

๒) การกำหนดรูปแบบการติดตาม ดังนี้

(๑) การติดตามทางการแพทย์ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลชุมชน (รพช.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ดำเนินการตรวจสภาพร่างกายและจิตใจ การตรวจปัสสาวะ การให้คำปรึกษา กิจกรรมป้องกันการเสพติดกำหนดการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัด ๔ – ๗ ครั้งใน ๑ ปี โดยใช้กิจกรรมแนวทางกลุ่มปัญญาสังคม

“การบำบัดจะประสบความสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากผู้ป่วย ผู้บำบัด บุคคลใกล้ชิด ชุมชนด้วย ดังนั้น เมื่อบุตรหลานต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด บุคคลในครอบครัวต้องเข้าใจในตัวบุตรหลานซึ่งผู้ป่วย โดยการสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ปรับสภาพแวดล้อมเดิม ปรับพฤติกรรมทั้งตัวผู้ป่วยและคนในครอบครัว และให้กำลังใจให้โอกาส และเป็นที่ปรึกษาที่ดี ไม่ซ้ำเติม และคอยสอดส่องพฤติกรรม ช่วยเตือน หรือพาไปเข้ารับการบำบัดตามระยะเวลาหรือเข้าร่วมรับฟัง กรณีผู้บำบัดต้องการข้อมูลหรือ

ขอความร่วมมือจากบุคคลใกล้ชิด ในส่วนของชุมชน ต้องเปิดใจยอมรับและให้โอกาสด้วย”^{๕๗}

(๒) การติดตามเชิงสังคม โดยประสานงานเพื่อการติดตามทางสังคม ได้แก่ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ฝ่ายปกครอง อาสาสมัครผู้ประสานพลังแผ่นดิน ตำรวจ ศึกษา แรงงาน พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคมฯ เกษตร สถานประกอบการ ผู้นำศาสนา อาสาสมัครคุมประพฤติ ฯลฯ

“ปราบปรามผู้ค้า ป้องปรามกลุ่มเสี่ยง ให้โอกาสผู้เสพเข้าสู่การบำบัดรักษา”^{๕๘}

“ภารกิจเกี่ยวข้องกับการป้องกันการเสพยาเสพติด โดยสร้างคุณค่าแก่พลเมืองด้านอาชีพสุจริต สร้างรายได้ ส่งผลให้ครอบครัวอยู่ดีมีสุขไม่ต้องใช้ยาเสพติด”^{๕๙}

ในการดำเนินงาน จะดำเนินการในรูปแบบคู่ขนาน โดยสำรวจคุณภาพชีวิต สังเกตพฤติกรรมจากการพบผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูฯ หรือจากการสอบถามพ่อแม่ ผู้ปกครอง ญาติ ในด้านต่างๆ ได้แก่ สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพในชุมชน สมรรถภาพ การประกอบอาชีพ การศึกษา และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อป้องกันการกลับไปเสพซ้ำ และให้การดูแลช่วยเหลืออย่างครบวงจร รวมทั้งสรุปผลการติดตามลงบันทึกการติดตามดูแลช่วยเหลือ และใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าวในการวางแผนการติดตามช่วยเหลืออย่างเหมาะสมต่อไป

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวว่า การแก้ไขฟื้นฟู ติดตามช่วยเหลือสงเคราะห์ ประชาชนสามารถเข้าร่วมในรูปของจิตอาสา การให้โอกาสในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การเป็นวิทยากรให้ความรู้ทักษะการดำเนินชีวิต การสอนงานด้านอาชีพ การให้โอกาสโดยการให้งานทำการให้ทุนประกอบอาชีพ การให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมทั้งการติดตามสอดส่องพฤติกรรม ทั้งนี้หากทุกคนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการตามหน้าที่ของแต่ละคนอย่างเต็มความสามารถแล้ว เชื่อว่าสังคมจะมีความปลอดภัยจากยาเสพติดและปัญหาอาชญากรรม และมีความเข้มแข็ง^{๖๐}

^{๕๗} สัมภาษณ์, จิรพร เพิ่มพูล, ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดแพร่ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๕๘} สัมภาษณ์, พตท.อนุรักษ์ ไชยวงศ์, สวส.ภว.จว.แพร่, วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์, ชูเกียรติ สารดี, นักวิชาการแรงงานชำนาญการ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จังหวัดแพร่, วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๖๐} สัมภาษณ์, จิรพร เพิ่มพูล, ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดแพร่, วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

“ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ในสังคมปลอดยาเสพติดควรมีการประเมินอาชีพ รายได้ และค่าใช้จ่ายครัวเรือน หาความต้องการด้านอาชีพเสริมของประชาชน จัดอบรมอาชีพเสริม สร้างรายได้ สนับสนุนการตลาด การจัดรายได้ แหล่งทุน ติดตามประเมินผล และร่วมจัดการแก้ไขปัญหา ให้กำลังใจเสริม” ^{๖๑}

ภาพที่ ๒๔ กิจกรรมฝึกและพัฒนาอาชีพผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

ภาพที่ ๒๕ การมอบทุนประกอบอาชีพแก่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

^{๖๑} สัมภาษณ์, ชูเกียรติ สารดี, นักวิชาการแรงงานชำนาญการ, สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จังหวัดแพร่, วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด

ด้านยุทธศาสตร์ที่ ๔ การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด ดำเนินงานโดยชุดปราบปรามยาเสพติด สถานีตำรวจภูธร จังหวัดแพร่ ได้มีการดำเนินงานจับกุมคดียาเสพติดภาพรวม จับกุมของกลางยาเสพติด ได้แก่ ยาบ้า ยาไอซ์ กัญชา เฮโรอีน กระบอม ยาอี (เอ็กซ์ตาซี) จับกุมยาเสพติดในฐานความผิดสำคัญ และยึดอายัดทรัพย์สินผู้ค้ายาเสพติด

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวว่า

“กรมราชทัณฑ์กำหนดว่าเรือนจำต้องปลอดยาเสพติด ๑๐๐ % และต้องไม่ยินยอมให้ผู้ต้องขังเรือนจำเป็นศูนย์กลางการซื้อขายยาเสพติด จึงจะถือได้ว่าเป็นเรือนจำปลอดยาเสพติด เช่นเดียวกับการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดก็ต้องทำให้ยาเสพติดหมดไปจากสังคม ผู้ค้าต้องไม่มีที่ยืน ผู้เสพ ผู้ติดจะต้องได้รับการรักษาให้หายขาด ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดๆ ก็ตาม” ๖๒

ภาพที่ ๒๖ การจับกุมผู้ค้ายาเสพติด และของกลาง

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ สร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด

ในการดำเนินงานตาม ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด ได้มีการทำกิจกรรมควบคุมพื้นที่เสี่ยง โดยการออกตรวจพื้นที่เสี่ยง และการจัดระเบียบสังคม ได้แก่ สถานบันเทิง สถานบริการ สถานประกอบการที่คล้ายสถานบริการ ร้านคาราโอเกะ โต๊ะสนุกเกอร์ หอพัก ที่พัก อาศัยเชิงพาณิชย์ บ้านเช่า ร้านเกมส์ ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านจำหน่ายสุรา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และพื้นที่สาธารณะ

^{๖๒} สัมภาษณ์, ฤชณา มหิทธิบุรินทร์ ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดแพร่. วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

“รัฐต้องสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน ปลุกฝังเด็กรุ่นใหม่โดยมุ่งเน้นการมีความรู้ คู่คุณธรรม สร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารที่มีรายได้และอาชีพที่เหมาะสม และมีความมั่นคงในชีวิต สร้างความเสมอภาคโดยการสร้างโอกาสยกระดับคุณภาพ การศึกษาเพื่อผลสัมฤทธิ์ด้านคุณภาพการเรียนรู้ พัฒนาความเป็นอยู่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งวัยเด็ก เยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานให้มั่งคั่งทำ มีหลักประกันที่มั่นคงในชีวิต มีความมั่นคง”^{๖๓}

ภาพที่ ๒๗ การจัดระเบียบสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การมีส่วนร่วมภาคประชาชน

ด้านยุทธศาสตร์ที่ ๖ การมีส่วนร่วมภาคประชาชน ได้มีการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

๑) โครงการประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด ได้มีการดำเนินงาน

๙ ขั้นตอน ใน ๗๒๖ หมู่บ้าน/ชุมชน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ สืบสภาพชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒ พบปะแกนนำ/ผู้นำธรรมชาติ

ขั้นตอนที่ ๓ ประกาศวาระหมู่บ้าน/ชุมชน (เวทีประชาคมครั้งที่ ๑)

ขั้นตอนที่ ๔ รณรงค์ประชาสัมพันธ์

ขั้นตอนที่ ๕ คัดแยกผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (เวทีประชาคมครั้งที่ ๒)

ขั้นตอนที่ ๖ การสร้างภูมิคุ้มกัน ทั้งในมิติ เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา

ประชาชนทั่วไปและผู้ใช้แรงงาน

^{๖๓} สัมภาษณ์, ธนาถิติ ผายาว, นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ, สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดแพร่, วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ขั้นตอนที่ ๗ การรับรองครัวเรือน (เวทีประชาคมครั้งที่ ๓)

ขั้นตอนที่ ๘ ใช้มาตรการทางสังคม

ขั้นตอนที่ ๙ รักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังดำรงความสัมพันธ์

แต่ละขั้นตอน มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ สืบสภาพชุมชน เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลที่สำคัญของชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมผู้คน สังคม เศรษฐกิจ ขนบธรรมเนียมประเพณีและปัญหาต่างๆของชุมชนโดยสังเขป ซึ่งนอกจากการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านตามครัวเรือนแล้ว อาจอาศัยโอกาสต่างๆ เปิดเวทีย่อยๆ เพื่อเผยแพร่แนวคิดว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ จำเป็นต้องอาศัยพลังสามัคคีจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อดูแลชุมชนของตนเอง

ขั้นตอนที่ ๒ พบปะแกนนำ/ผู้นำธรรมชาติ ชุมชนจะเข้มแข็งได้ ปัจจัยสำคัญคือประชาชนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงไม่ใช่เพียงคอยให้ความร่วมมือกับทางราชการเท่านั้น ผู้นำธรรมชาติซึ่งมาจากศรัทธาของประชาชนจะเป็นตัวแทนของชุมชน ในการแสดงความเป็นเจ้าของการดำเนินงาน ในขณะที่ผู้นำทางการจะเป็นผู้ประสานงานที่ดีระหว่างชุมชนกับหน่วยงานราชการ และคอยสนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำธรรมชาติ

ขั้นตอนที่ ๓ ประกาศวาระหมู่บ้าน/ชุมชน การจัดเวทีประชาคมครั้งแรกเพื่อให้ชาวบ้านคัดเลือก คณะผู้นำธรรมชาติ ของชุมชนการเลือกผู้นำธรรมชาติมีวัตถุประสงค์เพื่อ จัดตั้งคณะกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนหรือเรียกอีกอย่างกระชับว่า คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง ทั้งผู้นำทางการที่มีอยู่แล้วและผู้นำธรรมชาติที่ได้รับเลือกจะเข้ามาร่วมกันเป็นกรรมการเพื่อเป็นองค์กรแกนนำในการสร้างและใช้พลังชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมทั้งพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ขั้นตอนที่ ๔ รณรงค์ประชาสัมพันธ์ หลักสำคัญของการรณรงค์ประชาสัมพันธ์คือให้ทุกครัวเรือนเข้าใจแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนโดยประชาชนเป็นหลัก และขยายความร่วมมือของชาวบ้านมาเป็นแนวร่วมดำเนินการให้มากที่สุด โดยใช้หลักสันติวิธีในการทำงาน เพื่อไม่ให้กระทบกระทั่งบาดหมางกัน

ขั้นตอนที่ ๕ คัดแยกผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (เวทีประชาคมครั้งที่ ๒) ด้วยแนวคิดที่ว่า “ปัญหายาเสพติดอยู่ที่ผู้เสพและผู้ค้า โดยผู้เสพเป็นฐานให้แก่ผู้ค้า หากไม่มีผู้เสพ ผู้ค้าก็อยู่ไม่ได้” คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งจะจัดประชุมและให้กรรมการแต่ละคนกรอกชื่อ ผู้เสพ ผู้ค้า ผู้ผลิต รวมทั้งที่มีพฤติกรรมน่าสงสัยลงในแบบสอบถามและหย่อนลงในกล่องกระดาษ เพื่อไม่ให้รู้ว่าการกรอกชื่อใคร เมื่อครบแล้วจึงเปิดกล่อง นำทั้งหมดมาพิจารณาร่วมกันเพื่อจัดทำเป็นบัญชีรายชื่อผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในชุมชนเพื่อนำไปสู่กระบวนการ คัดแยกผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งหมดในชุมชน ซึ่งอาศัยหลักการ คัดแยกเพื่อให้การช่วยเหลือมีใช้น่ามาลงโทษ

ขั้นตอนที่ ๖ แนวทางการป้องกันยาเสพติด การบูรณาการการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนระหว่างชุมชน สถานศึกษา และสถานประกอบการให้ดำเนินการเป็นกระบวนการที่สอดคล้องระหว่างกัน โดยมีจุดเน้นที่แตกต่างกันตามลักษณะความรุนแรงของปัญหายาเสพติด การสร้างภูมิคุ้มกัน

และป้องกันยาเสพติดในเยาวชนนอกสถานศึกษา โดยศูนย์เยาวชนระดับพื้นที่การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการ ทั้งสถานประกอบการที่มีลูกจ้างต่ำกว่า ๑๐ คน และสถานประกอบการที่มีลูกจ้าง ๑๐ คน ขึ้นไป

ขั้นตอนที่ ๗ การรับรองครัวเรือน (เวทีประชาคมครั้งที่ ๓) เป็นการประชุมเพื่อรับรองครัวเรือนไม่มีสมาชิกอยู่ในบัญชีรายชื่อ โดยครอบครัวที่ได้รับการรับรองก็จะจัดพิธีมอบธงขาวและใบประกาศเกียรติคุณเพื่อยกย่องเป็นครัวเรือนปลอดยาเสพติด โดยเชิญบุคคลสำคัญและผู้มีเกียรติต่าง ๆ มาร่วมเป็นสักขีพยานถือเป็นกิจกรรมปลูกกระแสและสร้างขวัญกำลังใจให้ชุมชน แต่ทั้งนี้ หากครัวเรือนใดเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก ก็จะถูกถอนสภาพครัวเรือนปลอดยาเสพติด

ขั้นตอนที่ ๘ ใช้มาตรการทางสังคม เป็นขั้นตอนการดำเนินการต่อผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งจะได้วิธีโน้มน้าวชักจูงทั้งผ่านสื่อรณรงค์และการพบปะของคณะกรรมการ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นมาแสดงตัวเพื่อประกาศว่าจะเลิกเสพยาเสพติด กรณีที่เป็นผู้เสพยาจะมีการบำบัดรักษาตามความจำเป็นและความเหมาะสมของแต่ละรายไป กรณีของผู้ค้ารายย่อยซึ่งมีเหตุจูงใจจากต้องการเงินมาซื้อยาเสพติดจะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้เสพยาทั่วไป ส่วนผู้ค้ารายย่อยอื่นๆ จะถูกกระแสดังกล่าวกดดันให้เลิกค้าเนื่องจากผู้เสพยาในชุมชนหมดไป ประกอบการคณะกรรมการยึดหลัก ให้อภัย ให้ออกาสกลับใจ โดยจะมีการติดตามตรวจสอบพฤติกรรมว่ากลับตัวได้จริงหรือไม่ ซึ่งคณะกรรมการจะใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นทางเลือกสุดท้าย สำหรับผู้ที่ไม่ยอมเลิกค้ายาเสพติด

ขั้นตอนที่ ๙ รักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง เป้าหมายสูงสุดของการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด ไม่ได้อยู่ที่การทำให้ชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างรวดเร็ว หากแต่เป็นการทำให้ชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืน ดังนั้นบทบาทของคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งจึงต้องเป็นแกนนำในการระดมความร่วมมือร่วมใจ ของทุกคนในชุมชนเพื่อช่วยกันสอดส่องเฝ้าระวัง ป้องกันไม่ให้ยาเสพติดหวนกลับมาอีก โดยการประชุมประชาคมเพื่อรับรองครัวเรือนปลอดยาเสพติดเป็นประจำทุกเดือน รวมทั้งต้องช่วยกันแก้ไขปัญหายาและพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ซึ่งถือเป็นภูมิคุ้มกันยาเสพติดระยะยาวและเป็นการรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ภาพที่ ๒๘ ประชากรร่วมใจสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด

“สังคม ชุมชนต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ปลุกจิตสำนึกต่อต้านการค้ายาเสพติด อย่าคิดว่ารัฐไม่ใช่ การแก้ไขปัญหายาเสพติดต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยคำนึงถึงจารีต ประเพณี วิถีท้องถิ่น และมาตรการทางสังคมในการกำหนดกรอบการปฏิบัติ” ^{๖๔}

“การดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในการแก้ปัญหายาเสพติด โดยชุมชนสามารถร่วมจัดการด้วยตนเองได้ โดยให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกรักชุมชน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชน ลูกหลานในอนาคต” ^{๖๕}

๒) โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน

ในการดำเนินงานโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน กระทรวงมหาดไทย มอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดินตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ ปัจจุบันมีกองทุนแม่ของแผ่นดินได้รับพระราชทานเงินขวัญถุง รวม ๒๔๖ กองทุน จังหวัดแพร่มีกลไกการทำงานระดับจังหวัด ๑ คณะ และระดับอำเภอ ๘ คณะ ประกอบด้วย คณะกรรมการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ ทิวทยาการ กระบวนการกองทุนแม่ของแผ่นดิน และคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดิน โดยมีการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

(๑) ตรวจสุขภาพกองทุนแม่ของแผ่นดิน ปี ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐ ระหว่างเดือนธันวาคม ๒๕๕๙ – มกราคม ๒๕๖๐ จำนวน ๒๓๘ กองทุน

(๒) พัฒนาศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับอำเภอ ปี ๒๕๖๐

(๓) ดำเนินกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดิน ปี ๒๕๖๐ โดยการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดิน การประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินด้านการบริหารจัดการกองทุน ปี ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐ การประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับอำเภอเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการระดับอำเภอ สนับสนุนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับอำเภอ ประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการหมู่บ้านต้นกล้ากองทุนแม่ของแผ่นดิน ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อยกระดับหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน จากการตรวจสุขภาพในระดับ C เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๙ ให้เป็นระดับ B และ A ประชุมเชิงปฏิบัติการระดับจังหวัดเพื่อวางแผนเสริมสร้างขีดความสามารถของศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับอำเภอที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้จริง จำนวน ๘ ศูนย์ นำคณะกรรมการต้นกล้า

^{๖๔} สัมภาษณ์, กฤษณา มหิทธิบุรินทร์ ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดแพร่. วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๕} สัมภาษณ์, ธนาณัติ ฝายาว, นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ, สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดแพร่, วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

กองทุนแม่ของแผ่นดินประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๐ จำนวน ๘ กองทุน เข้าร่วมงานมหกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดิน ณ อิมแพ็คอารีนา เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน เกิดขึ้นจาก

๑) มีการตรวจสอบสภาพกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นประจำทุกปี ในช่วงต้นปีงบประมาณ และนำผลการตรวจสอบสภาพที่ได้ มาจัดทำแผนปฏิบัติการและกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดิน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและภารกิจกองทุน โดยการสนับสนุนจากวิทยากรกระบวนการกองทุนแม่ของแผ่นดินในทุกระดับ

๒) กรมการพัฒนาชุมชนและสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแพร่ ให้การสนับสนุนงบประมาณตามแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินในทุกระดับ

๓) มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานจากวิทยากรกระบวนการกองทุนแม่ของแผ่นดินในทุกระดับ และจากเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับจังหวัดและอำเภอ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวว่า

“การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรนั้น ต้องสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ชุมชนตระหนักถึงปัญหา สร้างสังคม/บุคคลต้นแบบการทำงานแบบพหุภาคี นำผู้ติด/ผู้เสพเข้าสู่กระบวนการบำบัด และยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง” ๖๖

“ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังป้องกันในพื้นที่ หากพบผู้ที่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดสามารถแจ้งได้โดยจะเก็บข้อมูลผู้แจ้งเป็นความลับ เน้นให้ชุมชนเห็นว่าหากพบเห็นผู้เสพจะนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา ไม่มีการดำเนินคดีตามกฎหมาย” ๖๗

“การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียร โดยเริ่มตั้งแต่การป้องกัน ครอบครัวซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดในการอบรม สั่งสอนบุตรหลาน โรงเรียน ครูในการดูแลศิษย์ในขณะที่อยู่ในสถานศึกษา ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลคนในชุมชน ช่วยเป็นหูเป็นตา เฝ้าระวัง ติดตามข่าวสาร หากพบเห็นพฤติกรรมเสี่ยง หรือเหตุจะได้แจ้งเตือนและช่วยเหลือกันในชุมชนได้ทันทั่วทั้ง” ๖๘

๖๖ สัมภาษณ์, ทองพูน เทียมแสน, นักพัฒนวิทยาชานาญการ เรือนจำจังหวัดแพร่, วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

๖๗ สัมภาษณ์, พตท.อนุรักษ์ ไชยวงศ์, สวส.ภว.จว.แพร่, วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

๖๘ สัมภาษณ์, จิรพร เพิ่มพูล, ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดแพร่, วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ภาพที่ ๒๙ โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน

ยุทธศาสตร์ที่ ๗ การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ

ในการดำเนินงาน ยุทธศาสตร์ที่ ๗ การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ ได้มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจังหวัดแพร่ (ศอ.ปส.จ.แพร่) ได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี ๒๕๖๐ โดยจัดทำแผนปฏิบัติการแบบบูรณาการระดับจังหวัด พัฒนาและเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ประชุมคณะทำงานเฝ้าระวังฯ (โต๊ะข่าว) การอบรมและพัฒนาบุคลากรด้านยาเสพติด การรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ (นายวัฒนา พุฒิชาติ) ได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการ ศอ.ปส.จ.แพร่ เพื่อกำกับติดตาม เร่งรัด การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ให้บรรลุเป้าหมาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวว่า

“ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ไม่ใช่เป็นหน้าที่ขององค์กรใด องค์กรหนึ่งและไม่สามารถดำเนินได้สำเร็จเพียงลำพัง เนื่องจากมีปัจจัยหลายด้านที่เป็นที่มาของปัญหา ดังนั้น ทุกฝ่ายต้องช่วยกันอย่างจริงจัง ร่วมแรงร่วมใจกัน โดยทำหน้าที่ของตนเอง และองค์กรให้ดีที่สุด”^{๖๙}

“ทุกอย่างขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของบุคคล อย่าให้ประชาชนคิดว่าไม่ใช่ ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดนั้น ภาครัฐต้องแสดงให้เห็น

^{๖๙} สัมภาษณ์, จิรพร เพิ่มพูล, ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดแพร่, วันที่ ๓๐ พฤษภาคม

ประชาชนเห็นว่ายาเสพติดสร้างความเสียหายและส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างไรบ้าง หากสังคมไม่ช่วยกันแก้ไข” ^{๗๐}

“หน่วยงานราชการภาครัฐ ควรมีการประชุมชี้แจงในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการให้คำแนะนำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแก่ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด และครอบครัว และควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนอย่างจริงจัง อีกทั้งผู้นำชุมชนควรเข้ามาควบคุมดูแลและสอดส่องผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด และผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง” ^{๗๑}

ภาพที่ ๓๐ การประชุมคณะกรรมการ คอ.ปส.จ.แพร่

นอกจากนี้ ศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจังหวัดแพร่ (คอ.ปส.จ.แพร่) ได้มีการทำกิจกรรม “ทำดีเพื่อพ่อ สานต่อแก้ปัญหายาเสพติด” เนื่องในวันต่อต้านยาเสพติดโลก ประจำปี ๒๕๖๐

^{๗๐} สัมภาษณ์, กฤษณา มหิทธิบุรินทร์ ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดแพร่. วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๑} สัมภาษณ์, ธนาณัติ ผายาว, นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ, สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดแพร่, วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ภาพที่ ๓๑ กิจกรรม “ทำดีเพื่อพ่อ สานต่อแก้ปัญหายาเสพติด”

กล่าวโดยสรุป การสร้างเครือข่ายการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจังหวัดแพร่ ได้มีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ที่มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ๗ ด้าน โดยเป็นการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ในรูปแบบของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดแพร่ (ศอ.ปส.จ.แพร่) โดยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับภาคประชาชนทั้ง ๗ ยุทธศาสตร์ ผ่านการประสานงานที่เป็นทางการจากศูนย์อำนวยการฯ ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ลงไปยังอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้มีการทำกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

จากการดำเนินงานของเครือข่ายการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ สามารถสรุปเป็นโมเดลเครือข่ายการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ ตามแผนภาพที่ ๔

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดจังหวัดแพร่ (ศอ.ปส. จ.แพร่)

๑. ที่ทำการปกครองจังหวัดแพร่
๒. สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดแพร่
๓. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
(สพป.เขต ๑, ๒ และ สพม. เขต ๓๗)
๔. สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาเอกชน
๕. สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา
๖. สำนักงานแรงงานจังหวัดแพร่
๗. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
จังหวัดแพร่
๘. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่
๙. สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดแพร่
๑๐. เรือนจำจังหวัดแพร่
๑๑. สถานีตำรวจภูธร จังหวัดแพร่
๑๒. สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดแพร่
๑๓. สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดแพร่
๑๔. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาเขตแพร่
๑๕. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย

หน่วยงานเฝ้าระวังและติดตามระดับพื้นที่

- หน่วยงานในระดับอำเภอ / ตำบล/ หมู่บ้าน
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- กลุ่ม/องค์กรภาคประชาชน
- อาสาสมัครชุมชน
- วิทยากรจิตอาสา

ยุทธศาสตร์

- ๑ การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- ๒ การแก้ไขปัญหาผู้เสพยาเสพติด
- ๓ การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม
- ๔ การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด
- ๕ สร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด
- ๖ การมีส่วนร่วมภาคประชาชน
- ๗ การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ

โครงการ/กิจกรรมเด่น

- โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน
- โครงการประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด
- โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดแบบบูรณาการ
- กิจกรรมป้องกันเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
- การติดตามสอดส่องพฤติกรรม
- การแก้ไขฟื้นฟู ติดตามช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้บำบัด
- การสอนงานด้านอาชีพ /ให้ทุนประกอบอาชีพ
- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

แผนภูมิที่ ๔

การสร้างเครือข่ายการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนา ในภาคเหนือ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้และบทเรียนที่เกิดจากการดำเนินงานของชุมชน องค์การ และเครือข่ายที่ดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาคเหนือ ในประเด็นต่อไปนี้

๔.๔.๑ การปรับเปลี่ยนรูปแบบและกระบวนการทำงานในการแก้ไขปัญหายาเสพติดใน

ภาคเหนือ

ภาคเหนือถือเป็นภูมิภาคที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ในการป้องกัน การปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศไทย เนื่องจากสภาพพื้นที่ และลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นทั้งพื้นที่ต้นทาง คือ ภาคเหนือมีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นแหล่งปลูกและแหล่งผลิตยาเสพติด เป็นสาเหตุให้สถานการณ์ด้านยาเสพติดมีความรุนแรง เป็นพื้นที่กลางทางคือ เป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดและเป็นแหล่งพักยาเสพติด เพื่อนำเข้าพื้นที่ตอนใน และเป็นพื้นที่ปลายทางคือ เป็นแหล่งซื้อขายยาเสพติด จากสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคเหนือ ได้มีการทำกิจกรรมในการป้องกัน การปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด การทำงานด้านยาเสพติดในช่วงแรก จะเน้นการทำงานเชิงปราบปรามผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้เสพยาเสพติด การทำงานในเชิงของการตั้งรับปัญหา โดยถือว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วยที่จะต้องได้รับการบำบัดรักษา มีการดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจ โรงพยาบาล

ต่อมาภาครัฐได้มีการทำงานในเชิงรุกมากขึ้นและใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชน การทำกิจกรรมกับนักเรียนในโรงเรียน การมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการบูรณาการการทำกิจกรรมกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งองค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาชน องค์กรภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษาทุกระดับในพื้นที่ รวมทั้งวัดที่มีพระสงฆ์มีบทบาทหลักในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กเยาวชนในโรงเรียน ในชุมชน และเยาวชนที่ติดยาเสพติด โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๔.๔.๒ รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาใน

ภาคเหนือ

๑) กระบวนการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชน

กระบวนการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชน ได้ดำเนินงานใน ๑๐ ขั้นตอน ประกอบด้วย การค้นหาสืบสภาพชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การรับรองครัวเรือน การบูรณาการสู่สถานศึกษา การตักเตือน การบำบัด การจับกุมและดำเนินคดี การติดตาม การรักษาสถานะชุมชน เข้มแข็ง และการใช้มาตรการทางสังคม ในกระบวนการดำเนินงานได้ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และแนวคิดการบูรณาการแผนงานและกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ สถานศึกษา สถาบันศาสนา ร่วมกับแกนนำทั้ง ๑๐ ชุมชน ลักษณะของกิจกรรมจะเป็นทั้งมาตรการการ

ป้องกัน การปราบปราม การส่งเสริมสุขภาพ การอบรมให้ความรู้ ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การกำหนดมาตรการทางสังคมของชุมชนในรูปแบบธรรมนูญชุมชน กิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปราม รวมทั้งโครงการกิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่น

ทั้งนี้ วัดและครอบครัวจะมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชน โดยพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการทำกิจกรรมด้านจิตใจ การสั่งสอนอบรมให้ความรู้แก่เด็กเยาวชน บุคคลที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติดในชุมชน มีการอบรม การบรรยายธรรมะ การเข้าค่ายคุณธรรมทั้งที่เป็นทางการ และที่ไม่เป็นทางการคือ การเทศนาสั่งสอนธรรมะให้แก่ญาติโยมที่มาทำบุญใส่บาตร ให้เห็นความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เพื่อให้ผู้ปกครองทำบทบาทในการอบรมสั่งสอนลูกหลาน การสอดส่องพฤติกรรม การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรหลาน ส่วนการใช้มาตรการทางสังคม บทบาทหลักจะอยู่ที่แกนนำชุมชน โดยการสร้างกติการ่วมกันภายในชุมชน ในรูปแบบของกฎระเบียบหมู่บ้าน ธรรมนูญชุมชน หรือการตัดสินใจประโชชน์ด้านสวัสดิการต่างๆ ในชุมชน

๒) รูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดในชุมชน

(๑) การสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันแรก ที่มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดโดยตรง ทั้งทางนิตินัย และพฤตินัย โดยพ่อแม่ คือ บุคคลสำคัญในการอบรม เลี้ยงดู สั่งสอนลูก นอกจากนี้ยังจะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ที่ถูกต้องให้กับบุตรหลานครอบครัวถือว่ามีความสำคัญ และเป็นพื้นฐานของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับลูกหลาน คนในครอบครัวมีบทบาทในการสร้างสังคมปลอดภัยเสพยาเสพติดให้กับลูกหลานและญาติพี่น้อง โดยการสอดส่องพฤติกรรม และการแสดงออกของลูกหลาน ว่ามีพฤติกรรมที่จะเป็นการนำไปสู่การติดยาเสพติดหรือไม่ การสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว โดยการอบรมสั่งสอน การพูดคุยกับลูกหลานรวมทั้งการทำกิจกรรมในครอบครัวร่วมกัน และพ่อแม่ผู้ปกครอง จะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แบบอย่างที่ดีต้องให้กับลูกหลาน

(๒) การนำหลักธรรมเพื่อสร้างสังคมปลอดภัยเสพยาเสพติด การสร้างสังคมปลอดภัยเสพยาเสพติดในระดับชุมชนนั้น พระสงฆ์มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยหลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสพยาเสพติดนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะถ้อยยึดหลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติของตนเอง ครอบครัว และการอยู่ร่วมกับคนในชุมชน การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีนั้นทำให้ชีวิตของคนในชุมชน มีความสุข และสมหวังหรือหากต้องเจอกับปัญหาหรืออุปสรรคที่หนักหนาในชีวิต มีสติและรอบคอบในการแก้ปัญหาเหล่านั้นให้ผ่านพ้นไป การใช้สติปัญญาในการทำงานและสร้างความก้าวหน้าให้กับชีวิตและครอบครัวได้อย่างเต็มที่ และเต็มกำลังความสามารถ

(๓) การกำหนดกฎกติกาและมาตรการทางสังคมของชุมชน ชุมชนถือเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก นอกเหนือจากสถาบันครอบครัว ชุมชนจึงมีส่วนสำคัญในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติด โดยเฉพาะชุมชนที่มีขนาดเล็ก คนในชุมชนจะต้องช่วยกันอบรมสั่งสอน ปลูกฝังค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรมที่ดีงาม และเหมาะสม ช่วยกันสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนในชุมชน นอกจากนี้ยังต้องอาศัยมาตรการทางสังคมมาเป็นตัวกำกับ โดยการกำหนดเรื่องยาเสพติดในกฎระเบียบของหมู่บ้าน หรือธรรมนูญหมู่บ้าน

(๔) การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้มานำมาใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ของโรงเรียน วัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานีตำรวจภูธร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และฝ่ายท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการการแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกันอีกด้วย เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบองค์รวม และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยรูปแบบของกิจกรรมจะเป็นการผสมผสานทั้งการป้องกัน และการแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น การตั้งด่านตรวจ การลาดตระเวนของตำรวจบ้าน กิจกรรมตาสับปะรด กีฬาด้านยาเสพติด การเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน การอบรมให้ความรู้เรื่องพิษภัยของยาเสพติด การปฏิบัติธรรม รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำกิจกรรมชุมชน และการตั้งด่านตรวจของตำรวจ เป็นต้น

๓) การสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชน

การสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชน ได้มีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ที่มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล โดยเป็นการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ในรูปแบบของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับจังหวัด ในการดำเนินงานได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ในระดับพื้นที่ ผ่านการประสานงานที่เป็นทางการจากศูนย์อำนวยการฯ ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ไปยังอำเภอ ตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม/องค์กรภาคประชาชนในหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นหน่วยงานเฝ้าระวังและติดตามระดับพื้นที่ อาสาสมัครชุมชนและ วิทยากรจิตอาสา และให้มีการทำกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ทั้ง ๗ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ๑) ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ๒) ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด ๓) ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม ๔) ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด ๕) ยุทธศาสตร์การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด ๖) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชน และ ๗) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ โดยมีการทำโครงการและกิจกรรมเด่นในจังหวัดแพร่ ได้แก่ โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน โครงการประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการ กิจกรรมป้องกันเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา การติดตามสอดส่องพฤติกรรมผู้บำบัดยาเสพติด การแก้ไขฟื้นฟูติดตามช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้บำบัด การสอนงานด้านอาชีพ การให้ทุนประกอบอาชีพ และการให้โอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

๔.๔.๓ ยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

๑) ยุทธศาสตร์บูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันปัญหายาเสพติด กระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ มีพื้นฐานจากแนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และแนวคิดการบูรณาการความร่วมมือ โดยเป็นการบูรณาการแผนงานและกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติในชุมชน เป็นการทำงานตามบทบาทและภารกิจของหน่วยงานนั้นๆ ร่วมกับคนในชุมชน ในรูปแบบการบูรณาการ

ป้องกันปัญหายาเสพติดอย่างมีส่วนร่วมระหว่างวัด บ้าน (ชุมชน) โรงเรียน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ละฝ่ายมีบทบาทดังต่อไปนี้

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่สำรวจชุมชนเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การสร้างความร่วมมือกับชาวบ้าน การเข้าไปให้ความรู้ในชุมชน โดยวิธีอบรม ประชุม ชี้แจง เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ แล้วติดตามโดยอาสาสมัครสาธารณสุข จัดกีฬาต้านยาเสพติด

- สถานีตำรวจภูธร ทำหน้าที่ในการป้องกันและปราบปราม โดยมีกิจกรรมเชิงรับและเชิงรุก ได้แก่ โครงการการศึกษาเพื่อต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน (ครูแดร์) โครงการหมู่บ้านสีขาว การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด การตั้งกลุ่มไลน์แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาเสพติด การตั้งด่านตรวจค้นยาเสพติดทั้งที่เป็นด่านถาวร และด่านชั่วคราว เป็นต้น ส่วนกิจกรรมเชิงรุก เช่น การปราบปราม การซื้อขายยาเสพติด การจับกุมผู้เสพยาเสพติด สายตรวจอาสา หรือตำรวจบ้าน เป็นต้น

- โรงพยาบาล ทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมป้องกันโดยการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เป็นภูมิคุ้มกันของครอบครัว ให้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน การบำบัดรักษาโดยพยาบาลจิตเวช การฟื้นฟูกลุ่มวัยรุ่นในโรงเรียน โดยทำงานร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพส่วนตำบล และเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือตอนบน

- วัด/พระสงฆ์ ทำหน้าที่ให้ความรู้แก่คนในชุมชน จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด จัดอบรมปฏิบัติธรรมที่วัด รณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา งดเหล้าในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

- โรงเรียน จัดโครงการค่ายคุณธรรม โครงการทูปิ่นมเบอร์วัน บูรณาการกิจกรรมในวิชาศิลปะ กิจกรรมพัฒนาของผู้เรียน คือ ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

- ชุมชน ทำหน้าที่จัดเวรยาม และเดินลาดตระเวนของอปพร.ในจุดที่มีกลุ่มเสี่ยง เข้ามาเป็นสายตรวจอาสาหรือตำรวจบ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ทั้งนี้ การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันปัญหาเสพติด มีลักษณะทั้งการป้องกัน การปราบปราม การส่งเสริมสุขภาพ การให้ความรู้ การกำหนดมาตรการทางสังคมของชุมชนในรูปแบบธรรมนูญชุมชน และกิจกรรมโครงการตามประเพณีท้องถิ่น

๒) ยุทธศาสตร์พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด การป้องกันยาเสพติดในระดับพื้นที่ภาคเหนือได้มีการบูรณาการหลายๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสู่สถานศึกษา และชุมชน ตลอดจนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มเป้าหมายที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด รวมถึงการจัดเวรยามคอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของกลุ่มที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้เสพยาหรือใช้ยา หากพบผู้ที่เกี่ยวข้องจะเริ่มต้นโดยการตักเตือน การบำบัด หากยังไม่หยุดจะถึงขั้นจับกุมและดำเนินคดี หลังจากนั้นก็ยังมีการติดตามเฝ้าระวัง การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง และการออกมาตรการทางสังคมร่วมกันในชุมชน เกิดเป็นกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด ประกอบด้วย ๓ สถาบันหลัก ได้แก่

- สถาบันครอบครัว ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ที่ถูกต้องให้กับบุตรหลาน ครอบครัวถือว่ามีความสำคัญ และเป็นพื้นฐานของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับลูกหลานในด้านต่างๆ คนในครอบครัวมีบทบาทในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดให้กับลูกหลาน และญาติพี่น้อง

- สถาบันศาสนา มีพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวของคนในชุมชน คนในชุมชนจะให้ความเคารพ ศรัทธา และยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีงามเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิต หลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะถือยึดหลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติของตนเอง ครอบครัว และการอยู่ร่วมกับคนในชุมชน

- สถาบันชุมชน ที่มีการกำหนดกฎกติกาและมาตรการทางสังคม ในรูปแบบธรรมนูญชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งมาตรการในการควบคุมดูแลคนในชุมชนจะมีความครอบคลุมทุกด้าน เพื่อป้องกันไม่ให้คนในชุมชนทำการละเมิดกฎกติกาทางสังคม ถ้าละเมิดจะมีการลงโทษตามที่ได้กำหนดไว้

ทั้งนี้ ในการดำเนินกิจกรรมในการป้องกันปัญหาเสพติด จะมีองค์กรภายนอก ทำหน้าที่ในหนุนเสริมการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ได้แก่ โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานีตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และฝ่ายท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) รวมทั้งสนับสนุนข้อมูลข่าวสารงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์

๓) ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันปัญหาเสพติด การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันยาเสพติดในภาคเหนือ เป็นการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาล โดยการบูรณาการการดำเนินงานอย่างเป็นทางการ ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันกับชุมชน ในรูปแบบของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทั้งในส่วนงานด้านการปกครอง การศึกษา สาธารณสุข สังคม ท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินงานผ่านการประสานงานที่เป็นทางการจากศูนย์อำนวยการฯ ไปสู่ภาคส่วนต่างๆ ในระดับพื้นที่ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ที่วางไว้

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือดังกล่าว ยังมีการดำเนินงานอย่างไม่เป็นทางการ อาทิ ในส่วนของชุมชน โดยการสร้างกติการ่วมกันภายในชุมชน ในรูปแบบของกฎระเบียบหมู่บ้าน ธรรมนูญชุมชน ซึ่งหากผู้ใดละเมิดกฎ จะถูกตักเตือน จนถึงตัดสิทธิประโยชน์ด้านสวัสดิการต่างๆ ภายในชุมชน ในส่วนของศาสนาหรือวัดซึ่งเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาของผู้คนในชุมชน จะมีพระสงฆ์คอยเทศนาสั่งสอนธรรม ให้ความรู้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการประกอบกิจกรรมทางศาสนาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแก่คนในชุมชน

๔.๔.๔ การบูรณาการหลักธรรมในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยในกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด ทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ ตามหลักโอวาทปาติโมกข์ ประกอบด้วย

๑) หลักการ ๓ ประกอบด้วย ข้อ ๑ การไม่ทำบาปทั้งปวง ไม่ว่าจะด้วยกาย วาจาและใจ ข้อ ๒ การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง และข้อ ๓ การทำจิตใจให้ผ่องใส ด้วยการละบาปทั้งปวง ถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน หลักการทั้ง ๓ ข้อ โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชาวพุทธเราไม่ทำบาปทั้งปวง หมายความว่า ทุกคนดเว้นที่จะไม่ทำความชั่วอยู่แล้ว ลูกเชื่อฟังคุณพ่อคุณแม่ ลูกศิษย์เชื่อฟังครูบาอาจารย์ พุทธศาสนิกชนเชื่อฟังพระสงฆ์ ทำจิตใจตัวเองให้บริสุทธิ์ขาวอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้ที่ไถ่ถอนง่ายเร็ว

๒) อุดมการณ์ ๔ ประกอบด้วย ข้อที่ ๑ คือความอดทนอดกลั้น ขันติธรรมเป็นเรื่องสำคัญ ข้อที่ ๒ ความสงบสัจ เป็นเรื่องสำคัญที่เป็นเกณฑ์ชีวิต ทุกคนมีความเชื่อร่วมกันว่าความสงบในชุมชนจะนำพาซึ่งความสุข ความสงบสุขในชุมชนเป็นเรื่องที่ทุกคนปรารถนา ข้อที่ ๓ คือการที่บุคคลที่เบียดเบียนคนอื่นอยู่ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต หรือเป็นมนุษย์ หรือเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นครู เป็นอาจารย์ และข้อที่ ๔ คืออุดมการณ์ผู้ที่ขึ้นว่าตัวเองสงบสุขยังเบียดเบียนคนอื่นอยู่ ไม่เชื่อว่าเป็นผู้สงบ ถ้าสังคมจะสงบสุขเข้มแข็งจะต้องมีความสงบสุขและต้องไม่มีการเบียดเบียนกัน เป็นพ่อเป็นแม่ก็ดำรงตนในฐานะของตนเอง ให้มีบทบาทที่สมจริง และผู้ที่มีสถานะเป็นผู้นำเป็นปราชญ์ เป็นสมณะ จะต้องมีความสมบัตินั้นจริง ๆ จึงจะสามารถเป็นต้นแบบของชุมชนได้

๓) วิธีการ ๖ หลักการสำคัญที่เป็นวิธีการ ๖ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องไม่เข้าปากล่าวร้าย ไม่เข้าไปว่าร้าย สำรวมจะมีความพอดีในการบริโภคในชุมชน การไม่พูดให้ใครเจ็บช้ำ ไม่ทำให้ใครชุนเคือง จะสำรวมเรื่องปาติโมกข์ จะบริโภคแต่พอดี จะอยู่ในที่สงบสัจ และจะขจัดปัดเป่าจิตใจให้ใสสะอาด

นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมอื่นๆ ที่สามารถนำมาใช้เป็นหลักในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาอาเสพติด ได้แก่

(๑) หลักอริยสัจ ๔ การเข้าใจสถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาของอาเสพติด คิดค้นหาวิธีแก้ไข และนำสู่การปฏิบัติรวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา

(๒) หลักอปริหานิยธรรม การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ ซึ่งมีการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลแห่งการกระทำคือ ความเป็นปกติสุขในสังคม

(๓) หลักสามัคคีธรรม การสร้างความร่วมมือ ประองตอง เกื้อกูลรักใคร่ เมตตาต่อกัน

(๔) หลักประโยชน์ ๓ เป็นฐานคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยหลักประโยชน์ในชาตินี้ (ทฤษฎีนี้มีกติกาประโยชน์) โดยเน้นให้คนในชุมชนดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม รู้จักการแสวงหาทรัพย์ การเก็บรักษาอย่างถูกวิธี หลักประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกกติกาประโยชน์) คือ การปฏิบัติตนเหมาะสมตามหลักศีลธรรม เชื้อกฎแห่งการทำดีทำชั่วและหลักประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การดำรงตนอย่างสงบสุขด้วยปัญญาไตรตรอง มีสติเท่าทันความทุกข์เพราะโลก โกรธ หลง

(๕) หลักไตรสิกขา รักษาศีล เจริญสมาธิ และเจริญปัญญา

(๖) หลักทิศ ๖ เป็นหลักในการปฏิบัติต่อบุคคลรอบข้าง ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในระดับต่างๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างมารดาบิดากับบุตรธิดา ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างภรรยาสามี ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับลูกจ้าง และความสัมพันธ์ระหว่างนักบวชกับชาวบ้าน เป็นต้น

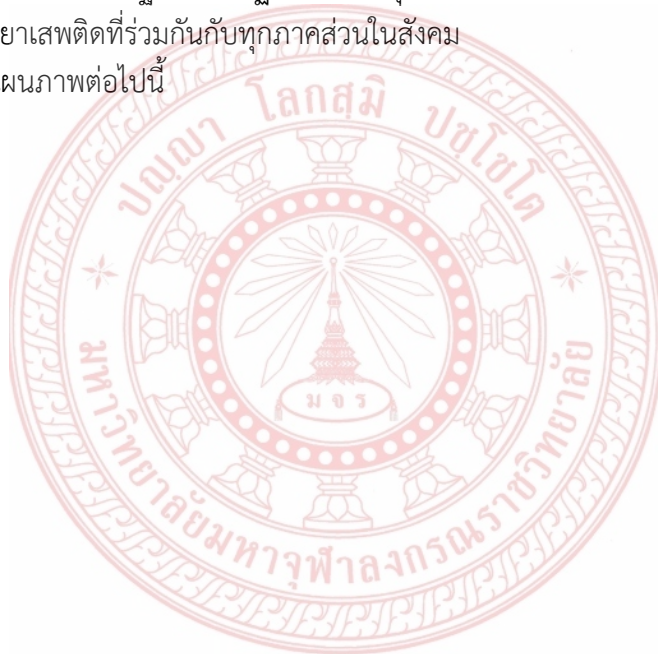
(๗) หลักการคบมิตร การมีมิตรเป็นสิ่งที่จำเป็นของผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม เพราะเราอยู่ลำพังคนเดียวไม่ได้ ต้องมีเพื่อนเป็นองค์ประกอบในสังคม ดังนั้นการจะเลือกคบเพื่อนจึงควรพิจารณาเลือกคบแต่คนดีที่นำความเจริญรุ่งเรืองมาให้

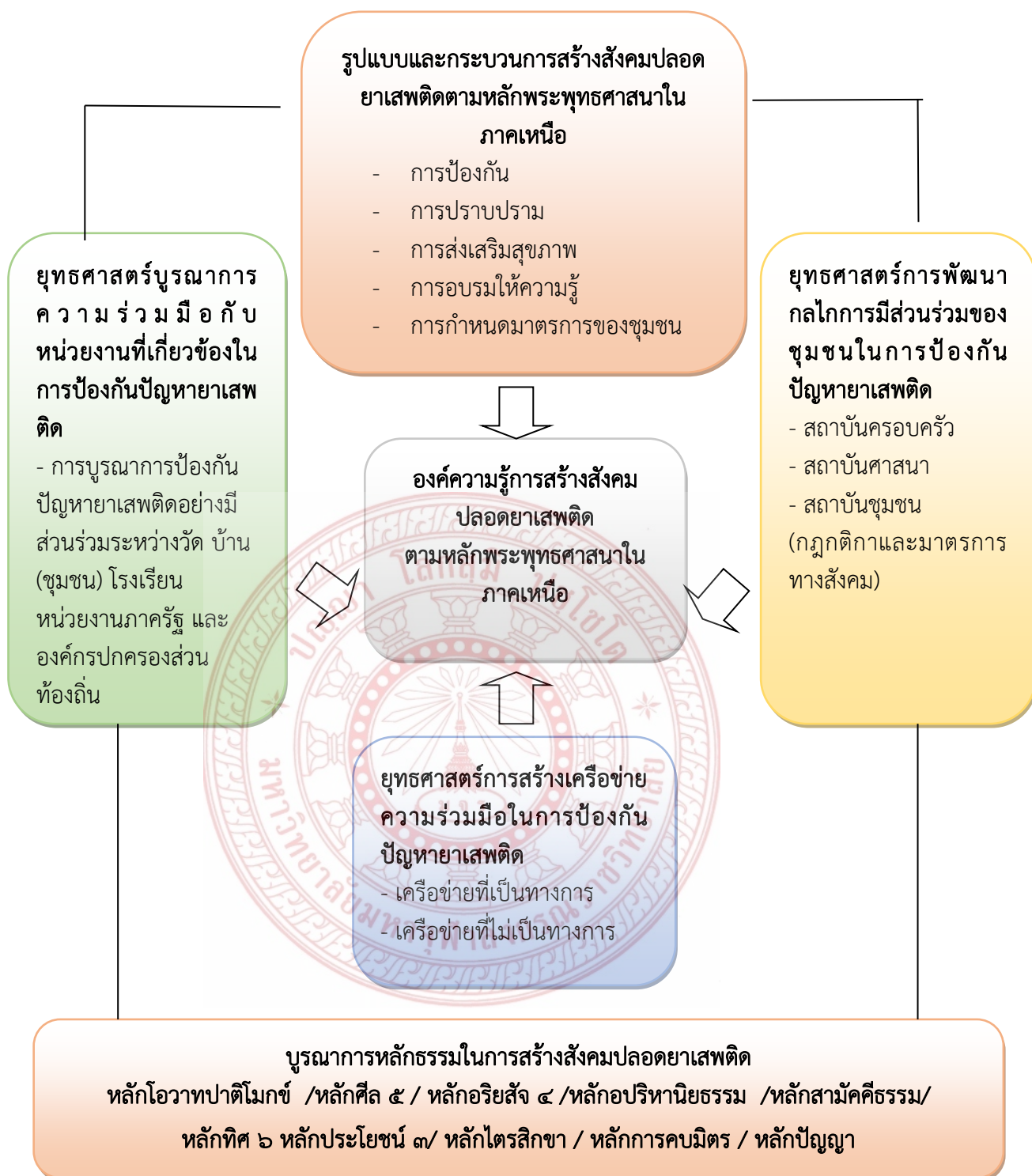
(๘) หลักปัญญา เป็นหลักธรรมที่แนะนำให้ใช้ความคิดพิจารณาเป็นไปตามธรรมชาติ และละกิเลส หลักปัญญาทำให้รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ และเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง

ที่จะไม่ให้กลุ่มหลงมัวเมา การใช้ความคิดพิจารณาเพื่อให้รู้อย่างถ่องแท้ ไม่วิปริต และใช้สติพิจารณาคติแห่ง กุศลธรรมและอกุศลธรรม รู้สิ่งที่เกื้อกูลและสิ่งไม่เกื้อกูลแก่ตนเองและผู้อื่นด้วยปัญญาตามความเป็นจริง

กล่าวได้ว่า การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ เป็น กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันหรือป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหา หรือเริ่มใช้ยาเสพติด เป็นความร่วมมือกันของคน ในสังคมทุกๆ ฝ่ายอย่างจริงจัง ในการที่จะป้องกันตั้งแต่เริ่มต้น คือพยายามไม่ให้เกิดหรือมีกลุ่มเสี่ยงหรือ กลุ่มเป้าหมายขึ้นในชุมชน กระนั้น แม้เกิดมีกลุ่มดังกล่าวก็พยายามไม่ให้กลุ่มดังกล่าวเกิดความรู้สึกลอยๆ ใช้ยา โดยความร่วมมือช่วยกันสร้างสิ่งแวดล้อมภายนอกหรือสังคม/ชุมชนที่เข้มแข็ง และสภาวะภายใน จิตใจที่สมบูรณ์จากบ้านและวัด กล่าวคือ การสร้างความอบอุ่นในครอบครัว การใช้หลักทางพุทธศาสนา ช่วยอบรมขัดเกลาจิตใจ ความช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่กันและกันชุมชน การให้ข้อมูลข่าวสารความรู้จาก โรงเรียน สถานีตำรวจ โรงพยาบาล การทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิ กีฬา กระทั่งประเพณีท้องถิ่นต่างๆ เพื่อ สร้างความสามัคคีในชุมชน เป็นต้น ภายใต้การสนับสนุนดูแลของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น การนำนโยบายจากรัฐบาลมาปฏิบัติร่วมกับชุมชนด้วยความเอาใจใส่ เรียกว่า เป็นการบูรณา การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดที่ร่วมกันกับทุกภาคส่วนในสังคม

ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๕

องค์ความรู้การสร้างสังคมปลอดภัยยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด และเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาใน ๓ พื้นที่ ได้แก่ ศึกษากระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติ ในพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองพาน ศึกษาการสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนห้วยทรายเลื่อน จังหวัดพะเยา และชุมชนปงเจริญ จังหวัดแพร่ และศึกษาการเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชน ในเครือข่ายจังหวัดแพร่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำกิจกรรมป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดในแต่ละพื้นที่จำนวน ๔๐ รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำรวจ ครู เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล กลุ่มผู้นำชุมชนและกรรมการหมู่บ้าน โดยลงพื้นที่สำรวจชุมชน เข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน จัดประชุมกลุ่มย่อย สนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่ม แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ การเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน และการทำแผนที่เดินดิน ผลการวิจัยพบว่า

๕.๑.๑ กระบวนการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

กระบวนการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินงานใน ๑๐ ขั้นตอน ประกอบด้วย ๑) การค้นหาสื่อบุคคลชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ๓) การรับรองครัวเรือน ๔) การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๕) การตั้งเตือน ๖) การบำบัด ๗) การจับกุมและดำเนินคดี ๘) การติดตาม ๙) การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง และ ๑๐) การใช้มาตรการทางสังคม ในกระบวนการดำเนินงานได้ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และแนวคิดการบูรณาการแผนงานและกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ สถานศึกษา สถาบันศาสนา ร่วมกับแกนนำทั้ง ๑๐ ชุมชน ลักษณะของกิจกรรมจะเป็นทั้งมาตรการการป้องกัน การปราบปราม การส่งเสริม

สุขภาพ การอบรมให้ความรู้ ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การกำหนดมาตรการทางสังคมของชุมชนในรูปแบบธรรมนูญชุมชน กิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปราม เช่น การสืบค้นข้อมูล การทำแผนที่จุดเสี่ยง จัดตั้งทีมงาน การตั้งด่านเฝ้าระวัง การประสานการจับกุม โรงเรียนสีขาว กิจกรรมตาสับประรด ครูตำรวจ รวมทั้งโครงการกิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่น เช่น วันสงกรานต์ ทอดผ้าป่าด้านยาเสพติด กีฬาพื้นบ้าน เป็นต้น

ทั้งนี้ วัดและครอบครัวจะมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชน โดยพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการทำกิจกรรมด้านจิตใจ การสั่งสอนอบรมให้ความรู้แก่เด็กเยาวชน บุคคลที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติดในชุมชน มีการอบรม การบรรยายธรรมะ การเข้าค่ายคุณธรรมทั้งที่เป็นทางการ และที่ไม่เป็นทางการคือ การเทศนาสั่งสอนธรรมะให้แก่ญาติโยมที่มาทำบุญใส่บาตร ให้เห็นความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เพื่อให้ผู้ปกครองทำบทบาทในการอบรมสั่งสอนลูกหลาน การสอดส่องพฤติกรรม การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรหลาน ส่วนการใช้มาตรการทางสังคม บทบาทหลักจะอยู่ที่แกนนำชุมชน โดยการสร้างกติการ่วมกันภายในชุมชน ในรูปแบบของกฎระเบียบหมู่บ้าน ธรรมนูญชุมชน หรือการตัดสินใจประโชยณ์ด้านสวัสดิการต่างๆ ในชุมชน

๕.๑.๒ รูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนห้วยทรายแก้ว จังหวัดพะเยาและชุมชนปางเจริญ จังหวัดแพร่

๑) การสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันแรก ที่มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันปัญหาเสพติดโดยตรง ทั้งทางนิตินัย และพฤตินัย โดยพ่อแม่ คือ บุคคลสำคัญในการอบรม เลี้ยงดู สั่งสอนลูก นอกจากนี้ยังจะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ที่ถูกต้องให้กับบุตรหลานครอบครัวถือว่ามีความสำคัญ และเป็นพื้นฐานของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับลูกหลานในด้านต่างๆ คนในครอบครัวมีบทบาทในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดให้กับลูกหลาน และญาติพี่น้องดังต่อไปนี้

(๑) การสอดส่องพฤติกรรม และการแสดงออกของลูกหลาน ว่ามีพฤติกรรมที่จะเป็นการนำไปสู่การติดยาเสพติดหรือไม่ เช่น ชอบเก็บตัวอยู่คนเดียวในห้อง เทียวกลางคืนบ่อยครั้ง หรือคบเพื่อนดื่มสุรา หรือสูบบุหรี่ ไม่สนใจการเรียน การบ้าน เป็นต้น

(๒) การสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว โดยการอบรมสั่งสอน การพูดคุยกับลูกหลาน รวมทั้งการทำกิจกรรมในครอบครัวร่วมกัน เช่น ทำสวน ทำอาหาร ทำความสะอาดบ้านเรือน เดินทางไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ การออกไปพักผ่อนหย่อนใจนอกบ้าน การออกกำลังกาย ไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ การไปวัด ทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น

(๓) พ่อแม่ผู้ปกครอง จะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แบบอย่างที่ดีที่ต้องให้กับลูกหลานในด้านต่างๆ ทั้งในด้านการครองตน การครองเรือน การประกอบอาชีพที่สุจริต การประพฤติในทางที่ถูกที่ควร เพื่อสร้างให้เป็นตัวแบบที่ดีในการดำเนินชีวิตแก่ลูกหลาน

๒) การนำหลักธรรมเพื่อสร้างสังคมปลอดยาเสพติด โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวของคนในชุมชนมาช้านานตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน สถาบันศาสนาเป็นแหล่งที่สร้างและค้ำจุนคุณธรรม ความดีงาม สอนให้คนเป็นคนดี ไม่ประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่เสื่อมเสียศีลธรรมอันดีงาม ทั้งมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดศาสนายังเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน วัดถือเป็นสถาบันอีกสถาบันหนึ่งที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน คนในชุมชนจะให้ความเคารพ ศรัทธา และคนในชุมชนยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีงามเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิต

การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดในระดับชุมชนนั้น พระสงฆ์มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยหลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะยึดหลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติของตนเอง ครอบครัว และการอยู่ร่วมกับคนในชุมชน การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีนั้นทำให้ชีวิตของคนในชุมชน มีความสุข และสมหวังหรือหากต้องเจอกับปัญหาหรืออุปสรรคที่หนักหนาในชีวิต มีสติและรอบคอบในการแก้ปัญหา เหล่านั้นให้ผ่านพ้นไป การใช้สติปัญญาในการทำงานและสร้างความก้าวหน้าให้กับชีวิตและครอบครัวได้อย่างเต็มที่ และเต็มกำลังความสามารถ

๓) การกำหนดกฎกติกาและมาตรการทางสังคมของชุมชน ชุมชนถือเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็กนอกเหนือจากสถาบันครอบครัว ชุมชนจึงมีส่วนสำคัญในการป้องกันปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะชุมชนที่มีขนาดเล็ก คนในชุมชนจะต้องช่วยกันอบรมสั่งสอน ปลุกฝังค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรมที่ดีงามและเหมาะสม ช่วยกันสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนในชุมชนโดยเปรียบเสมือนเป็นลูกหลานของตนเอง ชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนย่อมเจริญเติบโต และเรียนรู้แต่สิ่งดี ๆ จากชุมชน เช่น กฎระเบียบหมู่บ้านปงเจริญ หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่คำมี อำเภอนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ที่กำหนดมาตรการในการที่จะควบคุมดูแลคนในชุมชนที่มีความครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในเรื่องการประพฤติผิดศีลธรรมอันดีงาม อันอาจนำความเสื่อมเสียหรืออื้อฉาวมาสู่หมู่บ้าน การทะเลาะวิวาทหรือใช้กำลังทำลายซึ่งกันและกันเด็ดขาดและถ้าจะมีการว่ากล่าวตักเตือน ห้ามนำหรือพกพาอาวุธหรือสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาในหมู่บ้านและในกรณีที่มีการยิงปืนขึ้นในหมู่บ้านและที่สาธารณะประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นกลางวัน - กลางคืนโดยไม่มีเหตุอันควร ห้ามทำลายสิ่งของสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน ห้ามเล่นการพนันทุกชนิดในหมู่บ้าน ห้ามทุกคนในชุมชนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษทุกชนิด โดยห้ามค้า ห้ามครอบครอง และห้ามเสพ ถ้ามีจะถูกดำเนินคดีถึงที่สุดตามขั้นตอนกฎหมาย และกฎระเบียบหมู่บ้านโดยเสียค่าปรับตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของหมู่บ้าน

๔) การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดย ๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลของผู้เสพยาเสพติด ข้อมูลผู้ค้ายาเสพติด ข้อมูลผู้บำบัดยาเสพติดของหมู่บ้าน การทำแผนที่จุดเสี่ยงในชุมชน เป็นต้น ข้อมูลที่ได้มาจะนำมาใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ๒) การดำเนินโครงการและกิจกรรมของโรงเรียน วัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานีตำรวจภูธร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และฝ่ายท้องที่ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) นอกจากนี้ยังมีการบูร

ณาการการแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกันอีกด้วย เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยรูปแบบของกิจกรรมจะเป็นการผสมผสานทั้งการป้องกัน และการแก้ไขปัญห เช่น การตั้งด่านตรวจ การลาดตระเวนของตำรวจบ้าน กิจกรรมตาสับปะรด กีฬาต้านยาเสพติด การเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน การอบรมให้ความรู้เรื่องพิษภัยของยาเสพติด การปฏิบัติธรรม และ ๓) การสนับสนุนงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำกิจกรรมชุมชน และการตั้งด่านตรวจของตำรวจ เป็นต้น

๕.๑.๓ การสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชน จังหวัดแพร่

การสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชน จังหวัดแพร่ ได้มีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ที่มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล โดยเป็นการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ในรูปแบบของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดแพร่ (ศอ.ปส.จ.แพร่) โดยมีหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

๑. ที่ทำการปกครองจังหวัดแพร่
๒. สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดแพร่
๓. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพป.เขต ๑, ๒ และ สพม. เขต ๓๗ แพร่)
๔. สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาเอกชน
๕. สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา
๖. สำนักงานแรงงานจังหวัดแพร่
๗. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดแพร่
๘. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่
๙. สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดแพร่
๑๐. เรือนจำจังหวัดแพร่
๑๑. สถานีตำรวจภูธร จังหวัดแพร่
๑๒. สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดแพร่
๑๓. สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดแพร่
๑๔. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาเขตแพร่
๑๕. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ในการดำเนินงานได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ในระดับพื้นที่ ผ่านการประสานงานที่เป็นทางการจากศูนย์อำนวยการฯ ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ไปยังอำเภอ ตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม/องค์กรภาคประชาชนในหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นหน่วยงานเฝ้าระวังและติดตามระดับพื้นที่ อาสาสมัครชุมชนและ วิทยากรจิตอาสา และให้มีการทำกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ทั้ง ๗ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ๑) ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ๒) ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด

ติดยาเสพติด ๓) ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม ๔) ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด ๕) ยุทธศาสตร์การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด ๖) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชน และ ๗) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ โดยมีการทำโครงการและกิจกรรมเด่นในจังหวัดแพร่ ได้แก่ โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน โครงการประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการ กิจกรรมป้องกันเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา การติดตามสอดส่องพฤติกรรมผู้บ้ำบดยาเสพติด การแก้ไขฟื้นฟู ติดตามช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้บ้ำบด การสอนงานด้านอาชีพ การให้ทุนประกอบอาชีพ และการให้โอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยในประเด็นรูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาโดยเชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ กระบวนการ รูปแบบและมาตรการการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนา

จากการศึกษา กระบวนการ รูปแบบและมาตรการการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มีกระบวนการดำเนินงานใน ๑๐ ขั้นตอน อันประกอบด้วย ๑) การค้นหาสืบสภาพชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ๓) การรับรองครัวเรือน ๔) การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๕) การตักเตือน ๖) การบ้ำบด ๗) การจับกุมและดำเนินคดี ๘) การติดตาม ๙) การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง และ ๑๐) การใช้มาตรการทางสังคม ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น มีความสอดคล้องต้องกันกับการให้ความหมายของการป้องกันยาเสพติด ตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๒๕๕๓) กล่าวว่า เป็นกระบวนการดำเนินการล่วงหน้า โดยการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่บุคคล เพื่อให้มีความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา อุปสรรค และเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ รวมทั้งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายไปใช้ยาเสพติด โดยมีพื้นฐานจากแนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และแนวคิดการบูรณาการแผนงานและกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้น กระบวนการดังกล่าวยังมีองค์ประกอบของการป้องกันปัญหายาเสพติดสอดคล้องตามที่สำนักงานสหประชาชาติเพื่อปัญหายาเสพติดและอาชญากรรม ได้กล่าวไว้คือ เป็นการลดอุปสงค์ (Demand Reduction Strategies) คือ การป้องกันหรือทำให้อายุที่เริ่มเสพยาต่ำลง รวมถึงกระบวนการเพื่อให้เลิกยา (Abstinence – oriented Approach) และเป็นการลดอุปทาน (Supply

Reduction Strategies) คือ มีการขัดขวางกระบวนการผลิต การซื้อขาย และการเข้าถึงยาเสพติด นั่นคือ มีเป้าหมายของการป้องกันที่เป็น "การเสริมแรงพฤติกรรมทางบวก" ที่นำไปสู่การปฏิเสธยาเสพติด เพื่อให้บุคคลมีจำนวนภูมิคุ้มกันมากกว่าปัจจัยเสี่ยง เพื่อเลื่อนอายุที่บุคคลใช้ยาเสพติดครั้งแรกออกไป เพื่อให้บุคคลเลือกที่จะไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยสมัครใจ และเพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตที่ปลอดภัย (นาวิ สุกุลวงศ์ธนา และคณะ, ๒๕๕๖)

ในเรื่องของรูปแบบการป้องกันยาเสพติดในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ ยังเป็นรูปแบบกิจกรรมโครงการที่มีความหลากหลายและมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างบูรณาการ เป็นไปตามแนวทางการป้องกันปัญหาเสพติดทั้ง ๓ แนวทาง ได้แก่ แนวทางจัดการกับอิทธิพลทางสังคม แนวทางเพิ่มศักยภาพของบุคคล และแนวทางการจัดการกับปัจจัยเสี่ยง ที่เป็นการเพิ่มภูมิคุ้มกันและลดปัจจัยเสี่ยง ทั้งหมดรวมกัน โดยการออกแบบกิจกรรมโครงการที่ครอบคลุมถึงการป้องกันสิ่งเสพติดได้หลายๆ ประเภท ตั้งแต่บุหรี่ยาเสพติดที่ผิดกฎหมาย เช่น กัญชา เฮโรอีน เป็นต้น ทั้งนี้เริ่มต้นกระบวนการและรูปแบบจากการสืบสภาพในชุมชนก่อน เพื่อทราบข้อมูลประวัติและการแพร่ระบาดของสิ่งเสพติดในชุมชนนั้นๆ

จากนั้นมีการร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางปฏิบัติการของผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดในชุมชนทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ครั้นแล้วทำการรับรองครีวเรือนร่วมกัน การให้ความรู้โดยร่วมมือกันบูรณาการหลายๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีตำรวจ โรงพยาบาล ฯลฯ สู่สถานศึกษาและชุมชน ได้แก่ ประชากรทั่วไป เช่น เด็กนักเรียนในทุกระดับชั้น ตลอดจนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มเป้าหมายที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด เช่น เด็กที่มีปัญหาการเรียน ปัญหาครอบครัว รวมถึงมีการจัดเวรยามคอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของกลุ่มที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้เสพยาหรือใช้ยา เช่น กลุ่มแรงงานนอกพื้นที่ที่เข้ามาทำงาน หากพบผู้ที่เกี่ยวข้องจะเริ่มต้นโดยการตักเตือน การบำบัด จนในที่สุด หากยังไม่หยุดจะถึงขั้นจับกุมและดำเนินคดี หลังจากนั้นก็ยังมีการติดตามเฝ้าระวัง การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง และการออกมาตรการทางสังคมร่วมกันในชุมชน

จะเห็นได้ว่า รูปแบบและกระบวนการการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดในพื้นที่นี้ มีลักษณะทั้งการป้องกัน การปราบปราม การส่งเสริมสุขภาพ การให้ความรู้ การกำหนดมาตรการทางสังคมของชุมชนในรูปแบบธรรมนูญชุมชน และกิจกรรมโครงการตามประเพณีท้องถิ่น เช่น วันสงกรานต์ ทอดผ้าป่าต้านยาเสพติด กีฬาพื้นบ้าน เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา ในภาคเหนือ เป็นกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันหรือป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหา หรือเริ่มใช้ยาเสพติด เป็นความร่วมมือกันของคนในสังคมทุกๆ ฝ่ายอย่างจริงจัง ในการที่จะป้องกันตั้งแต่เริ่มต้น คือพยายามไม่ให้เกิดหรือมีกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มเป้าหมายขึ้นในชุมชน กระนั้น แม้เกิดมีกลุ่มดังกล่าวก็พยายามไม่ให้เกิดหรือมีความรู้สึกรออยากใช้ยา โดยความร่วมมือช่วยกันสร้างสิ่งแวดล้อมภายนอกหรือสังคม/ชุมชนที่เข้มแข็ง และสภาวะภายในจิตใจที่สมบูรณ์จากบ้านและวัด กล่าวคือ การสร้างความอบอุ่นในครอบครัว การใช้หลักทางพุทธศาสนาช่วยอบรมขัดเกลาจิตใจ ความช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่กันและกันในชุมชน การให้ข้อมูลข่าวสารความรู้จากโรงเรียน สถานีตำรวจ โรงพยาบาล การทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิ กีฬา กระทั่งประเพณีท้องถิ่น

ต่างๆ เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน เป็นต้น ภายใต้การสนับสนุนดูแลของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หรือเทศบาลอย่างจริงจัง การนำนโยบายจากรัฐบาลมาปฏิบัติร่วมกับชุมชน ด้วยความเอาใจใส่ เรียกว่า เป็นการบูรณาการสร้างสังคมปลอดภัยาสพติดที่ร่วมกันกับทุกภาคส่วนในสังคม

๕.๒.๒ การสร้างเครือข่ายชุมชนในการป้องกันปัญหาอาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาการสร้างเครือข่ายชุมชนในการป้องกันปัญหาอาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา เครือข่ายการป้องกันปัญหาอาเสพติดของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเสพติด จังหวัดแพร่ ได้มีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเสพติด ที่มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ๗ ด้าน โดยเป็นการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ในรูปแบบของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามอาเสพติดจังหวัดแพร่ (ศอ.ปส.จ.แพร่) โดยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับภาคประชาชนทั้ง ๗ ยุทธศาสตร์ ผ่านการประสานงานที่เป็นทางการจากศูนย์อำนวยการฯ ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ลงไปยังอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้มีการทำกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเสพติดในพื้นที่ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ มีความสอดคล้องกับคุณสมบัติของกัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการด้วย ๑) ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ๒) ใตถาม ๒) ครุ น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย ๓) ภาวนีโย น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ ๔) วตตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี ๕) วจนกฺขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว ๖) คมกิริยจก ถ้า กตตากลางเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป และ ๗) โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอสุราน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

๕.๒.๓ วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยาสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา

๑) หลักโอวาทปาติโมกข์ โดยมองว่าพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยในกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยาสพติด ทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ ประกอบด้วย

(๑) หลักการ ๓ ประกอบด้วย ข้อ ๑ การไม่ทำบาปทั้งปวง ไม่ว่าจะด้วยกาย วาจาและใจ ข้อ ๒ การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง และข้อ ๓ การทำจิตใจให้ผ่องใส ด้วยการละบาปทั้งปวง ถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน หลักการทั้ง ๓ ข้อ โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชาวพุทธเราไม่ทำบาปทั้งปวง หมายความว่า ทุกคนดเว้นที่จะไม่ทำความชั่วอยู่แล้ว ลูกเชื่อฟังคุณพ่อคุณแม่ ลูกศิษย์เชื่อฟังครูบาอาจารย์ พุทธศาสนิกชนเชื่อฟังพระสงฆ์ ทำจิตใจตัวเองให้บริสุทธิ์ขาวอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้ที่ไถ่ถอนง่ายเร็ว

(๒) **อุดมการณ์ ๔** ประกอบด้วย ข้อที่ ๑ คือความอดทนอดกลั้น ชั้นดีธรรมเป็นเรื่องสำคัญ ข้อที่ ๒ ความสงบสัจ เป็นเรื่องสำคัญที่เป็นเกณฑ์ชีวิต ทุกคนมีความเชื่อร่วมกันว่าความสงบในชุมชนจะนำพาซึ่งความสุข ความสงบสุขในชุมชนเป็นเรื่องที่ทุกคนปรารถนา ข้อที่ ๓ คือการที่บุคคลที่เบียดเบียนคนอื่นอยู่ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต หรือเป็นมนุษย์ หรือเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นครู เป็นอาจารย์ และข้อที่ ๔ คืออุดมการณ์ผู้ที่ขึ้นว่าตัวเองสงบสุขยังเบียดเบียนคนอื่นอยู่ ไม่เชื่อว่าเป็นผู้สงบ ถ้าสังคมจะสงบสุขเข้มแข็งจะต้องมีความสงบสุขและต้องไม่มีการเบียดเบียนกัน เป็นพ่อเป็นแม่ก็ดำรงตนในฐานะของตนเอง ให้มีบทบาทที่สมจริง และผู้ที่มีสถานะเป็นผู้นำเป็นปราชญ์ เป็นสมณะ จะต้องมีความรับผิดชอบอย่างนั้นจริง ๆ จึงจะสามารถเป็นต้นแบบของชุมชนได้

(๓) **วิธีการ ๖** หลักการสำคัญที่เป็นวิธีการ ๖ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องไม่เข้าไปกล่าวร้าย ไม่เข้าไปว่าร้าย สำรวมจะมีความพอดีในการบริโภคในชุมชน การไม่พูดให้ใครเจ็บช้ำ ไม่ทำให้ใครชุนเคือง จะสำรวมเรื่องปาติโมกข์ จะบริโภคแต่พอดี จะอยู่ในที่สงบสัจ และจะขจัดปัดเป่าจิตใจให้ใสสะอาด

กล่าวโดยสรุป หลักพุทธธรรมที่เป็นโอวาทปาติโมกข์ ประกอบด้วย อุดมการณ์ ๔ หลักการ ๓ วิธีการ ๖ ชุมชนใดก็ตามที่เป็นชุมชนเข้มแข็ง เราจะสังเคราะห์เข้าโอวาทปาติโมกข์ตามรูปแบบและเจตนารมณ์ในการสร้างชุมชนปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนา การเรียนรู้ผลสำเร็จของชุมชนที่เป็นชุมชนเข้มแข็ง มีรูปแบบหรือมีวิธีการในการสร้างให้ชุมชนเขาให้ความเข้มแข็งตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนำมาบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรมตามหลักพุทธศาสนา จะได้เป็นองค์ความรู้ใหม่นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมอื่นๆ ที่สามารถนำมาใช้เป็นหลักในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสถียรได้แก่

๑. หลักอริยสัจ ๔ การเข้าใจสถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาของยาเสพติด คิดค้นหาวิธีแก้ไข และนำสู่การปฏิบัติรวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา

๒. หลักอภิธานิยธรรม การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ ซึ่งมีการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลแห่งการกระทำคือ ความเป็นปกติสุขในสังคม

๓. หลักสามัคคีธรรม การสร้างความร่วมมือ ประองตอง เกื้อกูลรักใคร่ เมตตาต่อกัน

๔. หลักประโยชน์ ๓ เป็นฐานคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยหลักประโยชน์ในชาตินี้ (ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์) โดยเน้นให้คนในชุมชนดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม รู้จักการแสวงหาทรัพย์ การเก็บรักษาอย่างถูกวิธี หลักประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถประโยชน์) คือ การปฏิบัติตนเหมาะสมตามหลักศีลธรรม เชื้อกฏแห่งการทำดีทำชั่วและหลักประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การดำรงตนอย่างสงบสุขด้วยปัญญาไตรตรอง มีสติเท่าทันความทุกข์เพราะโลก โกรธ หลง

๕. หลักไตรสิกขา รักษาศีล เจริญสมาธิ และเจริญปัญญา

๖. หลักทศ ๖ เป็นหลักในการปฏิบัติต่อบุคคลรอบข้าง ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในระดับต่างๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างมารดาบิดากับบุตรธิดา ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างภรรยาสามี ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับลูกจ้าง และความสัมพันธ์ระหว่างนักบวชกับชาวบ้าน เป็นต้น

๗. หลักการคบมิตร การมีมิตรเป็นสิ่งที่จำเป็นของผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม เพราะเราอยู่ลำพังคนเดียวไม่ได้ ต้องมีเพื่อนเป็นองค์ประกอบในสังคม ดังนั้นการจะเลือกคบเพื่อนจึงควรพิจารณาเลือกคบแต่คนดีที่นำความเจริญรุ่งเรืองมาให้

๘. หลักปัญญา เป็นหลักธรรมที่แนะนำให้ใช้ความคิดพิจารณาเป็นไปตามธรรมชาติ และละกิเลส หลักปัญญารู้จักบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ และเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริงที่จะไม่ให้ลุ่มหลงมัวเมา การใช้ความคิดพิจารณาเพื่อให้รู้อย่างถ่องแท้ ไม่วิปริต และใช้สติพิจารณาคติแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรม รู้สิ่งที่เกื้อกูลและสิ่งไม่เกื้อกูลแก่ตนเองและผู้อื่นด้วยปัญญาตามความเป็นจริง

การวิเคราะห์การสร้างสรรค์ศิลปอดยาเสพติดตามหลักพุทธศาสนาในภาคเหนือ ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๖

การสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพุทธศาสนาในภาคเหนือ

แผนภาพที่ ๖

การสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพุทธศาสนาในภาคเหนือ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพุทธศาสนาในภาคเหนือ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

๑) รัฐบาลโดยกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการปราบปรามผู้ผลิตยาเสพติดตั้งแต่ต้นทาง และผู้จำหน่ายยาเสพติดอย่างจริงจัง โดยไม่ละเว้นในกรณีใดๆ

๒) การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดให้เกิดขึ้นในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นรัฐบาลท้องถิ่น จะต้องประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนโดยเฉพาะฝ่ายกำนันผู้ใหญ่บ้าน สถาบันทางศาสนาหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม องค์กรภาคประชาชนในการทำกิจกรรมทั้งการป้องกันการปราบปราม การรณรงค์สร้างจิตสำนึก การอบรมให้ความรู้ในรูปแบบต่างๆ การทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์เพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

๑) การสร้างสังคมให้ปลอดยาเสพติดในครอบครัว ต้องเริ่มต้นแต่ในครอบครัวโดยคนในครอบครัวจะต้องมีความรัก ความอบอุ่น ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ การดูแลเอาใจใส่บุคคลในครอบครัว ให้คำแนะนำสั่งสอนบุตรหลานไปในทางที่ถูกที่ควร

๒) การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดในสถานศึกษา โรงเรียนควรนำหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนามาปลูกฝังตั้งแต่เด็กในโรงเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา โดยการจัดทำบทเรียนให้เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียนในแต่ละระดับ และส่งเสริมกิจกรรมทางพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดปัญญาในการดูแลตนเอง และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เกิดขึ้นกับเด็กเยาวชน

๓) การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดในชุมชน ด้วยหลักเบญจศีล เบญจธรรม ศีลทำให้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข ไม่ก้าวก่ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ดังนั้นศีลจึงเป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้สังคมปลอดยาเสพติด โดยวัดต้องเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ ดังนั้นในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัดควรจัดกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนได้ปฏิบัติร่วมกัน แล้วสอดแทรกคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างศรัทธาเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสร้างนวัตกรรมทางสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๒) การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงพุทธบูรณาการ

บรรณานุกรม

ก. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. **ความรู้และแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายา**

เสพติด. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, ๒๕๕๓.

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. **สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในประเทศไทย ปี ๒๕๕๕**

และแนวโน้ม. กรุงเทพฯ : ส่วนข้อมูลเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด สำนักยุทธศาสตร์, ๒๕๕๖.

คณะกรรมการบริหารเครือข่ายองค์กรวิชาการสารเสพติด. **สถานภาพการใช้สารเสพติด พ.ศ.๒๕๕๔**.

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๒๕๕๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

_____ . **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.

_____ . **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

_____ . **พุทธวิธีแก้ปัญหา เพื่อศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๑, กรุงเทพฯ : พลธิมม์ ในเครือ บริษัทสำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, ๒๕๕๘.

มหาวิทยาลัยเกษตรราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ . **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า “เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย” เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการด้านท้องถิ่น เรื่อง “ฝ่าวิกฤต สร้างโอกาส บทบาทท้องถิ่นไทย” วันพุธที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ณ ห้องสุขมนัยประดิษฐ์ สำนักงาน ก.พ. นนทบุรี, ๒๕๕๒.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. “รายงานการวิจัยเรื่องนิตินิติศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย”, ๒๕๕๔.

สมพร สุขเกษม. **ความจริงของชีวิต**. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๒ .

สิทธิณัฐ ประพุทธนิตินสาร ราไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัย และจันทร์ศิริ วาหงส์. **การถอดบทเรียน**

ความสำเร็จของชุมชน ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรและยั่งยืน. ศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๔๗.

สุภางค์ จันทวนิช. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒ .กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ศูนย์ศึกษายาเสพติด สถาบันวิชาการ เครือข่ายภาคกลาง ๒ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีพระพุทธรบาท
สถาบันพระบรมราชชนก. **การพัฒนารูปแบบการ เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในการจัดการปัญหา
ยาเสพติด ตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวง
สาธารณสุข, ๒๕๕๕.

อาภาศิริวงศ์ ณ อยุธยา. **สภาพปัญหาสารเสพติดในภาคกลาง พ.ศ. ๒๕๕๔.** กรุงเทพฯ : หน่วยวิจัยสาร
เสพติดและผลกระทบทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๒) เอกสารอัดสำเนา:

งานยาเสพติด, **ระเบียบวาระการประชุมคณะกรรมการวางแผนและประเมินผลจังหวัดเชียงราย
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๗/๒๕๖๐ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๐ ณ ห้องประชุม
กาสะลองคำ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย.** (เอกสารอัดสำเนา).

เทศบาลตำบลเมืองพาน. **แผนพัฒนาเทศบาล ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๙- พ.ศ. ๒๕๖๑).** มปป.

(เอกสารอัดสำเนา).

_____ . **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลเมืองพาน พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐.**

มปป.(เอกสารอัดสำเนา).

แผนชุมชน หมู่บ้านฮ่องหลงเหนือ ประจำปี ๒๕๕๙. **ธรรมนูญชุมชนฮ่องหลงเหนือ.** มปป. (เอกสารอัด
สำเนา).

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพาน, **รายงานการประชุมคณะกรรมการวางแผนและประเมินผลจังหวัด
เชียงราย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๒/๒๕๖๐ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ ณ
ห้องประชุมกาสะลองคำ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย.** (เอกสารอัดสำเนา).

(๓) บทความและรายงานวิจัย :

กนิษฐา ไทยกกล้า และคณะ. **สถานการณ์ปัญหายาเสพติด การแพร่ระบาดและผลกระทบในกลุ่มเด็ก
และเยาวชนในพื้นที่ท่องเที่ยว : ศึกษากรณีเมืองเชียงใหม่ และเมืองลำพูน: ศูนย์วิจัยด้านสาร
เสพติด สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๕๕.**

จักรกฤษณ์ พิญาพวงษ์ และคณะ. **รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชนโดย
ความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเลี้ยว อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี. ๒๕๕๕.**

ธีรภัทร์ คหะวงศ์, คุณภาพชีวิต : "รักชีวิต รักสิ่งแวดลอม : Love Is Not The Answer 'ดื่มม ชมบอล'
กิจกรรมสร้างสรรค์ เพิ่มพื้นที่สีขาวให้คอบอลพันธุ์ใจ", **คมชัดลึก,** วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๘.

พิศมัย ทองเที่ยง, **การสังเคราะห์หลักการทำงานของเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน
ชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม -
ธันวาคม ๒๕๕๙) หน้า ๓๕๖-๓๗๒.**

พรชัย กิตติขนิษฐา, รูปแบบและกระบวนการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการ
ป้องกันยาเสพติด ศึกษากรณีชุมชนธณิคำ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร,
ปรัชญาคุณภิวัตน์ (พัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕.

ประจวบ แหลมหลักและคณะ, ปัญหายาเสพติดในสังคมไทยมุมมองทางสังคมวิทยา, **วารสารการ
พยาบาล การสาธารณสุขและการศึกษา**, พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๗, หน้า ๓-๑๓.

นาวิ สกุลวงศ์ธนา, รื่นฤดี สุวรรณมงคล, ลดาวรรณ เจริญรัชต์ภาคย์ และจิตติมา เกษมโกเมศ. **แนว
ทางการป้องกันปัญหาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน: ภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างโลกสี
ขาว**. เอกสารวิจัย หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน, ๒๕๕๖.

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และบรรชกร กล้าหาญ. **กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธ
ธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

รุ่งทิวา ใจจา, การพัฒนาศักยภาพแกนนำในการให้คำปรึกษาปัญหาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน, **วารสาร
สังคมศาสตร์วิชาการ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย** ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑
มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐, หน้า ๙- ๒๕.

สุรีย์ บุญญานุพงศ์และคณะ. **รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน
ชุมชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

(๔) ข้อมูลออนไลน์:

กรมควบคุมความประพฤติ. “สถิติผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟู
สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๕”. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://probation.go.th>.
สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘.

ฝ่ายป้องกันอาชญากรรม กองบังคับการอำนวยการ กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด. **โครงการ
การศึกษาเพื่อต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน (D.A.R.E. ประเทศไทย)**. [ออนไลน์].
แหล่งข้อมูล : <http://www.darethailand.com/index.php> สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม
๒๕๕๙.

สถานีตำรวจภูธรพาน. **สายตรวจอาสา**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : http://phanpolice.blogspot.com/2008/02/blog-post_7498.html. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๙.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **บทบาทของพระในการป้องกันยาเสพติด**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=10018:2015-01-14-13-53-43&catid=170:2014-11-20-15-55-13&Itemid=422. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗
สิงหาคม ๒๕๕๘.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. **จำนวนคดีเด็กและเยาวชนในฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดปี ๒๕๕๕-๒๕๕๔**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://www2.djop.moj.go.th/stst/statannual>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘.

ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด. **ระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ภูมิศาสตร์ (GIS) กับการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบยั่งยืน**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://nctc.oncb.go.th/new/index.php?option=com_content&view=article&id=1168:-gis-&catid=48:2009-05-06-07-13-49&Itemid=185. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘.

ศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือตอนบน, **สก็๊ปพิเศษ “ดื่มจน ชมบอล”**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://www.lannastopdrink.com/3403.html>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐.

(๕) สัมภาษณ์ :

กมลพันธ์ พัวพันพัฒนา. ปลัดเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

กฤตนัน อุดชันจริง ผู้ใหญ่บ้านปงเจริญ ตำบลแม่คำมี อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่. วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

กฤษณา มหิทธิบุรินทร์ ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดแพร่. วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

กาลเมฆ กาละ เจ้าพนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

กิงกาญจน์ บึงกาฬ นักวิชาการศึกษาชำนาญการ สพป.แพร่ เขต ๑, วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ไกรลาศ ใจเกษม เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประจำอำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่. วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

จารุณี สิทธิพัฒนา นักพัฒนาชุมชนอำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่. วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

จิรพร เพิ่มพูล ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดแพร่. วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ชูเกียรติ เรือนกุล ครูชำนาญการพิเศษ ๓ โรงเรียนชุมชนบ้านจำไก่อ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

ชูเกียรติ สารดี, นักวิชาการแรงงานชำนาญการ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดแพร่. วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ชัยโย ทะนันชัย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านปงเจริญ ตำบลแม่คำมี อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่. วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ธนวัฒน์ จันทร์ชมภู สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ธนาณัติ ผายาว นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดแพร่.

วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ฐิติรัตน์ สุวรรณจิตต์ ประธานชุมชนฮ่องหลงเหนือ ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย.

วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ดอน ธิวงค์ รองสารวัตรธุรการ สถานีตำรวจภูธรพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย.วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ตรัยธวัช อุดอ้าย อาจารย์โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย.

วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ทองพูน เทียมแสน นักทัศนวิทยาชำนาญการ เรือนจำจังหวัดแพร่. วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

นพพร บุญทอง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลสูงเม่น อำเภอสสูงเม่น จังหวัดแพร่. วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

บุญลือ พุทวงค์ ผู้ใหญ่บ้านฮ่องหลงเหนือ ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

เบญจกร ร่องสุวรรณ รองปลัดเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ปกรณ์ อธิกรกุล นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่ วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ประไพ บุญยืน ประธานชุมชนบ้านเก่า ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ปฐมนต์ถ์ ไชยคำ อาจารย์โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

เปรมจิต ยะมงคล ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

น้ำอ้อย มั่งกิตะ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านปางเจริญ ตำบลแม่คำมี อำเภอนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่. วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

มยุรี ชัยจำรูญพันธุ์ ประธานชุมชนแม่ส้าน ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ยุพดี สุทธิณ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

พตท.อนุรักษ์ ไชยวงศ์ สารวัตรสืบสวน สถานีตำรวจภูธรจังหวัดแพร่. วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

พระครูธีรกิจโสภณ เจ้าอาวาสวัดป่าซาง และผู้จัดการโรงเรียนขยายพัฒนวิทยา ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

พระครูโสภิต บุญญาพร เจ้าอาวาสวัดบุญงาม ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา.

วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

พระสุมิตร จันทราโก เจ้าอาวาสวัดบ้านห้วยทรายเลื่อน หมู่ที่ ๓ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้

จังหวัดพะเยา. วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

เพิ่มศักดิ์ การค้าพิทักษ์พงศ์ ประธานชุมชนศาลเจ้าใหม่ ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย.

วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ไพโรจน์ ต้นประเสริฐ หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย.

วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

วชิร ดวงแสงทอง นายกเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

วีรธร เนตรบุตร รองผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

วีรพันธ์ คำดี ผู้ใหญ่บ้านห้วยทรายแก้ว หมู่ ๙ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

วัชร อินทร์สงค์ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประจำอำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่. วันที่ ๒๔ พฤษภาคม

๒๕๖๐.

สมบัติ โลหะกิจ ท้องถิ่นอำเภอพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

สยาม วงศ์จิตรธร รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

สุพรรณ พักแก้ว สารวัตรกำนันตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์

๒๕๖๐.

สุริพร วงศ์ประสิทธิ์ ครูชำนาญการพิเศษ ๓ โรงเรียนชุมชนบ้านจำไ้ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้

จังหวัดพะเยา. วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

อรอนงค์ พูลสวัสดิ์ รองผู้อำนวยการโรงพยาบาลพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม

๒๕๖๐.

อติคม อุประ สารวัตรอำนาจการสถานีตำรวจภูธรพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ มีนาคม

๒๕๖๐.

ข. ภาษาอังกฤษ:

Griffin, K. W. & Botvin, G.J. "Evidence – based interventions for preventing substance use disorders in adolescents," **Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America**. 19 (3), 2010: p. 4.

- Robertson, E.B.; David, S.L.; and Rao, S.A. **Preventing Drug Use among Children and Adolescents: A Research-Based Guide for Parents, Educators, and Community Leaders**, 2nd ed. NIH Pub. No. 04-4212(A). (Bethesda, MD: National Institute on Drug Abuse, 2003
- Norman, E., & Turner, S. “Adolescent substance abuse prevention program: Theories, models and research in the encouraging 80’s”, **The journal of Primary Prevention**. 14 (1), 1993: 4 - 8.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทความวิจัย

**กระบวนการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา
ในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย**
**The Process of Community Drug Prevention by Buddhism Principle
In Phan Municipality Phan District, Chiang Rai Province**

สหทัยา วิเศษ Sahathaya Wises
นภาพร หงษ์ทอง Napaporn Hongthong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ธาดา เจริญกุล Thada Charoukuson
ดำเนิน หมายดี Dumnoun Maidee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

บทคัดย่อ

กระบวนการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย ๑) การค้นหาสภาวะชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ๓) การรับรองครัวเรือน ๔) การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๕) การตักเตือน ๖) การบำบัด ๗) การจับกุมและดำเนินคดี ๘) การติดตาม ๙) การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง และ ๑๐) การใช้มาตรการทางสังคม ซึ่งได้มีการดำเนินงานตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมด้านการป้องกัน การปราบปราม การติดตามผู้ติดยาเสพติด การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวผ่านกระบวนการบ่มเพาะของสถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา รวมทั้งการใช้มาตรการทางสังคมในรูปแบบของธรรมเนียมชุมชน และแนวคิดการบูรณาการ เป็นการบูรณาการแผนงาน โครงการและกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ สถานศึกษา สถาบันศาสนา ร่วมกับแกนนำชุมชน มีการทำกิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปราม การส่งเสริมสุขภาพ และการสนับสนุนการป้องกัน ปัญหา ยาเสพติด กระบวนการป้องกันปัญหา ยาเสพติดได้วิเคราะห์ตามหลักโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งเป็นแนวทางและวิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา

คำสำคัญ : กระบวนการ, การป้องกันปัญหา ยาเสพติด, หลักพระพุทธศาสนา

Abstract

The prevention process of drug problem in Phan municipality, Chiang Rai province was consisted of 1) Investigation of community condition 2) Participation of community 3) household confirmation 4) Integration to educational organization 5) warning system 6) Treatment system 7) Arrest and legal proceedings 8) Continuous

tracking 9) Forceful community maintenance and 10) Social measure that operates by following people participation concept that focuses on people participation in community in order to do many kinds of activities to crack down on drug and to follow the drug dependence persons. In addition, the creation of family power through the process using religious organization and educational organization is considered to be the affective ways. Also, the use of social measure through community charter model and integration concept such as program, project and activity integration of related organization are considered to be the effective method to crack down on drug addiction. The related organizations are consisted of Provincial Administrative Organization, hospital, police station, school and religious organization. The related organizations should co-operate with social rule, for example, organize the activities to prevent and crack down on drug, health promotion as well as drug prevention support. The prevention process was analyzed on the prophet's prayer which are the human capacity building approach on body, mind, social and wisdom.

Keyword: Process, Community Drug Prevention, Buddhism Principle

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหายาเสพติดเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งก่อผลกระทบในวงกว้างทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณของชาติจำนวนมหาศาล เพื่อการป้องกันและปราบปรามปัญหาดังกล่าว จากรายงานงบประมาณแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงบูรณาการ โดยสำนักยุทธศาสตร์ ป.ป.ส.^๑ พบว่า ประเทศไทยได้สูญเสียงบประมาณในการปราบปรามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากจำนวน ๑.๒ พันล้านบาทในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๓.๗ พันล้านบาท ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ จากการพิจารณางบประมาณด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด พบว่า ตัวเลขเพิ่มขึ้นจาก ๑.๘ พันล้านบาท เป็น ๓.๑ พันล้านบาท ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ความสูญเสียจำนวนมหาศาลยังไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจากการประมาณการต้นทุนเฉลี่ยในการดำเนินคดีอาญา ประมาณ ๗๖,๐๐๐ บาทต่อคดีที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลชั้นต้น^๒ ปัญหายาเสพติดยังก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการลงทุนในการเข้ามาลงทุนในประเทศไทย รวมไปถึงผู้ติดยาเสพติดอาจกลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เกิดการว่างงาน และนำไปสู่ปัญหาด้านสังคมอื่นๆ ที่เป็นต้นเหตุหรือเกี่ยวพันกับ

^๑ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในประเทศไทย ปี ๒๕๕๕ และแนวโน้ม, (กรุงเทพฯ : ส่วนข้อมูลเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด สำนักยุทธศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

^๒ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, “นิติศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย”, รายงานการวิจัย, ๒๕๕๔, หน้า ๔.

ปัญหาอาชญากรรม เช่น การลักทรัพย์ การทำร้ายร่างกายผู้อื่น เพื่อนำเงินมาใช้ในการซื้อขายเสพติด ตลอดจนการค้ำจุนจากการเสพยาเสพติด เป็นต้น

ปัญหาเสพติดนับเป็นปัญหาอันดับต้นๆ ของอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เนื่องจากจังหวัดเชียงรายมีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นแหล่งผลิตยาเสพติด เป็นสาเหตุให้สถานการณ์ด้านยาเสพติดมีความรุนแรง เป็นทั้งเส้นทางผ่านและตลาดค้ายาเสพติด ส่งผลให้ปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรงมีแนวโน้มสูงขึ้นตามสภาพปัญหาเสพติด ปัญหาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน เริ่มต้นจากปัญหาครอบครัว พ่อแม่หย่าร้าง เด็กไม่ได้เรียนหนังสือ เรียนไม่เก่งจึงไม่ได้เรียนต่อ จึงออกไปคบเพื่อนต่างพื้นที่ พร้อมกับก็นำยาเสพติดเข้ามาในชุมชน นอกจากนั้นยังมีคนนอกพื้นที่หรือต่างถิ่นเข้ามาทำงานรับจ้าง ใช้แรงงาน และพักอาศัย จึงเกิดการพบปะรวมกลุ่มกันในตอนเย็นหลังเลิกงานตามร้านค้าของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นจุดเสี่ยงจุดหนึ่งที่ต้องเฝ้าระวัง

จากสภาพปัญหาของกลุ่มที่ติดยาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน แบ่งกลุ่มผู้ติดยาเสพติด ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มวัยรุ่น มีอายุช่วงประมาณ ๑๕-๒๐ ปี วัยรุ่นกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ เมื่อไม่ได้เรียนหนังสือได้ฝังตัวอยู่บริเวณชุมชน ไม่ได้ทำงานเป็นหลักแหล่ง แต่จะซื้รถจักรยานยนต์ซึ่งไปมาคบบากับเพื่อนนอกชุมชน และนำยาเสพติดเข้ามาเสพในชุมชนโดยเฉพาะยาบ้า ๒) กลุ่มวัยทำงาน เป็นกลุ่มวัยแรงงานอยู่ตามบริษัท ห้างร้าน กลุ่มนี้จะไปคบบกกับกลุ่มคนข้างนอก นำยามาเสพและค้ายาเสพติดในชุมชนด้วย และ ๓) กลุ่มผู้สูงอายุ มีอายุในช่วงประมาณ ๖๐-๗๐ ปี กลุ่มนี้มักจะดื่มสุรามากกว่าเสพยา ทั้งนี้กลุ่มที่เสพยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้าจะอยู่ในกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มวัยทำงาน แต่ว่ากลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะดื่มสุรามากกว่า ในการดำเนินงานเจ้าหน้าที่ตำรวจและข้าราชการในพื้นที่ได้ร่วมกันปราบปรามขบวนการค้ายาเสพติดได้ผลดีในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอต่อการควบคุมสถานการณ์ภายในพื้นที่อำเภอพานได้อย่างเบ็ดเสร็จ เนื่องจากมีกำลังเจ้าหน้าที่จำนวนจำกัด^๓ นอกจากการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว ยังมีการทำกิจกรรมด้านการป้องกันของหน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ วัด โรงเรียน เทศบาล โรงพยาบาล ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษากระบวนการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย นั้น มีกระบวนการอย่างไร มีกิจกรรมใดที่ใช้ในการป้องกันยาเสพติด ผลจากการวิจัยจะเป็นต้นแบบเพื่อที่จะนำไปขยายผลการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดในพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

^๓ สถานีตำรวจภูธรพาน. (๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๘). **สายตรวจอาสา**. สืบค้นเมื่อ ๘ เมษายน ๒๕๖๐ จาก http://phanpolice.blogspot.com/2008/02/blog-post_7498.html.

๒. เพื่อศึกษารูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลัก
พระพุทธศาสนาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

๓. เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมที่ใช้การป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชน อำเภอพาน จังหวัด
เชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อศึกษากระบวนการ
สร้างสังคมปลอดภัยยาเสพติดตามหลักพุทธศาสนาในภาคเหนือ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ใช้
วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำกิจกรรมการป้องกัน และแก้ไขปัญหายา
เสพติดในตำบลเมืองพาน ประกอบด้วย ตัวแทนจากเทศบาลตำบลเมืองพาน พระสงฆ์ ตำรวจ ครู
เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพาน กลุ่มผู้นำและกรรมการหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน โดยการลงพื้นที่
สำรวจชุมชน การเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน การจัดประชุมกลุ่ม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์
ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่ม และแนว
คำถามประกอบการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

๑. การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตตำบลเมืองพาน

๑.๑ การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของเทศบาลตำบลเมืองพาน จากนโยบายในการป้องกัน
ปัญหายาเสพติดของเทศบาลตำบลเมืองพานว่า “เราจะเป็นคนดี” ดังนั้นกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติด
จะเน้นการมีส่วนร่วมทั้งในระดับผู้รับนโยบายจากภาครัฐฯ โดยส่งต่อไปยังโรงเรียนหรือผู้ปฏิบัติ เมื่อ
ผู้บริหารรับนโยบายจากเทศบาล จะมีการประชุมหารือกันเพื่อพูดคุยกันเรื่องข้อดี ข้อเสียของการที่จะนำ
นโยบายไปปฏิบัติ จะเปิดโอกาสให้ทุกคนที่เป็นสมาชิกได้มีส่วนร่วมในกระบวนการ จุดเด่นของการนำ
นโยบายไปปฏิบัติ คือมีรูปธรรมที่ชัดเจน และมีความต่อเนื่อง โดยมีการประชุมพูดคุยกันบ่อยครั้ง และมีการ
ประเมินผลการดำเนินงาน^๔

ในแผนพัฒนาเทศบาล ๓ ปี (พศ.๒๕๕๙-๒๕๖๑) ด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่ง
ถือเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองพาน ที่ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการปัญหาการว่างงาน
ของคนในชุมชน และการมีประชากรแฝงซึ่งเป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ ดังนั้นในการแก้ไข
ปัญหาดังกล่าว แผนพัฒนาเทศบาล ๓ ปีของเทศบาลตำบลเมืองพานได้กำหนดให้มีส่งเสริมและสนับสนุน
งานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นระบบ ภายใต้การบริหารจัดการอย่างบูรณาการและมี
ประสิทธิภาพ ในยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิต แนวทางส่งเสริมสนับสนุนการรักษาความ
ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินและป้องกันยาเสพติด โดยผนึกกำลังประชาชน องค์กรเอกชน หน่วยงาน

^๔ สัมภาษณ์ วชิร ดวงแสงทอง, วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

ราชการ ดำเนินงานต่อต้านยาเสพติดอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเฝ้าระวังด้วยระบบบริหารและจัดการที่ชัดเจน เข้มแข็ง และมีเอกภาพ

การดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลเมืองพาน พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐ ด้านการรณรงค์ปราบปรามยาเสพติด ได้กำหนดตัวชี้วัดไว้ว่าสมาชิกในครอบครัวแต่ละครัวเรือนมีความรู้เกี่ยวกับพิษภัยยาเสพติด และจำนวนผู้เสพ/ผู้ค้ายาเสพติดภายในชุมชนมีจำนวนลดลง ในยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นระบบ ภายใต้การบริหารจัดการอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ โดยมีการทำโครงการได้แก่ ๑) โครงการอุดหนุนศูนย์ ศ.ป.ส.อำเภอพานและจังหวัดเชียงราย ๒) โครงการแข่งขันกีฬานักเรียน เยาวชน ประชาชนเทศบาลตำบลเมืองพาน ๓) โครงการแข่งขันกีฬาเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเมืองพาน ๔) โครงการแข่งขันฟุตบอลเทศบาลตำบลเมืองพานคัพ ๕) โครงการแข่งขันเปตองเทศบาลตำบลเมืองพาน ๖) โครงการแข่งขันเซปักตะกร้อเทศบาลตำบลเมืองพาน ๗) โครงการตั้งจุดตรวจและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดภายในชุมชน ๑๐ ชุมชน ๘) โครงการภูมิพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด ๙) โครงการรณรงค์แก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ^๕

๑.๒ การดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา (โรงเรียนเทศบาล ๑ บ้านเก่า) การป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ได้มอบหมายให้ครูที่รับผิดชอบด้านยาเสพติดในโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดเทศบาลตำบลเมืองพาน ได้ส่งครูแกนนำไปอบรมกับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ทำกิจกรรมการเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด โครงการการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดจากภูมิคุ้มกันใจกายด้วยพลังธรรมที่ยั่งยืน กิจกรรมที่ทำให้ได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น หูบินมเบอร์วัน ในด้านของหลักสูตร โรงเรียนได้จัดบูรณาการในวิชาศิลปะ การบูรณาการเข้ากับกิจกรรมพัฒนาของผู้เรียน และบูรณาการเข้ากับนโยบายของกรมคือ ลดเวลาเรียน ส่วนการประเมินจะประเมินผ่านโครงการในสถานศึกษา ในด้านส่งเสริมการป้องกันปราบปรามในสถานศึกษา จะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาช่วยแกนนำหลักในการดำเนินงานร่วมกับทางโรงเรียน ^๖ นอกจากนี้ยังโรงเรียนยังมีโครงการปฏิบัติธรรม เพื่อให้นักเรียนได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้ธรรมะเข้ามาขัดเกลาจิตใจ จากการดำเนินงานโครงการการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องของโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ทำให้โรงเรียนได้รับรางวัลสถานศึกษาที่ดำเนินการป้องกันยาเสพติดดีเด่นของจังหวัดเชียงราย จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ในปีพ.ศ. ๒๕๕๘

๑.๓ การดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน การทำกิจกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพานทั้ง ๑๐ ชุมชน คณะกรรมการชุมชนร่วมกับประชาชนได้มีส่วนร่วมในการทำโครงการ และกิจกรรมโดยการหนุนเสริมด้าน

^๕ เทศบาลตำบลเมืองพาน. (มปป.). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลเมืองพาน พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐. (เอกสารอัดสำเนา).

^๖ สัมภาษณ์, ปุณณต์ ไซคำ, วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

งบประมาณ และบุคลากรจากเทศบาลตำบลเมืองพานเป็นหลัก นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำกิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปรามปัญหายาเสพติด ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรพาน โรงพยาบาลพาน วัดป่าซาง และโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) รวมทั้งคณะกรรมการชุมชนและประชาชนที่ได้เข้ามาเป็นสายตรวจอาสาหรือตำรวจบ้าน กิจกรรมการป้องกันปัญหาเสพติด ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด การอบรมปฏิบัติธรรม การรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา งดเหล้าในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดเวรยาม การเดินลาดตระเวนของอปพร. กับตำรวจในจุดที่มีกลุ่มเสี่ยง การตั้งกลุ่มไลน์หมู่บ้านสีขาว การทำป้ายบ้านสีขาว โดยมอบให้กับบ้านที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การจัดกีฬาต้านยาเสพติด การประชุมเดือนละ ๒ ครั้ง การติดตามสอดส่องพฤติกรรมของผู้ที่สุ่มเสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด และผู้ที่พ้นโทษจากคดียาเสพติด แล้วกลับมาอยู่ในชุมชน”

การจัดกิจกรรมป้องกันปัญหาการติดยาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองพาน ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเทศบาลเมืองพาน และสถานีตำรวจภูธรพาน เป็นการป้องกันปัญหาเสพติดอย่างมีส่วนร่วมระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียน เรียกได้ว่า เป็นชุมชนที่มีการป้องกันปัญหาที่เชื่อมโยงประสานกันในทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ชุมชนฮ้องหลงเหนือ หมู่ที่ ๑๖ ตำบลเมืองพาน เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในการป้องกันปัญหาเสพติด โดยได้ริเริ่มจัดทำ “ธรรมนูญหมู่บ้าน” ที่พัฒนามาจากกติกาของชุมชนที่ยึดถือร่วมกันว่า หากใครเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะถูกตัดสิทธิ์หรือความช่วยเหลือต่างๆ จากชุมชน โดยเริ่มจากการตักเตือนก่อนเบื้องต้น มีการทำกิจกรรมในการป้องกัน และสร้างเสริมสังคมให้ปลอดยาเสพติด มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่หลักในการประสานงานทำกิจกรรมกับหน่วยงานต่างๆ และคนในชุมชน

การทำธรรมนูญหมู่บ้าน สืบเนื่องจากประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๐ สมัยที่นายทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายว่าคนที่เสพติดว่าเป็นผู้ป่วย ให้ผู้ดูแลเอามาบำบัด หลังจากนั้น ชาวบ้านทุกคนร่วมกันประชุมประชาคมเกี่ยวกับกฎระเบียบในหมู่บ้าน เพื่อให้ความคิดเห็นเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกคนชุมชน มติในที่ประชุมได้เห็นด้วยกับกฎระเบียบที่เป็นธรรมนูญของหมู่บ้าน หากใครค้าหรือใครเสพ หรือเข้าไปเกี่ยวข้องก็จะตัดออกจากกลุ่มสวัสดิการทุกอย่างในชุมชน ธรรมนูญชุมชนฮ้องหลงเหนือ ถือเป็นกฎระเบียบของหมู่บ้าน เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการร่วมกำหนดกติกาในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ได้แก่ ด้านการป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติด ด้านการรักษาความสงบ และด้านการป้องกันอุบัติเหตุ “จากการที่ชุมชนฮ้องหลงเหนือ เป็นชุมชนที่ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน ทำให้การพูดคุยเพื่อกำหนดธรรมนูญที่เป็นมาตรฐานของสังคมค่อนข้างจะง่าย ได้รับความร่วมมือจากทางวัด การดึงเด็กเยาวชนมาทำกิจกรรม โดยใช้มาตรการทางสังคมเป็นตัวกำกับ ถ้าบ้านนี้มีคนที่ติดยาเสพติด จะใช้มาตรการสังคมกดดัน เช่น ไม่ให้เข้ากลุ่มในชุมชน ไม่ให้มีสิทธิด้านต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น

^๗ สัมภาษณ์, กมลพันธ์ พัวพันพัฒนา, วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์, บุญลือ พุทธวงศ์ วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

๒. การบูรณาการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลเมืองพานนั้น ได้ดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้กำหนดให้แต่ละจังหวัด ได้ดำเนินงานโครงการที่เกี่ยวกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ ได้ดำเนินโครงการหมู่บ้านเข้มแข็ง สกัดกั้นยาเสพติดในพื้นที่ตอนใน โครงการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ตอนใน โครงการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสนับสนุนงานด้านสายตรวจ ด้านการสืบสวน สอบสวน ด้านการจราจร โครงการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนในการรักษาความสงบ โครงการเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านสำหรับผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ (ผรส.) และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง

หน่วยงานในอำเภอพานที่มีบทบาทในการป้องกันปัญหายาเสพติด แต่ละแห่งต่างมีกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงต้นสังกัด รวมทั้งมีการบูรณาการกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ดังต่อไปนี้

๒.๑ หน่วยงานสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลพาน และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ มีโมเดลเรื่องสร้างความสุข จัดตั้งเป้าหมายให้เกิดศูนย์สามวัย โดยการนำคนรุ่นปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ และลูกหลานมาทำกิจกรรมร่วมกัน เรียกว่า ศูนย์สร้างสุขร่มไทรในโรงพยาบาลอำเภอพาน ที่มีห้องออกกำลังกาย สระว่ายน้ำ ห้องนวด มีห้องประชุมที่จะให้หน่วยงานต่าง ๆ มาใช้ทำกิจกรรม นอกจากนี้ยังได้ดำเนินโครงการทูปีนัมเบอร์วัน กิจกรรมกินนมชมบอล จากแต่ก่อนเยาวชนไปชมบอลจะมีการดื่มเบียร์ จึงได้เปลี่ยนจากเบียร์เป็นดื่มนมแทน

๒.๒ สถานีตำรวจภูธรพาน เป็นหลักด้านหน่วยงานฝ่ายป้องกัน และปราบปรามร่วมกับคนในชุมชน มีการทำกิจกรรมเชิงรับ ได้แก่ โครงการการศึกษาเพื่อต่อต้านการเข้ายาเสพติดในเด็กนักเรียน หรือโครงการครูแดร์ โครงการหมู่บ้านสีขาว การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด โครงการสายตรวจอาสา (ตำรวจบ้าน) การตั้งกลุ่มไลน์แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด การตั้งด่านตรวจค้นยาเสพติดทั้งที่เป็นด่านถาวร และด่านชั่วคราว เป็นต้น ส่วนกิจกรรมเชิงรุก เช่น การปราบปรามการซื้อขายยาเสพติด การจับกุมผู้เสพยาเสพติด เป็นต้น โดยการทำกิจกรรมเหล่านี้เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างวัด บ้าน ชุมชน โรงเรียน และเทศบาลตำบลเมืองพาน

๒.๓ สถาบันศาสนา ทำกิจกรรมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดให้แก่คนในชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรพาน โดยหากพบเด็กที่เกี่ยวข้องหรือคาดว่าจะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะส่งไปปฏิบัติธรรมที่วัดป่าซาง การอบรมปฏิบัติธรรม กิจกรรมการรดน้ำคังคดเหล่าเจ้าพรราชางดเหล่าในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น บทบาทสำคัญในด้านของพระพุทธศาสนาที่ใช้ขับเคลื่อนในการสร้างชุมชนถือว่าเป็นหนึ่งในรูปแบบการสร้างชุมชนปลอดภัยยาเสพติดของเทศบาลตำบลเมืองพาน โดยเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

๒.๔ เทศบาลตำบลเมืองพาน มีการสำรวจผู้ติดยาเสพติดในชุมชน การประชุมประจำเดือนร่วมกับชุมชน การอบรมให้ความรู้เรื่องยาเสพติด การอบรมด้านอาชีพ รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรม เช่น การจัดกีฬาต้านยาเสพติด การสนับสนุนการตั้งด่านตรวจค้นสารเสพติด เป็นต้น

๓. ผลการดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน

๓.๑ ด้านการปราบปรามปัญหายาเสพติด หน่วยงานหลักที่ดำเนินงานด้านการปราบปราม ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรพาน มีการดำเนินกิจกรรมเชิงรุกได้แก่ การตั้งด่านตรวจค้นยาเสพติด การคัดกรองผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเข้ามาสู่กระบวนการบำบัด การรักษา และการเยี่ยมบ้าน กิจกรรมที่สำคัญในป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน ได้แก่ ครูแดร์หรือครูตำรวจ ซึ่งโครงการจะอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้นำความรู้ไปสอนนักเรียนในโรงเรียน โดยจัดเป็นหลักสูตรสอนวิชาที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด พิษภัยของยาเสพติด ตั้งแต่โรงเรียนประถมและโรงเรียนมัธยม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ อีก เช่น โครงการสายตรวจอาสา โครงการบ้านสีขาว เป็นต้น

๓.๒ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ หน่วยงานหลักที่ดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ โรงพยาบาลพาน โดยมีกลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพเป็นฝ่ายรับผิดชอบ เน้นเตรียมกายให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ เน้นการสร้างสังคมและการนำครอบครัว ตั้งแต่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายเข้ามาร่วมกับกลุ่มเด็ก การเปิดพื้นที่สีขาวเพื่อให้ครอบครัวเข้าไปใช้แหล่งประโยชน์ในการทำกิจกรรมต่างๆ มีกิจกรรมเด่นได้แก่ การกินนมชมบอล ซึ่งประยุกต์มาจากการกินเบียร์ชมบอล เป็นการเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส ให้เด็กได้สัมผัสในสิ่งที่เขาอยากจะทำในสังคมของวัยรุ่น แต่ใช้อาหารเพื่อสุขภาพแทนที่การดื่มเบียร์ ซึ่งทำลายสุขภาพ

๓.๓ ด้านการสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด หน่วยงานหลักที่ดำเนินงานด้านการสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะด้านงบประมาณ ได้แก่ เทศบาลตำบลเมืองพาน โดยมีท้องถิ่นอำเภอพานเป็นองค์กรพี่เลี้ยง ให้คำปรึกษาในการดำเนินงาน ซึ่งมีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในชุมชน และมอบหมายหน้าที่ให้เยาวชน หรือคนที่มีความเสี่ยงจากการเสพยาเสพติดเข้ามาเป็นคณะทำงาน ผลจากการดำเนินงานทำให้ปัญหายาเสพติดในชุมชนลดลงมาก

๔. กระบวนการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน

ขั้นตอนที่ ๑ การค้นหาสื่อบสภาพชุมชน การลงพื้นที่ด้วยกันทั้งสามฝ่าย คือ ตำรวจ ทหาร และผู้นำท้องถิ่น ลงเข้าไปถึงประชาชน เมื่อทราบว่าบ้านที่มีลูกหลานติดยาเสพติด เจ้าหน้าที่เข้าไปคัดกรองคนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการติดตามโดยใช้มาตรการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยสายตรวจอาสา ตำรวจชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข ร่วมกับผู้นำชุมชนที่จะเข้าไปร่วมในการประสานงานเพื่อสอดส่องคนที่สุ่มเสี่ยงจะติดยาเสพติด

ขั้นตอนที่ ๓ การรับรองครัวเรือน โดยการใช้กิจกรรมบ้านสีขาว ซึ่งเป็นการมอบป้ายให้กับครัวเรือนที่ไม่มีคนในครอบครัวที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อนำไปติดในบริเวณหน้าบ้านที่เห็นได้ชัดเจน

ขั้นตอนที่ ๔ การบูรณาการสู่สถานศึกษา โดยผ่านโครงการครูแดร์หรือครูตำรวจ โครงการครูแดร์ถือเป็นมาตรการเชิงรุกของตำรวจ เป็นนโยบายของผู้บัญชาการตำรวจภาค ๕ ซึ่งครูแดร์จะเข้าไปสอนในโรงเรียนอาทิตย์ละครั้ง ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อให้เยาวชนในโรงเรียน เกิดความรู้ความเข้าใจถึงอันตรายของยาเสพติด และเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย

ขั้นตอนที่ ๕ การตักเตือน กรณีเมื่อพบผู้เสพยาเสพติดในครอบครัว ผู้เฒ่า ผู้แก่หรือผู้อาวุโสในชุมชน รวมทั้งผู้นำชุมชน จะช่วยตักเตือนลูกหลานของตนเอง เพื่อไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

ขั้นตอนที่ ๖ การบำบัด ถ้ายังไม่ปรับปรุงตนเอง โดยการเลิกละเกี่ยวกับยาเสพติด ตำรวจก็จะลงพื้นที่นำมาสู่มาตรการบำบัดโดยคนในชุมชน

ขั้นตอนที่ ๗ การจับกุมและดำเนินคดี เมื่อบำบัดแล้วยังกลับเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก จะต้องใช้มาตรการจับกุมและดำเนินคดีอย่างจริงจัง

ขั้นตอนที่ ๘ การติดตาม ถ้าเข้าสู่การลงโทษแล้วกลับเข้ามาอาศัยในชุมชน จะมีมาตรการติดตาม เพื่อไม่ให้กลับเข้าไปสู่วังวนของการเสพยาเสพติด การออกลาดตระเวนในชุมชนโดย อพพร. ในตอนเย็น หรือเวลาที่มีงานประเพณีในชุมชน มีข้อสังเกตว่าคนในชุมชนที่ผ่านศาล หรือกระบวนการยุติธรรมจะออกไปอยู่นอกพื้นที่ ทางครอบครัวบอกว่าไปทำงาน ทำให้ตำรวจก็ไม่สามารถตามข้อมูลได้ ซึ่งจะสุ่มเสี่ยงว่าอาจกลับไปสู่กระบวนการเสพยาเสพติดอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ ๙ การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง ในระดับชุมชนและการหนุนเสริมทางนโยบาย การที่ชุมชนจะมีความเข้มแข็งและเป็นชุมชนที่ปลอดภัยาเสพติด ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน เทศบาล และหน่วยงานภาครัฐ จะต้องเข้ามาช่วยให้ความรู้ และทำกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง การใช้ชีวิตให้ครอบครัวมีความอบอุ่น จะเป็นเกราะป้องกันไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาหาลูกหลาน หรือการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่คนในครอบครัวด้วยหลักไตรสิกขา เป็นทั้งข้อห้าม และข้อปฏิบัติให้คนรู้จักยับยั้งชั่งใจ โดยใช้ศีลธรรม

ขั้นตอนที่ ๑๐ การใช้มาตรการทางสังคม โดยกำหนดกฎกติกาที่เป็นที่ยอมรับจากคนในชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วม เรียกว่า ธรรมนูญชุมชนหรือธรรมนูญหมู่บ้าน ประกอบด้วยข้อปฏิบัติ ข้อห้าม และบทลงโทษ ถ้าฝ่าฝืนธรรมนูญของชุมชน นอกจากจะต้องเสียค่าปรับเป็นเงินแล้ว ยังถูกตัดออกจากการได้รับสวัสดิการของชุมชน ซึ่งเป็นมาตรการทางสังคมที่กำหนดขึ้นโดยคนในชุมชน เพื่อควบคุมกันเอง ซึ่งการถูกปฏิเสธจากกลุ่มคนในชุมชน การไม่ได้ยอมรับจากคนในชุมชน การถูกคนในชุมชนติฉินนินทา และการถูกตัดออกจากระบบสวัสดิการสังคมของชุมชน ถือเป็นรูปแบบของการควบคุมทางสังคม ในกรณีที่สมาชิกละเมิดหรือฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมที่ได้กำหนดขึ้น

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการป้องกันปัญหาอาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ทั้ง ๑๐ ขั้นตอน ประกอบด้วย ๑) การค้นหาสื่อบุคคลชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ๓) การรับรองครัวเรือน ๔) การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๕) การตั้งเตือน ๖) การบำบัด ๗) การจับกุมและดำเนินคดี ๘) การติดตาม ๙) การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง และ ๑๐) การใช้มาตรการทางสังคม เป็นการดำเนินงานภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และแนวคิดการบูรณาการแผนงานและกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ สถานศึกษา สถาบันศาสนา ร่วมกับแกนนำทั้ง ๑๐ ชุมชน ลักษณะของกิจกรรมจะเป็นทั้งมาตรการการป้องกัน การปราบปราม การส่งเสริมสุขภาพ การอบรมให้ความรู้ ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปราม เช่น การสืบค้นข้อมูล การทำแผนที่จุดเสี่ยง จัดตั้งทีมงาน การตั้งด่านเฝ้าระวัง การประสาน การจับกุม โรงเรียนสีขาว กิจกรรมตาสับปรัด ครุฑตำรวจ รวมทั้งโครงการกิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่น เช่น วันสงกรานต์ ทอดผ้าป่าด้านยาเสพติด กีฬาพื้นบ้าน เป็นต้น

ทั้งนี้ วัดและครอบครัวจะมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชน โดยพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการทำกิจกรรมด้านจิตใจ การสั่งสอนอบรมให้ความรู้แก่เด็กเยาวชน บุคคลที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติดในชุมชน มีการอบรม การบรรยายธรรมะ การเข้าค่ายคุณธรรมทั้งที่เป็นทางการ และที่ไม่เป็นทางการคือ การเทศนาสั่งสอนธรรมะให้แก่ญาติโยมที่มาทำบุญใส่บาตร ให้เห็นความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เพื่อให้ผู้ปกครองทำบทบาทในการอบรมสั่งสอนลูกหลาน การสอดส่องพฤติกรรม การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรหลาน ส่วนการใช้มาตรการทางสังคม บทบาทหลักจะอยู่ที่แกนนำชุมชน โดยการสร้างกติการ่วมกันภายในชุมชน ในรูปแบบของกฎระเบียบหมู่บ้าน ธรรมนูญชุมชน หรือการตัดสินใจประยชน์ด้านสวัสดิการต่างๆ ในชุมชน

กระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของเทศบาลตำบลเมืองพาน ได้วิเคราะห์ตามหลักโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งเป็นแนวทาง และวิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาตามหลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ และ วิธีการ ๖ ประการ ประกอบด้วย หลักการ ๓ ประการ คือ ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง ไม่ว่าจะด้วยกาย วาจาและใจ ๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง และ ๓) การทำจิตใจให้ผ่องใส ด้วยการละบาปทั้งปวง ถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน อุดมการณ์ ๔ ประการ คือ ๑) ความอดทน คือการอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา ใจ ๒) ความไม่เบียดเบียน คือ การงดเว้นจากการทำร้าย รบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น ๓) ความสงบ คือ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย วาจาและใจ ๔. การดับทุกข์ของชีวิต ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา (นิพพาน) และ วิธีการ ๖ ประการ คือ ๑) ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือโจมตีใคร ๒) ไม่ทำร้าย คือ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๓) สำรวมในปาติโมกข์ คือความเคารพระเบียบวินัย กติกา กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามของสังคม ๔) รู้จักประมาณ คือรู้จักพอดี พอกินพอ

อยู่ ๕) อยู่ในสถานที่สงบสงัด คืออยู่ในสถานที่ที่สงบและมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ๖) การฝึกหัดจิตใจให้
สะอาด คือการชำระจิตใจให้ขาวรอบเสมอ

บรรณานุกรม

กมลพันธ์ พัวพันพัฒนา ปลัดเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์,
วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. **สถานการณ์ปัญหาเสพติดในประเทศไทย ปี ๒๕๕๕
และแนวโน้ม**. กรุงเทพฯ : ส่วนข้อมูลเฝ้าระวังปัญหาเสพติด สำนักยุทธศาสตร์, ๒๕๕๕.

งานยาเสพติด. **ระเบียบวาระการประชุมคณะกรรมการวางแผนและประเมินผลจังหวัดเชียงราย**

**ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๗/๒๕๖๐ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๐ ณ ห้องประชุม
กาสะลองคำ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย. เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๖๐.**

เทศบาลตำบลเมืองพาน. **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลเมืองพาน พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐.**

เอกสารอัดสำเนา, มปป.

ธีรภัทร์ คหะวงศ์. คุณภาพชีวิต : "รักชีวิต รักสิ่งแวดล้อม : Love Is Not The Answer 'ดีมันม ชมบอล'
กิจกรรมสร้างสรรค์ เพิ่มพื้นที่สีขาวให้คอบอลพันธุ์ใจ", **คมชัดลึก**, วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๘.

ปุ่นณต์ ไชยคำ อาจารย์โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านเก่า) ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย.
สัมภาษณ์, วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

ประไพ บุญยืน ประธานชุมชนบ้านเก่า ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์,
วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

บุญลือ พุทวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านฮ้องหลงเหนือ ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์,
วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

เปรมจิต ยะมงคล ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย.
สัมภาษณ์, วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

แผนชุมชนหมู่บ้านฮ้องหลงเหนือ ประจำปี ๒๕๕๙. **ธรรมนูญชุมชนฮ้องหลงเหนือ**. เอกสารอัดสำเนา ,
มปป.

พระครูธีรกิจโสภณ เจ้าอาวาสวัดป่าซาง และผู้จัดการโรงเรียนชยาภินันท์วิทยา ตำบลเมืองพาน อำเภอ
พาน จังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์, วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

ยุพดี สุทธิบุญ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์,
วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

วชิร ดวงแสงทอง นายกเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์, วันที่
๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

วีรธร เนตรบุตร รองผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์, วันที่
๑๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. “**นิติศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย**”. รายงานการวิจัย. ๒๕๕๔.

สถานีตำรวจภูธรพาน. (๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๘). สายตรวจอาสา. สืบค้นเมื่อ ๘ เมษายน ๒๕๖๐ จาก http://phanpolice.blogspot.com/2008/02/blog-post_7498.html

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพาน. **รายงานการประชุมคณะกรรมการวางแผนและประเมินผล จังหวัดเชียงราย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๒/๒๕๖๐ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมกาสะลองคำ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย. เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๕๙.**

ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ

๑. นำเสนอและจัดนิทรรศการรูปแบบและกระบวนการของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา ภาคเหนือ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๒. อบรมให้ความรู้แก่เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชนสันตันทิพย์ ตำบลแม่อิง อำเภอกู่แก้ว จังหวัดพะเยา ณ วัดบ้านสันตันทิพย์ โดยทำกิจกรรมร่วมกับชุดดำรงธรรมเคลื่อนที่ อำเภอกู่แก้ว ประกอบด้วยศูนย์ดำรงธรรม อำเภอกู่แก้ว สถานีตำรวจภูธร อำเภอกู่แก้ว และร้อย รส.ที่ ๑ กกล.รส. จังหวัดพะเยา

การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย

๑. นำเสนอยุทธศาสตร์การสร้างรูปแบบและกระบวนการของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา ภาคเหนือ ต่อหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ
การและผลที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ
และผลที่ได้รับของโครงการ**

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ได้ดำเนินการ	ผลที่ได้รับของโครงการ
๑. เพื่อศึกษากระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ	การศึกษากระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	การศึกษาเชิงปฏิบัติการกระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	ได้องค์ความรู้ด้านกระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ๑๐ ขั้นตอน ประกอบด้วย ๑) การค้นหาสื่อบสภาพชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ๓) การรับรองครัวเรือน ๔) การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๕) การตักเตือน ๖) การบำบัด ๗) การจับกุมและดำเนินคดี ๘) การติดตาม ๙) การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง และ ๑๐) การใช้มาตรการทางสังคม
๒. เพื่อสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ	การศึกษาสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในชุมชน จังหวัดพะเยา และจังหวัดแพร่	การศึกษาการสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในชุมชน จังหวัดพะเยา และจังหวัดแพร่	ได้องค์ความรู้ด้านการสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ ๔ รูปแบบ ประกอบด้วย ๑) การ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ได้ดำเนินการ	ผลที่ได้รับของโครงการ
			สร้างความสัมพันธ์ของ คนในครอบครัว ๒) การ นำหลักธรรมเพื่อสร้าง สังคมปลอดภัยเสพติด ๓) การกำหนดกฎกติกา และมาตรการทางสังคม ของชุมชน และ ๔) การ ดำเนินกิจกรรมเพื่อ ป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด
๓. เพื่อเสริมสร้าง เครือข่ายการป้องกันยา เสพติดของชุมชนตาม หลักพระพุทธศาสนาใน ภาคเหนือ	การเสริมสร้างเครือข่าย การป้องกันยาเสพติด ของชุมชนตามหลัก พระพุทธศาสนา จังหวัด แพร่	การศึกษาการเสริมสร้าง เครือข่ายการป้องกันยา เสพติดของชุมชนตาม หลักพระพุทธศาสนา จังหวัดแพร่	ได้องค์ความรู้ด้านการ เสริมสร้างเครือข่ายการ ป้องกันยาเสพติดของ ชุมชนตามหลัก พระพุทธศาสนาใน ภาคเหนือ ในรูปแบบ ของศูนย์อำนวยการ ป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดระดับจังหวัด โดยดำเนินกิจกรรมตาม ยุทธศาสตร์ ๗ ด้าน และมีการประสานการ ดำเนินงานลงไป ในระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

ภาคผนวก ง

เครื่องมือวิจัย

แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม
เทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ประเด็นหลัก	ประเด็นคำถาม	วิธีการ	แหล่งข้อมูล
กระบวนการป้องกัน ปัญหาเสพติด	๑. ข้อมูลทั่วไปของชุมชน - ลักษณะทางกายภาพ - ลักษณะทางสังคม - ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ - ทรัพยากรธรรมชาติ - สถานที่สำคัญในชุมชน - สภาพปัญหาที่สำคัญ	- ศึกษาเอกสาร - การทำแผนที่ชุมชน	- เทศบาล - ชุมชน
	๒. ข้อมูลด้านสภาพปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน - ที่มาของปัญหา - สาเหตุ - กลุ่มเสี่ยง - สถานที่เสี่ยง / จุดเสี่ยงในชุมชน - ความรุนแรง - บริบทของพื้นที่โดยรวม	- ศึกษาเอกสาร - สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก - สนทนากลุ่ม	- เทศบาล/ ชุมชน - เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง - ผู้นำชุมชน
	๓. กระบวนการในการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน - แนวคิดในการดำเนินงาน - วิธีการ / เทคนิคการทำงาน - กลไก/โครงสร้าง - มาตรการ/กฎระเบียบ - การมีส่วนร่วมของชุมชน - หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบทบาทหน้าที่ - องค์ความรู้ด้านกระบวนการในการป้องกันยาเสพติด	- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก - สนทนากลุ่ม	- เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง - ผู้นำชุมชน
	๔. แผนงาน/โครงการ/ กิจกรรม	- เอกสาร	- เทศบาล/

ประเด็นหลัก	ประเด็นคำถาม	วิธีการ	แหล่งข้อมูล
	ในการป้องกันยาเสพติดของชุมชน - กระบวนการทำแผนงาน/โครงการ/ กิจกรรม - ประเภทของโครงการ - วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน - แหล่งงบประมาณ - การมีส่วนร่วมของชุมชน - ผลที่เกิดขึ้น - ปัญหาอุปสรรค - การแก้ไขปัญหา - กิจกรรมเด่น (best practice) - ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงาน (key success factor)	- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก - สทนากลุ่ม	ชุมชน - เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง - ผู้นำชุมชน
	๕. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชน - ชื่อหน่วยงาน - บทบาทหน้าที่ - นโยบายของหน่วยงาน - โครงการกิจกรรมของหน่วยงานในการป้องกันยาเสพติดของชุมชน - การบริหารจัดการ - ผลที่เกิดขึ้น - ปัญหาอุปสรรค - การแก้ไขปัญหา	- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก - สทนากลุ่ม	- เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง - ผู้นำชุมชน
	๖. แนวทางการยกระดับ/ ขยายผลการดำเนินงานในอนาคต	- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก - สทนากลุ่ม	- เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง - ผู้นำชุมชน

**บ้านปงเจริญ หมู่ ๙ ตำบลแม่คำมี อำเภอนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ และ
บ้านห้วยทรายแก้ว หมู่ที่ ๙ ตำบลสันโค้ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา**

ประเด็นหลัก	ประเด็นคำถาม	วิธีการ	แหล่งข้อมูล
รูปแบบและ มาตรการของชุมชน ในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด	๑. ข้อมูลทั่วไปของชุมชน - ลักษณะทางกายภาพ - ลักษณะทางสังคม - ลักษณะทางเศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพ - ทรัพยากรธรรมชาติ - สถานที่สำคัญในชุมชน - สภาพปัญหาที่สำคัญ	ศึกษาเอกสาร แผนที่ชุมชน	- เทศบาล - ชุมชน
	๒. ข้อมูลด้านสภาพปัญหา ยาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน - ที่มาของปัญหา - สาเหตุ - กลุ่มเสี่ยง - สถานที่เสี่ยง / จุดเสี่ยง ในชุมชน - ความรุนแรง - บริบทของพื้นที่โดยรวม	- ศึกษาเอกสาร - สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล หลัก - สันทนา กลุ่ม	- เทศบาล/ ชุมชน - เจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้อง - ผู้นำชุมชน
	๓. รูปแบบและมาตรการในการ ป้องกันปัญหา ยาเสพติดของ ชุมชน - แนวคิดในการดำเนินงาน - วิธีการ / เทคนิคการทำงาน - กลไก/โครงสร้าง - มาตรการ/กฎระเบียบ - การมีส่วนร่วมของชุมชน - หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ บทบาทหน้าที่ - องค์ความรู้ด้านรูปแบบและ มาตรการในการป้องกันยาเสพติด	- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล หลัก - สันทนา กลุ่ม	- เจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้อง - ผู้นำชุมชน

ประเด็นหลัก	ประเด็นคำถาม	วิธีการ	แหล่งข้อมูล
	ติด		
	๔. แผนงาน/โครงการ/ กิจกรรม ในการป้องกันยาเสพติดของ ชุมชน - กระบวนการทำแผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรม - ประเภทของโครงการ - วัตถุประสงค์ในการ ดำเนินงาน - แหล่งงบประมาณ - การมีส่วนร่วมของชุมชน - ผลที่เกิดขึ้น - ปัญหาอุปสรรค - การแก้ไขปัญหา - กิจกรรมเด่น (best practice) - ปัจจัยความสำเร็จในการ ดำเนินงาน (key success factor)	- เอกสาร - สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล หลัก - สันทนากลุ่ม	- เทศบาล/ ชุมชน - เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง - ผู้นำชุมชน
	๕. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน กระบวนการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน - ชื่อหน่วยงาน - บทบาทหน้าที่ - นโยบายของหน่วยงาน - โครงการกิจกรรม - การบริหารจัดการ - ผลที่เกิดขึ้น - ปัญหาอุปสรรค - การแก้ไขปัญหา	- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล หลัก - สันทนากลุ่ม	- เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง - ผู้นำชุมชน
	๖. แนวทางการยกระดับ/ ขยาย ผลการดำเนินงานในอนาคต	- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล หลัก - สันทนากลุ่ม	- เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง - ผู้นำชุมชน

เครือข่ายจังหวัดแพร่

ประเด็นหลัก	ประเด็นคำถาม	วิธีการ	แหล่งข้อมูล
การเสริมสร้าง เครือข่ายระดับ จังหวัดในการป้องกัน ปัญหายาเสพติด	๑. ข้อมูลทั่วไป -ลักษณะทางกายภาพ -ลักษณะทางสังคม -ลักษณะทางเศรษฐกิจและการ ประกอบอาชีพ -ทรัพยากรธรรมชาติ -สถานที่สำคัญในชุมชน -สภาพปัญหาที่สำคัญ	ศึกษาเอกสาร แผนที่	-สำนักงาน จังหวัด
	๒. ข้อมูลด้านสภาพปัญหาเสพ ติดที่เกิดขึ้น - ที่มาของปัญหา - สาเหตุ - กลุ่มเสี่ยง - สถานที่เสี่ยง / จุดเสี่ยงใน ชุมชน - ความรุนแรง - บริบทของพื้นที่โดยรวม	- ศึกษาเอกสาร - สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล หลัก - สนทนากลุ่ม	-สำนักงาน จังหวัด -สำนักงาน สาธารณสุข - เจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้อง
	๓. แผนงาน/โครงการ/ กิจกรรม ในการป้องกันยาเสพติด - กระบวนการทำแผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรม - ประเภทของโครงการ - แหล่งงบประมาณ - การมีส่วนร่วมของชุมชน - ผลที่เกิดขึ้น - ปัญหาอุปสรรค - การแก้ไขปัญหา - กิจกรรมเด่น (best practice) - ปัจจัยความสำเร็จในการ ดำเนินงาน (key success factor)	- เอกสาร - สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล หลัก - สนทนากลุ่ม	-สำนักงาน จังหวัด -สำนักงาน สาธารณสุข - เจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้อง

ประเด็นหลัก	ประเด็นคำถาม	วิธีการ	แหล่งข้อมูล
	๔. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการป้องกันปัญหายาเสพติด - ชื่อหน่วยงาน - บทบาทหน้าที่ - นโยบายของหน่วยงาน - โครงการกิจกรรมของหน่วยงานในการป้องกันยาเสพติดของชุมชน - การบริหารจัดการ - ผลที่เกิดขึ้น	- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก - สทนากลุ่ม	- สำนักงานจังหวัด - สำนักงานสาธารณสุข - เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
	๕. การสร้างเครือข่ายในการป้องกันปัญหาเสพติด - แนวคิดในการดำเนินงาน - วิธีการ /เทคนิคการทำงาน - กลไก/โครงสร้าง - มาตรการ/กฎระเบียบ - การมีส่วนร่วมของชุมชน - หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบทบาทหน้าที่	- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก - สทนากลุ่ม	- สำนักงานจังหวัด - สำนักงานสาธารณสุข - เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
	๖. แนวทางการยกระดับ/ ขยายผลการดำเนินงานเพื่อสร้างเครือข่ายในอนาคต	- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก - สทนากลุ่ม	- สำนักงานจังหวัด - สำนักงานสาธารณสุข - เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

**แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กร/ผู้นำชุมชน
ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา**

(A) ข้อมูลส่วนบุคคล

(A๑)	เพศ	☐ ชาย	☐ หญิง
(A๒)	อายุ	ปี	
(A๓)	ตำแหน่ง		
(A๔)	หน่วยงาน		

**(B) นโยบาย วิสัยทัศน์ แนวคิดและข้อเสนอแนะในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลัก
พระพุทธศาสนา**

(B๑) ท่านมีนโยบายหรือวิสัยทัศน์ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดให้เกิดขึ้นภายในชุมชน
อย่างไร

(B๒) ท่านมีวิธีการในการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ของท่านมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมปลอด
ยาเสพติดอย่างไร

(B๓) ข้อเสนอแนะ/แนวทางในการทำให้ชุมชนของท่านเป็นชุมชนที่ปลอดสังคมปลอดยาเสพติด
โดยใช้หลักพระพุทธศาสนา ทำอย่างไร

แบบสรุปโครงการวิจัย
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญาเลขที่ ว.๐๖๕ /๒๕๖๐ รหัสโครงการ MCU RS 610760065

ชื่อโครงการ รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ (Model and Process to Create the Drug Free Society Accordance with Principle of Buddhism in Northern of Thailand)

หัวหน้าโครงการ ดร. สหทัยา วิเศษ

โทรศัพท์ ๐๘๗- ๙๐๗๗๙๖๗ Email : kungwises@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

ปัญหาเสพติดเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งก่อผลกระทบในวงกว้างทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณของชาติจำนวนมหาศาล เพื่อการป้องกันและปราบปรามปัญหาดังกล่าว จากรายงานตัวเลขงบประมาณแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงบูรณาการ โดยสำนักยุทธศาสตร์สำนักงาน ป.ป.ส.^๙ พบว่า ประเทศไทยได้สูญเสียงบประมาณในการปราบปรามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากจำนวน ๑.๒ พันล้านบาทในปี พ.ศ.๒๕๔๖ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๓.๗ พันล้านบาท ในปี พ.ศ.๒๕๕๖ จากการพิจารณางบประมาณด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด พบว่าตัวเลขเพิ่มขึ้นจาก ๑.๘ พันล้านบาท เป็น ๓.๑ พันล้านบาท ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ความสูญเสียจำนวนมหาศาลยังไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจากการประมาณการต้นทุนเฉลี่ยในการดำเนินคดีอาญา จะตกประมาณ ๗๖,๐๐๐ บาท ต่อคดีที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลชั้นต้น^{๑๐} ปัญหายาเสพติดยังก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อนักลงทุนในการเข้ามาลงทุนในประเทศไทย รวมไปถึงผู้ติดยาเสพติดอาจกลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เกิดการว่างงาน และนำไปสู่ปัญหาด้านสังคมอื่นๆ นั่นคือเป็นต้นเหตุหรือเกี่ยวพันกับปัญหาอาชญากรรมต่างๆ เช่น การลักทรัพย์ การทำร้ายร่างกายผู้อื่น เพื่อนำเงินมาใช้ในการซื้อขายเสพติด ตลอดจนการคลุ้มคลั่งจากการเสพยาเสพติด เป็นต้น

สถานการณ์ความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในประเทศไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น จากสถิติปี พ.ศ.๒๕๔๗ มีผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.๒๕๔๕ จำนวนทั้งสิ้น ๑๗,๙๘๒ คน ต่อมาในปี พ.ศ.

^๙ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในประเทศไทย ปี ๒๕๕๕ และแนวโน้ม, (กรุงเทพฯ : ส่วนข้อมูลเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด สำนักยุทธศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

^{๑๐} สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, “รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องนิติศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย”, รายงานการวิจัย, ๒๕๕๔, หน้า ๔.

๒๕๕๐ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๔๘,๘๙๕ คน และในปี พ.ศ.๒๕๕๕ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึง ๑๓๖,๐๖๖ คน^{๑๑} ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย แบ่งตามการออกฤทธิ์ได้ ๔ กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท ได้แก่ ยาบ้า ไอซ์ กระต๋อม โคเคน และยาอี กลุ่มออกฤทธิ์กดประสาท ได้แก่ สารระเหย ฝิ่น และเฮโรอีน กลุ่มออกฤทธิ์หลอนประสาท ได้แก่ ยาเค และกลุ่มออกฤทธิ์ผสมผสาน ได้แก่ กัญชา นอกจากนี้ยังมียาเสพติดอีกหลายชนิด โดยเฉพาะเป็นยาที่ใช้ในวงการแพทย์ ตัวอย่างเช่น เมธาโดน โรฮิบนอล โดมิคัม อัลปราโซแลม ไดอาซีแพม เป็นต้น ซึ่งโดยปกติการใช้ยาเหล่านี้ต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของแพทย์ แต่ปัจจุบันมีการลักลอบขายให้กับผู้ซื้อเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์อื่นๆ เป็นสาเหตุให้ผู้ติดยาเหล่านี้มากขึ้น จากการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๕๔ พบว่ากลุ่มยาประเภทกระตุ้นประสาท มีแนวโน้มผู้ใช้ยาเพิ่มมากขึ้น กลุ่มยาออกฤทธิ์กดประสาท ซึ่งเคยมีบทบาทในอดีตกลับลดลง กลุ่มออกฤทธิ์ผสมผสานยังคงมีผู้ใช้และแพร่ระบาดอยู่อย่างต่อเนื่องไม่ลดน้อยลง และบางช่วงเวลาก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย^{๑๒}

สถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาเสพติดหรือการแพร่ระบาดของยาเสพติด ย่อมมีสาเหตุและปัจจัยที่อาจพิจารณาได้จากองค์ประกอบหลายประการ อาทิ สภาพเศรษฐกิจสังคมของประเทศที่ต้องการการแข่งขันสูง ความต้องการยาเสพติดมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพย่อมเกิดขึ้น แม้กระทั่งกระแสความนิยมจากภายนอกประเทศผลักดันให้มีการไหลเข้ามาของยาเสพติดก็เป็นสาเหตุหนึ่ง รวมไปถึงการปราบปรามอย่างเข้มงวดของรัฐบาล ที่เป็นการสร้างแรงกดดันและทำให้มีการใช้ยาเสพติดชนิดใหม่ทดแทน เป็นต้น

ปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้ไม่สามารถควบคุมได้จากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเท่านั้น สิ่งที่จะบรรเทาปัญหาไม่ให้ความรุนแรงมากเกินไปคือ “การป้องกัน” การดำเนินการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ จึงต้องเกี่ยวข้องกับส่วนราชการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ส่วนกลาง ตั้งแต่ระดับกระทรวง ทบวง กรม และส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัด อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งภาคประชาสังคมในแต่ละหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีส่วนราชการส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในแต่ละจังหวัดรวมถึงอำเภออีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกิดแนวความคิดบริหารจัดการกับปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการตามยุทธศาสตร์ พลังแผ่นดิน โดยกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นเจ้าภาพหลัก และมีการรวมพลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (Coordination) กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งแนวราบ

^{๑๑} กรมควบคุมความประพฤติ, “สถิติผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕”. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://probation.go.th>. (๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘).

^{๑๒} ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, **จำนวนคดีเด็กและเยาวชนในฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดปี ๒๕๔๕ – ๒๕๕๔**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://www2.djop.moj.go.th/stst/statannual>. (๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘).

และแนวคิด รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) เป็นการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาเสพติดแบบบูรณาการที่มีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนและเป็นทิศทางเดียวกัน^{๑๓}

จากยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน ได้แปลงเป็นแนวทางดำเนินการโดยการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการใน ๓ ด้าน คือ การป้องกัน การปราบปราม และการบำบัดฟื้นฟู โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดเป้าหมายการดำเนินการที่ชัดเจน โดยเฉพาะใช้ในการประเมินผลสำเร็จของงาน ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการดังนี้ ๑) มาตรการป้องกัน โดยการลดอุปสงค์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการขยายตัวของยาเสพติด ดังนั้นจึงมามาตรการในการลดจำนวนผู้เสพ โดยการรณรงค์สร้างจิตสำนึก สร้างภูมิคุ้มกัน มาตรการเข้มงวดเกี่ยวกับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี เข้าไปมั่วสุมในสถานบริการและสถานประกอบการต่างๆ เป็นต้น ๒) มาตรการปราบปราม โดยใช้มาตรการสกัดกั้นวัตถุดิบสารตั้งต้นและตัวยาเสพติดที่นำเข้ามาจากต่างประเทศทำลายเครื่องจักรการค้ายาเสพติด การตั้งด่านสกัด การสร้างระบบข่าวโดยมีสมาชิกในการแจ้งข่าว รวมถึงการตั้งอาสาสมัครยาเสพติดในหมู่บ้าน นอกจากนี้ มีการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยมีการลงโทษอย่างเฉียบขาด ๓) การจัดข้อมูลสารสนเทศและประชาคม โดยการจัดระบบฐานข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ มีการบริหารจัดการข้อมูลแบบบูรณาการร่วมกันจากทุกภาคส่วน ให้มีความชัดเจน และมีความสะดวกในการเรียกใช้งาน การจัดทำแผนที่สถานการณ์โดยระบบ GIS เพื่อให้รู้และสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนและรุนแรงของปัญหา โดยมีการแบ่งพื้นที่เป้าหมายเป็นระดับสี ตามระดับความรุนแรงของปัญหาในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งสามารถที่จะระบุหรือบ่งชี้เป้าหมายได้อย่างชัดเจน และ ๓) การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลร่วมกันในการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

อย่างไรก็ตามการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ใดนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความรุนแรงมากน้อยหรือปานกลางของในแต่ละพื้นที่ แต่สำหรับการแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับชาตินั้นยังเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการแก้ไขร่วมมือกันอย่างจริงจัง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทุกคนในชาติจะต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหารวมถึงสร้างจิตสำนึกร่วมกัน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญการแก้ไขปัญหาเสพติดในสังคมแบบยั่งยืน

การสร้างสังคมปลอดยาเสพติด เมืองศีลที่สำคัญอีกองค์กรหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกหรือภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด คือ คณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เพราะพระสงฆ์

^{๑๓} ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด, ระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ภูมิศาสตร์ (gis) กับการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบยั่งยืน.[ออนไลน์].แหล่งข้อมูล: <http://nctc.oncb.go.th/new/index.php?option=comcontent&view=article&id=1168:-gis-&catid=48:2009-05-06-07-13-49&Itemid=185>. (๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘).

สามารถเข้าถึงกลุ่มเยาวชนและคนในชุมชนได้ง่าย สามารถนำหลักธรรมคำสอนเข้าสู่จิตใจอันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่วัยปฐม เหมือนการสร้างเกราะกำบังยาเสพติดด้วยธรรมะ^{๑๔} ด้วยหน้าที่ของพระสงฆ์อย่างหนึ่งคือ การช่วยเหลือแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม ด้วยความใกล้ชิดของพระสงฆ์กับคนในชุมชนจึงเข้าถึงกันได้ง่าย โดยเฉพาะในชุมชนภาคเหนือ เริ่มตั้งแต่มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้ามาในดินแดนล้านนาแห่งนี้ จากนั้นได้ผสมกลมกลืน แทรกซึมกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนมาช้านาน วัดไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจของสงฆ์ แต่เป็นสถานที่ให้การศึกษา ความรู้ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ วัดบางแห่งยังเป็นสถานที่บำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เป็นศูนย์ต้านภัยยาเสพติด โดยการจัดโครงการหรือกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ การแสดงธรรมโดยสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการป้องกันภัยยาเสพติด ฯลฯ

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการศึกษาว่า การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนานั้นมีกระบวนการอย่างไร มีหลักธรรมหรือกิจกรรมใดที่ใช้ในการป้องกันยาเสพติดและนำมาสร้างรูปแบบและมาตรการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชนอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำมาเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. ศึกษากระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ
๒. ศึกษาการสร้างรูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ
๓. ศึกษาการเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ

ผลการวิจัย

๑. กระบวนการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินงานใน ๑๐ ขั้นตอน ประกอบด้วย ๑) การค้นหาสืบสภาพชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ๓) การรับรองครวัเรือน ๔) การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๕) การตั้งเตือน ๖) การบำบัด ๗) การจับกุมและดำเนินคดี ๘) การติดตาม ๙) การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง และ ๑๐) การใช้มาตรการทางสังคม ในกระบวนการดำเนินงานได้ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และแนวคิดการบูรณาการแผนงานและกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล สถานตำรวจ สถานศึกษา สถาบันศาสนา ร่วมกับแกนนำทั้ง ๑๐ ชุมชน ลักษณะของกิจกรรมจะเป็นทั้งมาตรการการป้องกัน การปราบปราม การส่งเสริมสุขภาพ การอบรมให้ความรู้ ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การกำหนดมาตรการทางสังคมของชุมชนในรูปแบบธรรมนูญชุมชน กิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปราม รวมทั้งโครงการกิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่น เช่น วันสงกรานต์ ทอดผ้าป่าต้านยาเสพติด กีฬาพื้นบ้าน เป็นต้น

^{๑๔} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **บทบาทของพระในการป้องกันยาเสพติด**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=๑๐๐๑๘:๒๐๑๕-๐๑-๑๔-๑๓-๕๓-๔๓&catid=๑๓๐:๒๐๑๔-๐๑-๒๐-๑๕-๕๕-๑๓&Itemid=๔๒๒. (๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๘).

ทั้งนี้ วัดและครอบครัวจะมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชน โดยพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการทำกิจกรรมด้านจิตใจ การสั่งสอนอบรมให้ความรู้แก่เด็กเยาวชน บุคคลที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติดในชุมชน มีการอบรม การบรรยายธรรม การเข้าค่ายคุณธรรมทั้งที่เป็นทางการ และที่ไม่เป็นทางการคือ การเทศนาสั่งสอนธรรมะให้แก่ญาติโยมที่มาทำบุญใส่บาตร ให้เห็นความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เพื่อให้ผู้ปกครองทำบทบาทในการอบรมสั่งสอนลูกหลาน การสอดส่องพฤติกรรม การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรหลาน ส่วนการใช้มาตรการทางสังคมบทบาทหลักจะอยู่ที่แกนนำชุมชน โดยการสร้างกติการ่วมกันภายในชุมชน ในรูปแบบของกฎระเบียบหมู่บ้าน ธรรมนูญชุมชน หรือการตติสทธิประโยชน์ด้านสวัสดิการต่างๆ ในชุมชน

๒. รูปแบบและมาตรการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนห้วยทรายแก้ว จังหวัดพะเยาและชุมชนปงเจริญ จังหวัดแพร่

๑) การสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันแรก ที่มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันปัญหาเสพติดโดยตรง ทั้งทางนิตินัย และพฤตินัย โดยพ่อแม่ คือ บุคคลสำคัญในการอบรม เลี้ยงดู สั่งสอนลูก นอกจากนี้ยังจะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ที่ถูกต้องให้กับบุตรหลานครอบครัวถือว่ามีความสำคัญ และเป็นพื้นฐานของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับลูกหลานในด้านต่างๆ คนในครอบครัวมีบทบาทในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดให้กับลูกหลาน และญาติพี่น้อง โดยการ (๑) การสอดส่องพฤติกรรม และการแสดงออกของลูกหลาน ว่ามีพฤติกรรมที่จะเป็นการนำไปสู่การติดยาเสพติดหรือไม่ เช่น ชอบเก็บตัวอยู่คนเดียวในห้อง เทียวกลางคืนบ่อยครั้ง หรือคบเพื่อน ดื่มสุรา หรือสูบบุหรี่ ไม่สนใจการเรียน การบ้าน เป็นต้น (๒) การสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว โดยการอบรมสั่งสอน การพูดคุยกับลูกหลานรวมทั้งการทำกิจกรรมในครอบครัวร่วมกัน เช่น ทำสวน ทำอาหาร ทำความสะอาดบ้านเรือน เดินทางไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ การออกไปพักผ่อนหย่อนใจนอกบ้าน การออกกำลังกาย ไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ การไปวัด ทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น และ (๓) พ่อแม่ผู้ปกครอง จะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แบบอย่างที่ดีถูกต้องให้กับลูกหลานในด้านต่างๆ ทั้งในด้านการครองตน การครองเรือน การประกอบอาชีพที่สุจริต การประพฤติในทางที่ถูกที่ควร เพื่อสร้างให้เป็นตัวแบบที่ดีในการดำเนินชีวิตแก่ลูกหลาน

๒) การนำหลักธรรมเพื่อสร้างสังคมปลอดยาเสพติด โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวของคนในชุมชนมาช้านานตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน สถาบันศาสนาเป็นแหล่งที่สร้างและค้ำจุนคุณธรรม ความดีงาม สั่งสอนให้คนเป็นคนดี ไม่ประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่เสื่อมเสียศีลธรรมอันดีงาม ทั้งมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดศาสนายังเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน วัดถือเป็นสถาบันอีกสถาบันหนึ่งที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน คนในชุมชนจะให้ความเคารพ ศรัทธา และคนในชุมชนยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีงามเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิต

การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดในระดับชุมชนนั้น พระสงฆ์มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยหลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะยึดถือหลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติของตนเอง ครอบครัว และ

การอยู่ร่วมกับคนในชุมชน การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีนั้นทำให้ชีวิตของคนในชุมชน มีความสุข และสมหวังหรือหากต้องเจอกับปัญหาหรืออุปสรรคที่หนักหนาในชีวิต มีสติและรอบคอบในการแก้ปัญหา เหล่านั้นให้ผ่านพ้นไป การใช้สติปัญญาในการทำงานและสร้างความก้าวหน้าให้กับชีวิตและครอบครัวได้อย่างเต็มที่ และเต็มกำลังความสามารถ

๓) การกำหนดกฎกติกาและมาตรการทางสังคมของชุมชน ชุมชนถือเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก นอกเหนือจากสถาบันครอบครัว ชุมชนจึงมีส่วนสำคัญในการป้องกันปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะชุมชนที่มีขนาดเล็ก คนในชุมชนจะต้องช่วยกันอบรมสั่งสอน ปลุกฝังค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรมที่ดีงามและเหมาะสม ช่วยกันสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนในชุมชนโดยเปรียบเสมือนเป็นลูกหลานของตนเอง ชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนย่อมเจริญเติบโต และเรียนรู้แต่สิ่งดีๆ จากชุมชน เช่น กฎระเบียบ หมู่บ้านปงเจริญ หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่คำมี อำเภอนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ที่กำหนดมาตรการในการที่จะควบคุมดูแลคนในชุมชนที่มีความครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในเรื่องการประพฤติผิดศีลธรรมอันดีงาม อันอาจนำความเสื่อมเสียหรืออื้อฉาวมาสู่หมู่บ้าน การทะเลาะวิวาทหรือใช้กำลังทำลายซึ่งกันและกันเด็ดขาดและถ้าจะมีการว่ากล่าวตักเตือน ห้ามนำหรือพกพาอาวุธหรือสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาในหมู่บ้านและในกรณีที่มีการยิงปืนขึ้นในหมู่บ้านและที่สาธารณะประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นกลางวัน - กลางคืนโดยไม่มีเหตุอันควร ห้ามทำลายสิ่งของสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน ห้ามเล่นการพนันทุกชนิดในหมู่บ้าน ห้ามทุกคนในชุมชนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษทุกชนิด โดยห้ามค้า ห้ามครอบครอง และห้ามเสพ ถ้ามีจะถูกดำเนินคดีถึงที่สุดตามขั้นตอนกฎหมาย และกฎระเบียบหมู่บ้านโดยเสียค่าปรับตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของหมู่บ้าน

๔) การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดย ๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลของผู้เสพยาเสพติด ข้อมูลผู้ค้ายาเสพติด ข้อมูลผู้บำบัดยาเสพติดของหมู่บ้าน การทำแผนที่จุดเสี่ยงในชุมชน เป็นต้น ข้อมูลที่ได้มาจะนำมาใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ๒) การดำเนินโครงการและกิจกรรมของโรงเรียน วัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานีตำรวจภูธร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และฝ่ายท้องที่ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการการแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกันอีกด้วย เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหายาแบบองค์รวม และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยรูปแบบของกิจกรรมจะเป็นการผสมผสานทั้งการป้องกัน และการแก้ไขปัญหายา เช่น การตั้งด่านตรวจ การลาดตระเวนของตำรวจบ้าน กิจกรรมตาสับปะรด กีฬาต้านยาเสพติด การเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน การอบรมให้ความรู้เรื่องพิษภัยของยาเสพติด การปฏิบัติธรรม และ ๓) การสนับสนุนงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำกิจกรรมชุมชน และการตั้งด่านตรวจของตำรวจ เป็นต้น

๓. การสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชน จังหวัดแพร่ ได้มีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ที่มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล โดยเป็นการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ในรูปแบบของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปราม

ยาเสพติดจังหวัดแพร่ (ศอ.ปส.จ.แพร่) โดยมีหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

๑. ที่ทำการปกครองจังหวัดแพร่
๒. สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดแพร่
๓. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพป.เขต ๑, ๒ และ สพม. เขต ๓๗ แพร่)
๔. สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาเอกชน
๕. สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา
๖. สำนักงานแรงงานจังหวัดแพร่
๗. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดแพร่
๘. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่
๙. สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดแพร่
๑๐. เรือนจำจังหวัดแพร่
๑๑. สถานีตำรวจภูธร จังหวัดแพร่
๑๒. สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดแพร่
๑๓. สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดแพร่
๑๔. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาเขตแพร่
๑๕. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ในการดำเนินงานได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ในระดับพื้นที่ ผ่านการประสานงานที่เป็นทางการจากศูนย์อำนวยการฯ ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ไปยังอำเภอ ตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม/องค์กรภาคประชาชนในหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นหน่วยงานเฝ้าระวังและติดตามระดับพื้นที่ อาสาสมัครชุมชนและ วิทยากรจิตอาสา และให้มีการทำกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ทั้ง ๗ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ๑) ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ๒) ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาผู้เสพยาเสพติด ๓) ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม ๔) ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด ๕) ยุทธศาสตร์การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด ๖) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชน และ ๗) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ โดยมีการทำโครงการและกิจกรรมเด่นในจังหวัดแพร่ ได้แก่ โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน โครงการประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการ กิจกรรมป้องกันเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา การติดตามสอดส่องพฤติกรรมผู้บำบัดยาเสพติด การแก้ไขฟื้นฟูติดตามช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้บำบัด การสอนงานด้านอาชีพ การให้ทุนประกอบอาชีพ และการให้โอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

โครงการวิจัยได้นำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังต่อไปนี้

- อบรมให้ความรู้แก่เยาวชนและผู้นำชุมชนสันตติ์ ตำบลแม่อิง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา ณ วัดบ้านสันตติ์ โดยทำกิจกรรมร่วมกับชุดดำรงธรรมเคลื่อนที่ อำเภอกุฉินารายณ์ ประกอบด้วยศูนย์ดำรงธรรม อำเภอกุฉินารายณ์ สถานีตำรวจภูธร อำเภอกุฉินารายณ์ และร้อย รส.ที่ ๑ กกล.รส. จังหวัดพะเยา

การประชาสัมพันธ์

- นำเสนอและจัดนิทรรศการรูปแบบและกระบวนการของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา ภาคเหนือ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ประวัติคณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ

๑. ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) นางสาวสัททยา วิเศษ

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Sahathaya Wises

๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน

๓. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๔. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๗- ๙๐๗๗๙๖๗ อีเมล kungwises@hotmail.co.th

๕. ประวัติการศึกษา

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๕๖.

พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ศิลปศาสตรบัณฑิต (บ้านและชุมชน) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒.

๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นิเวศวัฒนธรรม การจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนมีส่วนร่วม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๗.๑ ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย : (ไม่มี)

๗.๒ หัวหน้าโครงการวิจัย : ชื่อโครงการวิจัย

๑) การจัดการทรัพยากร ธรรมชาติในลุ่มน้ำลาว-ยวนโดยองค์กรชุมชน.

๒) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกว๊านพะเยา

๓) วิถีชีวิตและสถานภาพชาวประมงกว๊านพะเยา

๔) ความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ชุ่มน้ำบ้านม่วงชุม อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

๕) การสานเสวนาทางออกในการแก้ไขปัญหากว๊านพะเยา

๖) การสานเสวนาหารูปแบบธรรมนุกว๊านพะเยาที่พึงปรารถนา

๗) ประเพณีตักบาตรสองแผ่นดินไทย - ลาว: การสร้างพื้นที่วัฒนธรรมข้ามพรมแดน
ระหว่างเมืองคอบ แขวงไชยบุรี สปป.ลาว และอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ประเทศไทย

๘) กระบวนการสืบทอดองค์ความรู้ด้านจิตวิญญาณของชนเผ่าเมี่ยน อำเภอปง จังหวัด
พะเยา

๙) ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม : ประวัติศาสตร์ เส้นทางเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ
หลักธรรมในสมัยล้านนา- สุโขทัย

๑๐) รูปแบบที่เหมาะสมในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ตามแนวชายแดน จังหวัดเชียงราย

๗.๓ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุน

๑) กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, ๒๕๔๒. แหล่งทุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

๒) การจัดการทรัพยากร ธรรมชาติในลุ่มน้ำลาว-ยวนโดยองค์กรชุมชน, ๒๕๔๓. แหล่งทุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

๓) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกว๊านพะเยา, ๒๕๔๕. แหล่งทุนจาก โครงการพะเยาเพื่อการพัฒนา

๔) วิถีชีวิตและสถานภาพชาวประมงกว๊านพะเยา, ๒๕๔๗. แหล่งทุนจาก มูลนิธิกองทุนไทย.

๕) ภูมิปัญญาการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากหนองเล็งทราย, ๒๕๔๗. แหล่งทุนจาก โครงการพะเยาเพื่อการพัฒนา และโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ภูมิโนเวศน์ภูมามาย

๖) โครงการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗. แหล่งทุนจาก สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๗) กระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ของชุมชน: การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยองค์กรชุมชน, ๒๕๔๘. แหล่งทุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

๘) ความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ชุ่มน้ำบ้านม่วงชุม อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย, ๒๕๔๙ แหล่งทุนจาก โครงการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และจิตสำนึกด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนระดับภูมิภาค (สปาร์ค) ประเทศไทย

๙) การประเมินผล ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในหมวดเงินอุดหนุนภาคประชาชนของสำนักงาน ปปส., ๒๕๕๑. แหล่งทุนจาก มูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย

๑๐) การประเมินองค์ประกอบครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศ เพื่อรับรางวัล พระปกเกล้าประจำปี พ.ศ.๒๕๕๒. แหล่งทุนจาก สถาบันพระปกเกล้า.

๑๑) การพัฒนาความเข้มแข็งของกลไกการพัฒนาเด็กเยาวชนระดับตำบล ศึกษากรณี ต. หุ่นกล้วย อ.ภูซาง จ.พะเยา, ๒๕๕๔. แหล่งทุนจาก มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์

๑๒) การสานเสวนาหาทางออกในการแก้ไขปัญหากว๊านพะเยา, ๒๕๕๕. แหล่งทุนจาก สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

๑๓) การสานเสวนาหารูปแบบธรรมนุญกว๊านพะเยาที่พึงปรารถนา, ๒๕๕๖. แหล่งทุนจากสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า

๑๔) กระบวนการสร้างและการสื่อสารองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ), ๒๕๕๖. แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕) การพัฒนาข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา, ๒๕๕๗. แหล่งทุนจาก สถาบันพระปกเกล้า

๑๖) สุรา นารี กับการจัดการตนเองของชุมชนในจังหวัดพะเยา , ๒๕๕๘. แหล่งทุนจาก ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๗) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา, ๒๕๕๘. แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๘) ประเพณีตักบาตรสองแผ่นดินไทย - ลาว: การสร้างพื้นที่วัฒนธรรมข้ามพรมแดนระหว่างเมืองคอบ แขวงไชยะบูลี สปป.ลาว และอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ประเทศไทย, ๒๕๕๙. แหล่งทุนจาก กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

๑๙) กระบวนการสืบทอดองค์ความรู้ด้านจิตวิญญาณของชนเผ่าเมี่ยน อำเภอปง จังหวัดพะเยา , ๒๕๕๙. แหล่งทุนจาก ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๐) ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม : ประวัติศาสตร์ เส้นทางเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลักธรรมในสมัยล้านนา- สุโขทัย , ๒๕๕๙. แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๑) ธรรมนูญกว๊านพะเยากับการเสริมสร้างพลังพลเมืองด้วยการสื่อสารสาธารณะในการแก้ไขปัญหากว๊านพะเยา , ๒๕๖๐. แหล่งทุนจาก สถาบันพระปกเกล้า

๒๒) การสร้างเมือง ชุมชนจักรยานเพื่อให้เป็นมิตรต่อการเดินและการใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน พื้นที่ศึกษา อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา, ๒๕๖๐. แหล่งทุนจาก สถาบันการเดินและการจักรยานไทย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

๒๓) รูปแบบที่เหมาะสมในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ตามแนวชายแดน จังหวัดเชียงราย, ๒๕๖๐. แหล่งทุนจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย

๒๔) สภาพประชาชนลุ่มน้ำอิง : พลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง , ๒๕๖๑. แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕) การเสริมสร้างการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๒๕๖๑. แหล่งทุนจาก สถาบันการเดินและการจักรยานไทย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

๗.๔ งานวิจัยที่กำลังดำเนินงาน

๑) การพัฒนาข้อบัญญัติท้องถิ่นในการในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ และการ แบ่งปันผลประโยชน์จากป่าชุมชน ในลุ่มน้ำอิงจังหวัดพะเยา – เชียงราย/ หัวหน้าโครงการ / แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / สถานภาพในการทำวิจัย ร้อยละ ๕๐

ผู้ร่วมวิจัย

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๑

๑. ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) นางสาวนภาพร หงษ์ทอง

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Napaporn Hongthong

๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน

๓. ตำแหน่ง อาจารย์ อัตรารับ

๔. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๕. โทรศัพท์ ๐๘๙-๑๗๒๐๙๑๐ E-mail kampanatth@gmail.com

๖. ประวัติการศึกษา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๗

ศิลปศาสตรบัณฑิต (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๒

๗. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

ปรัชญา พระพุทธศาสนา ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์

๘. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ
งานวิจัยที่กำลังทำ

๑) การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ จังหวัดพะเยา ตามหลักพุทธธรรม/ แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย /ผู้ร่วมวิจัย /สถานภาพในการทำวิจัย ร้อยละ ๙๕

๒) ๙ พระธาตุ ๙ อำเภอ : จากตำนานสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา (แผนงานวิจัย : พลวัตเมืองพะเยา : ขบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกับการจัดการตนเองตามแนวพุทธศาสนา) แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย /หัวหน้าโครงการ /สถานภาพในการทำวิจัย ร้อยละ ๘๐

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๒

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวธาดา เจริญกุล

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Ms.Thada Charoenkusol

๒.เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน

๓. รหัสประจำตัวนักวิจัยแห่งชาติ -

๔. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์

๕. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ๑๔/๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลทุ่ง
กวาว อำเภอมือเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๘-๘๒๖๐-๓๑๙๑ อีเมลล์. thada_5825@ hotmail.com

๖. ประวัติการศึกษา

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พัฒนบริหารศาสตร (นโยบายสาธารณะและการบริหารโครงการ) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร

ศาสตร (นิด้า)

สาธารณสุขศาสตร (การบริหารโรงพยาบาล) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

๗. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

สาธารณสุข สุขภาพจิต นโยบายสาธารณะ

๘. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๘.๑ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว

๑) การทำหน้าที่ของครอบครัวตามการรับรู้ของผู้ที่พยายามฆ่าตัวตาย ปี ๒๕๔๕

๒) การทำหน้าที่ของครอบครัวตามการรับรู้ของผู้ที่เป็นโรคจิตจากสารเสพติด ปี

๒๕๔๕

๓) วัฒนธรรมนำสู่งานศพดเหล้าและการพนัน ปี๒๕๕๓

๔) การเสริมสร้างสมรรถนะกลไกการประสานงานและระดมทรัพยากรในการป้องกัน
และแก้ไขปัญหาเอดส์โดยศูนย์ ประสานงานเอดส์จังหวัดแพร่ ปี ๒๕๕๓

๕) การประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทยจังหวัดแพร่ ปี

๒๕๕๖

๖) การพัฒนาระบบการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงพยาบาลส่งเสริม
สุขภาพตำบลในจังหวัดแพร่ ปี ๒๕๕๖

๗) การพัฒนาระบบการปฏิบัติงานตามหลักพรหมวิหารธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริม
สุขภาพตำบลในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน ปี ๒๕๕๖

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๓

๑. ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) นายดำเนิน หมายดี

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr.Dumnern Maidee

๒.เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน

๓. รหัสประจำตัวนักวิจัยแห่งชาติ

-

๔. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๕. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ๒๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลหนองม่วงไข่ อำเภอนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ๕๔๑๓๐ โทรศัพท์ ๐๘๖ ๙๑๕๘๙๒๕ อีเมล Em_2526@hotmail.com

๖. ประวัติการศึกษา

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พุทธศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ปริญญาธรรม ๔ ประโยค

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๗.๑ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว

๗.๑.๑ กระบวนการปลูกฝังความสามัคคีเชิงพุทธแก่นักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดแพร่ / ผู้ร่วมวิจัย

